

Kungl. Vitterhets
Historie och Antikvitets Akademien

Det medeltida Sverige
Band 1 UPPLAND: 1 Norra Roden

Utgivet genom
Kommittén för Det medeltida Sverige

Det medeltida Sverige

1 UPPLAND

---

1 NORRA RODEN

av

Göran Dahlbäck

Bengt Jansson

Gunnar T Westin

Redigerat av Göran Dahlbäck

Stockholm 1972

Almquist & Wiksell

Bekostat av Statens Humanistiska Forskningsråd

Omslaget: Karta över norra Uppland
(beskuren), enligt påteckning på baksidan
utförd 1649 (LmS A13-1 : 1).

ISBN 91-7192-018-8

Stockholm 1972

Kungl. Boktryckeriet P. A. Norstedt & Söner

Förord

Planerna på verket *Det medeltida Sverige*, vars första häfte nu föreligger, har samband med behovet av att skapa en modern motsvarighet till Carl Gustaf Styffes verk "Skandinavien under unionstiden". Det utkom i en första upplaga 1867 och i en andra 1880; en tredje kom 1911 — efter Styffes bortgång ombesörjd av Ludvig Magnus Bååth.

Redan 1912 krävde Jöran Sahlgren i en recension av 3:e upplagan en grundlig revision av verket. Den tanken upptogs på allvar först 1947/48, då bl a Sven Tunberg och Adolf Schück började planera för en helt ny handbok, inte enbart en ny upplaga. Den kommitté, som Kungl Vitterhets Historie och Antikvitetsakademien då tillsatte, upplöstes efter Adolf Schücks död 1958. Efter utredning utsågs 1960 en ny kommitté med Erik Lönnroth (ordförande), Gunnar T Westin (sekreterare), David Hannerberg och † Jöran Sahlgren.

1960 års kommitté kunde med hjälp av de omfattande utredningar och provundersökningar, som gjorts under 1950-talet, snart fastställa riktlinjer för ett modernt historisk-topografiskt verk rörande svensk medeltid och kommitténs sekreterare redogjorde i ett föredrag vid Svenska Historiska Föreningens årsmöte 1962 för bakgrunden till handboksprojektet och de principer, som skulle ligga till grund för arbetet i framtiden.¹

Sedan dess har arbetet med *Det medeltida Sverige* kontinuerligt, men med större eller mindre intensitet, bedrivits som licentiandarbeten och på senare år inom en särskild forskningsavdelning vid Historiska institutionen vid Stockholms universitet. Det har blivit långvarigare och mer omfattande än väntat. En del svårigheter förutsågs av kommitténs sekreterare redan 1962, t ex tidsödande insamling av grundläggande arbetsmaterial och svårigheter att finna en lämplig form för redovisning; andra har uppstått under arbetets gång, t ex bristande kontinuitet inom den grupp forskare, som engagerats i verket.

De första åren bearbetades inom ramen för *Det medeltida Sverige* områden i Småland, Södermanland, Västergötland och Uppland, men arbetet

¹ Gunnar T Westin: "Det medeltida Sverige" — Föredrag vid Svenska Historiska Föreningens årsmöte den 30 mars 1962, HT 1962 s 121—140.

har de senaste åren, främst på grund av personella faktorer, koncentrerats till det sistnämnda landskapet. Ett första häfte föreligger nu. Det följer i stort sett de riktlinjer, som drogs upp vid 1960-talets början, och avsikten är att de följande delarna skall få samma utseende.

Trots att det område, som häftet behandlar, omfattar en tämligen ringa areal, Norra Roden eller Tiundalands rod, dvs Upplands norra kustområde, har det blivit relativt stort till sidantalet; det färdiga verket kommer minst av allt att likna den behändiga handbok Styffes *Skandinavien under unions-tiden* utgör. Orsaken till detta är att söka i de förändringar vetenskapen genomgått under de senaste hundra åren. Medeltidsforskningens intresse är i dag i långt större utsträckning inriktat på sociala, agrara och övriga ekonomiska frågor, medan de politiska, biografiska och genealogiska kommer i andra hand; de administrativa, som fick stor uppmärksamhet redan hos Styffe, är fortfarande aktuella. Denna intresseförskjutning innebär, att uppmärksamheten flyttas från frälse och kyrka till bönder och landbor, från adelns sätesgårdar till dess totala godsinnehav, från enstaka orter till en bygds hela bebyggelse, från det enskilda fallet till helheten. För att verket skall kunna tillgodose det behov dagens forskning har av att snabbt kunna få en överblick över befintligt källmaterial och få tillgång till grundläggande statistiska uppgifter, måste det innehålla ett — i förhållande till Styffes arbete — nytt, kvantitativt material och redovisa en sockens samtliga bebyggelseenheter, inte bara en eller ett par. Detta medför oundgängligen en mycket kraftig utvidgning av notismaterialet.

I de ursprungliga planerna (1962) förutsågs, att experter inom angränsande områden (arkeologer, kulturgeografer, ortnamnsforskare) skulle bidra med specialskrivna avsnitt i anslutning till de historiska notiserna. Det visade sig omöjligt att genomföra detta, om arbetet tids- och volymmässigt skulle kunna hållas inom någorlunda rimliga gränser. Uppgifter om fornlämningsbeståndet inom det aktuella området har därför helt lämnats åt sidan, och i fråga om ortnamnen har endast den äldsta namnformen redovisats. Det innebär dock inte, att arbetet skett utan kontakter med företrädare för dessa vetenskaper. Tvärtom måste det betonas, att det hade varit omöjligt att fullborda ens detta första häfte utan det värdefulla stöd, som lämnats av forskare vid Institutionen för nordisk och jämförande forn-kunskap och Kulturgeografiska institutionen vid Stockholms universitet, av personalen vid VHAA:s diplomariekommitté, Riksarkivet och Kammararkivet samt av den svenska avdelningen av det Nordiska Ödegårdsprojektet och Ortnamnsarkivet i Uppsala. Ortnamnsarkivets excerptsamlingar, som 1963 mikrofilmades för *Det medeltida Sveriges räkning*, har varit en avgörande förutsättning för arbetet, eftersom de bildat underlag för de

grundläggande excerperingarna i det medeltida diplom- och jordeboksmaterialet.

I föreliggande häfte har avsnitten Roden, Älvkarleby och Västlands socken författats av professor *Gunnar T Westin*, Valö, Börstils, Hargs, Hökhuvuds, Ekeby och Edebo socknar av fil lic *Bengt Jansson* samt de inledande avsnitten (utom Roden) och Österlövsta och Hållnäs socknar av fil mag *Göran Dahlbäck*, som också redigerat och bearbetat häftet i dess helhet. Värdefullt excerperings- och kontrollarbete har utförts av fru Nea Corduner, fil mag Olle Ferm, fil kand Zaida Högfeldt, jur kand Sven Klippvall, fru Eva Risberg, herr Curt Rosengren, jur kand Wilhelm Stiernstedt och herr Birger Wennerholm. Synpunkter av stort värde har lämnats av fil dr Hans Gillingstam, teol dr Jan Liedgren, fil dr Birger Lundberg, fil kand Lars-Olof Skoglund och fil mag Sigurd Rahmqvist.

Stockholm i februari 1972

Kommittén för Det medeltida Sverige

Innehåll

- 3 Förord
  - 7 Innehållsförteckning
  - 9 **Inledning**

  - 19 **Roden**
    - Norra Roden**
    - 33 Geografisk struktur
    - 35 Administrativ indelning
      - Medeltiden
      - 1540–1570
    - 38 Judiciell indelning
    - 40 Kyrklig indelning
    - 43 1312 års markgäld
    - 44 Statistiska uppgifter
      - Antal bruksenheter
      - Jordetal
      - Penningskatt
    - 53 Älvkarleby
    - 59 Västlands socken
    - 68 Österlövsta socken
    - 79 Hållnäs socken
    - 84 Valö socken
    - 93 Börstils socken
    - 112 Forsmarks socken
    - 112 Gräsö socken
    - 112 Frösåkers härad
    - 113 Hargs socken
    - 120 Hökhuvuds socken
    - 127 Ekeby socken
    - 129 Edebo socken
- Källor, litteratur och förkortningar**
  - 142 Använt UH-material
  - 146 Tiondelängder
  - 147 Förkortningar: källor och citerad litteratur
  - 154 Förkortningar, allmänna
  - 156 Kartor
  - 157 Övrig litteratur
- Register**
  - 159 Ortregister
  - 167 Personregister
  - 173 Register över kyrkors och klostergods innehav
  - 174 Register över sätesgårdar
- Kartor**
  - 28 Roden
  - 36 Norra Roden, administrativ och judiciell indelning
  - 41 Norra Roden, kyrklig indelning

Inledning

De regionala bearbetningarna i *Det medeltida Sverige* presenteras landskapsvis, i härader och skeppslag och under dem socknar. Därvid följs indelningen i 1500-talets kamerala material. I de fall förändringar skett under senare perioder finns hänvisningar på den plats, där en socken eller ort borde återfinnas enligt den nuvarande indelningen.

Socken redovisas på det sätt den framträder i 1500-talsmaterialet, som en kameral enhet: jordebokssocken, vilken ofta men inte alltid överensstämmer med den kyrkliga socknen. När skillnader mellan dessa har iakttagits, har det anmärkts. Om inte annat särskilt anges, avses för förhållanden under medeltid och 1500-tal med termen "socken" begreppet jordebokssocken; endast i avsnittet om den kyrkliga organisationen är "socken" synonymt med kyrksocken.

Med "den nuvarande indelningen" och "den nuvarande socknen" avses den regionala organisationen 1950, innan de stora kommunsammanslagningarna började. "Socken" betecknar där den borgerliga kommunen, som i allmänhet sammanföll med den kyrkliga: församlingen.

Redovisningen inom socknen av varje by/gård, brukningsenhet består av tre delar:

- I Namnformer och kartangivelse
- II Inventering av det kamerala materialet
- III Inventering av det medeltida materialet

I Namnformer För varje enhet redovisas först det nuvarande namnet, med halvfet stil, därefter den äldsta kända namnformen, kursiverad, och årtalet för denna.

När det *äldsta belägget* hämtats ur tryckta källor av god kvalitet, återges stavningen enligt trycket utan att den har kontrollerats mot originaldokumentet. (I enstaka fall har originaldokumentet granskats, vilket anges med "or", ex "DS 1031 or".) Uppgifter som hämtats ur tryckta regest-samlingar har regelmässigt kontrollerats mot originalet, vilket markeras genom att originalets signum anges, följt av hänvisning till trycket, (ex "RAP 21/3, SMR 235"). Om det äldsta belägget är en avskrift, återges även den

10 Inledning

äldsta originalformen. — Varianter av namnet anges endast vid kraftig avvikelse. För övriga äldre namnformer hänvisas till det omfattande excerptmaterialet i Ortnamnsarkivet i Uppsala. — Ortnamnen återges genomgående med stora begynnelsebokstäver, även i de fall originalen eller de tryckta källorna har små. — Prepositioner ("in", "de" osv) anges, men "i" och "j" återges båda med *i*. Undantag: äldsta belägg hämtade ur 1500-talets kamerala material återges som regel utan preposition.

De *nutida namnen* återges enligt stavningen på den ekonomiska kartan 1:10 000. Har byn/gården/brukningsenheten inte kunnat återfinnas på officiellt kartmaterial (ekonomiska kartan 1:10 000, topografiska kartan 1:50 000, generalstabskartan 1:100 000 eller 1800-talets ekonomiska kartor) redovisas den under den äldsta kända namnformen, vilket markerats med *.

Kartangivelse. Den siffergrupp som avslutar den första avdelningen, hänvisar till det aktuella bladet av den ekonomiska kartan 1:10 000; ett rutsystem med motsvarande kod finns inlagt på den topografiska kartan 1:50 000.

II Inventeringen av 1500-talets kamerala material bygger på de i Kammararkivet förvarade landskapshandlingarna, från de äldsta, omkring 1540, fram till omkring 1570. Slutåret varierar något beroende på materialtillgången. Exakt uppgift om vilka handlingar som ligger till grund för bearbetningen framgår av förteckningen över "Använt UH-material". Tiondelängder och frälse- och rusttjänstlängder har som regel inte använts. För frälse- och rusttjänstlängderna hänvisas generellt till Almquist J A, Frälsegodsen i Sverige under storhetstiden. Längderna Gärder och hjälper 1535, KA, har — trots att de som regel är äldre än landskapshandlingarna — inte heller använts, då de uppgifter, som de lämnar om lokala förhållanden, många gånger förefaller osäkra.

Uppgifterna redovisas enligt ett fast schema med ett antal starka förkortningar (se förkortningslistan):

- 1) *jordnatur* och *antal kamerala enheter* återges med halvfet stil, ex "1 sk" = ett skattehemman.
- 2) *jordetal* (om sådant finns), dvs enhetens storlek uttryckt i markland : öresland : örtugland : penningland.

1 markland	8 öresland	24 örtugland	192 penningland ¹
	1 öresland	3 örtugland	24 penningland
		1 örtugland	8 penningland

¹ Om 15 pnl/örtl se s 46 f.

En gård med jordetalet tre öresland och fyra penningland redovisas 0:3:0:4. I de fall penningland eller örtugland och penningland saknas, markeras de inte: ex tre öresland = 0:3; däremot ett markland = 1:0.

I vissa områden av de delar av Sverige där jordetal finns, uttrycks gårdarnas jordetal i skiftande kombinationer i de olika årgångarna av kronans jordeböcker. Av redovisningstekniska skäl har det därför i sådana områden blivit nödvändigt att använda ett och samma uttrycksätt för hela undersökningsperioden. För de i första häftet behandlade delarna av Uppland, där uttryck i mark- och öresland är det vanligaste, har det fallit sig naturligt att räkna om jordetalet till så stora enheter som möjligt. Exempelvis har en gård som i somliga längder anges till 0:0:11½ och i andra till 0:3:0:20 i bearbetningen redovisats med 0:3:2:4.

Om det i samma by finns flera enheter av samma jordnatur, anges jordetalet för varje gård, ex "2 sk, 0:4 + 0:4".

- 3) *årtal*. Om inga årtal nämns innebär det, att uppgifterna om gården (motsvarande) är oförändrade under hela den period som täcks av de använda landskapshandlingarna. Ett enstaka årtal som föregår jordnaturen, ex "1548 1 aoe", anger att gården uppträder första gången detta år och sedan finns perioden ut. Finns en gård enbart en del av perioden, anges de år den existerar, ex "1555–65 1 sk". "1548 (endast)" innebär att den redovisas endast detta år.
- 4) *vid förändringar i jordetalet* anges det år, då förändringen sker, följt av det nya jordetalet, ex "1 sk, 0:2, 1558 0:3", vilket visar, att gården anges till två öresland från periodens början och till tre öresland från 1558 till dess slut. En tillfällig förändring med tillbakagång till det ursprungliga jordetalet markeras med ( ), ex "1 sk, 0:2 (1558 0:3)", vilket betyder två öresland hela perioden med undantag för år 1558.

Samma system används vid *förändringar i jordnaturen*, ex "1 skuj, 1566 1 sk, 0:0:4", vilket innebär att enheten från att ha varit skatteutjord från periodens början, 1566 övergår till ett självständigt skattehemman. Jordetalet är detsamma för både utjorden och skattehemmanet.

Uttrycket "som 1558 delas på" innebär, att delningen (förändringen) uppträder i jordeboken första gången det året, inte att själva delningsprocessen kan beläggas det året. I de fall det kan iakttagas hur delningen har gått till, anges det särskilt.

12 Inledning

- 5) *utjord* redovisas med jordetal under sitt geografiska namn med angivande av den gård till vilken den hör. Under huvudgården finns en hänvisning till utjordens geografiska namn. För årtalen se punkt 4; märk dock att "1 skuj, 0:2 till Åby, 1546 till Överby" innebär, att utjorden, som hela tiden är två öresland, från periodens början tillhör Åby men från 1546 till periodens slut tillhör Överby.
- 6) *kyrkojord* och *arv- och egetjord* saknar ofta uppgift om jordetal. I förteckningen över "Använt UH-material" för respektive avsnitt anges vilka år jordetal saknas för dessa jordnaturer. Detta markeras inte särskilt i redovisningen av varje gård. Exempelvis "1 ky, 0:4" betyder att ett kyrkohemma redovisas under hela perioden och att jordetalet är 0:4, när det förekommer.
- 7) *frälsejord* saknar i kronans jordeböcker nästan undantagslöst uppgift om jordetal. Jordeböckerna anger däremot ibland namnet på den adelsperson, som äger jorden i fråga. Detta redovisas i sammanställningarna genom att namnet satts inom parentes efter jordnaturen ex "4 fr, (Erik Fleming)". Däremot anges inte vilka år ägarens namn redovisas.
- 8) *summa jordetal*. När byn består av två eller flera enheter anges summan av byns jordetal. Motsvarande uppgift finns inte i det kamerala materialet. Summan, som alltså är resultatet av en bearbetning, avser det första och det sista året under undersökningsperioden, då en summa kan beräknas; (om det första året har endast en mantalslängd e dyl, kan det inte användas, och det tidigaste året med en årlig ränta måste väljas). Är summorna olika de två åren anges det senaste årets inom ( ); mellanliggande förändringar redovisas som regel inte. I summan har inräknats jordetalet för kyrko- och arv- och egetjord enligt vad som angetts under punkt 6. I en by där frälsegods ingår, blir jordetalssumman inte fullständig, då som ovan sagts jordetal inte anges för frälsejord.

III **Inventering av medeltidsmaterialet** (vari inräknas även sådant material från perioden 1500–1570 som inte ingår i det kamerala). Av detta material redovisas i form av kortfattade register de uppgifter om en ort som direkt eller indirekt berör jorden och dess ägare, brukning och organisation.

I de fall en handling endast bevarats i avskrift, finns den ofta i flera exemplar i olika samlingar. Hänvisning sker här endast till den avskrift, som använts som underlag för regesten; uppgifter om övriga avskrifter kan sökas i Diplomatariekommitténs samlingar.

Den marklandsvärderade *jordens storlek* anges på samma sätt som jordetalen i det kamerala materialet. Omräkningen till större enheter har dock inte skett, utan jordetalet återges på det sätt det finns i källan, ex "0:11", fastän det omräknat ger 1:3.

Vid försäljning och köp anges inte *köpeskillingen*, även om uppgift om den finns i dokumentet i fråga.

Personnamn (förnamn) återges som regel i normaliserad form, ex Anders för Andreas, Nils för Nisse. För en och samma person används genomgående samma namnform, oavsett om hans namn växlar i källorna. De latinska formerna återges med motsvarande svenska namn.

Släktnamn återges inom ( ), om det inte burits av personen själv. Namn, som senare blivit verkliga släktnamn, ex "Oxenstierna", ges stor begynnelsebokstav, konstruerade namn liten, vilket innebär, att konstruerade namn som vunnit hävd används men ges liten bokstav, ex "(ulv)" — undantag utgör naturligtvis med orter sammansatta namn, ex "(Lindö-ätten)".

Titlar återges inte annat än när de behövs för att identifiera en person eller har betydelse för förståelsen av en viss uppgift.

Släktskap mellan i registerna omnämnda personer anges, när det har betydelse för sammanhanget. Den uppgiften finns ofta inte i den aktuella handlingen utan har hämtats ur gängse genealogisk litteratur, som regel utan att källan särskilt redovisas.

Uppgifter om *fastar, bisittare i nämnd* o dyl har inte medtagits.

Hänvisning till andra orter görs a) till orter inom samma socken med enbart ortnamn, b) till övriga med ort- och sockennamn; upplysning om till vilket härad de senare hör, ges i ortregistret.

Käll- och litteraturhänvisningar sker genom användande av förkortningar (se s 147), följda av 1) för källpublikationer med numrerade handlingar: handlingens *ordningsnummer* eller (om handlingarna inte är genomgående numrerade) *delnummer:ordningsnummer*, 2) i samtliga övriga fall: *sidnummer*.

Citering: " " används när ett citat återges ordagrant med bibehållen stavning, ' ' när det återges med normaliserad stavning och form men ändå ansluter sig till den direkta ordalydelsen. Upplösta *förkortningar* markeras inte.

Frågetecken används för att ange att den lämnade uppgiften i något avseende är osäker. Det används:

- 1) i stället för årtal = årtalet är okänt, ex "? Sten Sture . . .",
- 2) efter årtal = årtalet är osäkert, ex "... köpts av skatten 1549 (?)",
- 3) före källhänvisning = osäkert om källans namnform avser den ort den

14 Exempel

- identifierats med, ex ”Boda 1490 i Bodha (?ULdb s 20)”,
- 4) före ortnamn i modern form = osäkert om orten avses, ex ”...bönderna i ?Risten (*Risby* — ...) ...”,
  - 5) efter direktcitiat = osäker läsning, ex ”1538... *Bozgubbe* (?) (UH 1540:5)”,
  - 6) framför begrepp eller hel sats = osäkert påstående, ex ”Ingeborg av Tånga, ?hustru till Filip Karlsson”.

Exempel och kommentarer

Österlövsta socken

Redovisningen av Österlövsta socken bygger på Upplands handlingar (UH) 1545:6 (mantalslängd), 1554:3, 1555:11, 1556:30, 1566:26 och 1567:6. 1557:23 är skadad. (Framgår av ”Använt UH-material” s 142.)

Endast för Borgen tolkas hela artikeln, för övriga exempel förklaras enbart de uttryck, som inte förekommit tidigare.

Exempel:

Borgen   1312 *de Brogh, de Borhg* (DS 1887) — 13 I, 0 a.
UH 1 sk, 0:4 med skuj i Kobo.
1312 upptas i markgäldsförteckningen 6 skattskyldiga till 1 mark, 2 till 6 öre och 1 till 4 öre; 1 restar 4 öre (DS 1887).

Kommentar:

Nuvarande namn är Borgen. Det omnämns första gången 1312 i Diplomatarium Suecanum, del III, s 98 ff, nr 1887 (DS 1887) och stavas då Brogh och Borhg. Orten återfinns på ekonomiska kartan 1:10 000, blad 13 I Österlövsta, 0 a Ingarsbo, samt på topografiska kartan 1:50 000, blad 13 I Österlövsta SV o NV ruta 0 a.

Upplands handlingar (UH) redovisar 1554–1556 och 1566–1567 ett skattehemman på 4 öresland, vilket hela perioden har en skatteutjord i Kobo. Jordetalet för skatteutjorden återfinns under Kobo. I mantalslängden 1545 redovisas ett skattehemman men uppgifterna om jordetal och utjord saknas, som alltid i mantalslängder.

Borgen omnämns i det medeltida materialet en gång, i 1312 års markgäldsförteckning.

Grönö   1312 *de Grenø, de Gønø* (!) (DS 1887) — 13 I, 2 b.
UH 3 sk, 0:4:1+0:3:2 och 0:1:0:4 (1555 inräknat i gårdens jt, från 1556 i tredje gårdens jt), 1555 0:4:2:4,

1556 0:3:2+0:2:2:4, 1556 0:4, från 1557 med 2 skvretar i Köpstaden. Summa jt 1:4.

— — —

Upplands handlingar (UH) redovisar förutom i mantalslängden 1545 åren 1554, 1555, 1556, 1566 och 1567 tre skattehemman. Det första hemmanet är alla åren fyra öresland och ett örtugland. Det andra har 1554 en del på tre öresland och två örtugland och en del på ett öresland och fyra penningland; 1555 redovisas de två delarna i en summa: fyra öresland, två örtugland och fyra penningland; 1556, 1566 och 1567 har den kvar bara den ena delen på tre öresland och två örtugland, medan den andra delen från år 1556 ingår i den tredje gården och svarar för höjningen av dennas jordetal från två öresland, två örtugland och fyra penningland till fyra öresland. Det tredje hemmanet har också två skattevretar i Köpstaden 1557, 1566 och 1567. Jordetalssumman för hela byn är densamma 1554 och 1567, ett markland och fyra öresland.

Kobo 1554 *Kobodh* (UH 1554:3) — 12 I, 8 b.
UH 3 skuj, 0:0:2 till Borgen+0:0:1 till Hillebola+0:0:1 till Larsbo. Summa jt 0:1:1.

Orten saknas helt i medeltidsmaterialet. Den uppträder första gången i Upplands handlingar 1554:3. Eftersom den består av enbart skatteutjordar saknas den i mantalslängden 1545.

I Kobo redovisas tre skatteutjordar, en på två örtugland till Borgen, en på ett örtugland till Hillebola och en på ett örtugland till Larsbo. Hänvisningar till Kobo finns under Borgen, Hillebola resp Larsbo (jfr ovan Borgen).

Lissebo 1554 *Lislebodh* (UH 1554:3) — 12 I, 9 a.
UH 1 skuj, 1556 2 skuj, 0:0:1 till Åkerby+1556 0:0:1 till Orsbo. Summa jt 0:0:1 (0:0:2).

1554, 1555, 1556, 1566 och 1567 redovisas en skatteutjord på ett örtugland i Lissebo, och från 1556 ytterligare en på ett örtugland.

*Myrebodh 1554 *Myrebodh* (UH 1554:3).
UH 1 skuj, 0:0:2 till Hillebola.

Namnet återfinns första gången i Upplands handlingar 1554:3. Det har inte kunnat återfinnas i det officiella kartmaterialet, vilket anges med * och genom att namnet stavas i enlighet med första belägget. Härav följer

16 Exempel

att lägesangivelse saknas. Utjorden har inte heller återfunnits på äldre lantmäterikartor eller dylikt. Hade så varit fallet hade det angivits med hänvisning till arkiv och kartnummer.

- Skärplinge** 1312 *de Skærplinge* (DS 1887) — 13 I, 1 b.
UH 7 sk, 0:2:1+0:2+0:2+0:2 med skuj i *Hagomen + 0:1:2+0:1:2+0:1:2. Gällertal 6 mark.
1 skbolj, 0:0:1 till Salberga.
1 ky, 0:1:0:4 (ej 1567).
1566–67 1 pb, jt saknas.
1546 1 aoe, 1566 1 kr, 0:1:0:4 med 2 krängar i Er-mundbo. (Holmsångers rd)
Summa jt 2:0.
1312 upptas i markgäldsförteckningen 13 skattskyldiga till 1 mark, 4 till 6 öre, 4 till 4 öre och 5 till 2 öre; 1 restar 1 mark och 2 restar 4 öre (DS 1887).

Ragnhild Nilsdotter, gift med Ulf Jakobsson, omnämns i Skärplinge 1377 (SRP 1260, 1272), 1386 (SRP 2193) och 1389 (SRP 2433); Karl Jakobsson (spets från vänster) omnämns där 1387 (SRP 2328) och 1390 (SRP 2504). Troligen är det Ulfs och Karls far och farbröder som omnämns i brevet 1345 (se nedan).

1345 överlåter Peter Magnusson tillsammans med sin hustru Margareta Petersdotter jord värd 6 mark i Salberga till sina bröder Jakob och Olof Karlssöner mot jord värd 3 mark i en ej specificerad by i Lövsta sn. Han säljer dem samtidigt den tomt i S på vilken deras hus är byggda. (B 16 f 289)

1356 säljer Magnus Gislesson (sparre av Aspnäs) 0:0:3½ till Ulf Jakobsson (B 16 f 107 v) (jfr Försäter 1355).

1391 säljer Ragnhild Nilsdotter 0:4+0:0:4+0:0:1+0:0:1 (med en vret i Köpstaden och 0:20 i 'sjöängen'; jfr 13 I, 2 b, som har Sjöängen norr om S) jämte jord i *Kæ-tilsænge, Försäter, Åkerby, Valnäs och Sund till Magnus Kase för 400 mark och 0:4 i Mosunda, Holms sn, Lagunda hd (B 16 f 109).

Upplands handlingar redovisar: sju skattehemman (varav ett med en skatteutjord i ett oidentifierat *Hagomen); en skatteboljord till Salberga; ett kyrkohemman, som förekommer från 1546, med jordetal från 1548 (se s 143 not 2), och som saknas 1567; ett prebendehemman, som redovisas endast åren 1566 och 1567 och som då saknar jordetal; samt ett arv- och egethemman, som åren 1546, 1548–1551 redovisas i de särskilda arv- och egetlängderna och som åren 1566 och 1567 återfinns som kronohemman (se s 145) — som arv- och egethemman tillhör det Holmsångers rättardöme (under Holmsånger, Västlands sn, anges vilka gårdar som ingick i rättardömet).

Av medeltidsbeläggen framgår bl a att Magnus Gisleson år 1356 säljer tre och ett halvt örtugland i Skärplinge till Ulf Jakobsson (brevet finns i Lars Eriksson Sparres kopiebok i Riksarkivet, B 16, vilket innebär, att det endast föreligger i en avskrift från 1600-talet — se B 16 i förkortningslistan). Ragnhild Nilsson säljer 1391 fyra öresland, fyra örtugland, ett örtugland och ett örtugland jord i Skärplinge till Magnus Kase; jordetalet för de övriga i transaktionen ingående delarna återfinns under respektive ortnamn.

Det stycke som inleds ”Ragnhild Nilsson, gift med . . .” redovisar de frälsemän, som omtalas ’i Skärplinge’, daterar brev där etc. De har haft någon anknytning till orten och kan förmodas ha haft sin sätesgård där.

Hållnäs socken

Redovisningen av socknen bygger på Upplands handlingar 1546:14, 1547:6, 1548:2, 1549:17, 1550:3, 1551:13, 1552:4, 1553:5, 1554:3, 1555:11, 1556:30, 1566:26, 1567:6 samt mantalslängden 1545:6. 1558:13 är skadad. Jordetal för kyrkans jord redovisas endast år 1566–1567 samt i 1538:2B. (Framgår av ”Använt UH-material” s 142.)

Kärven 1341 *in Thierawi* (DS 3571, avskr), 1545 *Kerffwen* (UH 1546:6) — 13 I, 1 d.
UH 2 1½ sk, 1567 3 sk, 0:5+0:4:0:4, 1552 0:4:1:4; 1567 omfördelas jorden på tre gårdar 0:3:0:4+0:3:0:4+0:3:0:4.
1 ky, 0:3.
Summa jt 1:4:0:4, 1552 1:4:1:4, 1567 1:4:1:4.
1341 upptas i förteckningen över kyrkligt jordförvärv efter 1302 att Hållnäs kyrka erhållit 0:0:2 i enbart äng (DS 3571).

18 Exempel

Upplands handlingar redovisar 1545–56 och 1566 två skattehemman med dubbel fodring ("halvtannat hemman" = $1\frac{1}{2}$ sk), som 1567 förvandlas till tre hela skattehemman, varvid även jordetalet omfördelas. Vidare redovisas ett kyrkohemman 1538, 1545–56, 1566–67, men endast 1538 och 1566–67 anges jordetalet. I jordetalssumman för år 1546 har dock även kyrkohemmanets jordetal räknats in. Någon jordetalssumma har inte kunnat beräknas för 1545, eftersom mantalslängden saknar jordetal.

Roden

Frågan om Rodens territoriella omfattning och kamerala och judiciella indelning är omstridd. Den har diskuterats med utgångspunkt från ett magert material, som redovisas nedan grupperat efter sin karaktär i tidsföljd. I anslutning härtill anføres vissa tolkningar rörande den territoriella indelningen, men den tidigare vetenskapliga diskussionen återges inte. (För denna se E Hjärne, NoB 1947 — S U Palme, NoB 1948 — G Hafström, Svenska Dagbladet 21.8.1956 — G T Westin, Sc 21 s 185 f — GuRh II, III, VII och i dessa arbeten anförd litteratur.)

1. *Upplandslagen*

Enligt kung Birgers stadfästelsebrev har Upplandslagen utarbetats av en nämnd med representanter från de tre folklanden och antagits vid ting. Kungen stadfäster den och påbjuder, att den skall gälla i de tre folklanden och även i Norra Roden:

”wir wilium ok framlepis. starklikæ biupum. at allir almænnilikæ ok hwar um sik. ær byggjæ j. *nyrræ roþin*. litin at þöm samu laghum. utæn all genmæli” (SGL 3 s 5 f; jfr DS 1154).

I Tingmålalbalken 13 stadgas att

”*Robin* liggær j. lanzlaghum. aldær þæn owæn stokholm ær. utæn. j. þæssum malum. um wæþningær . . .” (SGL 3 s 274).

och vad skall ske från ett skeppslags ting till två skeppslags ting, därifrån till sex skeppslags ting och sist till kung eller hertig. I folklanden vädjas från hundaresting till folklandsting och därifrån till kung (SGL 3 s 240 f).

Dessutom bör beaktas Kungabalken 10 och 11 med bestämmelserna om folklandens ledungsvgifter, beräknade med hundarena som indelningsgrund, och Rodens, beräknade med skeppslagen som indelningsgrund (SGL 3 s 94 ff, 275).

2. *Medeltida material angivande administrativa samband*

a) *kyrkliga samband*

1314 ”*Rodhin* De vestland XII or. denar. De løstum . . . De huldanes . . .

20 Roden

De walø . . . De høkhodhi . . . De børstil . . . De hargh . . .

Prouincia nærdhingiahundæri . . . De egbohæredh . . .

De Attundia . . . Prouincia lyhundære . . . De bro . . . De frötunum cum annexa . . . De lennum . . . De vødhø . . . De hæwer . . ." (DS 1946).

1343 likalydande men i ordning Lyhundra . . . Närdinhundra . . . Roden (DS 3754).

Den första förteckningen från 1314 avser uppörd för erläggande av sex-årstionden. Den andra från 1343, som avser uppörd av avgifterna för lösen av ärkebiskop Hemmings pallium, överensstämmer i fråga om indelningen med den första. Möjligen går de två tillbaka på äldre förlagor (jfr Ljung NoB 1965). Under huvudrubrikerna, Tiundaland, Attundaland osv, redovisas respektive hundare (prouincia) och därunder varje socken med sina avgifter. Rubriken *Roden* i Tiundalandsavsnittet har samma funktion som hundaresrubrikerna i övrigt. Under Attundaland saknas den rubriken. Socknarna i kustområdet upptas under dess hundare.

1316 gjordes summariska förteckningar över den markgäld, som hertigarna uppburit från kyrkogods i Attundaland och Tiundaland. Under rubriken "summa receptorum in prouincijs Atundie" upptas samtliga hundaren i Attundaland och därjämte ett Roden, "summa receptorum in *Rodhinum*". Under Tiundaland däremot upptas utöver hundarena inte ett Roden. (DS 2063)

Härvid bör beaktas att förteckningarna från år 1316 endast avser upp- buren markgäld. Enligt specialförteckningen över markgälden, som upp- bars i Tiundaland 1312 (se nedan) har kyrkogods i dess rod inte berörts. Ett undantag utgör Hökhuvud, som redovisas under Oland, trots att det annars genomgående redovisas i Roden eller Frösåker, i sin helhet i kyrk- ligt avseende, i sin östra halva i kameralt avseende.

1331 redovisas gammal och ny kyrkojord i Attundaland, hundare för hundare med samma socknar som i förteckningarna 1314/1343. Enda undantaget utgör Frötuna, Bro, Väddö och Häverö, som nu förs upp sist utan hundaresrubrik, men som tidigare var upptagna under Ly- hundra. (DS 2819)

1341 års förteckning över den jord som efter kung Birgers kröning, 1302, tillfallit kyrkor i ärkestiftet: Västland, Lövsta och Hållnäs samman- förs med socknarna i Vendels, Tierps och Norunda hundare utan att någon samlande rubrik anges. Valö, Hökhuvud, Börstil, Harg och Edebo är samlade i en avslutande grupp utan rubrik. Ekeby redovisas

- under Oland. Attundalands hundaren återfinns inte i förteckningen. (DS 3571)
- 1339 kallas bl a "olauum prepositum de Rodene" till Strängnäs (?DS 3430).
- 1376 upptar förteckningen över Uppsala domkyrkas jord under rubriken "In *Rodh*" gårdar i Valö, Skäfthammar (borde vara Hökhuvud, gården är Vattensta, som ligger i Frösåkersdelen av H sn) och Edebo (D 1 s 5).

b) *kamerala och judiciella samband; förläningar*

- 1312 redovisas uppuren markgäld i socknarna Våla, Vendel, Nora, Harbo, Huddunge, Tegelsmora, Alunda, Morkarla, Stavby, Ekeby, Tuna, Västland, Lövsta, Hällnäs och Valö (DS 1875–1889). Av påteckningar på breven framgår, att Våla–Tegelsmora räknades till Vendels och Våla hundare (DS 1880 med anm), Alunda–Tuna till Olands hundare (DS 1885) och Västland–Valö till Rodén ("de *ropinum* de hwdanes" DS 1888). Även en del av Ekeby räknades till Rodén ("isti sunt de *roden*" DS 1884). Börstils, Hargs och Hökhuvuds snr saknas bland skattelängderna.
- 1409 hålls räfsteting med allmogen i "Hæuerbo sciplagh, Bro sciplagh, Birke thinglagh, Frötuna sciplagh ok Øslabo thinglagh" (SD 1163).
- 1409 hålls räfsteting med allmogen "aff *Rodhen*" rörande jord i Dannebo och Nyböle (då i Valö sn; SD 1126).
- 1410 stadfäster kung Erik förläning till Anders Ingvarsson (ankare) av Estuna och Lohärads snr samt Väddö (SD 1252; livstidspant; jfr nedan 1440).
- 1413 Östhammars län, se s 35–37.
- 1418 meddelar Asser Jeppsson "foghate i *Rodhin*" fasta på Frötuna ting rörande skifte av jord mellan "Næs", Frötuna sn, och Ledinge, Skederids sn, "wppa mins herra erkebiscop Jønissa wægna, som lænith i wærio hafde aff mins konunsins nadh" (SD 2439).
- 1440 och 1441 medger riksrådet att Karl Knutsson får byta Väddö, Estuna och Lohärads snr i *Rodén*, som han haft i pant, mot socknar i Östergötland och Tjust (SMR 1054, 1469; jfr C 4 f 21v f anteckning om ett drottning Margaretas förläningsbrev 1409 till Anders Ingvarsson på samma socknar och dennes morgongåvobrev till sin hustru, enligt vilka socknarna sägs ligga i Rodén).
- 1442, 1444, 1454, 1456, 1457 och 1465 Östhammars län, skeppslag och rod, se s 37.

22 Roden

- 1456 sigillerar Jöns Håkansson, fogde ”i rod”, ett brev daterat i Estuna avseende jord i Tuna sn, Olands hd (RAP 29/2).
- 1478 hemställer danska riksrådet, att svenska riksrådet skall låta Klas Rönnows barn få besitta ’tre skeppslag som är Frötuna, Bro och Häverö med deras tilliggelser’ som pantlän (BSH 4:38).
- 1483 bekräftar riksrådet förläning åt Nils Sture av bl a Bro skeppslag och Frötuna skeppslag i *Roden* (DDal 134).
- 1493 avges räfstetingsdom i tvist om rågång mellan Tierps allmänning och Roslagen, varvid till tinget kallats 4 beskedliga män ’av varje socken i all Roslagen, som äro av Börstil, Valö, Lövsta, Hållnäs, Älvkarleby och Västland fullmyndiga på allas deras vägnar’ (se Marma, Västlands sn, 1493).
- 1497 förbinder sig allmogen i Oland och i Frösåkers härad och ”al nör rodh” att jämte Dalarna och Nordlanden avvärja allt, som kunde vara riket skadligt, och att vara Sten Sture trogna (DDal 161).
- 1497 ingår frälsemän, bönder och menig allmoge, som bor ”i roden ok al skijplagen” motsvarande förbund (DDal 162).
- 1497 upptar ett överslag över förläningar bl a Stockholms län: ”Stockholm oc the læn ther vnder ligger . . . *Skiplagen i Roden*” (HSH 18 s 181).
- 1497 redovisas ärenden som avhandlats mellan ärkebiskop Jakob Ulfsson och Sten Sture, bl a ’huru han lät resa allmogen i Stockholms län, *Roden* och annorstädes’ (HSH 18 s 140, 121).
- 1504 skriver riksrådet till allmogen i riket, att Svante Nilsson ämnar komma till möte med allmogen: ”i *Rödhen* och al *skeplaghen* i Enköping”; . . . i Attundaland och Tiundaland i Enköping (GrFM s 214).
- 1509 har hövitsmannen på Stockholm anmodats av Svante Nilsson att kalla fogdarna i länet till Arboga och därför tillskrivit Nils skrivare i *Roden* och Staffan Henriksson (i Tierp och Hälsingland) (ASB 2 s 332).
- 1509 skriver densamme till Svante Nilsson att allmogen äter bark både i *Roden* och allestädes i länet (ASB 2 s 336).
- 1510 skriver Olof Hansson till Svante Nilsson om avlösning av fodringen i Nördinghundra med pengar ’och far jag strax i *skiplagen* och tingar med dem om samma gård’ (SA nr 428).
- 1511 skriver hövitsmannen på Stockholm till Svante Nilsson angående dispositionen av skatteuppbörd från länet, bl a skatten från *Roden* (ASB 2 s 358 f).
- 1511 skriver Staffan Henriksson till Svante Nilsson, att Sten Kristiernsson läst ett brev på Tierps tingsställe, att ”all *Rodzlagen* ware honom hand gangen” och att han hade med sig 4 karlar från Börstils härad, 4 från Norunda härad och 4 från Olands och att Sten Kristiernsson

fört 'eder Lax utav *Roden* och till Salsta' (BSH 5:374, 379).

1512 ger Sten Sture m fl åt Gunhild Johansdotter (Bese) "*Skiplaghen* och Atwedhe soken" i förläning (FMU 5611; jfr HSH 24 s 26 f).

3. *Roden som allmänt begrepp*

1331 skriver kung Magnus till invånarna i Tiundaland, Attundaland, Fjärdhundraland, *Roden* och Gästrikland ("omnibus tiundiam, attundiam, fiethrundiam, *rothin* et gestrigiam inhabitantibus", DS 2875).

1451 'Då kärade de av Roden uppå Olands å och sade att hon vid Nuttö med rätta låg i Roden och de av Oland svarade samma å vara i rättan skillnad mellan Roden där och allestädes från det hon först allt rinner . . .' (ÖD II s 1439, avskr).

1466 skriver Karl Knutsson till invånarna i Dalarna och fullmäktige från Hälsingland, Gästrikland, Medelpad, Ångermanland och allt Norrbotten, *Roden*, Fjärdhundraland och allt Uppland och allt Västmanland församlade i Västerås (BSH 3:85).

1471 meddelar frälsemän och representanter för Västergötland, Östergötland och Småland församlade i Vadstena med Sten Sture riksrådet, att de ej vill ha Kristian till kung och att frälsemän och allmoge i Dalarna, Närke, Södermanland, *Roden* och mestadelen av riket är av samma mening (ST 3 s 314 f).

Roden nämns även i Stadslagens Köpmålabalk 34 i samband med stapel-tvång:

"alle aff finlande, vtan abo byamæn, aff nylande, *rodhenum*, helsingalande eller gæstrikalande skulu hwarghen sin marknadh medh skipum at driffwa vtan i stockholme . . ." (SGL 11 s 223).

4. *Material från Gustav I:s regering*

a) i *Gustav I:s registratur*

1523 förteckning på förläningar, bl a: "Tord Persson *Skiplagen* oc wærendön ffogthe" (GR 1 s 170).

1526 'Till Dalarna, Kopparberget, Hälsingland, Gästrikland, Västerås län, Nyköpings län, Stäkets län, Rekarna, Trögden, *Södra och Norra Roden*. Till Alla förenämnda land, län och härader . . . skrivelse angående det dyra priset på salt' (GR 3 s 119).

1526 till fogdar och förläningsmän, bl a Tord Persson i *Roden* (GR 3 s 234).

1526 till fogdar och ämbetsmän om upptagande av gärd, med angivande för varje område vilka som inom det skulle kungöra brevet och uppbära skatten: 'Uti allt *Roslagen* — Mäster Jöran domprost i Uppsala,

- Jöns Pedersson, Karl Bengtsson med fogdarna. — Allt *Östhammars län*, *Frösåkers härad*, Olands härad och sedan uti allt Stockholms län'. (GR 3 s 238 f)
- 1528 upptar en förläningsförteckning för Uppland bl a: Knut Andersson (Lillie) Oland, Axel Andersson (Lillie) Länna gård med landbor och Vendels sn, domprosten i Uppsala Frösåker och Edebo härad i *Roslagen*, fru Anna på Aspnäs Västlands sn, Peder Hård Väddön och Sorunda sn, Staffan Henriksson Häverö sn i *Roslagen*, Arvid Västgöte Börstils och Söderby snr, Bengt Nilsson Fogdön, Lövsta, Valö och Hållnäs snr och Tord Persson Bro sn och ön (GR 5 s 202 ff).
- 1530 'Till allmogen i Hans skrivares och Erengisles fögderi ... alla som bygga och bo i *Roden*, *Skeppslagen* etc angående skattläggning över hela Stockholms län' (GR 7 s 190).
- 1530 'Till Erengisle fogde i *Roden* en rekognition 110 marker sommar-skatten av Börstils socken' (GR 7 s 147).
- 1530 'Till Hans skrivare fogdebrev på Långhundra, Närdinghundra och Edebo härader, Hargs och Börstils socknar' (GR 7 s 146).
- 1531 'Till alla lagsagor som hava gjort deras klockor ut som är ... *Norra och Södra Roden*, Tierp, Våla, Vendel, Gästrikland, Bälinge ... Oland, ... Sollentuna, Vallentuna härader' (GR 7 s 296).
- 1539 utfärdas fogdebrev för Påvel Jute för Stäkets län och *Södra Roden* (GR 12 s 123).
- 1539 ges tillstånd för Gävles borgare att handla i *Norra Roden* (GR 12 s 251).
- 1542 brev till Lars Turesson (tre rosor) och Gabriel Kristersson (Oxenstierna) om frälseuppbåd i *Norra och Södra Roden* (GR 14 s 144).
- 1544 brev till allmogen i *Norra och Södra Roden* (GR 16 s 86).
- 1545 brev till Ivar Fleming, Gabriel Kristersson (Oxenstierna), Arvid Trolle, Axel Nilsson (Banér) och Jakob Västgöte om kungsräfst i *Södra och Norra Roden* (GR 17 s 51).
- 1545 förläningsbrev på Ryds skeppslag i *Roden* (GR 17 s 176).
- 1546 omnämns Värmdö sn i *Roden* (GR 18 s 525).
- 1549 till Per Brahe om bl a en gårds utgörande av hela *Roslagen* (GR 20 s 29).
- 1549 brev angående skattläggning i *Roslagen* (GR 20 s 31, 40, 78 f, 238).
- 1551 till Gabriel Kristersson (Oxenstierna) att handla med adeln i *Roslagen* angående förläningar och rusttjänst (GR 22 s 112).
- 1556 till Gabriel Kristersson (Oxenstierna) om gården i *Roslagen* (GR 26 s 753).
- 1558 omnämns Ryds sn i *Roden* (GR 28 s 101).

b) *kameralt material*

- 1527 tredje prosteriet i ”*Rodhen Norre*” och fjärde prosteriet i ”*Rodhen Skijplagen*” (PHT 1960 s 104).
- 1534 ”*skeplagen*” och ”*skeplad*”: Häverö, Bro och Vätö; ’*Frötuna skeppslag*’ (UH 1538:2: Kyrkogodsens i Uppland).
- 1539 utan rubrik: Börstil, Hökhuvud, Valö, Harg, Hållnäs, Skäfthammar, Österlövsta och Västland (biskopsfodring); ”*skiplagh*”: Edebo, Häverö, Frötuna, Bro, Väddö, Vätö, Länna och Riala (biskopsfodring); *Norra Roden*: Tierp, Österlövsta, Tegelsmora, Vendel, Hållnäs, Västland, Hökhuvud, Valö, Harg och Börstil (taxa för borgläger); *Östra Roden*: Bro, Estuna, Lohärad, Söderby, Väddö, Vätö, Länna, Frötuna, Husby, Riala, Fasta och Rimbo (taxa för borgläger); Närdinghundra hds prosteri: Almunge, Knutby, Häverö, Edebo och Ununge (taxa för borgläger). (Stiftssummarium 1539 s 285, 287, 302)
- 1540 ”*Frötuna skeplagh*” och ”*Frötuna skeplaghen*”: Frötuna, Länna, Riala, Husby, Skederid, Rimbo, Rö, Esterna och Fasta (= Sjuhundra hds prosteri¹) (UH 1540:7 f 19v, 56, förteckning över biskops- och kyrkotionde).
- 1540 ”*skiplaghen*”: nio, ej namngivna socknar; prosteriet står mellan Lyhundra och Vallentuna, dvs den plats som Sjuhundra hds prosteri brukar intaga (Länsreg, kyrkotionde, tr i AL 3 s 153).
- 1540 (omkring) *Norra Roden*: Tierp, Österlövsta, Tegelsmora, Vendel, Hållnäs och Västland (dvs Tierps hds prosteri); Hökhuvud: Hökhuvud, Valö, Harg och Börstil (dvs Frösåkers hds prosteri); *Östra Roden*: Bro, Estuna, Lohärad, Söderby, Väddö och Vätö (dvs Lyhundra hds prosteri). (KSH 1, prästernas taxa)
- 1541 *Rods skeppslag*: Edebo, Häverö, Frötuna, Bro, Väddö, Vätö, Länna och Riala; *Roden*: Börstil, Hökhuvud, Skäfthammar, Valö, Harg, Hållnäs, Österlövsta och Västland. (Stiftssummarium 1541 s 544, 547)
- 1542 Börstils län: Börstil, Hökhuvud, Skäfthammar, Valö, Harg, Hållnäs, Österlövsta och Västland; *Rods skeppslag*: Edebo, Häverö, Frötuna, Bro, Vätö, Väddö, Länna och Riala. (Stiftssummarium 1542 s 620)
- 1543 I registret: ’biskopsfodringen av de socknar som förlänte äro i *Södra och Norra Roden*’: *Södra Roden*: Edebo, Häverö, Söderby, Väddö, Vätö, Bro och Frötuna; *Norra Roden*: Börstil, Hökhuvud, Harg, Västland, Österlövsta, Hållnäs och Ekeby östan ån; (’Valö uti Frös-

¹ För prosterierna används här genomgående de namnformer från 1550-talet som anknyt till häradsnamnen (se s 42 och Kjällerström s 208).

- åkers hd' var oförlänt). Inne i handlingen anges under *Södra Roden* samma socknar, men Söderby utmärks som en särskild del, och under '*Norra Roden och Frösåkers härad*' samma som i registret. (Stifts-summarium 1543 f IXv, 96, 396 r o v)
- 1546–56 *Rods skeppslag*: Österlövsta, Börstil, Hökhuvud, Harg, Ekeby, Edebo, Häverö, Bro, Vätö, Söderby, Frötuna och Länna (UH, se s 145).
- 1555–67 *Norra Roden*: Älvkarleby, Västland, Österlövsta, Hållnäs och Valö (UH, se s 142).
- 1555 *Norra Roden*: Älvkarleby, Västland, Hållnäs, Österlövsta och Valö (Länsreg).
- 1556 *Frösåkers härad och Rods skeppslag*: Hökhuvud, Harg, Börstil, Bro, Vätö, Söderby, Väddö, Häverö, Edebo och Frötuna (Länsreg).
- 1557 *Norra Roden*: Älvkarleby, Västland, Hållnäs, Valö och Österlövsta; även Häverö, Edebo och Börstil, som tillsammans med Hökhuvud, Ekeby och Harg står under rubriken Frösåkers härad, anges genom en marg-ant ligga i Norra Roden, men det avser troligen endast Börstil (Länsreg).
- 1558 *Norra Roden*: Älvkarleby, Västland, Österlövsta, Hållnäs och Valö (Länsreg, tr i AL 3 s 215).
- 1559 *Norra Roden*: Älvkarleby, Västland, Österlövsta, Hållnäs, Valö, Danemora och Film (Länsreg).

5. Socknar, byar och gårdar 'i Roden'

- 1322 "ecclesia Bro in Rodhenum" (DS 2358).
- 1349 Fors i Roden (SkS, E 8929, avskr).
- 1359 Bro kyrka i Roden (SRP 429).
- 1368–72 (?) Tånga i Ekeby sn i Roden (RAp odat nr 55).
- 1382 Fors i Hökhuvuds sn i Roden (SRP 1752).
- 1384 Sund i Bro sn och skeppslag i Attundalands rod (UUBp 16/3).
- 1400 Fors i Hökhuvuds sn och i Attundalands (sic!) rod (SRP 3109).
- 1431 Sund i Bro sn i Roden (RAp 24/6).
- 1441 Ekeby i Ekeby sn i Roden (SMR 1293).
- 1442 Börstils sn i Roden (UpDA E V:18:1, avskr).
- 1444 Ronö i Edebo sn i Tiundalands rod (B 16 f 423).
- 1444 Tälje i Frötuna sn i "øster rodhen" (RAp 19/4, två brev).
- 1451 Estuna sn i Frötuna skeppslag (ShSp 19/5).
- 1453 Vätö kyrka i "østra rodhen" (RAp 20/7).
- 1456 Bro sn i Roden (RAp 12/4).

- 1457 Valö sn i Roden (C 7 f 8v).
- 1456 Gods (Idö, Vätö sn) i Roden (UUBpp 14/8).
- 1470-talet Tånga i Ekeby sn i Roden. Kragsta och "Sæthersta" (nu Kristineholm) i Lohärads sn i Lyhundra i Roden. Rå mellan "Næs" och "Næsby" i Frötuna sn i Roden. (C 4 f 2v, 18v; 16v, 19v; 21 — avskr anger årtalen 1451, 1449 resp 1452.)
- 1474 Väassarö i Börstils sn i Roden (BhSp 4/8).
- 1476 Syninge och Norr- och Södertjära i Roden i Skederids sn (UUBp 14/10).
- 1477 Utål i Bro sn i Roden (DN XVI s 290).
- 1478 Tälje i Frötuna sn i Roden (RAp 16/4).
- 1478 "hwario kyrkio hæer i Rodhen" (RAp 26/6, daterat Penningby).
- 1483 Tissinge i Bro sn i Roden (RAp 20/8).
- 1487 Frötuna sn i Roden (FMU 4137).
- 1491 Östhammars köpstad i Roden i Börstils sn (PRFSS 1:199).
- 1493 Riala sn i Roden (StTb 1492–1500 s 139).
- 1499 Jord i Rö sn och Rimbo sn i Sjuhundra hd i Roden (EbAp 11/2).
- 1500 Brev rörande arvskifte efter Karl Knutssons döttrar upptar under Roden Tånga i Ekeby sn (DN XVI s 372).
- 1500 Björnö i Frötuna sn i Roden (HSH 36, bihang s 25).
- 1501 Tvist om en äng mellan Oland och Tiundalands rod (ÖD II s 1440, avskr).

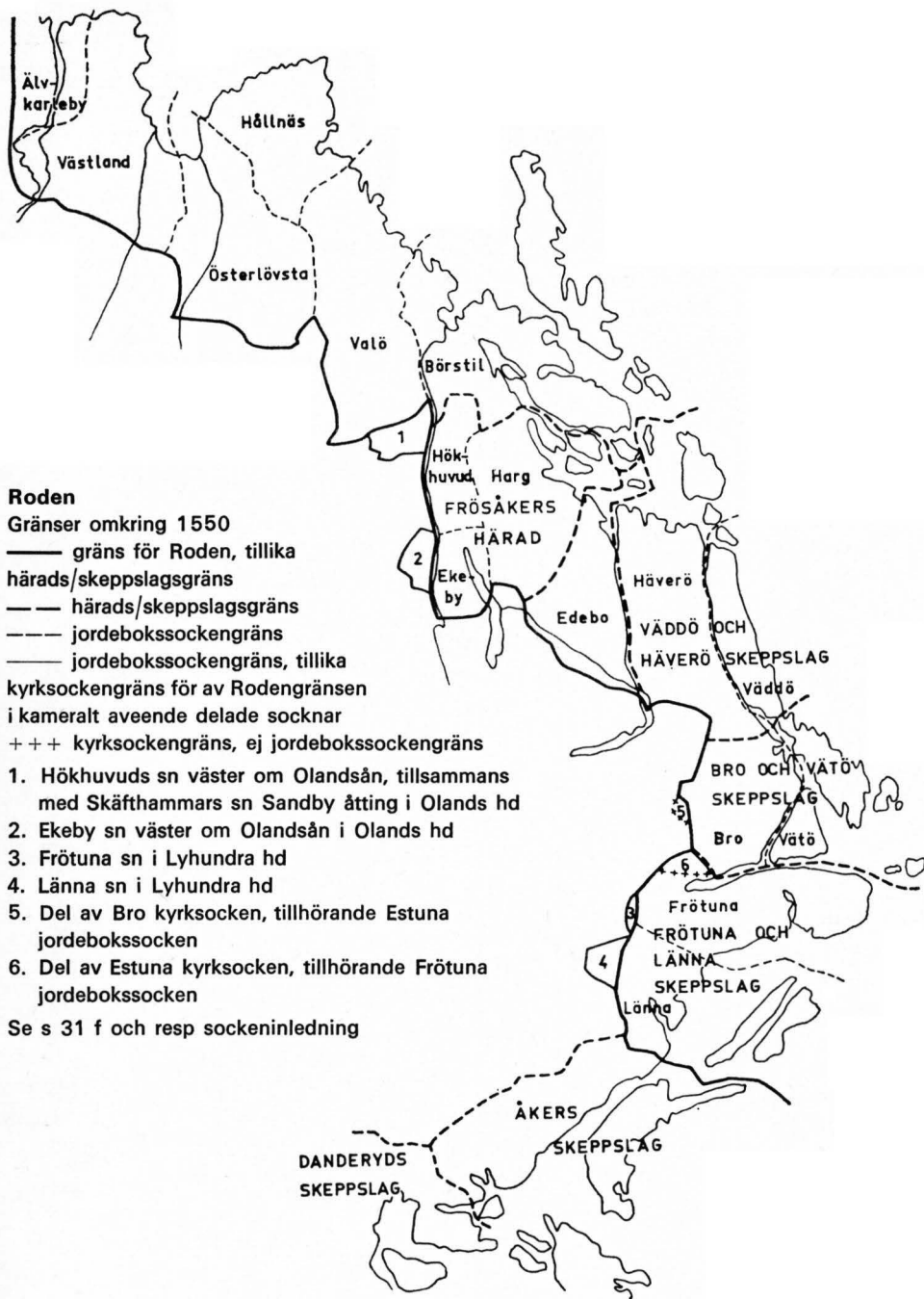
Rodens omfattning

Såsom framgår av det ovan redovisade materialet anges aldrig klart och entydigt vilka områden som utgjort Roden. Tolkningen måste därför bli ett försök att genom sammanställning av de olika uppgifterna ge en uppfattning om dess utsträckning. Innebörden av begreppet Roden kan ha växlat under tidernas lopp i samband med ändringar i den administrativa indelningen.

De enda handlingar före vasatidens material, där området någorlunda fullständigt kan iakttagas, är ett antal uppbördslistor från 1300-talets första hälft, men de är alla med undantag för markgäldsförteckningarna år 1312 av kyrklig proveniens (1314/1343, 1316, 1331 och 1341).¹ Troligen har den kyrkliga indelningen i Uppland vid denna tid i stort följt den världsliga, men det finns anledning att redan här erinra om att skillnader kan iakttagas mellan ecklesiastik och kameral sockenindelning.

I Tiundaland utgör då kustsocknarna, Älvkarleby, Västland, Österlövsta,

¹ Se punkt 2 a ovan s 19 ff.

Hållnäs, Valö, Börstil, Hökhuvud och Harg, en grupp under rubriken Rodén (1314/1343). 1312 räknas Västland, Österlövsta, Hållnäs, Valö och östra delen av Ekeby till Rodén medan längder för Börstil, Harg och Hökhuvud saknas. 1341 års förteckning redovisar alla dessa socknar utan rubrik men uppdelade på samma sätt som prosterierna tvåhundra år senare (se s 42 f). Edebo redovisas (utom 1341) under Nardinghundra men har förmodligen hört till Tiundalands rod i kameralt avseeende.

Attundaland visar en mindre klar bild. 1314/1343 finns ingen rubrik Rodén utan samtliga socknar ligger under hundare (prouincia). På samma sätt hör kustsocknarna, Väddö, Bro, Vätö, Frötuna och Länna till Lyhundra hds och Sjuhundra hds prosterier under 1500-talet. 1316 omnämnes ett Rodén (se belägget ovan) och 1331 förekommer Frötuna, Bro, Väddö och Häverö sist utan rubrik. Detta tyder på att det även i Attundaland funnits ett område, som låg utanför den hundaresindelade delen. Att detta område räknats till Rodén framgår, förutom av notisen 1316, av att det just för det finns ett stort antal belägg på socknar, byar och gårdar med tillägget 'i Rodén'. Däremot saknas skeppslagen i Attundalands södra del helt i detta material, vilket tillsammans med att de aldrig förekommer i de administrativa sammanhang som diskuteras nedan, visar att dessa sydliga skeppslag (Åkers, Värmdö, Danderyds och Ryds samt Mälaröarna) *inte räknats till Rodén*.

Rodén tycks sålunda under 1300-talets förra hälft ha utgjorts av kustsocknarna från Frötuna och Länna i sydöst till Västland med Älvkarleby i nordväst. Därtill kom troligen två och en halv socken i Gästrikland: Hamrånge, Hille och halva Valbo socknar; uppgiften att de skulle ha tillhört Rodén finns endast i Bureus excerpter ur Erik av Pommerns skattebok (SU s 366, ESb s 66). Rodén i Tingmålalbalken och Kungabalken svarar med största sannolikhet mot detta område. Uttrycket 'Norra Rodén' i Upplandslagens stadfästelsebrev är mera oklart, men det torde kunna tolkas som samma område som Tiundalands rod. Den tycks ha varit mer självständig gentemot Tiundalands hundare än Attundalands rod gentemot dess hundare, vilket skulle kunna ha påkallat ett särskilt stadgande för dess del. Det historiska materialet ger inget stöd för ett rodén söder om Frötuna och Länna, ännu mindre söder om Stockholm, varför brevets 'Norra Rodén' inte gärna kan anses omfatta hela den uppländska delen.

Först under 1400-talets sista årtionden och under 1500-talets första hälft blir materialet något rikligare, men inte ens då blir begreppen helt entydiga.

Av det ovan redovisade materialet framgår, att *Norra Rodén* under 1500-talet kunde avse ett större område, sammanfallande med Tiundalands rod och Norra Rodén i Upplandslagens stadfästelsebrev: Älvkarleby, Västlands, Österlövsta, Hållnäs, Valö, Börstils, Hargs, halva Hökhuvuds,

halva Ekeby och troligen Edebo socknar (1539, 1543).² Detta större område kallades ibland enbart Roden (1497³, 1530⁴, 1541²). Samtidigt kunde begreppet användas i inskränkt betydelse: Älvkarleby, Västlands, Österlövsta, Hållnäs, Valö och Börstils socknar (1497³, 1527², 1540², 1555–67², 1557², 1558² och 1559²). Att även denna mindre del kallats Norra Roden kan ha varit en följd av att Frösåkers härad uppkom som en särskild enhet under 1400-talet och kom att spela en allt större roll under 1500-talet och på det sättet bröts ut ur den gamla ramen. Denna förändring bör ha påskyndats genom att den kyrkliga indelningen delade det större området i två delar. Börstil bör ursprungligen ha tillhört Norra Roden i inskränkt bemärkelse, eftersom hela detta område tidvis kallats Börstils härad och inom sig inrymt Östhammars län (se s 37). 1527, 1539, 1540 och 1559 redovisas även Tierp, Vendel och andra socknar i Norra Roden,² men detta beror säkerligen på att områdena ingick i gemensamma fögderier och prosterier.

Attundalands kustområde: Frötuna med Länna, Bro med Vätö, Vaddö och Häverö, möter förutom 1409³ i administrativa samband 1478³ och 1483.³ Den 1497,³ 1512³ och 1523⁴ förekommande beteckningen '*Skeppslagen*' torde avse samma område, vilket under lång tidsrymd konstituerat en förläning. Den kan spåras 1478 i danska riksrådets hemställan, den innehas av Nils Bosson Sture 1483, den har kanske innehafts av hans son Svante Nilsson och därigenom blivit disponibel vid dennes död och kunnat förlänas åt Gunhild Johansdotter (Bese) 1512. Att Skeppslagen skulle avse detta område styrks av beläggen 1534, 1539, 1541, 1542 och 1546–56 (rubriken är de sistnämnda åren inadekvat i vad avser Harg-Österlövsta — Tiundalands rod — men det kan bero på att dessa områden i övrigt var förlänta och jordeböcker alltså saknats).² Rubriken "Rodhen Skijplaghen" i 1527 års längd över prosterier är troligen felaktig och bör snarare sammanställas med benämningarna "Frötuna skeplagh", "Frötuna Skeplaghen" och "skiplaghen" 1534² och 1540² för Sjuhundra hds prosteri. Som tidigare framhållits hörde Edebo troligen till Norra Roden, och dess förekomst bland socknarna i Skeppslagen beror möjligen på att den kyrkligt tillhörde Närdinghundra hds prosteri liksom Häverö socken, som ingick i Attundalands rod; i kameralt avseende kom de båda socknarna för övrigt att från 1550-talet föras till Frösåkers hd (se s 38).

Uttrycket *Södra Roden* har i det kamerala materialet kunnat återfinnas endast en gång, men dess omfattning överensstämmer då helt med Skeppslagens (1543).² Däremot förekommer begreppet ofta, både ensamt och i

² Se punkt 4 b ovan s 25 f.

³ Se punkt 2 b ovan s 21 ff.

⁴ Se punkt 4 a ovan s 23 f.

formen 'Norra och Södra Roden', i brev från Gustav I. Dess omfattning specificeras inte där, men det är tydligt att ett relativt stort område avses (1531, 1542, 1545 m fl).⁴

Östra Roden möter i beläggen 1444,⁵ 1453,⁵ 1539² och 1540.² 1444, i ett ärkebiskopens brev, är det bestämning till (Norr)Tälje i Frötuna sn och 1453 till Vätö kyrka, i ett av kungen utfärdat brev. 1539 avser det Sjuhundra hds och Lyhundra hds prosterier och 1540 används det för enbart Lyhundra hds prosteri; (prosterierna bestod av socknar i och utanför det egentliga Roden). De räkenskaper, där det då förekommer, avser taxa för borgläger och prästernas taxa, och uppbörden tycks ha byggts på ett äldre kyrkligt administrativt system. Innebörden av begreppet *Östra Roden* är ovisst, men det kan möjligen ha avsett ett kyrkligt förvaltningsområde. På detta tyder, att åtminstone tre av de fyra beläggen har påtaglig kyrklig anknytning och att begreppet inte förekommer under 1540-talet eller senare, när Gustav I avskaffat alla rester av den kyrkliga förvaltningen.

Under 1400-talets senare del börjar orter utanför det egentliga Roden föras med tillägget 'i Roden' (Estuna och Lohärads sn i Lyhundra hd 1440/1441,³ Lohärads sn, Lyhundra hd 1470-talet,⁵ Skederids sn, Sjuhundra hd 1476,⁵ Rimbo och Rö sn, Sjuhundra hd 1499⁵ och Riala sn, Åkers skeppslag 1493⁵), vilket tyder på att begreppet uppluckrats. '*Roslagen*' förekommer första gångerna 1493, 1526 och 1528, men det är inte möjligt att avgöra exakt vad som avses.⁴ Under senare delen av Gustav I:s regering blir det vanligt, och det tycks vara ett allmänt uttryck för ungefär samma område som Norra och Södra Roden (1549, 1551, 1556).⁴ Begreppet får under 1500-talets sista hälft och under 1600-talet en vid innebörd, och stora delar av de innanför och söder om Roden liggande häraderna kommer då att räknas dit (jfr HoSkpl 1 s 9–13).

Det område, som enligt ovanstående utgjorde Roden, avgränsas från övriga delar av vattenleder och sprickdalar i sin södra del (Frötuna–Länna till Hökhuvud) och genom stora myr- och skogsmarker i sin norra del (Valö till Västland). Ett brev från 1451, i avskrift hos Rhezelius, anger också att Olandsån är den rätta gränsen mellan Roden och Oland 'allestädes från det hon först allt rinner', dvs från Ekeby sockens sydgräns till Ytternuttö i Börstils sn, där havet började (s 107). I några fall kan iakttagas, att gränsen mellan Roden och de innanför liggande häraderna delar jordebokssocknen i två delar: Hökhuvuds och Ekeby socknar räknas väster

² Se punkt 4 b ovan s 25 f.

³ Se punkt 2 b ovan s 21 ff.

⁴ Se punkt 4 a ovan s 23 f.

⁵ Se punkt 5 ovan s 26 f.

32 Roden

om Olandsån till Olands hd, öster om ån till Frösåkers hd; Frötuna socken väster om Frötuna kyrksjö och Länna socken väster om Länna kyrksjö hör till Lyhundra hd. I dessa fall överensstämmer kyrksöcknarna i stort med jordebokssöcknarnas delar på båda sidor om Rodengränsen. Bro kyrksöcken däremot har en del som kameralt ligger i Estuna socken och Lyhundra hd och Estuna kyrksöcken en del som tillhör Frötuna socken i Roden. (Se kartan s 28 och resp sockeninledning.)

Sammanfattning

Roden under 1300-, 1400- och 1500-talen avser kustsocknarna från Frötuna och Länna till Älvkarleby (under 1300-talet möjligen även ett par socknar i Gästrikland).

Norra Roden är detsamma som Tiundalands rod, Älvkarleby-Edebo. Området benämns under 1500-talet ibland enbart Roden, och uttrycket Norra Roden kan användas i inskränkt betydelse om Älvkarleby-Börstil. Detta mindre område kallas någon gång Börstils härad och utgör med undantag av Älvkarleby och Västland Östhammars län.

Attundalands rod, Häverö-Frötuna och Länna, benämns tidvis 'Skeppslagen (i Roden)', 'Rods skeppslag' och 'Södra Roden'. Området utgör under långa perioder en samlad förläning.

Roden kan uppfattas som en del av Tiundaland och Attundaland men samtidigt som ett självständigt område, likställt med folklanden. Mot 1400-talets slut och under 1500-talet blir det ett allmännare begrepp, det uppländska kustområdet.

Norra Roden

Geografisk struktur

De socknar som här behandlas, Älvkarleby, Västland, Österlövsta, Hållnäs, Valö, Börstil, Harg, halva Hökhuvud, halva Ekeby och Edebo, tillhör i modern tid tre skilda härader, Örbyhus, Olands och Frösåkers, men det är ett resultat av förändringar under tiden efter undersökningsperiodens slut (omkring 1570). Tidigare bildade de en enhet, dock inte alls av samma fasta karaktär som andra härader i Uppland. Enheten understryks av att området geografiskt klart avgränsas från övriga delar av landskapet genom omfattande skogs- och myrmarker längs Västlands, Österlövstas och Valös gränser samt av Olandsån, sjön Vällen och en sjöfylld sprickdal längs Edebos sydgräns.

Marken består inom hela undersökningsområdet övervägande av på urberg vilande morän och torvmark, rullstensgrus, sand och leror, och är något kalkhaltig. Den ännu pågående landhöjningen, i områdets nordvästra del kombinerad med uppgrundning, har kraftigt förändrat kustlinjen under historisk tid, och den har satt sin prägel på kulturlandskapets utformning. Tämnrån, Strömmarån, Forsmarksån, Olandsån, vilken ännu i slutet av 1800-talet var segelbar långt upp, Hargsån och Skeboån har alla varit av stor betydelse för bygdens näringsliv, bl a som drivkraft för kvarnar och från 1500-talets senare del för järnbruk.

Älvkarleby bestod under undersökningsperioden enbart av stränderna kring de laxrika fallen vid Dalälvens utlopp i Gävlebukten.

Västland, Österlövsta och *Hållnäs* utgör ett sammanhängande skogsområde, i Västland på slättmark, i övrigt svagt kuperat, som i de södra delarna har starka inslag av sump-, myr- och mossmarker. Bebyggelsen och de odlade partierna är i Västland koncentrerade kring Tämnrån, som även rinner genom Tierps och Tolfta socknar, och i Österlövsta kring Strömmarån. Skärgård finns i Lövstabukten och i viss mån utanför Hållnäs kust.

Valö, Börstil, Harg, Hökhuvud, Ekeby och *Edebo* består i de norra och inre delarna av slättbygd, där man finner den öppna jordbruksbygden

34 Geografisk struktur

(Hökhuvud, Valö, Börstil), och i de östra och södra delarna av ett kuperat landskap, där bebyggelsen är koncentrerad till dalgångarna. Fastlandskusten är rik på vikar, som ibland är långt inskurna, och utanför den finns en skärgård, som omger den stora Gräsön. Området avgränsas administrativt i väster av Olandsån, som delar Hökhuvuds och Ekeby socknar i två delar, trots att dalgången på båda sidor om ån utgör ett enhetligt odlingsområde.

Ovanstående redogörelse för områdets naturgeografiska utseende avser de nuvarande förhållandena, som är resultatet av en ännu pågående landhöjningsprocess. Områdets karaktär av skärgårdslandskap har under äldre tider varit än mer markant, och om en 10 meter högre vattennivå markeras på den topografiska kartan, framträder en bild som visar djupt inträngande vikar, som senare blivit ådalar, långa uddar, smala näs och ett stort antal öar och skär. Traktens många önamn stämmer väl överens med den kartbilden.

Detta innebär, att huvuddelen av undersökningsområdet först på ett sent stadium stigit ur havet, och att bosättningen där är ung i jämförelse med den i de inre delarna av Uppland. Dessa förhållanden har naturligtvis påverkat den bebyggelsemässiga, agrara och administrativa utvecklingen.

Såsom exempel på denna landhöjning kan nämnas förflyttningen av Östhammar till Öregrund, varvid inloppets uppgrundande uttryckligen åberopas (s 110). Den halvö, där Öregrund ligger, var tidigare två öar, Norrön och Söderön; segelleden mellan Norrön och fastlandet (över de nuvarande småsjöarna Snäcksjön och Strömmen) bör ha varit uppgrundad före medeltidens slut, medan farleden mellan de två öarna, det s k Snuggsund, var segelbar ännu vid 1700-talets slut (t ex LmS A13-1:4, A13-37:3). Kartorna i Rhezelius beskrivning från Roslagsresorna 1635-38 och en översiktskarta över området från 1640-talet i Lantmäteristyrelsens arkiv ger en god bild av dåtidens mer sönderskurna kustlinje (Rhezelius s 110 ff, LmS A13-1:1, A13-1:2). Jfr SU s 328 ff med ytterligare exempel, GuRh III s 16.

Även området kring Tämnaråns och Strömmaråns mynningar har förändrats kraftigt genom landhöjning och uppgrundning. Gårdar som Svenskär, Holmsta och Löten (13 I, 1 a, 13 I, 1 b) saknas helt i det medeltida och det kamerala materialet, och bland de öar som 1559 lades som beteskär under Örby gård var Gåsskär, Löfskär och Askholm, som idag ligger på fastlandet (s 62 o 70).

Administrativ indelning

För en översikt över områdets administrativa indelning finns endast ett sparsamt material, som inte tillåter annat än vissa allmänna konstateranden.

Undersökningsområdet är identiskt med Tiundalands rod och med vad som i kung Birgers stadfästelsebrev till Upplandslagen kallas Norra Roden (se s 29). Det framgår inte om detta överordnade begrepp haft någon betydelse, och området tycks därutöver ha saknat en fast administrativ indelning. Varje socken framträder än som en självständig enhet, än som mer eller mindre tillfälligt förenad med omkringliggande områden. Först i och med tillkomsten av kronans jordeböcker vid 1500-talets mitt finns ett rikare material vid bedömningen av dessa problem. Det bekräftar i stort det intryck, som det äldre materialet ger: att en fast organisation saknats.

Medeltiden

Följande iakttagelser kan göras om den administrativa indelningen:

Älvkarleby framträder nästan enbart i sin egenskap av plats för det omfattande laxfisket.

Västland framträder genomgående som självständig enhet. Det kallas en enstaka gång skeppslag men i övrigt socken. Dess sydöstra del (i UH Vadkar åtting) har möjligen räknats till Tierps hd.

Österlövsta och *Hållnäs* framträder som självständiga enheter.

Valö kallas någon gång härad och skeppslag men mestadels socken och tycks som regel fungera som självständig enhet.

Börstil framträder genomgående som självständig enhet. Det kallas skeppslag 1456 och härad 1511 och 1523, i övrigt socken.

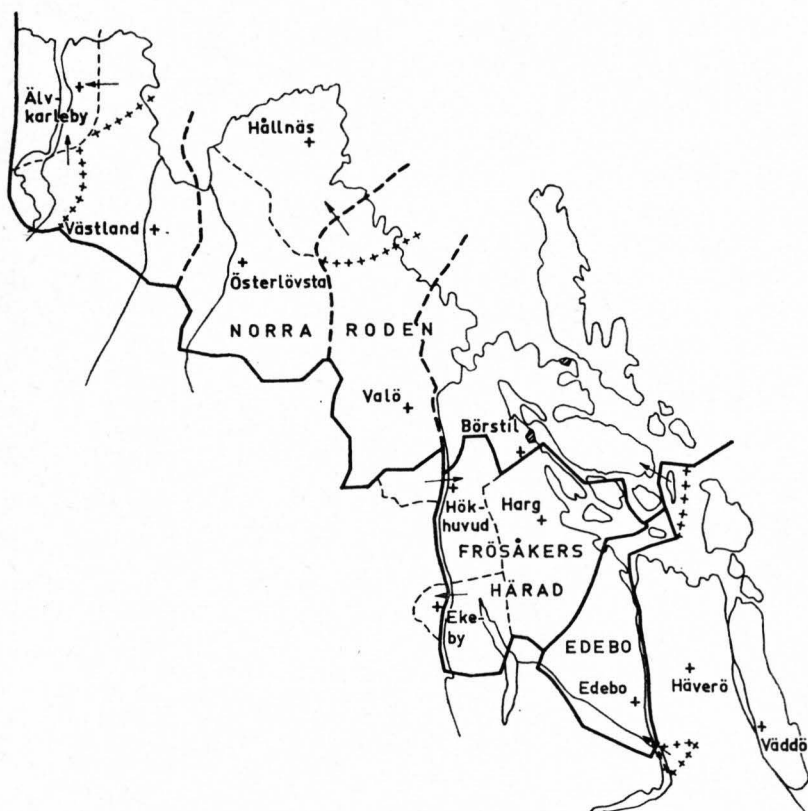
Frösåkers härad har bestått av *Harg*, halva *Hökhuvuds* och halva *Ekeby* socknar.

Edebo är som regel självständigt.

Se vidare avsnitten Judiciell indelning, Kyrklig indelning och resp socken-inledning; jfr SU s 337–339, 383 ff.

Övriga regionala begrepp

Östhammars län, skeppslag och härad: 1395 omtalas utan närmare geografiska bestämningar Ö slott och län (BSH 1:86 s 202). 1413 redovisas länet i Erik av Pommerns skattebok och anges då omfatta 4 socknar med 52 gårdar, 27 landbönder och 11 förlänta gårdar och ge 1 228 mark och

Administrativ och judiciell indelning. Förhållande mellan jordebokssocken och kyrksocken

Gränser omkring 1550

—— gräns för Norra Roden, Frösåkers hd och Edebo

- - - tingslagsgräns tillika jordebokssockengräns

· · · jordebokssockengräns

+ + + kyrksockengräns avvikande från jordebokssockengräns

← kyrkogångens riktning i sockendel belägen inom annan jordebokssocken

Frösåkers hd omfattar i kameralt avseende från 1550-talets senare del även Börstils, Edebo och Häverö snr. 1569—72 utgör Hållnäs—Österlövsta och Valö tingslag Norra Rodens ting och Börstils, Frösåkers, Edebos och Häverös tingslag Frösåkers ting.

2 öre (ESb s 56). 1420 utfärdar kung Erik ett brev angående sin hustrus, drottning Filippas, livgeding, vari ingår bl a Ö med det län som ligger där- under (SD 2792). 1430 och 1433 omtalas fogden Nils Petersson på Ö (RAP 1435 8/6 resp 1433 16/9). 1442 förlänas ärkebiskopen med Ö län utom Lövsta och Hållnäs (HSH 21 s 271). 1444 sägs att den som innehar Ö län skall tillsätta fogden i Ö stad (se Ö, Börstils sn). 1454 hålls råfsteting med Ö rod och samma år omtalas fogden i Ö rod; 1456 kallas han fogde i Ö skeppslag och i samma brev fogde i Roden (ÖD II s 1437, UpDA E V: 18:1, avskr, RApp 1456 16/6, avskr). 1456 omtalas Valö sn i Ö rod och härad (C 4 f 3, 18v, avskr 1470-talet). 1457 och 1465 förlänas ärkebiskopen Jöns Bengtsson med Ö län och Olands hd (RAP 1457 21/3 resp 1465 9/2). 1526 omtalas Ö län och Frösåkers hd separat (GR 3 s 239). — Länet har omfattat åtminstone Österlövsta, Hållnäs, Valö och Börstils snr, men det kan ha varierat och har under Erik av Pommern troligen innefattat även Västland (?förlänt till Björn Pedersson), Frösåkers hd och Edebo. På detta tyder det stora gårdtalet, de förlänta gårderna och de omkringliggande lä- nens omfattning; skatteboksexcerptens uppgift om 4 socknar bör då vara en felavskrift. — Jfr Börstils hd nedan.

”*Skædhundære skiplagh*” finns 1344 i förteckningen över Uppsala dom- kyrkas fabricas gods som rubrik för Annö (in *Annamoro*) i Valö sn; ytter- ligare belägg saknas (DS 3838, SU s 385).

”*Brocaste*” socken, se Hökhuvuds sn.

Undersökningsområdet har under 1400-talet troligen inte ingått i Stock- holms län (jfr Hammarström s 473). Delar av det förlänades under långa perioder separat som framgått ovan. 1497 innehas Frösåker, som då räntar 170 mark, av Bengt Gregersson (Lillie) (HSH 18 s 187, Sc 21 s 144). Vid 1500-talets början framhålls delar som lämpliga förläningar: 1504 begär Tönne Eriksson (Tott) förnyelse på Raseborgs slott och Västlands sn (FMU 5008), 1506 begär Sten Kristiernsson (Oxenstierna) Börstils sn (BSH 5:66), och 1508 begär Nils Eskilsson (Banér) samma område (FMU 5330).

1540—1570

Älvarleby, Västlands, Österlövsta, Hållnäs och *Valö* socknar bildar till- sammans med bl a Tierps och Vendels socknar ett fögderi. 1550–54 finns i jordeböckerna benämningen *Börstils härad* för dessa fem socknar (UH 1550:3, 1551:13, 1552:4, 1553:5, 1554:3A, i samtliga fall i räkenskaperna; även i GR 22 s 417) och 1555–67 kallas samma område *Norra Roden* (UH 1555:11, 1557:23, 1566:26, 1567:6, Länsreg 1557, 1558, 1559 — redan 1542 omtalas Valö sn i *Norra Roden*, UH 1542:2). Att Börstils sn saknas i

38 Judiciell indelning

fögderiet och från 1550-talets slut anges tillhöra Frösåkers hd, beror möjligen på att den hela tiden var förlänt liksom Frösåker och Edebo (se Frösåker nedan). I länsregistret 1557 står socknen under Frösåkers hd men har även marg-ant 'ligger uti Norra Roden'.

Hargs, halva *Hökhuvuds* och halva *Ekeby* socknar förs alltid samman under rubriken *Frösåkers härad*, och 1540 och 1541 räknas även Valö in i häradet. Det ingår 1540 och 1541 i samma fögderi som Långhundra, Närdinghundra och Sjuhundra hdr. Valö ingår även 1542–44 i detta fögderi, när resten av Frösåkers hd är förlänt, och socknen överförs därefter till Norra Roden. 1554, 1556 och 1558 utgör Frösåkers hd ett eget fögderi och 1577 ett tillsammans med Olands hd; det består då, förutom av Harg, halva Hökhuvud och halva Ekeby, av *Börstil* och av *Edebo* och Häverö, vilka redan 1540 och 1541 ingått i samma fögderi men inte under rubriken Frösåkers hd. Samma omfattning har häradet i 1557, 1558 och 1559 års länsregister, Upplands häradsdombok 1569–72 och tionderäkenskaperna efter 1557. Hela området är förlänt de flesta åren av undersökningsperioden, vilket skulle kunna förklara, att Frösåkers hd vid periodens slut har en större omfattning än vid dess början.

Kyrks socknen skiljer sig i vissa avseenden från den kamerala indelningen, jordebokssocknen; avvikelserna redovisas särskilt i varje sockeninledning.

AL 1 s 204 ff, 213 ff, 3 s 8–11, UH, Länsreg, UHddb.

Judiciell indelning

En bild av områdets judiciella indelning ges i materialet endast vid tre tillfällen, dels i samband med 1409 års räfsteting, som i tre dombrev täcker Älvkarleby, Västlands och Valö socknar, dels i Gregers Matssons lagmansdombok för åren 1490–94, och dels i domboken för Norra Roden och Frösåkers härad 1569–72. I de båda äldre fallen gäller det ting med en högre instans, räfsteting respektive lagmansting, och även om tingslaget vid dessa tillfällen normalt nog motsvarat häradstingslaget kan detta inte utan vidare förutsättas. Häradstingslaget framträder under medeltiden sporadiskt i form av uppräknade fastar eller nämndemän i de dombrev som bevarats. Indelningen 1569 stämmer tämligen väl överens med lagmansdombokens indelning, men i motsats till tidigare framgår det att tingen i Österlövsta, Hällnäs och Valö då tillsammans utgjorde Norra Rodens ting och tingen i Börstil, Harg och Hökhuvud, Edebo samt Häverö utgjorde Frösåkers härads ting. (I rubriken omtalas 'Frösåkers härads och Börstils skeppslags' saköre, vilket saknar motsvarighet i texten.)

Häradstinget skulle hållas på "rätt tingsstad", dvs en bestämd plats,

medan lagmanstinget ofta hölls på en för lagmannen med hänsyn till hans resa lämplig plats (ALD s 11). I den mån uppgift om tingsplats finns i dokumenten anges detta i varje notis nedan.

Områdets judiciella indelning framträder på följande sätt i medeltidens brevmaterial, lagmansdomboken 1490–94 och den enda bevarade häradsdomboken från 1500-talet (jfr ALD s 2 ff, 19 f, 79, 83 f, SU s 338, 384 ff):

Älvkarleby: 1478 och 1492 är en bisittare i nämnden vid tinget i Västland från Älvkarleby (se nedan).

Västland: 1328 döms å kungens vägnar i Stymne i ett mål rörande jord i Holmsånger; icke namngivna fastar omtalas (DS 2647). *1409* hålls räfsteting i Uppsala med allmogen i Västland rörande jord i Västland med undantag för orter i Vadkar åtting (se s 59), vilka nämns i samband med räfsteting i Uppsala med allmogen i Tierp (SD 1103, 1111, 1118). *1478* hålls lagmansting med allmogen i Västland (UpDA E V:158:2, avskr). *1492* hålls lagmansting med allmogen i Västland i Gällbo (ULdb s 53).

Hållnäs och Österlövsta: 1389 doneras jord med fastar från Österlövsta sn; lagmannen beseglar och brevet är daterat i Skärplinge (SRP 2433). *1415* omnämns att jord i Skärplinge, Österlövsta sn, uppjudits 'vid Lövsta kyrka och Lövsta ting' (SD 2141). *1492* hålls lagmansting med allmogen i Hållnäs och Lövsta i Åkerby (ULdb s 53). *1569–72* bildar Hållnäs och Österlövsta tillsammans med Valö sn Norra Rodens ting, men de tre socknarna utgör skilda tingslag med skilda rättegångsdagar och skilda nämnder, utom 1570 då tinget sker samtidigt för Lövsta och Hållnäs med gemensam nämnd (UHddb s 30 ff).

Valö: 1409 utfärdas dombrev rörande två orter i Valö från räfsteting i Uppsala med 'allmogen av Roden' (SD 1126). *1448* säljs jord på tinget i Valö med fastemän från Valö sn (RAp 7/2). *1490* och *1493* hålls lagmansting i Rovsättra respektive Kellinge med allmogen i Valö; i nämnden ingår även bönder från Göksnåre i Hållnäs kyrksocken (ULdb s 20, 79). *1569–72* se Hållnäs och Österlövsta.

Börstil: 1442 hålls lagmansting i Börstils sn i Skedika; de i brevet omnämnda fastemännen kommer från Börstils sn (UpDA E V:18:1, avskr). *1454* se Frösåkers hd. *1456* hålls lagmansting i Börstil med allmogen i samma skeppslag (RAp 1456 16/6, avskr). *1471* hålls lagmansting i Nuttö (ÖD II s 1439). *1490* och *1493* hålls lagmansting i Sund respektive Bolka med allmogen i Börstil (ULdb s 22, 78). *1512* hålls ting med Börstils sn i Östhammar (GuRh VII s 76 f). *1569–72* se Frösåkers hd.

40 Kyrklig indelning

Frösåkers härad: 1420 sigillerar häradshövdingen i Frösåkers hundare vid överlåtelse av jord i Norra Fornbro och Gillinge, båda i östra delen av 'Ekeby socken och Frösåkers hundare' (SD 2725). *1425* dömer samme häradshövding med en nämnd från Harg och Hökhuvud öster om Olandsån (RApp 16/1). *1453* omnämns lagmansting i Harg med allmogen av 'Frösåkers skeppslag' i ett dombrev rörande jord i Hökhuvud öster om ån (UpDA E V:71:1, avskr). *1454* utfärdas ett dombrev rörande jord i Börstils sn och i Hargs sn som visar att ting hållits i Börstil respektive i Frösåker med några dagars mellanrum; tingslagen är uppenbarligen skilda åt (UpDA E V:18:1, avskr). *1490* hålls lagmansting i Löhammar med allmogen i Frösåker; i nämnden ingår bönder från Harg och Frösåkersdelarna av Ekeby och Hökhuvud; bland målen förekommen en tvist om jord i Åstorp, Ekeby sn väster om Olandsån (den del av socknen som tycks normalt ligga utanför tingslaget) (ULdb s 24 ff). *1493* hålls lagmansting med allmogen i Frösåker i Harg; nämndemän från östra Ekeby och Hargs snr (ULdb s 76). *1501* se Edebo nedan. *1569–72* omtalas Frösåkers ting, men sammanträden hålls i skilda tingslag på skilda dagar och med skilda nämnder i Hökhuvud och Harg (med nämndemän från Harg och de östra delarna av Ekeby och Hökhuvud), i Börstil, i Edebo och i Häverö (UHddb s 30 ff).

Edebo: 1490 och *1493* hålls lagmansting i (Västra) Gribby respektive Ronö med allmogen i Edebo (ULdb s 27, 75). *1501* omtalas i ett dombrev rörande Skebo kvarn att lagmansting hållits i Hargs by med allmogen i Hargs sn och Edebo sn. Nämndens bisittare är från Häverö och Väddö snr, vilket kan ha föranletts av att målet gäller Skeboån som utgör gräns mellan Edebo och Häverö. (WeAK s 28) *1569–72* se Frösåkers härad.

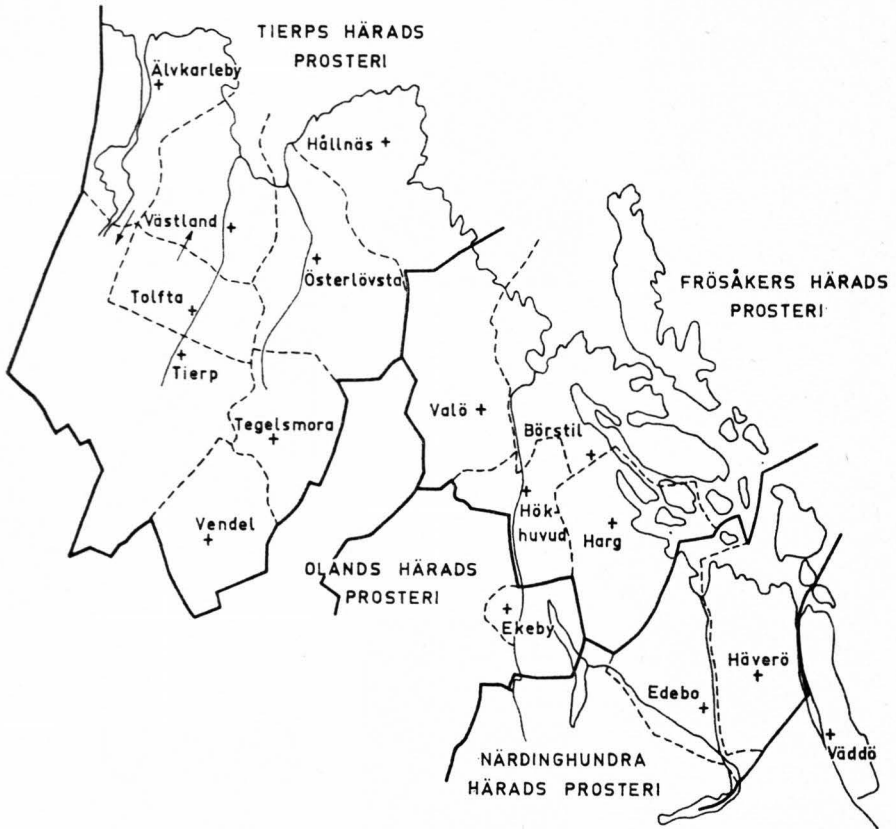
När lagmannen Gregers Matsson (Lillie) *1490* och *1493* dömer i Valö, Börstil, Frösåker och Edebo sker det i närvaro av en för de fyra tingslagen gemensam häradshövding. Däremot nämns ingen häradshövding, då han *1492* dömer i Västland och Österlövsta–Hållnäs.

Kyrklig indelning

Den kyrkliga indelningen under medeltiden återspeglas möjligen i följande handlingar, men den bild de ger är inte tillräckligt klar för att tillåta säkra slutsatser:

1314 års förteckning över sexårgården och den till uppställningen likartade förteckningen över avgifterna till lösen av ärkebiskop Hemmings pallium *1343* (DS 1946, 3754): under rubriken Roden redovisas Västland (0:12—0:30),¹ Österlövsta (0:20—6:0), Hållnäs (1:0—3:0),

¹ Inom ( ) återges avgifterna till sexårgården resp lösen av pallium i mark:öre

Kyrklig indelning

Omkring 1550, prosteriernas namn enl Prt i UH

— prosterigräns

- - - kyrsockengräns

← Älvkarleby är kapellförsamling inom Tierps sn och Tolfsta annexförsamling till Västlands sn

42 Kyrklig indelning

- Valö (2:0-3:0), Hökhuvud (2:0-3:0), Börstil (3:0-6:0) och Harg (1:0-0:18). Edebo förs till prouincia Närdinghundra (0:20-4½:0) och Ekeby till prouincia Oland.
- 1316 års förteckning över den skatt som hertig Valdemar uppburit av kyrkogodsens i Tiundaland upptar av de här aktuella socknarna endast Hökhuvud (på båda sidor om Olandsån) under rubriken prouincia Oland (DS 2062).
- 1341 års förteckning över den jord som efter kung Birgers kröning, 1302, tillfallit kyrkor i ärkestiftet: Västland, Österlövsta och Hållnäs sammanförs med Tierp och övriga kyrkor i norra Uppland utan att någon samlade rubrik anges. Valö, Hökhuvud, Börstil, Harg och Edebo är samlade i en avslutande grupp utan rubrik. Ekeby återfinns under Oland. (DS 3571)
- 1344 års förteckning över jord tillhörig Uppsala domkyrkas fabrica redovisar under rubriken Frösåkers skeppslag Hökhuvuds socken med jord på båda sidor om Olandsån (DS 3838).

Först under Gustav I:s regering kan en klarare bild fås av den kyrkliga indelningen:

Västlands, Österlövsta, Hållnäs, Tierps, Tolfta, Älvkarleby, Tegelsmora och Vendels socknar utgjorde ett prosteri: 1527 "*trijdije prosterijdh i Rodhen Norre*"² (Tolfta och Älvkarleby nämns inte utan har utgjort annex till Västland resp Tierp), 1540 *Tierps prosteri* samt 1544 och UH *Tierps härads prosteri*.

Valö, Börstils, Hargs och Hökhuvuds socknar (den sista på båda sidor om Olandsån, tl i UH) utgjorde ett prosteri: 1527 "*ffierde prosterijdh i Rodhen Skijplaghen*"², 1540 *Hökhuvuds prosteri* samt 1544 och UH *Frösåkers härads prosteri*.

Edebo socken ingick hela tiden i Närdinghundra hds prosteri och Ekeby socken (på båda sidor om Olandsån) i Olands hds prosteri.

² Begreppet "Rodhen Norre" ansluter endast i viss mån till det kamerala begreppet Norra Roden, då det senare omfattade Valö och troligen även Börstil men inte Tierp, Tolfta, Tegelsmora och Vendel. "Rodhen Skijplaghen" kan annars inte beläggas för Valö, Börstils, Hargs och Hökhuvuds snr. Det bör som ovan framhållits sammanställas med uttrycken 'Frötuna skeppslag', 'Frötuna skeppslagen' och "skiplaghen", som svarar mot det som senare kallas Sjuhundra hds prosteri. Rubriken har förmodligen fått en felaktig placering, vare sig det skett vid längdens konstruktion 1527 eller vid avskriften, som gjordes under 1700-talets första hälft. (Jfr avsnittet om Roden s 30.)

(1527: PHT 1960 s 104 f Johannes Laurentii räkenskap, avskr, 1540: UH 1540:7 tionderäkenskap för Uppland, AL 3 s 153 länsreg, 1544: AL 3 s 170 länsreg, UH se s 146.)

Hur situationen varit före införandet av landsprostarna, *decani rurales*, 1298 (DS 1240, Kjällerström s 205) kan inte avgöras, och det är oklart om ordningen i 1314/1343 års förteckning även visar en äldre kyrklig indelning eller bara återgår på den världsliga. 1339 omnämns en "prepositum de Rodene" men det är inte möjligt att avgöra vad som avses (?DS 3430). 1341 års förteckning överensstämmer däremot nästan helt med 1500-talsuppgifterna. De två stora grupperna svarar mot Tierps hds respektive Frösåkers hds prosterier tvåhundra år senare med undantag för att också Norunda hds socknar är förenade med Tierp 1341. Edebo står visserligen i samma grupp som Valö-Harg, men Ekeby återfinns i Oland liksom senare. Det finns sålunda anledning att förmoda, att 1500-talets kyrkliga indelning går tillbaka åtminstone till 1300-talets mitt. I och med att stiftsorganisationen förändrats 1557 upphörde prosterierna, och tiondeuppbörden övertogs av kungens fogdar (Kjällerström s 209). Uppbörden inom undersökningsområdet skedde därefter i de kamerala fögderier området ingick i (tl i UH, se s 146).

Angående namnskicket för prosterierna och för förändringar i deras omfattning under 1500-talet se även Kjällerström. Beträffande varje sockens omfattning och skillnaden mellan kyrklig socken och jordebokssocken se kartorna s 36 och 41 och resp sockeninledning.

1312 års markgäld

År 1312 tog hertigarna Erik och Valdemar upp en extra skatt, den s k markgälden, från områden i norra Uppland. Av de här behandlade socknarna finns förteckningar över Västland, Österlövsta, Hållnäs, Valö och Ekeby bland de bevarade skattelängderna.

För Österlövsta och Hållnäs ger de uppgifter om hemort för varje skattskyldig, för de övriga socknarna endast i undantagsfall; dessa uppgifter återges under respektive by.

Förteckningen över Valö är indelad i två delar, båda med alla fyra skattegrupperna. Den ena inleds med ortnamnet *in gøstmarum* (Östmora), den andra med *in øcrø* (Uckerö) utan att någon speciell person kan föras till dessa orter. I övrigt förekommer — bland dem som står under Östmora — endast ett ortnamn tillsammans med ett personnamn: *johannes in gulærwamori* (Gålarmora). Det förefaller som om socknen på detta sätt delas i två delar. (DS 1889)

44 Statistiska uppgifter

Ekeby socken ligger till större delen i Olands hd, men bland dem som erlägger en mark finns en grupp om nio skattskyldiga med rubriken "isti sunt de roden". Dessutom redovisas en skattskyldig till en halv mark i Fornbro. Två olika nyanser i bläcket i förteckningen över Ekeby anger möjligen, att den skrivits vid två olika tillfällen. Om alla de namn som har samma nyans som de nio i Roden och den ende i Fornbro, har skrivits dit samtidigt och alla tillhör Frösåkersdelen av socknen, skulle det ge följande antal skattebetalande i Ekeby öster om Olandsån: en mark: 9, sex öre: 1, en halv mark: 4, två öre: 6 jämte 4 som troligen betalt senare; restar gör en om två öre. (DS 1884, GuRh III s 64)

Följande antal skattskyldiga redovisas (kyrkans och frälsets landbor ingår troligen inte i längderna, UFT VII s 112):

socken	DS	skattskyldiga till ^a				summa skatt- skyldiga ^a	summa skatt ^a
		1 mark	6 öre	1/2 mark	2 öre		
Västland	1886	81 (2)	14 (1)	9 (1)	13 (2)	117 (6)	99:2
Österlövsta	1887	107 (1)	18 (1)	19 (4)	16	160 (6)	133:6
Hållnäs	1888	94	12	9	20	135	110:4
Valö ¹	1889	61 (2)	20 (1)	17	21	119 (3)	88:7
summa		343 (5)	64 (3)	54 (5)	70 (2)	531 (15)	431:4

¹ Valö delar sig på detta sätt

Östmora	41	5	6	5	57
Uckerö	20	15	11	16	62

(Delsummorna anges inte i längden utan är beräknade på antalet skattskyldiga. De resterande kan inte föras till någondera gruppen.)

Skattesummorna återges enligt diplomerna men utan de resterande beloppen; om de avgifter varje skattskyldig erlagt summeras fås för Västland: 99:2, Österlövsta: 134:0, Hållnäs: 112:4 och Valö: 89:6.

^a Resterande skattskyldiga inom ( ).

Statistiska uppgifter

Vid en bedömning av ett områdes betydelse för kronan som skattedistrikt är framför allt två typer av statistiska uppgifter av intresse: antalet brukningsenheter och det sammanlagda jordetalet för varje socken.

Dessa uppgifter redovisas på de följande sidorna, och de är tagna ur Upplands handlingar (UH) — undersökningsperiodens första och — inom ( ) — sista användbara år för respektive socken: Älvkarleby 1540 (1567), Västland och Hållnäs 1546 (1567) (1545:6 är inte användbar,

Antal brukningsenheter

	Älvkarleby ¹	Västland	Österlövsta	Hållnäs	Valö	Börstil	Harg	Hökhu- vud	Ekeby	Edebo	summa
1 $\frac{1}{2}$ sk	— —	5 (4)	— —	3 (1)	— —	— —	— —	— —	— —	— —	8 (5)
sk	5 (5)	64 (66)	82 (81)	52 (57)	59 (62)	124 (117)	30 (34)	32 (38)	9 (10)	50 (53)	507 (523)
$\frac{1}{2}$ sk	13 (14)	3 (3)	0 (1)	— —	3 (3)	6 (10)	3 (2)	5 (2)	2 (1)	3 (5)	38 (41)
skt	14 (15)	1 (2)	— —	— —	2 (1)	3 (1)	— —	— —	— —	— —	20 (19)
skuj	1 (1)	6 (3)	24 (25)	4 (3)	5 (8)	47 (30)	5 (2)	7 (0)	2 (2)	4 (4)	105 (78)
skäng	— —	6 (8)	— —	— —	6 (10)	0 (1)	— —	— —	— —	2 (3)	14 (22)
skkvarn	— —	— —	— —	— —	0 (1)	0 (1)	— —	2 (3)	— —	3 (3)	5 (8)
kr	— — ¹	— —	0 (1)	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	0 (1)
ky	1 (0)	2 (2)	4 (3)	4 (4)	3 (3)	4 (4)	3 (3)	1 (1)	3 (3)	2 (3)	27 (26)
$\frac{1}{2}$ ky	— —	— —	— —	— —	— —	2 (2)	3 (3)	2 (2)	— —	1 (0)	8 (7)
kyt	0 (1)	0 (2)	— —	0 (1)	1 (1)	1 (1)	— —	— —	— —	— —	2 (6)
se	1 (0)	— —	— —	— —	— —	— —	— —	2 (2)	— —	— —	3 (2)
pb	0 (1)	0 (5)	0 (1)	— —	— —	— —	— —	— —	1 (1)	— —	1 (8)
klakl	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	8 (8)	9 (9)
$\frac{1}{2}$ klakl	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	1 (1)	1 (1)
aoe	2 (1)	4 (1)	1 (1)	— —	— —	1 (13)	0 (1)	— —	— —	— —	8 (17)
$\frac{1}{2}$ aoe	— —	1 (0)	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	1 (0)
fr	3 (1)	13 (13)	4 (4)	— —	1 (1)	16 (17)	8 (8)	1 (1)	1 (1)	5 (5)	52 (51)
$\frac{1}{2}$ fr	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	1 (0)	1 (1)	— —	4 (3)
frt	0 (2)	2 (2)	— —	— —	— —	— —	— —	0 (1)	— —	— —	2 (5)

Dessutom redovisar längderna: *skbolj*: Österlövsta 1 (1) — *skvret*: Österlövsta 2 (2), Valö 0 (2) — *kräng*: Österlövsta 2 (2) — *kyuj*: Älvkarleby 0 (1) — *seuj*: Hökhuvud 1 (2) — *pbäng*: Västland 0 (2) — *klakluj*: Edebo 1 (0) — *aoeuj*: Harg 0 (1) — *aoeäng*: Västland 1 (1).

¹ 1567 är all tidigare skattejord i Älvkarleby kronojord.

eftersom den som mantalslängd inte innehåller alla jordnaturer och inte heller jordetal), Österlövsta 1554 (1567), Valö 1540 (1567), Börstil 1547 (1577), Harg, halva Hökhuvud och halva Ekeby 1540 (1577) och Edebo 1541 (1577) (1540:5 är skadad och saknar Edebo sn).

För att ge en antydning om kronans inkomster från detta område återges avslutningsvis penningsskatten enligt räntekammarböckerna 1530 och 1533 (URR) och UH; det måste betonas, att det utöver penningsskatten utgick stora belopp i naturprodukter.

Jordetal

I UH 1547:17, som omfattar Bro, Vätö och Börstils snr, Gabriel Kristerssons (Oxenstierna) förläning, finns sist en anteckning om att man i Börstil räknar 15 pnl på örth. Denna avvikelse från det normala, 8 pnl på örth, finns enligt UH 1546:14 även i vissa andra områden i norra Uppland (bl a Tierp, Vendel och Film), men den gäller inte för de övriga socknarna inom undersökningsområdet. För Västland, Österlövsta, Hållnäs och Valö sägs däremot direkt i samma jordebok, att man räknar med 8 pnl i örth och för Harg, Hökhuvud, Ekeby och Edebo finns inget som tyder på att förhållandet under undersökningsperioden är annorlunda där.¹

Inom hela området är skatten proportionell mot jordetalet och örtuglandets värde ('örtugen gäller . . . mark').

Att man i Börstils sn 1547 använt sig av 15 pnl i örth och 8 pn i skatteörtugen, framgår av ett 30-tal enheter med pnl. I flera fall ger smärre enheter en summa med jämna örth om man räknar med 15 pnl (ex *Sikauik och Björnäs) och skatten blir exakt proportionell. Man kan dock redan detta år finna ett par exempel på att jordeörtugen kunnat innehålla 8 pnl

¹ Möjligen har räkningen med 15 pnl haft större utbredning tidigare. Det antyds av att Gribby, Edebo sn, 1541 får summan 3:0 vid 15 pnl/örth, vilket 1558 justeras så, att 3:0 fås med 8 pnl/örth, och av att Edebo sn har ett relativt stort antal brukningsenheter med ½ pnl i jordetalet. Inget tyder dock på att 15 pnl/örth varit en realitet här 1540 eller senare.

Hafström säger, att "en möjlig förklaring till dessa undervisningars uppgifter angående det alternativa antalet av 15 eller 8 penningar i jordeörtugen är, att då värderingen icke skedde efter 'gällerprincipen' ansågs örtuglandet vara värt 15 i stället för det normala antalet 8 penningar" (HaLM s 204). Undervisningarna kan inte tolkas så, att 15 eller 8 pnl skulle vara alternativt inom samma område, utan det ena eller det andra systemet används genomgående. Oavsett systemet är jorden värderad, 'örtugen gäller', och den egendomliga räkningen med 15 pnl bör nog hellre ses som en kvarleva av ett äldre sätt att indela örtugen, vilket kan skönjas i det äldsta diplomaterialet (se DoAM s 20 f).

(Raggarön, där skatten är proportionell mot 8 pnl), och det finns ett fall, där man tycks ha räknat med 15 pnl i byamålet men med 8 pnl i örtil vid skattläggningen (Norrskedika). 1577 återges med 4 pnl vad som i tidigare jordeböcker har varit $\frac{1}{2}$ örtil. I ett fall (Norrskedika) har jordetalet justerats så, att det passar till 8 pnl, i andra är jordetalet oförändrat men skatten räknas som om 8 pnl gick på örtil, och i åter andra står jordetal och skatt kvar oförändrade. Det förefaller som om det gamla systemet då övergivits men ännu inte avvecklats helt.

I de följande tabellerna är de jordetal (jt), som är satta med normal stil, excerperade direkt ur jordeböckerna. Vissa år redovisar jordeböckerna summor endast för varje grupp gällertal (gt) (dvs fogden har räknat samman jordetalet för alla byar där örtugen gäller lika mycket); dessa summor har summerats vid vår bearbetning och resultatet anges inom klammer. De tal som är kursiverade, är de summor som framkommit vid bearbetningen, när en viss grupp brukningsenheters jordetal summerats. Den sista typen av summeringar förekommer:

- 1) för längder, där fogden inte har summerat de olika enheterna med samma gt (Österlövsta och Börstils snr).
- 2) i noterna, där de är kontrollsummeringar av enheterna med gt (skattejord). Som framgår av tabellerna överensstämmer inte alltid jordebokens summor med kontrollsummeringen; det anges då inom vilken gällertalsgrupp differensen kunnat iakttagas ("grupperna 4 och 3 mark misstämmer").
- 3) under rubriken "utan gt" för de gårdar som har uppgifter om jt men saknar gt; det gäller främst aoe och kyrklig jord av olika slag. Frälse-landbor saknar alltid uppgift om jt, och detsamma kan i enstaka fall gälla även andra enheter.
- 4) under rubriken "summa jt", som avser socknens sammanlagda, i UH redovisade jordetal, och som är summan av de gällertalsatta enheterna (enl kontrollsummeringarna) och gruppen "utan gt". Frälsets jord-innehav saknas sålunda i dessa summor.

Spalten "enh" (brukningsenheter) innehåller genomgående summor, som framkommit vid bearbetningen. De överensstämmer oftast med de summor fogdarna redovisar i jordeböckerna, men ev skillnader redovisas *inte* här.

Jordetal för Västlands, Österlövsta och Hållnäs socknar

Förklaringar se s 44—47. Älvkarleby se s 54.

örtugen gäller	Västland				Österlövsta				Hållnäs			
	1546:14		1567:6		1554:3		1567:6		1546:14		1567:6	
	enh	jt	enh	jt	enh	jt	enh	jt	enh	jt	enh	jt
10 mark	8	0:4:0:0	8	0:5:0:1	—	—	—	—	—	—	—	—
9 "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8 "	7	0:7:2:6	7	1:0:1:2	—	—	—	—	—	—	—	—
6 "	—	—	—	—	11	2:0:2:0	12	2:1:1:0	—	—	—	—
5 "	5	1:3:0:0	5	0:7:2:0	2	—	1	0:0:1:4	—	—	—	—
4 "	14	5:0:0:0	12	4:1:1:2	62	31:6:1:6	67	31:2:0:4	—	—	—	—
3 "	30	15:4:2:2	32	16:6:0:3	32	13:2:0:4	28	13:2:1:0	8	4:4:2:0	10	4:2:0:4
2 "	12	9:5:2:0	12	9:5:2:0	—	—	—	—	39	22:6:0:4	39	23:5:1:4
1½ "	8	1:0:2:0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1 "	1	0:2:2:4	1	0:2:2:4	—	—	—	—	12	12:3:0:0	12	11:6:1:4
summa	85	34:4:2:4 ¹	77	[33:5:0:4] ²	107	47:1:1:2 ³	108	[46:6:1:0] ⁴	59	42:1:0:0 ⁵	61	[39:6:0:4] ⁶
utan gt	5	1:7:0:0	8	3:3:0:4	4	0:6:1:0	5	1:0:1:0	3	1:6:0:0	3	1:6:0:0
summa jt		36:1:2:6		37:2:0:0		48:0:1:4		48:4:0:0		40:6:0:0		41:4:0:0

¹ summa jt för sk 34:2:2:6 (grupperna 5, 4 och 3 mark misstämmer något).² summa jt för sk 33:6:2:4 (grupperna 5 och 3 mark misstämmer något; dessutom anges en gård ha gt 7 mark, men den återfinns inte i summorna).³ summa jt för sk 47:2:0:4 (grupperna 4 och 3 mark misstämmer; två utjordar med gt 5 mark återfinns inte i summorna).⁴ summa jt för sk 47:3:2:0 (grupperna 4 och 3 mark misstämmer).⁵ summa jt för sk 39:0:0:0 (gruppen 3 mark misstämmer).⁶ summa jt för sk 39:6:0:0 (summan för gruppen 2 mark är 0:0:0:4 för hög).

Jordetal per åtting för Västlands socken (UH 1548:2¹)

Förklaringar se s 44—47.

örtugen gäller	Gårdskär ²		Sandbo		Vadkar ³		Valkar		Väla		summa	
	enh	jt	enh	jt	enh	jt	enh	jt	enh	jt	enh	jt
10 mark	7	0:3:2:6		—		—		—		—	7	[0:3:2:6]
8 "		—	7	1:0:1:2		—		—		—	7	[1:0:1:2]
5 "		—	4	1:0:1:0	1	0:1:0:0		—		—	5	[1:1:1:0]
4 "		—		—	3	0:5:2:0	4	1:4:2:0	5	1:7:0:2	12	[4:1:1:2]
3 "		—	13	5:4:1:3	5	5:0:3:0		—	10	4:6:1:4	28	[15:3:2:7]
2 "		—		—		—	12	9:5:2:0		—	12	[9:5:2:0]
skuj ⁴	1	0:0:0:4	1	0:1:0:0	3	0:4:1:0	1	0:2:2:4	1	0:0:5:0	7	[1:2:0:0]
skäng		—		—	6	0:6:1:3		—		—	6	[0:6:1:3]
summa	8	[0:4:0:2]	25	[7:6:0:5]	18	[7:2:1:3]	17	[11:5:0:4]	16	[6:7:0:6]	84	[34:1:0:4]

Jordetal per åtting för Österlövsta socken (UH 1554:3⁵)

Förklaringar se s 44—47.

örtugen gäller	Elinge		Försäter		Skärplinge		Åkerby		summa	
	enh	jt	enh	jt	enh	jt	enh	jt	enh	jt
6 mark		—		—	11	2:0:2:0		—	11	2:0:2:0
5 "		—	2	0:1:0:4		—		—	2	0:1:0:4
4 "	2	0:1:0:0	24	11:0:2:0	12	7:2:2:0	24	13:1:1:4	62	31:5:2:4
3 "	32	13:2:1:4		—		—		—	32	13:2:1:4
summa	34	13:3:1:4	26	11:1:2:4	23	9:3:1:0	24	13:1:1:4	107	47:2:0:4

¹ Första användbara året, se s 59 n 1.

² Gårdskär ligger utanför åttingsindelningen.

³ Vadkar åtting har en del i Tierps hd, se s 59, 60.

⁴ Övriga längder visar att även skuj var gällertalssatt, i Gårdskär till 10 mark, i övrigt till $1\frac{1}{2}$ och 1 mark.

⁵ Jordeboken innehåller inga summeringar för resp. åtting.

Jordetal för Valö, Börstils och Edebo socknar

Förklaringar se s 44—47.

örtugen gäller	Valö				Börstil				Edebo			
	1541:8 ¹		1567:6		1547:17		1541:8 ¹					
	enh	jt	enh	jt	enh	jt	enh	jt	enh	jt	enh	jt
30 mark		—		—	9	0:4:0:0		—		—		—
10 "		—		—	8	2:0:0:0		—		—		—
9 "	5	1:0:1:7	5	1:2:0:1		—		—	3	0:4:0:0		—
6 "	1	0:1:1:0	3	0:5:1:0	9	7:2:2:0		—	4	1:6:0:0		—
5 "	9	5:0:0:0	8	4:6:0:0	69	26:5:0:0		—	5	1:3:1:2		—
4 "	7	4:1:1:3	5	3:4:0:0	13	7:5:2:0		—	21	12:5:2:7		—
3 "	39	29:6:2:4	43	30:3:0:6	42	30:5:0:10 ¹ / ₂		—	9	6:7:1:3 ¹ / ₂		—
2 ¹ / ₂ "		—		—	8	0:7:2:4		—	4	4:2:0:0		—
2 "	3	1:7:2:0	5	3:2:1:0	21	4:2:1/2:0		—	6	4:4:0:0		—
1 ¹ / ₂ "	4	3:4:2:0	6	2:3:0:1		—		—	5	5:1:0:0		—
1 "		—		—	1	0:1:0:2		—		—		—
summa	68	45:6:1:6 ^a	75	[46:2:0:0] ^a	180	80:0:1:7 ^a		—	57	37:1:2:4 ¹ / ₂ ⁴		—
utan gt	5	2:6:1:4	6	2:6:1:0	8	2:5 ¹ / ₂ :0:0		—	11	9:2:0:4		—
summa jt		48:5:0:2		49:0:1:0		82:5:2:14 ¹ / ₂ ^a		—		46:4:0:1/2		—

Börstil och Edebo saknar summeringar i den sista undersökta jordeboken, UH 1577:19. Summering av samtliga enheter ger: *Börstil*: 78:5:1/2:71¹/₂; de i jordeboken redovisade pnl återges här utan omvandling, då det är osäkert om man vid denna tid räknade med genomgående 15 eller 8 pnl i örtl; *Edebo*: 46:2:1:5.

¹ UH 1540:5 är ofullständig och saknar de sista sidorna av Valö socken och förmodligen hela Edebo och Häverö snr.

^a Kontrollsummering ger samma resultat.

^a Sortomvandlingen har skett med 15 pnl i örtl (se s 46 f). I summorna har Raggårön inte räknats med, då det troligen redan 1547 räknades med 8 pnl; gården redovisas här i gruppen 1 mark, eftersom den i jordeboken förts upp där, men skatten, 1:0:2:0, liksom en anteckning i UH 1551:21 antyder att det är penningen som gäller en mark, dvs att örtugen gäller 8 mark.

⁴ summa jt för sk 37:2:2:4¹/₂ (gruppen 4 mark borde vara 12:6:5:7).

Jordetal för Hargs, Hökhuvuds och Ekeby socknar

Förklaringar se s 44—47.

örtugen gäller	Harg		Hökhuvud (del)		Ekeby (del)	
	1540:5		1540:5		1540:5	
	enh	jt	enh	jt	enh	jt
15 mark	3	0:2:2:1		—		—
5 "	7	4:3:1:5 $\frac{1}{2}$		—		—
4 "	6	5:7:3:0	2	1:4:0:0		—
3 "	6	3:6:2:1 $\frac{1}{2}$	32	29:4:0:0	3	3:2:2:0
2 $\frac{1}{2}$ "	8	6:0:0:0		—	4	3:0:0:0
2 "	8	10:1:0:0	7	5:0:0:0	6	3:1:2:4
1 $\frac{1}{2}$ "		—	2	1:4:0:4		—
1 "		—	1	1:6:1:4		—
summa	38	30:6:0:0 ¹	44	39:2:2:0 ¹	13	9:4:1:4 ¹
utan gt	8	4:4:1:4	6	4:5:0:0	4	2:7:0:0
summa jt		35:2:1:4		43:7:2:0		12:3:1:4
summa jt 1577 ²		36:4:2:5 $\frac{1}{2}$		43:2:0:2		12:3:1:4

Det sammanlagda jordetalet för det egentliga Frösåkers härad (Harg, halva Hökhuvud och halva Ekeby) blir 1540 91:5:2:0 och 1577 92:2:1:3 $\frac{1}{2}$.

¹ Kontrollsummering ger samma summor som fogdarnas. För Harg har UH 1540:5 30:7:0:0, medan UH 1541:8 har den rätta summan 30:6:0:0.

² De tre socknarna saknar summeringar i den sista undersökta jordeboken, UH 1577:19. Summering av samtliga enheter ger ovanstående siffror.

52 Statistiska uppgifter

Penningskatt

	URR ² UH	skattepenningar ¹	dagsverks- penningar
Älvkarleby	URR		
	UH 1540	7:6:1:4	—
	UH 1567	9:6:0:0 ³	—
Västland	URR 1533 ²	82:0:0:0	12:0:0:0
	UH 1546	110:7:2:2	18:2:0:0
	UH 1567	111:4:2:3	18:3:0:0
Österlövsta	URR 1533	90:0:0:0	24:0:0:0
	UH 1554	173:7:0:0	27:2:2:0
	UH 1567	178:0:2:0	27:4:0:0
Hällnäs	URR 1533	59:7:0:0	20:0:0:0
	UH 1546	69:3:2:4	13:6:0:0
	UH 1567	72:0:0:0	14:5:0:0
Valö	URR 1533	50:0:0:0+50:0:0:0	15:0:0:0
	UH 1541	151:2:0:7	20:4:0:0
	UH 1567	154:2:2:4	21:2:2:0
Börstil	URR 1533	112:0:0:0+112:0:0:0	30:0:0:0
	UH 1547	318:5:2:0	39:5:1:0
	UH 1577	318:2:1:3	41:0:0:0
Harg	URR 1533 ⁴	60:0:0:0+60:0:0:0	25:0:0:0
	UH 1540	98:0:1:7 $\frac{1}{2}$	10:4:0:0
	UH 1577	98:4:1:7 $\frac{1}{2}$	12:5:1:0
Hökhuvud	UH 1540	108:4:2:2	11:6:2:0
	UH 1577	109:1:2:6	13:2:2:0
Ekeby	UH 1540	23:7:2:0	3:2:2:0
	UH 1577	23:7:2:0	3:5:1:0
Edebo	URR 1533	28:0:0:0+41:5:0:2	15:0:0:0
	UH 1541	121:1:2:4 $\frac{1}{2}$	17:2:2:0
	UH 1577	123:0:1:1	19:2:2:0

Jfr DoSk s 245—249.

¹ Vid delade summer avser den första sommarskatt, den andra vinterskatt.

² URR, undervisning om rikets ränta, 1530 f 22v, 1533 f 22vf, tr i HH 11 s 26 f. URR 1530 saknar uppgifter för alla socknar inom detta område utom för Västland, som där upptas med skattepenningar 81:0:4:0 och dagsverkspenningar 12:0:0:0, och för Älvkarleby, som där liksom i URR 1533 anges leverera lax (f 8 och 37 resp f 163v, HH 11 s 43).

³ Benämns detta år avrad, eftersom skattebönderna blivit kronobönder.

⁴ URR 1533 för Harg kan möjligen innehålla skatten även för de delar av Hökhuvuds och Ekeby socknar, som ingår i Frösåkers hd och som saknas i URR.

Älvkarleby

1167/85 in *Eluekarlebui* (DS 66).

Omfattning. Administrativ och kyrklig indelning: Älvkarlebys kamerala och kyrkliga natur under medeltiden är svårbestämbar liksom dess omfattning. I de äldsta beläggen är anknytningen mellan fiskerätt och hemman stark och den framträder ännu i UH.

Kaplanen i Ä omtalas första gången 1280 (DS 704) och området var kapellförsamling under Tierps socken till 1641/45, då det avsöndrades och bildade egen församling (Sandén s 38).

Ä:s omfattning framträder först i 1500-talsmaterialet, där det kameralt omfattar endast bebyggelsen på båda sidor om Dalälvens nedersta lopp, Tensmyra, Näsboda och Älvkarleby by, delad på 'östan ån' och 'västan ån' (UH). I kyrkligt avseende räknades dit även Gårdskär och Marma, som kameralt hörde till Västlands sn (Prt 2); de överfördes till Älvkarleby i kameralt avseende efter 1582 men före 1597 (UH 1582:8, 1597:4).

Judiciellt tycks Ä ha förts samman med Västland.

Se även inledningen (s 35 ff).

Kyrkan: 1280 omnämns en kaplan i Ä och 1341 anges, att Ä kapell efter 1302 fått jord i Frebro, Tierps sn, (DS 704, 3571). Detta innebär möjligen, att det redan då funnits ett kapell i Ä, men den första kända kyrkobyggnaden är den nu kvarstående. Den är en rektangulär gråstenskyrka vars valv är dekorerade med målningar från byggnadstiden. Kyrkan skall enligt en inskrift återgiven av Rhezelius ha grundlagts 1478 och invigts 1490. Koret tillbyggdes under 1600-talets slut och kyrkan restaurerades 1890–91 och 1958. Senmedeltida altarskåp, dopfont och träskulpturer. (Sandén s 131 ff, UKy 128) Kyrkby: Östanå (Älvkarleby by).

Runstenar: U 1148 Älvkarleby kyrka (försvunnen), U 1149 Fleräng (tidigare i Valbo sn) och U 1150 Gårdskär (tidigare i Västlands sn) (fragment).

Skattehemmanen i Älvkarleby redovisas nedan uppdelade på Östanå och Västanå så som de framträder, när allt UH-material sammanställts, trots att de enskilda jordeböckerna inte alltid iakttagit uppdelningen. Brukarna indelas i helbordsmän, halvbordsmän och fjärdingsmän; de senare kallas ibland 'iiii örtughemman' (text UH 1540:6 s 143). De åsätts fr o m 1545 jordetal — 1 markland, ½ markland respektive 4 örtugland — och räknas som hela hemman, halva hemman och torp. 1556 förvandlas all skattejord till kronojord, vilket inte angivits särskilt nedan.

Jfr AF 1:1 s 361, AL 1 s 200, 204 ff, DoSk s 245 ff, SU s 386.

Antal brukningsenheter UH 1540 (1567)

	sk	$\frac{1}{2}$ sk	skt	ky	kyt	se	pb	aoe	fr	frt
Näsbeda	—	—	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Tensmyra	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Älvkarleby ^a				1 (0)	0 (1)	1 (0)	0 (1)	2 (1)	3 (1)	0 (2)
Västanå	4 (4)	3 (3)	—	—	—	—	—	—	—	—
Östanå	—	10 (11)	13 (14)	—	—	—	—	—	—	—
Summa	5 (5)¹	13 (14)¹	14 (15)¹	1 (0)	0 (1)	1 (0)	0 (1)	2 (1)	3 (1)	0 (2)

Dessutom redovisar längderna: *skuj*: Grånåker 1 (1) — *kyuj*: Grånåker 0 (1).

¹ All skattejord är 1567 kronojord.

^a Skattejorden i Älvkarleby by är uppdelad på Västanå och Östanå.

Jordetal UH 1540 (1567)

Summa jt: sk 15:1:2 (kr 14:4). Örtugen gäller 2 mark utom i Tensmyra, där den vissa år gäller 3 mark.

- *Bodom** 1554 *Bodom* (UH 1554:3) se Östanå.
- Grånåker** 1540 *Granneå kern* (UH 1540:6) — 13 H, 3 i.
UH 1 skuj, 0:11, 1548 0:0:11, 1550–67 jt saknas.
1548–49 1 skt, redovisas parallellt med ovanstående skuj och avser troligen samma jord.
1548 1 kyuj, till Älvkarleby.
1543 anges 'item hava grannarna tillhopa som är boendes i Ä' 0:11 (UH 1543:1 s 269).
- Gårdskär** Se Västlands sn.
- Marma** Se Västlands sn.
- Medora** 1547 *Medorth* (UH 1547:6 f 115) — 13 H, 5 h.
1547 omnämns under Tierp 'ett torp som nu upptaget är på en ö, nämligen M vid Gävle' (UH 1547:6). Ön nämns även följande år (UH 1548:2).
1559 lades M och Rotskär (*Roteskär* — 13 H, 4 h) till betesskär under Örby gård (SKH 61).
- Näsbo** 1540 *Nesbo* (UH 1540:6) — 13 H, 4 h — nu i Skutskär.
UH 1 skt, (västan ån).
- Rotskär** Se Medora.
- Tensmyra** 1540 *Tendilsmyre* (UH 1540:6) — 13 H, 2 h.
UH 1 sk, (östan ån).
1550-talet låter Gustav I uppföra byggnad för fisket i älven vid T (GR 24–27 passim). Räkenskaper för T fiske finns bevarade för år 1561, varav det framgår, att lax och ål fångades, att det även fanns två sågkvarnar i T, och att fyra personer var sysselsatta där hela året med fiskeriet och två om sommaren med sågarna (UH 1561:42; räkenskaper har tidigare funnits även för åren 1559, 1562 och 1563, UHreg). (Jfr Lanforsen 2, prot 21/11 1913 s 16 ff.)
- Västånå** 1540 *westhen åen* (UH 1540:6) — 13 H, 3 h.
UH 4 sk och 3 ½ sk (jfr Östanå).
- Östanå** 1540 *östhen åen* (UH 1540:6) — 13 H, 3 i.
UH 10 ½ sk, 1553 11 ½ sk; fr o m 1554 redovisas 4 av

dessa under namnet *Bodom.

13 skt, 1551 14 skt; 1540–41 redovisas 4 och 1545 9 av dem västan ån.

Älvkarleby

1167 se ovan — 13 H, 3 i.

UH sk, se Västanå och Östanå ovan.

1 ky, 1547 1 kyt, med kyuj i Gränåker, (östan ån).

1540–45 1 se, (jorden återfinns inte i de särskilda se-längderna).

1566 1 pb, (västan ån).

2 aoe, 1543 1 aoe, 1550 2 aoe, 1566 1 aoe, med 1 färja fr o m 1546. En gård jämte färjan anges vara Sten Stures köpegods och har redan 1531 tillhört aoe (K I:1, AoE 22); den andra kommer från biskopsstolen (Stiftssummarium 1539 s 191) och redovisas som pb 1566. (Mälbo rd)

3 fr, 1554 2 fr, 1566 1 fr och 2 frt, (Pernilla Nilsdotter /sparre av Ellinge/ och fr o m 1555 Ture Pedersson /Bielke/). 1545 anges att tre landbor brukar ett hemman. Summan av fodringen är densamma hela tiden, oavsett om tre eller två landbor redovisas. Vid arvskiftet 1559 efter fru Pernilla tillföll en gård Hogenskild Nilsson (Bielke) och en gård Ture Pedersson (RAp o ShS 12/3).

1167/85 bekräftar kung Knut på begäran av jarlen G(uttorm) dennes gåva till munkarna i Viby av det län ("beneficium"), som kungen givit honom: i fisket i Ä en liten gård som kallas bol med dess tillhörigheter ("in piscatione in eluekarlebui mansiunculam integram que uocatur bul cum omnibus appendiciis suis"; DS 66).

1167/85 skänker kung Knut munkarna i Julita, dit de flyttat från Viby, i fisket i Ä två små gårdar som kallas bol med deras tillhörigheter (DS 65).

1167/99 erinrar kung Knut invånarna i Ä om att han för länge sedan meddelat dem att han skänkt munkarna i Julita två gårdar i Ä ("duo predia de heluacharlaby") med deras tillhörigheter med samma rätt att disponera över dem som kungen och ärkebiskopen över sina; invånarna hade vägrat erkänna giltigheten

- av gåvan och tillfogat klostret skada, vilken kungen under straffhot befäller dem ersätta (DS 69).
- 1185 utfärdar påven skydds brev för Uppsala domkyrka och dess egendom, bl a flera fisken i Ä (DS 96).
- 1190/91 skänker kung Knut Julita kloster en del i fisket i Ä som kallas bol ("partem piscationis in ælwakarlaby que dicitur bol") (DS 113; jfr LjBidrag s 47, 152 f).
- 1280 kungör kung Magnus att han — för att det icke skulle förefalla som om han ville undandraga sig tionde till kaplanen i Ä — avtalat med denne att han (Magnus) och hans efterträdare av kungens andel årligen skulle lämna kaplanen och dennes efterträdare 30 laxar som tionde (DS 704).
- 1356 anmodar kung Magnus befallningsmannen i Ä att av kungens fiske lämna kanslern Johan Karlsson (färla) 30 laxar årligen som en rättighet åtföljande hans prebende vid Uppsala domkyrka (prebenda Tierp) (SRP 250).
- 1473 fastställs vid landssyn med fyra tolfter från Norunda, Lövsta/Västland, Tierp och Gästrikland i anledning av tvist mellan Älvkarleby fors och kungsfiske och allmogen i Färnebo och Hedesunda, att den översta 'byggningen' mellan västra landet och Laxön skall bestå och utbyggas fullt, riket till nytta och gagn, och förbli under kungens och rikets fatabur och aldrig mer 'uppkastas' samt att de som haft det översta fiskeläget skall ersättas av kronan på annan plats så som de har jord i byn, vidare att kungsådran skall vara öppen på andra sidan Laxön och in till Lillön och från Lillön in på sidlandet över stora forsen (WeAK s 21 f).
- 1500 vittnas vid landssyn i anledning av tvist mellan allmogen i Dalarna och kronan angående kung Hans laxfiske i Ä, att fisket alltid tillhört kronan och varit byggt så som det då var, vilket också kunde bevisas med slottsböckerna på Stockholm, dessutom att tionderäntan tillkom en 'prelatura som kallas scolastia' i Uppsala domkyrka och att kronan ägde båda stränderna vid Laxön, varför kungsådran liksom vid tidigare syn förklarades vara i stora älven och fisket tillhöra kungen och kronan (WeAK s 26 f).

- 1513 fastställes efter häradssyn genom lagmansdom rågång mellan Ä och Grinduga by, Valbo sn, Gästrikland, från Ertmanshyttan (13 H, 1 g) till Långhäll (13 H, 4 g) och till Harnäs (13 H, 5 h) (Lanforsen 2, prot 21/11 1913 s 8, 34 f).
- ? Staffan Henriksson skriver till Sten Sture d y, att Sten Kristiernsson (Oxenstierna) "liksom kronan har del i laxfisket vid Ä och beskyllt Staffan Henriksson för att ha tagit lax från honom" (GiOV s 535 n 250, SA nr 1379 b — jfr notisen 1511 ovan s 22 f — Sten Kristiernssons hustru Pernilla ägde 3 fr i Ä, se s 56).
- 1524 ber Dalarnas invånare att Älvkarlebyfisket skall stå öppet, som de gamla kungabreven visar (GR 1 s 328).
- 1525 bestrider kung Gustav i brev till invånarna i Dalarna, att ån i Ä är mer igenbyggd än lagen tillåter (GR 2 s 71).
- 1528 utfärdar kung Gustav en stadga 'på Älvkarleby laxfiske', vari han förklarar att han besiktigat strömmen och kronans fiske och att gamla män undervisat honom, hur det förut var byggt tvärs över strömmen, som synebrev från Sten Sture d ä:s och kung Hans tid utvisar, och vidare sagt honom att kronan borde ha $\frac{2}{3}$ av varje laxkar och de som ägde karen $\frac{1}{3}$, vilken ordning kungen stadfäster och laxfogden skall gå till skäligt byte med alla ägarna (GR 5 s 68 f).

Av de äldsta breven framgår, att kungen/kronan ägde del i fisket i Ä, att kungen skänkt andelar till jarlen, Uppsala domkyrka och Julita kloster, att även inbyggarna i Ä ägde andelar i fisket och att dessa andelar var knutna till innehav av gårdar/bol. Betydelsen av fiskerätten framträder i det förhållandet, att andelen i fisket benämnes bol, ett förhållande som det inte finns motsvarighet till i annat medeltida material om fiske. Kronans fiske har varit betydande och förestått av särskild fogde. Också det senare materialet rör främst kronans fiske, men av brevet 1473 kan utläsas, att även andra än kronan ägt andelar svarande till deras andelar av jord i Ä (jfr 1528). De i UH 1540–1556 redovisade helbords-, halvboards- och fjärdingsmännen torde ha ägt andelar, svarande till gårdsinnehavet ('och ligger var av sam-

me helbord för 1 markland jord i både jord och ström', UH 1545:6 mtl s 71) (jfr de äldsta brevens bol). Under vilka omständigheter de 1556 förvandlats till kronobönder ger materialet ingen upplysning om.

Räkenskaper för laxfisket i Ä finns bevarade fr o m 1548. De redovisar dels inkomsterna av kungens eget fiske, dels vad som uppbars av bönderna, som skulle leverera hälften av sin fångst till kungens fogde. De senare årens räkenskaper innehåller omfattande redogörelser för fiskets organisation och geografiska utsträckning. (UH 1548:18, 1551:26, 1554:37, 1556:35, 1557:34, 1558:40, 1566:31, 1567:1.)

Jfr Lanforsen 2, prot 21/11 1913 s 7 ff med utförlig dokumentation.

Västlands socken

1312 *de parochia Vesland . . . de Wesland* (DS 1886).

1341 "*omnibus Wæstlanda skiplag inhabitantibus. . . parochie Wæstland*" (DS 3540, avskr).

Omfattning: Västlands jordebokssocken omfattar i medeltids- och UH-materialet den nuvarande socknen (1950) jämte Gårdskär och Marma. Dessa två byar räknades i kyrkligt avseende till Älvkarleby sn och de överfördes dit i kameralt avseende efter 1582 men före 1597 (Prt 2, UH och UH 1582:8, 1597:4). Den del av socknen som i UH kallas Vadkar åtting, tycks under medeltiden ha räknats till Tierps hd, där resten av Vadkar åtting återfinns (i Tolfta sn): vid råfsteting 1409 med allmoge från Tierp berörs även jord i Gällbo, Vad och Åkerby, och 1512 sägs två gårdar i Vad och Väla ligga i Västlands sn, Tierps hd (SD 1103, regest i ShS II vol 3 nr 27:EE).

Kyrkan: Den medeltida kyrkan revs under 1850-talet. I koret fanns målningar med Jakob Ulfssons vapen. Triumkrucifix från 1300-talet och senmedeltida dopfont förvaras i den nya kyrkan. Den gamla kyrkan var belägen något hundratal meter norr om den nuvarande på Stymne bys ägor. (UFT II s 38, Holmström)

Runstenar: U 1147 Västlands kyrka (försvunnen) och U 1150 Gårdskär (nu i Älvkarleby sn) (fragment).

Kameral indelning: Socken är enligt UH 1545–55 indelad i åttingar:¹

¹ Äldsta stavningen ur UH 1545:6; rubriken Vadkar åtting saknas detta år och åttingens byar står under Väla. I UH 1546:14 redovisas samtliga byar under Vadkar åtting. 1547 saknas åttingsindelning. Från 1548 anges alla fyra åttingarna.

60 Västland

Sandby åtting (*Sandbo*): Finnerånger, Holmsånger, Kårbo, Måxbo, Nöttö, Sandby och Sätra. **Vadkar åtting** (*Wadkar*): Gällbo, Vad och Åkerby (övriga delar av åttingen ligger i Tolfta sn och Tierps hd). **Valkar åtting** (*Wallakar*): Marma, Stav, Stymne och Valla. **Väla åtting** (*Wedele*): Gällbo, Maln, Näs, Snatra och Väla. — Gårdskär ingår inte i någon åtting.

Administrativ indelning, judiciella och kyrkliga förhållanden, hemmantal, jordetal, skatt och 1312 års markgäld se inledningen (s 35 ff).

Jfr AF 1:1 s 360, AL 1 s 200, 204 ff, DoSk s 245 ff, SU s 385 f.

- Bolstan** 1546 *Bolsta* (UH 1546:14) — 13 H, 0 j.
UH 1546–47 1 skuj, 0:1:1:5 till Vad.
- Boängen** 1546 *Boengh* (UH 1546:14) — 13 I, 0 a.
UH 1546–47 1 skuj, 0:0:2 till Vad.
- *Ecke** 1546 *Ecke* (UH 1546:14).
UH 1 skuj, 0:2:2:4 till Stav, 1549 till Stymne.
1478 erhåller Västlands kyrka 0:0:5½ (se Valla) (UpDA E V:158:2, avskr).
- Finnerånger** 1409 *i Finneranger* (SD 1111) — 13 H, 2 j.
UH 4 sk, 0:2:2+0:2:0:4+0:1:2:4+0:1:2.
1548 1 aoe, 1:0. (Holmsångers rd)
1548 1 aoeäng.
Summa jt 1:0:1 (2:0:1).

Finnerånger kan beläggas som sätesgård för Björn Pederson (björnram) (1440 SMR 1168: BPs i F änka; jfr 1409 SD 1111: BP kärande vid räfsteting med allmogen i Västland) — Johan Olofsson (RAp 1480 22/6, 1481 13/12: JO i F) — Mickel Eriksson (växt) (RAp 1501 7/1, 1519 12/9, UUBp 1514 19/5, 1518 1/5, 1532 23/9, ShSp 1521 16/9: ME i F, ME på F) — Elin (UUBpp 1532 15/8). Jfr SU s 386, AH s 39, ALD s 77, 78, SoH 1950 s 60, 1971 s 331.

1409 döms vid räfsteting med allmogen i Västland under skatt 0:0:2, som Anders Tomassons arvingar hade (SD 1111).

1547 köper Gustav I en gård (1:0) jämte äng av Margareta Mickelsdotter (växt), hustru till Axel Andersson (Lillie) (AoE 22: köpegods i drottning Margaretas livstid s 46, AoE 25, UH 1548:17 s 64).

Antal brukningsenheter UH 1546 (1567)

	1½ sk	sk	½ sk	skt	skuj	ky	pb	aoe	½ aoe	fr	frt
Bolstan	—	—	—	—	1 (0)	—	—	—	—	—	—
Boängen	—	—	—	—	1 (0)	—	—	—	—	—	—
*Ecke	—	—	—	—	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Finnerånger	—	4 (4)	—	—	—	—	—	0 (1)	—	—	—
Gårdskär	—	7 (7)	—	0 (1)	1 (0)	—	—	—	—	5 (5)	—
Gällbo	—	5 (5)	—	—	—	—	—	—	—	1 (1)	—
Holmsånger	—	1 (1)	1 (1)	—	—	—	0 (2)	2 (0)	—	—	—
Kårbo	—	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	1 (1)	—
Lämpesbo	—	—	—	—	—	—	0 (1)	1 (0)	—	—	—
Maln	—	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Marma	—	4 (4)	—	—	—	1 (1)	—	—	—	—	1 (1)
Måxbo	—	—	—	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—
Näs	1 (1)	3 (3)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nöttö	—	4 (4)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rävsnäs	—	—	—	—	1 (0)	—	—	—	—	1 (1)	—
Sandby	—	11 (11)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
*Siluastebo	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0 (1)	1 (0)
Snatra	—	3 (3)	1 (1)	—	—	—	0 (1)	—	1 (0)	—	—
Stav	—	4 (4)	—	—	—	1 (1)	—	—	—	—	—
Stymne	—	2 (2)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sätra	—	2 (2)	—	—	—	—	—	—	—	1 (0)	0 (1)
Vad	2 (1)	2 (4)	—	—	—	—	0 (1)	1 (0)	—	3 (3)	—
Valla	—	5 (5)	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—
Väla	2 (2)	4 (4)	—	—	—	—	—	—	—	1 (1)	—
Åkerby	—	1 (1)	—	—	1 (2)	—	—	—	—	—	—
Summa	5 (4)	64 (66)	3 (3)	1 (2)	6 (3)	2 (2)	0 (5)	4 (1)	1 (0)	13 (13)	2 (2)

Dessutom redovisar längderna: *skäng*: *Gerike bool 0 (1), Rävsnäs 0 (1), *Stadmandzbo 0 (1), Vässle 6 (5) — *kyt*: Valla 0 (2) — *pbäng*: Kolbo 0 (1), Snatra 0 (1) — *aoeäng*: Finnerånger 0 (1), Kolbo 1 (0).

62 Västland

Flatgrund 1559 lades F (*Flategrund* — 13 I, 3 a) och Gåsskär (*Gåsse-skäär* — EK, motsvarar ungefär Storören 13 H, 3 j) och Löfskär (*Löffskäär* — EK jfr Lövskärsfjärden 13 H, 3 j) till betesskär under Örby gård (SKH 61).

*Gerike bool 1409 *Gerike bool* (SD 1111).
 UH 1547 **1 skäng**; 1550–51 anges den under Gårdskär, i övrigt redovisas den självständig.
 1409 se Gårdskär.
 1547 anges att *Järkaboda blev först upptagen eller upp-
 röjd detta år och att den skall läggas under Gårdskär
 (UH 1547:6).

Gårdskär 1409 *i Gordskeriæ* (SD 1111) — 13 H, 4 j.
 UH **7 sk**, 0:0:2, 1554 0:1, 1555 0:1:0:2, 1566 0:1:0:3 +
 0:0:1:4 + 0:0:1:4 + 0:0:1:1, 1548 0:0:1:4, 1555 0:0:1:6
 + 0:0:1:1, 1548 0:0:1:4, 1555 0:0:1:6 + 0:1 med äng i
 *Järkaboda (*Gerike bool) endast 1551 + 0:0:0:6, 1555
 0:0:1:2, med äng i *Järkaboda endast 1550.
1 skuj (halv fodring från 1547), 1555 **1 skt**, 0:0:1,
 1549 0:0:0:4, 1554 0:0:1; anges höra till *Siluastebo
 1546–47.
5 fr, (Abraham Eriksson/Leijonhufvud/).
 Summa jt 0:4 (0:5:0:1). Örtugen gäller 10 mark.
 1409 döms vid räfsteting med allmogen i Västland under
 skatt 0:0:2, som Sigfrid har, och 0:0:2½:7½ med
 ½ bol *Gerike bool, som Anders Tomassons arvingar
 hade (SD 1111). Vid samma räfsteting döms under
 skatt 0:½, som Anders Tomasson genom skifte 46 år
 tidigare undandragit från skatt; jorden skall återgå till
 de rätta arvingarna och Anders Tomassons arvingar
 skall få ersättning (SD 1118).

Gällbo 1409 *i Gellabodha* (SD 1103) — 13 I, 1 a.
 UH **5 sk**, 0:2 + 0:2 + 0:2 + 0:1:2 (1551–52 0:2:0:4) + 0:1
 (1551–52 0:1:1:4).
1 fr, (Björn Pedersson/Bååt/).
 Summa jt 1:0:2.
 1409 döms vid räfsteting med allmogen i Tierps härad un-
 der skatt 0:0:14, som Anders Tomassons arvingar hade
 (SD 1103).

- Holmsånger** 1328 *in villa Holmasangh* (DS 2647) — 13 H, 3 j.
 UH 1 sk, 0:1:2.
 $\frac{1}{2}$ sk, 0:1.
 2 aoe, 1566 2 pb, 0:2:2+0:2:2 (jt saknas 1566–67).
 Summa jt 1:0.
 Holmsångers rd (aoe) se nedan 1542.
- 1328 tilldöms ärkebiskop Olof 0:0:4+0:0:5 $\frac{1}{2}$ +0:0:2 $\frac{1}{2}$ i H och jord i Kolbo av bönder i H i byte mot jord i Åbyggeby, Vendels sn (DS 2647).
- 1409 döms vid råfsteting med allmogen i Västland under skatt 0:0:1, som Västlands kyrka hade, och 0:0:1:6, som Anders Tomassons arvingar hade (SD 1111).
- 1542 den 27 februari läggs H tillsammans med Lämpesbo, Vad och Snatra under Örby gård (UH 1543:1:4) där de utgör Holmsångers rättardöme. Gårdarna med undantag av Snatra låg tidigare under biskopsbordet i Uppsala (UH 1543:1). Från 1546 ingår även Skärplinge, Österlövsta sn, och från 1548 Finnerånger i rättardömet. Samtliga gårdar redovisas från 1566 som pb under resp socken.
- Kolbo** 1328 *in Kallabodhum* (DS 2647) — Kolbo anges på EK; ägofiguren återfinns på 13 H, 2 j under namnet Finkarbo.
 UH 1 aoeäng, 1566 1 pbäng, 1546–56 till Lämpesbo.
- 1328 tilldöms ärkebiskop Olof 0:½ i K ("Kallabodhum"), som ägts av "Kalla" i Holmsånger (se Holmsånger) (DS 2647).
- 1546 upptas en äng i K och läggs till Lämpesbo (UH 1546:14:3 och 1548:17).
- Kårbo** 1409 *i Koræbodhæ* (SD 1111) — 13 H, 2 i.
 UH 1 sk, 0:1:0:6, 1548 0:1:2:2.
 1 fr, (Björn Pedersson/Bååt/).
- 1409 döms vid råfsteting med allmogen i Västland under skatt 0:0:0:5, som Anders Tomassons arvingar hade (SD 1111).
- Lämpesbo** 1543 *Lempinsboda* (UH 1543:1:4) — 13 H, 3 j.
 UH 1 aoe, 1566 1 pb, 0:1:1 med äng i Kolbo. (Holmsångers rd)
 1542 se Holmsånger.

64 Västland

- Maln** 1545 *Malen* (UH 1545:6) — 13 I, 1 a.
UH 1 sk, 0:1:1, 1549 0:1:2:4, med del i skuj i Åkerby 1547.
- Marma** 1365 *in Marma* (DS 7193) — 13 H, 1 h.
UH 4 sk, 0:4+0:4+0:2:2+0:2. Summa jt 1:4:2.
1 ky.
1 frt, (Björn Pedersson /Bååt/).
1365 upplåter kung Albrekt till sin kansler, Birger Gregersson (Malsta-ätten), en gård i Bro, Tolfta socken, och 0:2 i Marma (anges ligga i Tolfta socken), som tidigare tillhört Anders Erengislesson, Katarina Vämundsdotter och Sten Nilsson och som förbrutits av den senare (DS 7193).
1409 döms vid räfsteting med allmogen i Västland under skatt 0:0:½, som Björn Pedersson hade (SD 1111).
1456 utfärdas domsbrev i en tvist om gränsen mellan M och Tierps häradsallmanning: tierpsborna skall återuppbygga sina gränsrör och invånarna i M skall inte hindra något på allmanningen (SKBA:Omb, Söderfors bruk, litt M IV:1).
1493 döms vid rörgångsförrättning mellan å ena sidan Tierps allmanning och å andra sidan Roslagen och M, att rörgången skall fastställas som tierpsbornas beseglade brev visar, dvs från M och till Ertmanshyttan, Hedesunda sn (13 H, 1 g) (SKBA:Omb, Söderfors bruk, litt M IV:2).
- Måxbo** 1546 *Moxebo* (UH 1546:14) — 13 H, 2 i.
UH 1 skt, 0:1.
- Näs** 1341 *in Næsi* (DS 3540, avskr), 1409 *i Nes* (SD 1111) — 13 I, 1 a.
UH 1 1 ½ sk, 0:4:0:4, 1548 0:4:2:4.
3 sk, 0:4:0:4, 1548 0:4:1:4+0:3:2:4, 1548 0:4:0:4 med skuj i Rävsnäs 1550+0:3:0:4, 1548 0:3:2, med skuj i Rävsnäs 1546-47.
Summa jt 1:7:1 (2:1:0:4).
1341 tilldömer kung Magnus prosten Lars i Bollnäs och Konrad Arxös arvingar 0:0:5, som Ermund i N tidigare hade (DS 3540).

- 1344 tilldömer kung Magnus Magnus Lärsson 0:0:5, som denne köpt av prosten Lars (DS 3867).
- 1409 döms vid räfsteting med allmogen i Västland under skatt 0:0:13½, som Anders Tomassons arvingar hade (SD 1111).
- Nöttö** 1545 *Nöthe* (UH 1545:6) — 13 H, 2 j.
UH 4 sk, 0:1:1+0:1:1+0:1:1+0:1:1. Summa jt 0:5:1.
- Rävsnäs** 1409 *i Ræuænessæ* (SD 1111) — 13 I, 1 a.
UH 1546–47, 1550 1 skuj, 0:1:1:6, 1550 0:0:0:2, till Näs, 1551 1 skäng (ej jt).
1 fr, (Björn Pedersson /Bååt/).
- 1409 döms vid räfsteting med allmogen i Västland under skatt 0:1½:0:10, som Anders Tomassons arvingar hade (SD 1111).
- Sandby** 1341 *in Sandby* (DS 3571, avskr), 1409 *i Sandby* (SD 1111) — 13 H, 2 j.
UH 11 sk, 0:5+0:5+0:4:1:5, 1549 0:4 (saknas 1548) + 0:4:0:3, 1548 0:4:0:2+0:4:0:3, 1548 0:4:0:2+0:3:2:4 + 0:3:2+0:3:0:7+0:3, 1547 0:3:1:4+0:2:2+0:2:2. Summa jt 5:1:2:6 (5:1:2:3). Se även Väsle.
- 1341 upptas i förteckningen över kyrkligt jordförvärv efter 1302 att Västlands kyrka erhållit 0:0:1 (DS 3571).
- 1409 döms vid räfsteting med allmogen i Västland under skatt 0:0:2, som Västlands kyrka hade (SD 1111).
- *Siluastebo** 1546 *Siluastebo, Silffwastabo* (UH 1546:14).
UH 1 frt, 1556 1 fr, med skuj i Gårdskär 1546–47, (Abraham Eriksson /Leijonhufvud/).
- Snatra** 1409 *i Snatro* (SD 1111) — 13 I, 2 a.
UH 3 sk, 0:4:1:7+0:4:0:4+0:2:1:3.
½ sk, 0:1:2.
½ aoe, 1548 1 aoe, 1566 1 pb, 0:1:2, 1549 0:3:0:4. (Holmsångers rd)
1549 1 aoeäng, 1566 1 pbäng.
Summa jt 1:6:1:6 (2:0:0:2).
- 1409 döms vid räfsteting med allmogen i Västland under skatt 0:10:½ ”oc iij øres werdh i Snatro, oc en wrfiel som heder *Schutholm* wit sama byen”, som Anders Tomassons arvingar hade (SD 1111).

- 1542 läggs S under Örby gård (se Holmsånger). Det anges då, att S tidigare tillhört Husby (Gudsberga) kloster i Dalarna (UH 1543 s 363).
- 1556 omtalas S äng, ”som kalles Trulskär” och som köpts från skatten, och ”Schottholms” äng (jfr ovan 1409), som kommer från Husby kloster (SKHRA I, Reg på ky, kl, sp o pb som vederkänts under aoe).
- *Stadmandzbo** 1548 *Stadmandzbo* (UH 1548:2).
UH 1548 2 skäng, 1550 1 skäng.
- Stav** 1473 i *Staff* (WeAK s 21) — 13 I, 1 a.
UH 4 sk, 0:5:1:4+0:4:2:4 med skuj i *Ecke 1546-48 + 0:4:0:4+0:4:0:4 med del i skuj i Åkerby 1547.
1 ky.
Summa jt 2:2:2.
Se även Vässle.
- 1478 erhåller Västlands kyrka 0:0:8 (se Valla) (UpDA E V:158:2, avskr).
- Stymne** 1328 *in communi pretorio westlandum in uilla stumne in domo Andwici fabri* (DS 2647) — kyrkby — 13 H, 1 j.
UH 2 sk, 0:6:2:2+0:6:2:2 med skuj i *Ecke från 1549.
Summa jt 1:5:1:4. Se även Vässle.
- 1341 upptas i förteckningen över kyrkligt jordförvärv efter 1302, att Västlands kyrka erhållit 0:2 (DS 3571).
- Sätra** 1473 i *Sætrom* (WeAK s 21) — 13 H, 1 i.
UH 2 sk, 0:0:2+0:0:2.
1 fr, 1551 1 frt, (Björn Pedersson/Bååt/).
Summa jt 0:1:1.
- Vad** 1409 i *Wadhæ* (SD 1103), i *Wadh* (SD 1111) — 13 H, 0 j.
UH 2 1½ sk, 1548 1 1½ sk, 1546-47 1:1:2:4 (omvandlas 1548 till 2 sk) +0:7:0:4 (1566 1:0).
2 sk, 1548 4 sk, 1:1:1:4 med skuj i Bolstan 1546-47, Boängen 1546-47 och Åkerby från 1549 +0:7:0:6, 1553 0:7+1548 0:6:1:6, 1554 0:3:1+1548 0:6:1:6, 1554 1:1:2:4 (1566 1:0). De två gårdar som tillkommer 1548 skapas av den 1½ sk som försvinner samma år jämte ett nytillskott 0:3:1; jorden omfördelas 1554.
1 aoe, 1556 1 pb, 0:6:2. (Holmsångers rd)

3 fr, (Björn Pedersson /Bååt/, Margareta Knutsdotter på Eke AH s 78, jfr AF 1:1 s 360, Olof Henriksson /stengavel/).

Summa jt 5:0:1:2 (5:3:1:4).

1409 döms vid räfsteting med allmogen i Västland under skatt 0:3, som Anders Hemmingsson äger (SD 1111) och vid räfsteting med allmogen i Tierp 0:2:2:3, som Nils Drucken har, 0:0:2, som Lars Svensson hade, och 0:0:1, som Anders Tomassons arvingar hade (SD 1103).

1512 säljer Jöns Olofsson i Onsike till Erik Trolle en gård i V och en i Väla (regest i ShS II vol 3 nr 27:EE).

1542 se Holmsånger.

1558 omnämns ett ålfiske i V (AL 3 s 215 länsreg).

Valla

1409 i *Wallom* (SD 1111) — 13 H, 1 j.

UH 5 sk, 1:3 + 1:1:1:4 med skuj i Åkerby från 1550 + 1:1:1 + 0:7:1 + 0:5:1.

½ sk, 0:3.

1547 2 kyt, 0:1:1 + 0:1:1 (jt saknas 1547).

Summa jt 5:5:1:4 (6:0:0:4).

1409 döms vid räfsteting med allmogen i Västland under skatt 0:0:7:2, som Västlands kyrka hade (SD 1111).

1478 överlåter Västlands kyrka 0:0:18 i V till Björn Elofsson i Stav mot jord i *Ecke, Stav och Åkerby. Bytet bekräftas 1491 (ev 1511) (UpDA E V:158:2, avskr).

Väla

1409 i *Wethlom* (SD 1111) — 13 I, 1 a.

UH 2 1½ sk, 0:4:1:5 + 0:4:1:5.

4 sk, 0:4 + 0:3:0:1 + 0:2:1:5 + 0:2:2.

1 fr, (Margareta Knutsdotter på Eke, jfr Vad; Olof Henriksson /stengavel/).

Summa jt 2:5:1.

1409 döms vid räfsteting med allmogen i Västland under skatt 0:0:1, som Västlands kyrka hade, och 0:3, som Sigfrid har (SD 1111).

1512 se Vad.

Vässle

1341 in *Wesle* (DS 3571, avskr), 1409 i *Weslø* (SD 1111) — 13 H, 1 j.

UH 6 skogsängar, 1551 5 skogsängar, 1546–48 0:3:1 till

prästen +0:1:0:3 till Sandby+0:0:2 till klockaren +0:0:1:4 till Stymne+0:0:1:4 till Stymne+0:0:1 till Stav, summa jt 0:6:1:3; 1549 6 st med tillsammans 0:6:1:3; 1550 anges utjord i V 0:6:2; 1551–67 5 st skogsängar utan jordetal.

1341 upptas i förteckningen över kyrkligt jordförvärv efter 1302, att Västlands kyrka erhållit 0:0:2 i enbart äng (DS 3571).

1409 döms vid räfsteting med allmogen i Västland under skatt 0:7½, som Västlands kyrka hade (SD 1111).

Åkerby

1409 i *Åkerby* (SD 1103) — 13 I, 0 a.

UH 1 sk, 0:6 med skuj i Å 1546 och 1548.

1 skuj, 1550 2 skuj, 0:4:1 1546 till Å, 1547 till Maln och Stav, 1548 till Å, 1549 till Vad (full fodring 1546–48) + 1550 0:1:1 till Valla.

Summa jt 1:2:1 (1:3:2).

1409 döms vid räfsteting med allmogen i Västland under skatt 0:6+0:½, vilka Västlands kyrka hade (SD 1103).

1478 erhåller Västlands kyrka 0:0:4 (se Valla) (UpDA E V:158:2, avskr).

Österlövsta socken

1312 *de parochia Løstum* (DS 1887).

Omfattning: Österlövsta socken har i medeltids- och UH-materialet samma omfattning som den nuvarande socknen (1950).

Kyrkan: Österlövsta kyrka invigdes enligt en nu försvunnen inskrift år 1451. Den skadades svårt av brand 1719. Den medeltida kyrkan är uppförd i tegel och består av långhus och kor med blinderade gavlar, vapenhus och sakristia. Gravkor för familjen De Geer till Leufsta tillbyggdes på 1730-talet. Rester av målningar av Anders Eriksson (Tierpsmålares skola) från 1468, enligt en likaledes försvunnen inskrift. Mått invändigt: 32×10 m. (UKy 82) Kyrkby: Försäter.

Runsten: U 1137 Skärplinge.

Kameral indelning: Socken är enligt UH 1545, 1554–55 indelad i åttningar: **Åkerby åtting** (*Ååkerbo* UH 1545:6): Borgen, Gåsbo, Gåvastbo, Håkansbo, Ingarsbo, Ingstarbo, Nymden, Orsbo, Randesbo, Slarsbo, Sä-

vastbo och Åkerby. **Elinge åtting** (*Ellinge*): Elinge, Fälandbo, Gundbo, Harfall, Hillebola, Kalvsbo, Larsbo, Tolbo och Valparbo. **Försäter åtting** (*Fforssetra*): Försäter, Giboda, Imundbo, Sillbo, Skärmarbo, Skärsättra och Österänge. **Skärplinge åtting** (*Skierplinge*): Grönö, Salberga, Skärplinge, Sund, Valnäs och Vidväg.

Administrativ indelning, judiciella och kyrkliga förhållanden, hemmantal, jordetal, skatt och 1312 års markgäld se inledningen (s 35 ff).

Jfr AL 1 s 200, 204 ff, DoSk s 245 ff, SU s 385.

Antal brukningsenheter UH 1554 (1567)

	sk	skuj	ky
*Bollett	— —	2 (2)	— —
Borgen	1 (1)	— —	— —
Elinge	7 (7)	— —	— —
Ermundbo	— —	— —	1 (1)
Fallen	— —	— —	1 (1)
Fälandbo	1 (1)	— —	— —
Försäter	10 (10)	— —	1 (1)
Giboda	2 (2)	— —	— —
Grönö	3 (3)	— —	— —
Gundbo	1 (1)	— —	— —
Gåsbo	1 (1)	— —	— —
Gåvastbo	1 (1)	— —	— —
*Hagomen	— —	2 (2)	— —
Harfall	1 (1)	— —	— —
Hillebola	4 (4)	— —	— —
Håkansbo	1 (1)	— —	— —
*Ilingebodh	— —	1 (1)	— —
Imundbo	1 (1)	— —	— —
Ingarsbo	1 (1)	— —	— —
Ingstarbo	1 (1)	— —	— —
Kalvsbo	1 (1)	— —	— —
Kobo	— —	3 (3)	— —
*Kumen	— —	1 (1)	— —
Labbo	— —	1 (1)	— —
Larsbo	2 (2)	— —	— —
Lisslebo	— —	1 (2)	— —
Långboängen	— —	1 (1)	— —
Mariebo	— —	3 (3)	— —
*Myrebodh	— —	1 (1)	— —
Nyckelfall	— —	2 (2)	— —
Nymden	1 (1)	— —	— —
*Onistebod	— —	1 (1)	— —

	sk	skuj	ky
Orsbo	1 (1)	— —	— —
Piparbo	— —	1 (2)	— —
Randesbo	1 (1)	— —	— —
Salberga	1 (1)	— —	— —
Sicksved	— —	1 (1)	— —
Sillbo	1 (0)	— —	— —
Skrivarbo	— —	1 (1)	— —
Skärmarbo	1 (1)	— —	— —
Skärplinge	7 (7)	— —	1 (0)
Skärsättra	2 (2)	— —	— —
Slarsbo	1 (1)	— —	— —
Styrmansäng	— —	2 (1)	— —
Sund	4 (4)	— —	— —
Sävastbo	1 (1)	— —	— —
Tolbo	1 (1)	— —	— —
Valnäs	4 (4)	— —	— —
Valparbo	2 (2)	— —	— —
Vidväg	2 (2)	— —	— —
Åkerby	9 (9)	— —	— —
Österänge	4 (4)	— —	— —
Summa	82 (81)	24 (25)	4 (3)

Dessutom redovisar längderna: $\frac{1}{2}$ sk: Sillbo 0 (1) — *skbolj*: Skärplinge 1 (1) — *skvret*: Köpstaden 2 (2) — *kr*: Skärplinge 0 (1) — *kräng*: Ermundbo 2 (2) — *pb*: Skärplinge 0 (1) — *aoe*: Skärplinge 1 (0), Valnäs 0 (1) — *fr*: *Lundenn 4 (4).

Askholm 1559 lades A (*Askeholmen* — 13 I, 2 b), Mälsten (*Medelsteen* — 13 I, 2 a) och *Rygskäär till betesskär under Örby gård (SKH 61).

*Bollett 1554 *Bollett, Bolett* (UH 1554:3).
UH 2 skuj, 0:0:2+0:0:2 båda till Skärsättra. Summa jt 0:1:1.

Borgen 1312 *de Brogh, de Borhg* (DS 1887) — 13 I, 0 a.
UH 1 sk, 0:4 med skuj i Kobo.
1312 upptas i markgäldsförteckningen 6 skattskyldiga till 1 mark, 2 till 6 öre och 1 till 4 öre; 1 restar 4 öre (DS 1887).

Bystaden 1554 *Bystaden* (UH 1554:3) — 12 I, 8 d.
UH 1554 (endast) 1 skuj, 0:0:1 till Randesbo (se Sicksved).

- Elinge** 1312 *de Hellingge, de Ellinge* (DS 1887), *de Kællinge* (?DS 1887) — 12 I, 9 b.
 UH 7 sk, 1:0:1:4 med skuj i *Onistebod+1:0+0:7:1:4 med skuj i Styrmansäng+0:7 med skuj i Mariebo+0:6 med skuj i Långboängen och Skrivarbo+0:6:2+0:4:1 med skuj i Mariebo. Summa jt 6:0.
 1312 upptas i markgäldsförteckningen 8 skattskyldiga (Hellinge)+2 (Ellinge) till 1 mark, 1 (Hellinge) till 6 öre, 1 (Kællinge) till 4 öre och 1 (Ellinge) som restar 4 öre (DS 1887).
 1492 byter Mats Larsson i E till sig 0:7:½ i norra halvan av byn och jord i Styrmansäng från Jakob Mickelsson i Hillebola mot jord i Hillebola (ULdb s 54).
 1492 stadfästs ett 30 år gammalt byte, varvid Per Torstensson byter bort 0:1 i Lars Perssons åker (ur möderne-arvet) och jord i Försäter, *Ketilsänge och Salberga till Jon Persson i Skärplinge mot jord i Skärmarbo och *Hagomen (ULdb s 54 f).
 1579 tilldöms Marit i E den jord i E, som hon krävs på av Mårten Larsson i Skärplinge. Domen fälls efter ett dombrev från 1470-talet, som visar att Mårtens morfars far, Anders Larsson i Försäter, bytt bort 0:1+0:0:5 i E till Marits farfars far, Per Jönsson, mot 0:0:1 i Sävastbo och 0:0:4 i Försäter. (ULdb II s 67 f)
- Ermundbo** 1538 *Hermanebodhe* (UH 1538:2), 1545 *Ermundeboda* (UH 1545:6) — 12 I, 9 b.
 UH 1 ky, 0:4, 1557 0:2; jt saknas 1554–56, 66–67.
 2 krängar vid Ermundbo äng, till Skärplinge.
- Fallen** 1538 *Fallentorp* (UH 1538:2), 1546 *Fallen* (UH 1546:11) — 13 I, 0 b.
 UH 1 ky, 0:2.
- Fäländbo** 1312 *de Felarnæbhodum, de Felarnum, de Felarnabohum* (DS 1887) — 12 I, 8 c.
 UH 1 sk, 0:4:2.
 1312 upptas i markgäldsförteckningen 8 skattskyldiga till 1 mark, 1 till 4 öre och 1 till 2 öre (DS 1887).
- Försäter** 1312 *de Forssætræ, de Forssætrum* (DS 1887) — kyrkby — 13 I, 0 b.

72 Österlövsta

- UH 10 sk, 0:7+0:5:1:2+0:5:1:2+0:5:0:4+0:4:2:4+0:4:2+0:4:1+0:4:1+0:3:1:4+0:3.
 1 ky, 0:2.
 Summa jt 6:1:2.
- 1312 upptas i markgäldsförteckningen 21 skattskyldiga till 1 mark, 2 till 6 öre, 3 till 4 öre och 5 till 2 öre (DS 1887).
- 1341 upptas i förteckningen över kyrkligt jordförvärv efter 1302 att Lövsta kyrka erhållit 0:0:2½ i kyrkbolet ("in ipso fundo") (DS 3571).
- 1355 ger Magnus Gislesson (sparre av Aspnäs) fullmakt till Mattias i Valla att på hans vägnar mottaga fasta på 0:0:4 i F och därefter överlåta gården till Ulf Jakobs-son (DS 5113).
- 1391 säljer Ragnhild Nilsson dotter bl a 0:0:3½ (se Skärplinge) (B 16 f 109).
- 1492 stadfästs ett gammalt byte i vilket Per Torstensson byter bort 0:0:4 i södra änden i F (se Elinge) (ULdb s 54).
- 1579 se Elinge. Jorden i F är 0:0:4. Vid samma tillfälle hävdar Mårten Larsson att dåvarande fogden i Norra Roden för 20 år sedan tagit 0:0:4 i F från honom och lagt till en annan bonde i samma by utan ersättning. Nämnden dömer att en undersökning skall göras. (ULdb II s 67)

Giboda

- 1492 *Gibodhe* (ULdb s 54) — 12 I, 9 d.
 UH 2 sk, 0:4+0:4. Summa jt 1:0.

Grönö

- 1312 *de Grenø, de Gønø* (!) (DS 1887) — 13 I, 2 b.
 UH 3 sk, 0:4:1+0:3:2 och 0:1:0:4 (1555 inräknat i gårdens jt, från 1556 i tredje gårdens jt), 1555 0:4:2:4, 1556 0:3:2+0:2:2:4, 1556 0:4, från 1557 med 2 skvretar i Köpstaden. Summa jt 1:4.
- 1312 upptas i markgäldsförteckningen 4 skattskyldiga till 1 mark och 4 till 4 öre (DS 1887).
- 1341 upptas i förteckningen över kyrkligt jordförvärv efter 1302 att Lövsta kyrka erhållit 0:½ (DS 3571).

Gundbo

- 1545 *Gunduedeboda* (UH 1545:6) — 12 I, 9 b.
 UH 1 sk, 0:5.

- Gåsbo** 1545 *Gåssebo* (UH 1545:6) — 13 I, 0 b.
UH 1 sk, 0:4.
- Gåvastbo** 1545 *Guduastebo* (UH 1545:6) — 12 I, 9 d.
UH 1 sk, 0:3:0:4.
- *Hagomen** 1492 *Hagomen* (ULdb s 55), 1554 *Hagan* (UH 1554:3).
UH 2 skuj, 0:0:1:4 till Skärmarbo + 0:0:2 till Skärplinge.
Summa jt 0:1:0:4.
1492 stadfästs ett gammalt byte i vilket Per Torstensson i Skärplinge byter till sig 0:½ (se Elinge) (ULdb s 55).
- Harfall** 1554 *Harafall* (UH 1554:3) — 12 I, 9 b.
UH 1 sk, 0:2 med skuj i Styrmansäng, (saknas 1545).
- Hillebola** 1312 *de Hildbardi, de Vigbardhum* (DS 1887) — 12 I, 8 a.
UH 4 sk, 0:5 med skuj i *Myrebodh + 0:4:2 med skuj i Nyckelfall + 0:3:1 med skuj i Kobo och Nyckelfall + 0:3. Summa jt 2:0.
1312 upptas i markgäldsförteckningen 6 skattskyldiga till 1 mark och 1 till 6 öre.
1492 byter Jakob Mickelsson i H till sig 0:0:13 (se Elinge) (ULdb s 54).
1558 omnämns ett ålfiske i H (AL 3 s 215 länsreg).
- Håkansbo** 1312 *de Hakonabohir, de Haconabhohum, de Haconabohum* (DS 1887) — 12 I, 8 d.
UH 1 sk, 0:4.
1312 upptas i markgäldsförteckningen 4 skattskyldiga till 1 mark, 2 till 6 öre, 1 till 4 öre, 1 till 2 öre (DS 1887).
- *Ilingebodh** 1554 *Ilingebodh* (UH 1554:3).
UH 1 skuj, 0:0:2 till Larsbo.
- Imundbo** 1545 *Ingemundaboda* (UH 1545:6) — 12 I, 9 d.
UH 1 sk, 0:2 med skuj i Piparbo från 1557.
- Ingarsbo** 1554 *Ingarsboo* (UH 1554:3) — 13 I, 0 a.
UH 1 sk, 0:4 (saknas 1545).
- Ingstarbo** 1545 *Instarbo* (UH 1545:6) — 12 I, 8 c.
UH 1 sk, 0:4.
- Kalvsbo** 1545 *Kalixboda* (UH 1545:6) — 12 I, 8 c.
UH 1 sk, 0:3.

74 Österlövsta

- Kobo** 1554 *Kobodh* (UH 1554:3) — 12 I, 8 b.
UH 3 skuj, 0:0:2 till Borgen + 0:0:1 till Hillebola + 0:0:1 till Larsbo. Summa jt 0:1:1.
- *Kumen** 1554 *Kumen* (UH 1554:3).
UH 1 skuj, 0:0:1 till Vidväg.
- *Kætils-
ænge** 1389 *Kætilsænge* (RAp 29/10, SRP 2433).
1389 donerar Ragnhild Nilsdotter i Skärplinge till Vadstena kloster 0:0:4 i K och dessutom fyra humlegårdar och tre mjärdplatser (RAp 29/10, SRP 2433).
1391 säljer Ragnhild Nilsdotter 0:0:5 (se Skärplinge) (B 16 f 109).
1447 redovisas i VaKlJb "item Kætilsæng" och 1502 "till mynes om Kætiilsæng" (HH 16:1 s 232, SFSS 245 s 41).
1492 stadfästs ett gammalt byte i vilket Per Torstensson byter bort 1:0 (se Elinge) (ULdb s 55).
Jfr Skärplinge.
- Köpstaden** 1391 *Köpstadhe* (B 16 f 109), *Kiöpstadenn* (UH 1557:23) — 13 I, 1 b.
UH 1557 2 skvretar, till Grönö, jt saknas.
1391 säljer Ragnhild Nilsdotter en vret (se Skärplinge) (B 16 f 109).
- Labbo** 1554 *Labbo* (UH 1554:3) — 12 I, 9 c.
UH 1 skuj, 0:0:2 till Åkerby.
- Larsbo** 1545 *Laurensebo* (UH 1545:6) — 12 I, 9 b.
UH 2 sk, 0:4 med skuj i Kobo + 0:4 med skuj i *Ilingebohd och Mariebo. Summa jt 1:0.
- Lissebo** 1554 *Lislebodh* (UH 1554:3) — 12 I, 9 a.
UH 1 skuj, 1556 2 skuj, 0:0:1 till Åkerby + 1556 0:0:1 till Orsbo. Summa jt 0:0:1 (0:0:2).
- *Lundenn** 1554 *Lundenn* (UH 1554:3).
UH 4 fr, (Erik Flemming); 1567 anges en av gårdarna ligga i Skärplinge. Jfr Skärplinge.
- Långbo-
ängen** 1554 *Långmoengh* (UH 1554:3) — 12 I, 9 b.
UH 1 skuj, 0:0:0:4 till Elinge.

- Mariebo** 1554 *Margittbo* (UH 1554:3) — 12 I, 9 a.
UH 3 skuj, 0:0:1, 1556 0:0:1:4, till Elinge+0:0:0:4 till Elinge+0:0:2 till Larsbo. Summa jt 0:1:0:4 (0:1:1).
- *Myrebodh** 1554 *Myrebodh* (UH 1554:3).
UH 1 skuj, 0:0:2 till Hillebola.
- Mälsten** Se Askholm.
- Nyckelfall** 1554 *Mychelffall* (UH 1554:3) — 12 I, 9 a.
UH 2 skuj, 0:2+0:0:2, båda till Hillebola. Summa jt 0:2:2.
- Nymden** 1312 *de Nimdh* (DS 1887) — 12 I, 8 c.
UH 1 sk, 0:3:2.
1312 upptas i markgäldsförteckningen 4 skattskyldiga till 1 mark och 1 till 6 öre (DS 1887).
- *Onistebod** 1554 *Onistebod* (UH 1554:3) (= ?Ensbo — 12 I, 9 c).
UH 1 skuj, 0:1 till Elinge.
- Orsbo** 1545 *Orsbo* (UH 1545:6) — 12 I, 9 b.
UH 1 sk, 0:2:2 med skuj i Lisslebo från 1556.
- Piparbo** 1554 *Piparbodh* (UH 1554:3) — 13 I, 0 c.
UH 1 skuj, 1557 2 skuj, 0:0:1 till Skärsättra+1557 0:0:1 till Imundbo. Summa jt 0:0:1 (0:0:2).
- Randesbo** 1545 *Randesboda* (UH 1545:6) — 12 I, 8 d.
UH 1 sk, 0:3:1 med skuj i Bystaden (endast 1554) och Sicksved.
- Salberga** 1345 *Siälabärgä* (B 16 f 289, avskr), 1492 *Sälaberge* (ULdb s 55) — 13 I, 1 b.
UH 1 sk, 0:5:1 med boljord i Skärplinge (saknas 1545).
1345 se Skärplinge.
1492 stadfästs ett gammalt byte i vilket Per Torstensson byter bort 0:0:½ (se Elinge) (ULdb s 55).
- Sicksved** 1554 *Sigguesuedh* (UH 1554:3) — 12 I, 8 d.
UH 1 skuj, 0:0:1 till Randesbo; 1554 redovisas Bystaden och S gemensamt med 0:0:1, de övriga åren endast S 0:0:1.
- Sillbo** 1554 *Sillebo* (UH 1554:3) — 13 I, 0 c.
UH 1 sk, 1566 ½ sk, 0:1:1 (saknas 1545).

76 Österlövsta

- Skriverbo** 1554 *Skriffuerbo* (UH 1554:3) — 12 I, 9 b.
UH 1 skuj, 0:0:0:4 till Elinge.
- Skärmarbo** 1492 *Skermarebode* (ULdb s 55) — 13 I, 1 b.
UH 1 sk, 0:2 med skuj i *Hagomen.
1492 stadfästs ett gammalt byte i vilket Per Torstensson er-
håller 0:2 i S och 0:½ i *Hagomen (se Elinge)
(ULdb s 55).
- Skärplinge** 1312 *de Skærplinge* (DS 1887) — 13 I, 1 b.
UH 7 sk, 0:2:1+0:2+0:2+0:2 med skuj i *Hagomen+
0:1:2+0:1:2+0:1:2. Gällertal 6 mark.
1 skbolj, 0:0:1 till Salberga.
1 ky, 0:1:0:4 (ej 1567).
1566–67 1 pb, jt saknas.
1546 1 aoe, 1566 1 kr, 0:1:0:4 med 2 krängar i Er-
mundbo. (Holmsångers rd)
Summa jt 2:0.
1312 upptas i markgäldsförteckningen 13 skattskyldiga till
1 mark, 4 till 6 öre, 4 till 4 öre och 5 till 2 öre; 1 restar
1 mark och 2 restar 4 öre (DS 1887).
- Ragnhild Nilsson, gift med Ulf Jakobsson, omnämns i
Skärplinge 1377 (SRP 1260, 1272), 1386 (SRP 2193) och
1389 (SRP 2433); Karl Jakobsson (spets från vänster) om-
nämns där 1387 (SRP 2328) och 1390 (SRP 2504). Tro-
ligen är det Ulf och Karls far och farbröder som omnämns
i brevet 1345 (se nedan).
- 1345 överlåter Peter Magnusson tillsammans med sin hustru
Margareta Petersdotter jord värd 6 mark i Salberga
till sina bröder Jakob och Olof Karlssöner mot jord
värd 3 mark i en ej specificerad by i Lövsta sn. Han
säljer dem samtidigt den tomt i S på vilken deras hus
är byggda. (B 16 f 289)
- 1356 säljer Magnus Gisleson (sparre av Aspnäs) 0:0:3½
till Ulf Jakobsson (B 16 f 107v) (jfr Försäter 1355).
- 1391 säljer Ragnhild Nilsson 0:4+0:0:4+0:0:1+0:0:1
(med en vret i Köpstaden och 0:20 i 'sjöängen'; jfr
13 I, 2 b, som har Sjöängen norr om S) jämte jord
i *Kætilsænge, Försäter, Åkerby, Valnäs och Sund till

- Magnus Kase för 400 mark och 0:4 i Mosunda, Holms sn, Lagunda hd (B 16 f 109).
- 1407 stadfäster Elin Ingevaldsdotter (tre örnfötter), änka efter Karl Jakobsson, sin makes donation till Vadstena kloster på 0:0:4 (SD 876).
- 1415 intygas att det gods, som Ragnhild ägde i S, blivit lagligen uppbjudet på tinget (SD 2141).
- 1419 säljer Gregers Magnusson (Eka-ätten), gift med Magnus Kases dotter Ingeborg, sitt gods i S åt Bengt Tomasson (B 16 f 115).
- 1491 mottar Erik Trolle 100 mark av Sigge Larsson (Sparre af Rossvik), dotterson till Bengt Tomasson, som inlösen för fyra gårdar i S, som Gustav Karlsson på Siggas begäran inlöst av Jöns Månsson, borgmästare i Stockholm (B 16 f 115).
- 1524 ärver Sigge Larssons dotter Hebbla '3 gårdar i Lunden i Lövsta socken i Skärplinge och några ödesjordar som räntar allt tillhopa 2 öre och 11 mark' (EFJb s 54 ff).
- 1541–45 (cirka) anges i Erik Flemings jordebok, att han genom sin hustru Hebbla fått tre gårdar i S, som räntar 12 m ört. Under dessa gårdar ligger jord i Sund (ränta 0:0:2½) och Åkerby (ränta 0:0:4½). I en annan version av jordeboken anges fyra gårdar med räntan 12 m ört. (EFJb s 51, 167, 170, 199) Jfr *Lundenn; Erik Fleming var gift med Sigge Larssons dotter Hebbla.
- 1447 och 1480 redovisar VaKlJb 0:0:4, 1466 1 lb och 1502 1 gd (HH 16:1 s 232, or har även 1480 0:0:4; SFSS 245 s 41).
- 1546 anges i UH att en gård S ligger för 0:0:3½ och att den tidigare legat under Vadstena kloster men nu lagts under Örby gård enligt kungens brev år 1546 (UH 1546:14). (Holmsångers rd)
- Skärsättra** 1492 *Skersetter* (ULdb s 55) — 12 I, 9 d.
UH 2 sk, 0:4 med skuj i *Bollett + 0:4 med skuj i *Bollett och Piparbo. Summa jt 1:0.
- Slarsbo** 1545 *Slauersbo* (UH 1545:6) — 12 I, 9 d.
UH 1 sk, 0:4.

78 Österlövsta

- Styrmans-
äng** 1492 *Styrämandz engh* (ULdb s 54) — 12 I, 9 c.
UH 2 skuj, 1566 1 skuj, 0:0:1 till Elinge+0:0:1 till Harfall; 1566 är de förenade till 0:0:2 till Elinge. Summa jt 0:0:2.
1492 byter Mats Larsson till sig 0:0:1/3 (se Elinge) (ULdb s 54).
- Sund** 1312 *de Synby* (DS 1887), 1389 *i Sunde* (RAp 29/10, SRP 2433) — 13 I, 2 b.
UH 4 sk, 0:5:1+0:4:2+0:4+0:3:1, 1566 0:4. Summa jt 2:1:1 (2:2).
1312 upptas i markgäldsförteckningen 5 skattskyldiga till 1 mark och 1 till 6 öre (DS 1887).
1391 säljer Ragnhild Nilsdotter 0:0:5 (se Skärplinge) (B 16 f 109).
1541–45 se Skärplinge.
- Sävastbo** 1545 *Sseuastebo* (UH 1545:6) — 12 I, 9 b.
UH 1 sk, 0:2:2.
1579 se Elinge.
- Tolbo** 1545 *Toleboda* (UH 1545:6) — 12 I, 9 b.
UH 1 sk, 0:5.
- Valnäs** 1312 *de Walanæs* (DS 1887) — 13 I, 1 b.
UH 4 sk, 0:7+0:6:1+0:5:1+0:5:1.
1556 1 aoe.
Summa jt 3:0.
1312 upptas i markgäldsförteckningen 6 skattskyldiga till 1 mark, 1 till 4 öre och 1 som restar 6 öre (DS 1887).
1391 säljer Ragnhild Nilsdotter 0:0:1 (se Skärplinge) (B 16 f 109).
1550 anges en gård (0:0:7) vara köpegods av Erik klockare för 60 mark, anno 50 (AoE 22, köpegods i drottning Margaretas livstid f 46v).
- Valparbo** 1312 *de Walfarabohum* (DS 1887) — 12 I, 9 b.
UH 2 sk, 0:5+0:3. Summa jt 1:0.
1312 upptas i markgäldsförteckningen 5 skattskyldiga till 1 mark och 3 till 6 öre (DS 1887).

- Vidväg** 1545 *Wideuegh* (UH 1545:6) — 13 I, 1 b.
UH 2 sk, 0:1:1+0:1:1 med skuj i *Kumen. Summa jt 0:2:2.
- Åkerby** 1312 *de Achirby, de Akirby* (DS 1887) — 13 I, 0 b.
UH 9 sk, 1:1+1:0+0:7:2+0:7:1+0:7 med skuj i Lisslebo+0:6:1:4+0:6:1:4+0:6+0:6 med skuj i Labbo. Summa jt 8:0.
1312 upptas i markgäldsförteckningen 9 skattskyldiga till 1 mark, 1 till 6 öre och 3 till 2 öre (DS 1887).
1341 upptas i förteckningen över kyrkligt jordförvärv efter 1302 att Lövsta kyrka erhållit 0:0:½ (DS 3571).
1391 säljer Ragnhild Nilsson 0:0:4 (se Skärplinge) (B 16 f 109).
1493 döms sex alnars vågled i Forsmarksån från Åkerby till Saltsjön (se Simundö, Börstils sn) (ULdb s 80, 111 f).
1541–45 se Skärplinge.
- Österänge** 1312 *de Østrehengge, de Østhinenge, de Østirenge* (DS 1887) — 13 I, 1 b.
UH 4 sk, 0:5:1+0:5:1+0:4+0:3:1. Summa jt 2:2.
1312 upptas i markgäldsförteckningen 5 skattskyldiga till 1 mark, 3 till 4 öre och 1 till 2 öre (DS 1887).

Hållnäs socken

1312 *parochie Holdanes, de roþinum de Hwldanes* (DS 1888).

Omfattning: Hållnäs jordebokssocken har i medeltids- och UH-materialet samma omfattning som den nuvarande socknen (1950) med undantag av byarna Göksnåre, Kuggböle, Nyböle och Årböle, som då tillhörde Valö jordebokssocken men Hållnäs kyrksocken (UH och Prt 2). Dessa byar överfördes till Hållnäs i kameralt avseende efter 1583 men före 1593 (UH 1583:6, 1593:20).

Kyrkan: Den medeltida gråstenskyrkan från 1300- eller 1400-talet förändrades kraftigt vid en ombyggnad 1851–54. Delar av den ursprungliga byggnaden kom då att ingå som öster korsarm i den nya korskyrka med centraltorn och kor i väster, som uppfördes. Den gamla kyrkans mått invändigt uppges ha varit: $37\frac{1}{2} \times 15\frac{1}{4}$ aln. Rester av målningar från 1500-talets början. Döpfungt från 1200-talet. (UKy 44) Kyrkby: Edvalla.

Runstenar: U 1138 Hållen och U 1139 Ängvreta.

Administrativ indelning, judiciella och kyrkliga förhållanden, hemmantal, jordetal, skatt och 1312 års markgäld se inledningen (s 35 ff).

Jfr AL 1 s 200, 204 ff, DoSk s 245 ff, SU s 385.

Antal bruksenheter UH 1546 (1567)

	1½ sk	sk	skuj	ky	kyt
Barknåre	— —	4 (4)	2 (2)	— —	— —
Böle	— —	2 (2)	— —	— —	— —
Edsätra	— —	4 (4)	— —	— —	— —
Edvalla	— —	5 (5)	— —	— —	— —
Griggebo	— —	1 (1)	— —	— —	— —
Hjälmunge	— —	5 (5)	— —	— —	— —
Hållen	1 (1)	5 (5)	— —	— —	— —
Julö	— —	2 (2)	— —	— —	— —
Kussil	— —	1 (1)	— —	— —	— —
Kårbo	— —	1 (1)	— —	— —	— —
Kärven	2 (0)	0 (3)	— —	1 (1)	— —
Lingnåre	— —	0 (1)	— —	— —	— —
Lönnö	— —	2 (2)	— —	1 (1)	— —
Malen	— —	1 (1)	— —	— —	— —
Näsno	— —	— —	— —	— —	0 (1)
Pålsbo	— —	1 (1)	— —	— —	— —
Segerbo	— —	— —	— —	1 (1)	— —
Sikhjälma	— —	5 (5)	— —	— —	— —
Skållbo	— —	1 (1)	— —	— —	— —
Slada	— —	6 (6)	— —	1 (1)	— —
Vavd	— —	4 (5)	1 (0)	— —	— —
Åddebo	— —	— —	1 (1)	— —	— —
Åsmundbo	— —	1 (1)	— —	— —	— —
Önsbo	— —	1 (1)	— —	— —	— —
Summa	3 (1)	52 (57)	4 (3)	4 (4)	0 (1)

- Barknåre** 1312 *de Bierkanori* (DS 1888) — 13 I, 2 d.
 UH 4 sk, 1:3:2:4+1:4+1:2 (anges 1567 i Åddebo) med skuj i Åddebo+1:0 med skuj i B.
 2 skuj, 0:4:2, 1549 0:4:1, 1550 0:0:0:4, till B+0:1:1:4 till Kårbo.
 Summa jt 6:0 (5:3:1:4).
- 1312 upptas i markgäldsförteckningen 17 skattskyldiga till 1 mark, 3 till 6 öre, 4 till 4 öre och 5 till 2 öre (DS 1888).
- 1341 upptas i förteckningen över kyrkligt jordförvärv efter 1302 att Österlövsta kyrka erhållit 0:0:½ (DS 3571).

- Böle** 1545 *Böölö* (UH 1545:6) — 13 I, 1 d.
UH 2 sk, 0:4+0:4. Summa jt 1:0.
- Edsättra** 1312 *de Erisætrum* (DS 1888) — 13 I, 3 b.
UH 4 sk, 0:4:0:4+0:4:1:4+0:5:1+0:4. Summa jt 2:2.
1312 upptas i markgäldsförteckningen 6 skattskyldiga till 1 mark (DS 1888).
1350 ger Nils Abjörnsson (sparre av Tofta) sin fränka Ragnhild Nilsdotter 0:0:1 och jord beräknad till 0:2 ("in precio et quantitate pro duabus oris terre computatam") i E (*Ædhasæter*) (?DS 4578, avskr i B 16) (jfr Skärplinge, Österlövsta sn).
- Edvalla** 1312 *de Ewerlum* (DS 1888) — kyrkby — 13 I, 3 c.
UH 5 sk, 0:5+0:4:2+0:4, 1551 0:4:0:4+0:3:2+0:3:1. Summa jt 2:4:2 (2:4:2:4).
1312 upptas i markgäldsförteckningen 8 skattskyldiga till 1 mark, 3 till 6 öre, 1 till 4 öre och 3 till 2 öre (DS 1888).
1341 upptas i förteckningen över kyrkligt jordförvärv efter 1302 att Hållnäs kyrka erhållit 0:2 i kyrkbolet ("in ipso fundo ecclesie") (DS 3571).
- Griggebo** 1545 *Greggebo* (UH 1545:6) — 13 I, 1 c.
UH 1 sk, 0:4:1.
- Göksnåre** Se Valö sn.
- Hjälmunge** 1312 *de Hielmungi, de Hialmungi* (DS 1888) — 13 I, 3 d.
UH 5 sk, 0:7:1, 1550 0:7+0:6:2+0:5:1+0:4:1+0:4:1. Summa jt 3:4 (3:3:2).
1312 upptas i markgäldsförteckningen 9 skattskyldiga till 1 mark, 1 till 4 öre och 1 till 2 öre (DS 1888).
- Hållen** 1312 *de Huld* (DS 1888) — 13 I, 3 d.
UH 1 1½ sk, 0:6:0:4.
5 sk, 0:7+0:4+0:3:2:4+0:3+1:0. Summa jt 4:0.
1312 upptas i markgäldsförteckningen 13 skattskyldiga till 1 mark, 1 till 6 öre och 1 till 4 öre (DS 1888).
1363 Margit, Olof Håkanssons hustru, överlämnar till Anders Karlsson på Nils Peterssons vägnar all sin fastighet i H för det dråp som hennes man begått (DS 6772).

- Julö** 1312 *de Gylu* (DS 1888) — 13 I, 2 c.
UH 2 sk, 0:5+0:5. Summa jt 1:2.
1312 upptas i markgäldsförteckningen 3 skattskyldiga till 1 mark och 1 till 6 öre (DS 1888).
- Kuggböle** Se Valö sn.
- Kussil** 1545 *Kussell* (UH 1545:6) — 13 I, 1 d.
UH 1 sk, 0:3.
- Kårbo** 1492 *Korreboode* (ULdb s 54) — 13 I, 2 d.
UH 1 sk, 0:3 med skuj i Barknåre.
- Kärven** 1341 *in Thierawi* (DS 3571, avskr), 1545 *Kerffwen* (UH 1545:6) — 13 I, 1 d.
UH 2 1½ sk, 1567 3 sk, 0:5+0:4:0:4, 1552 0:4:1:4; 1567 omfördelas jorden på tre gårdar 0:3:0:4+0:3:0:4+0:3:0:4.
1 ky, 0:3.
Summa jt 1:4:0:4, 1552 1:4:1:4, 1567 1:4:1:4.
1341 upptas i förteckningen över kyrkligt jordförvärv efter 1302 att Hållnäs kyrka erhållit 0:0:2 i enbart äng (DS 3571).
- Lingnåre** 1312 *de Linganori* (DS 1888) — 13 I, 2 c.
UH 1547 1 skuj (med full fodring), 1566 1 sk, 1:1:1.
1312 upptas i markgäldsförteckningen 4 skattskyldiga till 1 mark och 1 till 4 öre.
1547 anges att utjorden har legat öde i 200 år och återfunnits först detta år. Bönderna har haft den till bete och det växer skog på den. Jorden innehas av nio bönder. (UH 1547:6) Från och med 1566 redovisas den med en brukare.
- Lönnö** 1312 *de Lyno* (DS 1888) — 13 I, 2 c.
UH 2 sk, 0:4:1:4+0:4:1.
1 ky, 1:0.
Summa jt 2:0:2:4.
1312 upptas i markgäldsförteckningen 5 skattskyldiga till 1 mark och 2 till 2 öre (DS 1888).
1341 upptas i förteckningen över kyrkligt jordförvärv efter 1302 att Hållnäs kyrka erhållit 0:0:2 i en urfjäll (DS 3571).

- Malen** 1545 *Malen* (UH 1545:6) — 13 I, 1 d.
UH 1 sk, 0:3:1.
- Nyböle** Se Valö sn.
- Näsno** 1566 *Näsno* (UH 1566:26) — 13 I, 3 c.
UH 1566 1 kyt, jt saknas.
- Pålsbo** 1545 *Pölsseboll* (UH 1545:6) — 13 I, 2 d.
UH 1 sk, 0:2, 1556 0:3.
- Segeberbo** 1538 *Sigridhobodha* (UH 1538:2), 1545 *Ssegerbo* (UH 1545:6), 1546 *Sigebo* (UH 1546:14) — 13 I, 1 c.
UH 1 ky, 0:3 (jt endast 1538).
- Sikhjälma** 1312 *de Sædholm* (DS 1888), 1492 *i Setholm* (ULdb s 54),
1545 *Sittielme* (UH 1545:6) — 13 I, 3 c.
UH 5 sk, 0:6+0:6+0:4:1:4+0:4+0:3:1:4. Summa jt 3:0.
1312 upptas i markgäldsförteckningen 9 skattskyldiga till
1 mark och 1 till 6 öre (DS 1888).
- Skållbo** 1545 *Skallaboll* (UH 1545:6) — 13 I, 2 c.
UH 1 sk, 0:3:1.
- Slada** 1312 *de Slædla* (DS 1888) — 13 I, 3 d.
UH 6 sk, 0:5:2:4+0:5:2+0:5+0:5+0:4:0:4+0:3:1.
1 ky, 0:3.
Summa jt 4:0.
1312 upptas i markgäldsförteckningen 10 skattskyldiga till
1 mark, 1 till 6 öre och 4 till 2 öre (DS 1888).
- Vavd** 1312 *de Huaſdi* (DS 1888) — 13 I, 1 d.
UH 4 sk, 1:5+1:4+1:1:1, 1551 0:6+0:7, 1551 1:2:1.
1 skuj (från 1548 full fodring), 1566 1 sk, 0:6:2.
Summa jt 6:0.
1312 upptas i markgäldsförteckningen 10 skattskyldiga till
1 mark, 2 till 6 öre, 1 till 4 öre och 5 till 2 öre (DS
1888).
- Äddebo** 1546 *Wddlebo* (UH 1546:14) — 13 I, 2 d.
UH 1 skuj, 0:3 till Barknåre.
- Årböle** Se Valö sn.
- Åsmundbo** 1545 *Åsmundaboll* (UH 1545:6) — 13 I, 2 d.
UH 1 sk, 0:3:1.

Önsbo 1545 *Önsbo* (UH 1545:6) — 13 I, 1 d.
UH 1 sk, 0:3.

Valö socken

1291 *in Vallø* (?DS 1036 s 110).

1312 *de parochia Valø, de Walø* (DS 1889).

1490 *Vale härit, Waall sokn* (ULdb s 20, 98).

1493 *aff Wale skifflagw* (RAp 23/1, tr ULdb s 111).

Omfattning: Valö jordebokssocken omfattar i medeltids- och UH-materialet den nuvarande socknen (1950) jämte den norra delen av Forsmarks sn (se F) samt Göksnåre, Kuggböle, Nyböle och Årböle, nu i Hållnäs sn. I kyrkligt avseende räknades de fyra sistnämnda byarna till Hållnäs sn och de överfördes dit i kameralt avseende efter 1583 men före 1593 (UH, Prt 2, UH 1583:6, 1593:20).

Kyrkan: Under 1280-talet uppfördes den ännu bevarade, rektangulära gråstenskyrkan som under 1400-talets slut försågs med tegelvalv, sakristia och vapenhus. Invändiga mått 25 × 10 m. Kyrkan, som restaurerades 1926, har målningar från 1520-talets slut av Andreas Martini och medeltida altarskåp och träskulpturer. Kyrkogården omges av en delvis medeltida bogårdsmur med stiglucka från 1400-talet. NÖ om kyrkan har sannolikt funnits en äldre byggnad (kapell helgat åt St Holmger, Knut länges son). (SvK U II:2, jfr UKy 96) Kyrkby: se Valö.

Runstenar: U 602 och 603, båda vid Valö kyrka.

Administrativ indelning, judiciella och kyrkliga förhållanden, hemmantal, jordetal, skatt och 1312 års markgäld se inledningen (s 35 ff).

Jfr AF 1:1 s 384, AL 1 s 200, 204 ff, DoSk s 245 ff, SU s 385.

Annö 1291 *in Annø* (DS 1036), 1344 *in Annamoro* (DS 3838) — 12 I, 7 g.

UH 4 sk, 1:2:1:4 + 0:5 + 0:4:1 + 0:4. Summa jt 2:7:2:4 + *Bergh 1:0:0:4 (se B) = 4:0.

1291 testamenterar kaniken i Uppsala Salomon 0:0:0:20 till Nils' i Smara söner (DS 1036).

1344 har Uppsala domkyrkas fabrica 0:0:2 (DS 3838).

1376 har fabrican 0:0:2 i Valö sn (ortnamnet ej utsatt) (D 1 s 5).

1451–1564 se Skansholmen, Börstils sn.

Antal brukningsenheter UH 1540 (1567)

	sk	$\frac{1}{2}$ sk	skt	skuj	skäng	ky
Annö	4 (4)	—	—	—	—	—
Bennebo	—	—	—	0 (1)	—	—
*Bergh	1 (1)	—	—	—	—	—
Berkinge	2 (2)	—	—	—	—	—
Bol	1 (1)	—	—	—	—	—
Dannebo	1 (1)	—	—	—	—	—
Dannebo	—	—	—	—	1 (1)	—
*Fierdungxø	—	—	—	1 (3)	—	—
Frebbenbo	1 (1)	—	—	—	—	—
*Frögis engh	—	—	—	—	0 (1)	—
*Gregebo eng	—	—	—	—	1 (1)	—
Gubbo	—	—	1 (1)	—	—	—
Gunnarsbo	1 (1)	—	—	—	—	—
Gålarmera	2 (2)	—	—	—	—	—
Göksnåre	6 (6)	—	—	—	—	—
Hackbol	1 (1)	—	—	—	—	—
Juvansbo	1 (1)	—	—	—	—	—
Karö	3 (3)	—	—	—	0 (2)	—
Kelinge	3 (4)	—	—	—	—	—
Klintbol	—	—	—	—	0 (1)	—
Kuggböle	—	0 (1)	1 (0)	—	—	—
Källsvedsäng	—	—	—	—	2 (2)	—
Labbo	—	1 (1)	—	—	—	—
Lund	4 (4)	—	—	—	—	—
Lundsvedja	3 (3)	—	—	—	—	1 (1)
Länsö	1 (1)	—	—	—	—	—
Norrby	7 (7)	—	—	2 (2)	—	—
Nyböle	—	1 (1)	—	—	—	—
Pålsmora	2 (2)	—	—	—	—	—
Rovsättra	3 (4)	—	—	—	—	—
*Skrättan	—	—	—	1 (1)	—	—
Stummelbo	1 (1)	—	—	—	—	—
Sunnanäng	1 (1)	—	—	1 (1)	—	—
Tomta	—	—	—	—	—	1 (1)
*Tranuengen	—	—	—	—	2 (2)	—
Uckerö	2 (2)	—	—	—	—	—
Vamsta	5 (5)	—	—	—	—	—
Vigelsbo	2 (2)	—	—	—	—	—
Ärböle	0 (1)	1 (0)	—	—	—	—
Östensbo	1 (1)	—	—	—	—	—
Östmora	—	—	—	—	—	1 (1)
Summa	59 (62)	3 (3)	2 (1)	5 (8)	6 (10)	3 (3)

Dessutom redovisar längderna: *skvretar*: Karö 0 (2) — *skkvarn*: Norrby 0 (1) — *kyt*: Klockaregården 1 (1) — *fr*: Rovsättra 1 (1).

- Bennebo** 1546 *Benebo* (UH 1546:14) — 12 I, 8 e.
UH 1546 1 skuj, 0:1:1 ?till Gubbo.
- *Bergh** 1540 *Bergh* (UH 1540:5) — Gård i Annö. I UH 1593:20 delas den på två och redovisas då under namnet A. (Jfr Norrberget, gård i Annö, 12 I, 7 g, och LmS A113-2:2.)
UH 1 sk (med dubbel fodring), 1:0:0:4. (Se Annö)
- Berkinge** 1490 i *Biärkinge* (ULdb s 20) — 12 I, 9 e — nuv Forsmarks sn.
UH 2 sk, 0:7+0:5 med skogsängen *Frögis äng 1548, 57-67. Summa jt 1:4.
- Bol** 1490 i *Bodha* (?ULdb s 20), 1540 *Boll* (UH 1540:5) — 12 I, 7 f.
UH 1 sk, 0:2:2.
- Dannebo** 1409 i *Dandebodhe* (SD 1126) — 12 I, 9 f — nuv Forsmarks sn.
UH 1 sk, 0:4.
1409 tilldöms de rätta arvingarna under skatt 0:0:2 i D och jord i Nyböle som Nils Bosson (Natt och Dag) genom köp och skifte hade dragit undan skatt (SD 1126).
- Dannebo** 1546 *Daneboeng* (UH 1546:14) — 12 I, 7 e.
UH 1 skogsäng till Lund.
- *Fierdungxø** 1422 *Fierdungxø* (RAp 29/12) — Ägofiguren finns på 12 I, 7 g omedelbart väster om Stummelbosjön: Stummelbo 1³ III och Lund 5²-5⁷ (LmS A113-17:4).
UH 1 skuj, 1546 3 skuj, 0:2:1 till Stummelbo + 1546 0:2:0:4 till Lund + 1546 0:0:0:5 till Uckerö (ev identisk med en skogsäng som ligger under den första gården i UH 1541-44. Tillhörigheten osäker efter 1547). Summa jt 0:2:1 (0:4:2:1).
1422 får Uppsala domkyrka jord i F (se Lundsvedja) (RAp 29/12).
1526 tilldöms Måns Olsson och Simon Olsson i Uckerö 0:0:0:5 i F utjord, som Gunnar i Stummelbo berövat dem (RenDbUp 1669 nr 18 f 598 ff).

- Frebbenbo** 1490 i *Fröbiornaboda* (ULdb s 20) — 12 I, 9 e — nuv Forsmarks sn.
UH 1 sk, 0:7:1 med skogsängen *Frögis engh 1549–56.
- *Frögis engh** 1548 *Frögis engh* (UH 1548:2).
UH 1548 1 skogsäng, 0:0:1 (jt endast 1554) 1548, 1557–67 till Berkinge och 1549–56 till Frebbenbo.
- *Gregebo eng** 1546 *Gregebo eng* (UH 1546:14) — norr om Vigelsbo (LmS A113–17:1).
UH 1 skogsäng till Lundsvedja.
- Gubbo** 1540 *Gubbebo* (UH 1540:5 fl) — 12 I, 5 e.
UH 1 skt, 1546 0:1 med skuj i Bennebo från 1546; G anges 1541 och 1542 som skogsäng (1541 skrivet över ett uttraderat "ödatorp"), 1544 är den upptagen som torp men saknas 1543 och 1545.
- Gunnarsbo** 1493 i *Gwnnersbodom* (ULdb s 112) — 12 I, 9 f — nuv Forsmarks sn.
UH 1 sk, 0:7, 1546 0:2:2, med skuj i Norrby.
- Gåalarmora** 1312 in *Gulærwamori* (DS 1889) — 12 I, 8 e.
UH 2 sk, 0:2:1:4+0:1:1:4. Summa jt 0:4.
1312 se s 43.
- Göksnåre** 1490 i *Götznor* (ULdb s 20) — 13 I, 1 e — nu i Hållnäs sn.
UH 6 sk, 0:5:1+0:4:2+0:4:1 (1543 0:4:2)+0:3:2 (1546–47 0:3)+0:3 (1542 0:3:2)+0:3. Summa jt 3:0.
- Hackbol** 1540 *Hackebol* (UH 1540:5) — 12 I, 6 f.
UH 1 sk, 1:4.
1498 omtalas hemmanet H, varav bonden Olof Persson vill avsöndra 0:1 till sin hustru. Detta får han inte göra, utan Anders Bengtsson skall lösa till sig både sin mors och sin mosters del, eftersom hemmanet inte kan umbära denna jord. (ULdb II s 78)
1526 har Anders Bengtsson i H erhållit 0:0:13 i byte (se Duderö, Börstils sn) (ULdb II s 79).
- Juvsbo** 1540 *Juversbo* (UH 1540:5) — 12 I, 7 e.
UH 1 sk, 0:3:1:3, 1546 0:2 (även gt ändras).
- Karö** 1448 in *Karø* (RAp 7/2) — 12 I, 8 f.
UH 3 sk, 1:4:1, 1546 0:5:1 med 2 vretar fr o m 1546+

- 0:5:2+0:5 med äng i Källsvedsäng.
1546 2 vretar till K.
1546 2 vretar, som redovisas under skogsängar utan ortsangivelse och utöver de två till K. Samtliga fyra vretar benämns i regel "skrettsvretar" (= ?Vreta, 12 I, 8 f). Summa jt 2:7 (2:0).
- Kelinge** 1448 i *Kidlingghe* (RAp 7/2) — 12 I, 6 g.
UH 3 sk, 1567 4 sk, 1:5:0:4, 1567 delad på två sk 0:6:2:2 och 0:6:1 (= 1:5:0:2), med skuj i *Skrättan fr o m 1543+0:6 med skuj 0:0:1 1540-42+0:4:2:4. Summa jt 3:0 (2:7:2:6).
- Klintbol** 1546 *Klinteboleng* (UH 1546:14) — 12 I, 8 e.
UH 1546 1 skogsäng till Vamsta.
- Klockar-
gården** 1538 *Oloff klockare* (UH 1538:2) — 12 I, 7 f (i Lundsvedja).
UH 1 kyt, 0:3 (redovisas 1553 i Lundsvedja).
- Kuggböle** 1540 *Kukeboll* (UH 1540:5) — 13 I, 0 e — nu i Hållnäs sn.
UH 1 skt, 1541 1 skogsäng (ändrat från torp), 1546 ½ sk, 0:1.
- Källsveds-
äng** 1546 *Kelsuedens* (UH 1546:14) — 12 I, 8 e.
UH 2 skogsängar till Karö och Vamsta (ortnamn fr o m 1546).
- *Labbo** 1540 *Labboda* (UH 1540:5) — jfr Labboträsk 12 I, 9 f och Labboskogen 12 I, 9 g — nuv Forsmarks sn.
UH ½ sk, 0:1, 1546 0:2.
- Lund** 1490 i *Lunda* (ULdb s 20) — 12 I, 7 f.
UH 4 sk, 1:0 (saknas 1545-46)+1:0+1:0 med skogsäng i Dannebo+0:7:1:4 med skuj i *Fierdungxø från 1546. Summa jt 3:7:1:4.
- Lund-
svedja** 1422 i *Lundhaswidhiom* (RAp 29/12) — 12 I, 7 f.
UH 3 sk, 0:7:1+0:7:1 med skogsäng i *Gregebo eng+0:6:1:4.
1 ky, 0:5:1:4.
Summa jt 3:2:2.

- 1422 ger Birgitta Magnusdotter (Porse) till Uppsala domkyrka 0:5 österst i byn, samt sin arvedel i *Fierdungxø och i Drängsö, Börstils sn (RAp 29/12).
- Länsö** 1490 i *Lonssöo* (ULdb s 97) — 12 I, 8 g — nuv Forsmarks sn.
UH 1 sk, 0:5.
- Norrby** 1448 in *Norby* (RAp 7/2) — 12 I, 8 f.
UH 7 sk, 1:0:2+1:0+0:6 med skuj i N+0:5:1+0:5:1+0:5:1+0:4:2.
2 skuj, 0:2:2, 1546 0:1:1, till N+0:0:1, 1546 0:2:2, till Gunnarsbo.
1554 1 kvarn.
Summa jt 5:6:1 (5:7:1).
1493 tilldöms Jon Matsson i N rätt att lösa till sig sin systems del 0:0:5 för att bli fullsutten (ULdb s 79 f).
1493 tvistas om olaga byggning i Forsmarksån (se Simundö, Börstils sn) (ULdb s 80, 111 f).
1558 omnämns ett ålfiske och en tullkvarn (AL 3 s 215 länsreg).
- Nyböle** 1409 i *Nybøle* (SD 1126) — 13 I, 0 e — nu i Hållnäs sn.
UH ½ sk, 0:0:1, 1549 0:1 (före förändringen gäller örtugen 9 mark, efter 3 mark, skatten är densamma).
1409 döms under skatt 0:0:1 (= jt ovan) (se Dannebo) (SD 1126).
- *Pattakulle** 1497 *Pattakulle* (UpDkyR 2 s 13).
1497–1536, 1542–54 1 se *skogsäng*, vissa år redovisad till Fors, Hökshuvuds sn (se F) (Olands rd) (UpDkyR, UH).
- Pålsmora** 1490 i *Pawasmor*, i *Polsmødhä*, 1493 i *Pauelsmore* (ULdb s 21, 97, 79) — 12 I, 6 f.
UH 2 sk, 1:0+1:0. Summa jt 2:0.
1490 avdöms ett tvistemål om 0:0:8 i P. Därvid vittnar nämnden att P var 'fordom 7 manna säte' och är nu besuttet med tre män, två bröder och deras svåger. Den senare döms att få behålla de 0:0:8, och om han kan få ännu 0:0:2 där i byn, så skall han 'det lösa till de 0:2 som han fick med sin hustru' och därigenom

liksom de övriga i byn ha fulla 0:0:16 (= 0:0:48 = 2:0, dvs summa jt ovan). (ULdb s 21 f)

1559 eller tidigare skall Olof Persson i Jumkils sn ha skänkt kungen en gård i P (AoE 30: förökte gods intill 1559).

Rovsättra

1291 *in Rugasetrum* (DS 1036) — 12 I, 6 f.

UH 3 sk, 1567 4 sk, 1:5:2:4 + 1:5:0:4 + 1:3:0:4, 1546 1:3:1. 1567 delas de två senare gd på tre sk 1:0:1 + 1:0:1 + 1:0:1:4.

1 fr, (Johan Turesson /tre rosor/).

Summa jt: 1540 4:6:0:4, 1546 4:6:1, 1567 4:6:1.

1291 testamenterar kaniken i Uppsala Salomon 0:0:1:10 till Nils' i Smara söner (DS 1036).

1448 säljer Henning Foss för 100 m pn till Valö kyrka 0:9:2, som köpts för hans moders morgongåva (RAp 7/2). I en förteckning över originalbrev i Reduktionskommissionens samlingar omtalas, att Henning 'sålt till Valö kyrka för 100 m pn' utan att ortnamn nämns. Ett brev från 1444 och ett (ev två) från 1447 anges; de torde avse samma försäljning som i 1448 års brev. (Redkomm DI b:1, reg s 58)

? Henning Foss ger Gregers Bengtsson fullmakt att lösa till sig R, som Henning pantsatt (regist i Bese).

1453 säljer Gregers Bengtsson (Folkungaättens oäkta gren) 0:9:2 och en kvarn vid gården till kung Karl Knutsson (C 4 f 3, 18v, även C 7 f 7v).

1454 kärar "heradzbone i Wala" till Gregers Bengtsson om 0:9:2, varvid intygas, att den varit skatte men blivit frälse genom att en skattebondedotter medfört den till sin man Karl Djäkn, som fått kung Eriks frälsebrev på jorden. Karl har sedan bytt jorden till Klas (!) Foss, som sålt den till Gregers Bengtsson. Dennes rätt till jorden bekräftas nu. (RAp 9/2) — Försäljningen 1448 synes ha blivit ogiltig eller återgått.

1500 får Sigrid Eskilsdotters (Banér) barn en gård i R, som räntar 3:0 pn (se Tånga, Ekeby sn) (DN XVI s 372).

1528 och 1553/55 tillfaller en gård i R Kristina Nilsdotter Gyllenstierna. Gården ingår i T rättardöme och räntar 3:0 pn (se Tånga, Ekeby sn) (GR 5 s 114 ff, AoE 39 f 27v, GR 25 s 303). Två marg-ant i AoE anger, att

- gården, som sålts till Valö kyrka och som 'fru Kristina vederkänts haver, med vad rätt vet man icke', en tid har vederkänts under kungens arv och eget men att den 'finns uti fru Kristinas skiftesbrev' (jfr 1448 ovan — AoE 30: förökte gods intill 1559, AoE 39 f 117, där försäljningsåret anges till 1467!).
- 1561 och 1565 upptas en gård **R**, 0:0:9(!), i Svante Stures jordebok (ShS 158 a och b).
- *Skrättan** 1543 *Skerhetta engh* (UH 1543:12) — BEK: Skrättan utjord till Kelinge.
UH 1543 **1 skogsäng**, 1546 **1 skuj** 0:0:1 till Kelinge; är förmodligen identisk med 1 skuj till Kelinge 0:0:1 1540–42 utan ortnamn.
- Stummelbo** 1493 *i Stwmläbodom* (ULdb s 79) — 12 I, 7 g.
UH **1 sk**, 0:2:2 med skuj i *Fierdungxø.
1470 tilldöms Olof Månsson i Uckerö 0:1 i *Baggeboda, som Jon i S gjort anspråk på som sin hustrus möderne. Olof har ärvt jorden efter sin far och denne har brukat den i 40 år. (RenDbUp 1669 nr 18 f 598 ff)
1490 löser S från Per Olsson i Sydinge, Alunda sn, Olands hd, igen samma 0:1, som en gång köpts från S (RenDbUp som ovan).
1526 se *Fierdungxø.
- Sunnanäng** 1490 *i Sunnan ängia* (ULdb s 20), 1540 *Sonnanengh* (UH 1540:5), 1545 *Sommer engh* (UH 1545:6) — 12 I, 7 f.
UH **1 sk**, 0:5 med skuj i S och med skogsäng i *Tranungen.
1 skuj, 0:1:1 till S.
Summa jt 0:6:1.
- Tomta** 1534 *Tomta* (UH 1538:2) — 12 I, 7 f.
UH **1 ky**, 0:6 minus 1 fyrk, 1555 0:5:1:4.
- *Tranungen** 1546 *Tranungen* (UH 1546:14), 1540 *Presthen* (UH 1540:5 fl) — på prästgårdens ägor (LmS A113–17:2 och 20:1).
UH **2 skogsängar** till Sunnanäng och till prästen.
- Uckerö** 1312 *in Øcro* (DS 1889) — 12 I, 7 f.
UH **2 sk**, 0:1:1:5 med skogsäng 1541–44 + 0:1:1:2, 1546

- 0:1:0:4 med skuj i *Fierdungxø från 1546. Summa jt 0:2:2:7 (0:2:2:1).
1312 se s. 43.
- Valö** 1291 testamenterar kaniken i Uppsala Salomon 0:0:1:10 i *Vallø* till Nils' i Smara söner (?DS 1036).
1475–1500 ärver Erik Ottesson (björnram från Västergötland) en äng i Valö sn som räntar 0:12 efter sin bror Sten (?VFT II:8–9 s 160).
- Valö prästgård och kyrka** — 12 I, 7 f. Prästgårdens ägor låg i skifte med Bol och Sunnanäng (LmS A113–20:7). Valö kyrkby utgjordes av Lund, Lundsvedja, Sunnanäng, Tomta och Klockargården (LmS A113–17:2 och 17:7).
1341 upptas (utan ortnamn) i förteckningen över kyrkligt jordförvärv efter 1302 att Valö kyrka erhållit 0:1:0:5 frälsejord och 0:0:1 skattejord (DS 3571).
- Vamsta** 1490 i *Vambistada* (ULdb s 20) — 12 I, 8 f.
UH 5 sk, 1:1:1+0:6+0:4:2 med skogsäng i Källsvedsäng +0:4+0:4 med skogsäng i Klintbol från 1546.
Summa jt 3:4.
1490 kärar Anders i V till sin brorson Olof Månsson om sin rätta börd i V efter fadern, nämligen dels 0:0:7 i södra hälften och dels 0:1. Detta har nyligen varit införd rätta, och den då fällda domen bekräftas nu så att Olof behåller jorden, som han haft i 20 år (ULdb s 20 f).
- Vigelsbo** 1490 i *Widelsbodhä* (ULdb s 97) — 12 I, 7 e.
UH 2 sk, 0:2+0:2. Summa jt 0:4.
- Vreta** Se Karö.
- Årböle** 1540 *Årböle* (UH 1540:5) — 13 I, 0 d — nu i Hällnäs sn.
UH ½ sk, 0:2, 1546 1 sk, 1:0.
1567 ½ sk, 0:3.
Summa jt 0:2 (1:3).
- Östensbo** 1540 *Östhensbo* (UH 1540:5) — 12 I, 8 e.
UH 1 sk, 0:2.
- Östmora** 1312 in *Gøstmarum* (DS 1889) — 12 I, 6 e.
UH 1 ky, 1:0.
1312 se s 43.

Börstils socken

1314 *de Börstil* (DS 1946 s 147, avskr).

1345 *ecclesiis infra scriptis Byrstel . . .* (DS 3957).

1368 *i Børstell (Børstill) sokn* (DS 7680 A o B, avskr).

1456 *i Börstil meth almoghen i sama skyplag* (RApp 16/6, avskr).

1492 omnämns socknens sigill (RAp 29/7; sigillet delvis bevarat).

1511 *Börstille hæradh* (BSH 5:374).

1523 *Börstil hææredht* (GR 1 s 170).

Omfattning: Börstils sn omfattar i medeltids- och UH-materialet den nuvarande socknen (1950) jämte nuvarande Gräsö sn och den södra halvan av nuvarande Forsmarks sn (se G resp F sn). Till Börstils kyrksocken hörde även Fälön, som kameralt räknades till Häverö sn (UH, Prt 3). Den fördes till Häverö i alla avseenden 1878 (Kbr 25/10).

Kyrkan: Den rektangulära kyrkans gråstensmurar dateras till 1300-talets mitt. Vid 1400-talets mitt slogs stjärnvalv, vilka ungefär samtidigt försågs med målningar, som bevarats i koret och triumfbågen. Kyrkan brändes av ryssarna 1719, tillbyggdes med torn på 1850-talet och restaurerades 1926. Invändiga mått cirka 31 × 10 m. (SvK U II:2, jfr UKy 10) Kyrkby: Börstils by.

Runstenar: U 600 och 601 (försvunnen), båda vid Sund.

Administrativ indelning, judiciella och kyrkliga förhållanden, hemmantal, jordetal och skatt se inledningen (s 35 ff).

Jfr AF 1:1 s 382, AL 1 s 213 ff, DoSk s 247 ff, SU s 385.

Alnön   Se Ersholmen.

*Arnö   Se Tuskö.

Aspö   1291 *in Aspø* (DS 1036) — 12 I, 8 g.
 UH 2 sk, 1:1 + 0:4:2 (1577 0:4, troligen felskrivet).
           ½ ky, 0:2, 1554 0:2:1 (1555 0:1, troligen felskrivet)
           Summa jt 1:7:2 (2:0).
 1291 testamenterar kaniken i Uppsala Salomon 0:10 till Nils' i Smara söner (DS 1036).
 1442 erhåller Börstils kyrka 0:0:4½ + 0:0:2½ (se Snesslinge) (UpDA E V:18:1, avskr).

Assjö   1291 *in Azø* (DS 1036) — 12 I, 7 h.
 UH 2 sk, 0:7 + 0:5½.

Antal brukningsenheter UH 1547 (1577)

	sk	$\frac{1}{2}$ sk	skt	skuj	ky	$\frac{1}{2}$ ky	aoe	fr
Aspö	2 (2)	— —	— —	— —	— —	1 (1)	— —	— —
Assjö	2 (2)	— —	— —	— —	— —	— —	1 (1)	— —
Barkö	4 (4)	— —	— —	— —	1 (1)	— —	— —	— —
Björnäs	5 (5)	— —	— —	5 (0)	— —	— —	— —	— —
Boda	1 (1)	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —
Bol	0 (1)	— —	— —	1 (0)	— —	— —	— —	— —
Bolka	4 (4)	— —	— —	0 (1)	— —	— —	— —	— —
Bolunda	1 (1)	— —	— —	1 (1)	— —	— —	— —	— —
*Booll	— —	— —	— —	0 (1)	— —	— —	— —	— —
Börstils by	3 (3)	0 (1)	— —	1 (1)	1 (0)	— —	— —	— —
Draknäs	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	2 (2)
Duderö	2 (2)	— —	— —	— —	— —	— —	— —	1 (1)
Ed, Gammelbyn	6 (5)	1 (2)	1 (1)	5 (6)	— —	1 (1)	— —	1 (1)
Elvisjö	— —	2 (0)	— —	0 (2)	— —	— —	— —	3 (3)
Gräsö	12 (0)	— —	— —	— —	— —	— —	0 (12)	— —
Habbalsbo	— —	— —	2 (0)	0 (2)	— —	— —	— —	2 (2)
Hermansbo	1 (1)	— —	— —	1 (1)	— —	— —	— —	— —
Hummeldal	— —	0 (1)	— —	— —	— —	— —	— —	— —
Järsön	— —	— —	— —	— —	0 (1)	— —	— —	— —
Kallriga	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	1 (1)
Karlsäng	— —	— —	— —	5 (6)	— —	— —	— —	— —
Kavarö	3 (3)	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —
Klexan	— —	— —	— —	7 (6)	— —	— —	— —	— —
Kulla	2 (2)	— —	— —	— —	1 (1)	— —	— —	— —
Långalma	5 (5)	— —	— —	0 (1)	— —	— —	— —	— —

	sk	$\frac{1}{2}$ sk	skt	skuj	ky	$\frac{1}{2}$ ky	aoe	fr
Länsö	—	—	—	—	—	—	—	1 (1)
*Meldare	1 (0)	—	—	—	—	—	—	—
Mälby	4 (4)	—	—	—	—	—	—	—
Nolsterby	3 (4)	—	—	1 (1)	—	—	—	—
Norrskedika	9 (9)	—	—	—	—	—	—	—
Ormön	—	—	—	—	—	—	—	1 (1)
Raggarön	1 (1)	—	—	—	—	—	—	2 (2)
*Sikauik	—	—	—	5 (1)	—	—	—	—
Simundö	1 (0)	2 (4)	—	—	—	—	—	0 (1)
Sladdarön	—	—	—	—	—	—	—	1 (1)
Slätön	—	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Snesslinge	12 (12)	—	—	—	—	—	—	—
Sund	5 (5)	—	—	1 (0)	—	—	—	—
Svartnö	6 (6)	—	—	—	—	—	—	—
Söderby	5 (6)	—	—	—	1 (1)	—	—	—
Tuskö	5 (5)	—	—	—	—	—	—	—
*Wedelsö	—	—	—	5 (0)	—	—	—	—
Vicklinge	—	—	—	9 (0)	—	—	—	—
*Vigga	9 (14)	—	—	—	—	—	—	—
Vässarön	—	—	—	—	—	—	—	1 (1)
Ytternuttö	4 (4)	—	—	—	—	—	—	—
Yttersby	3 (3)	0 (1)	—	—	—	—	—	—
Övernuttö	3 (3)	—	—	—	—	—	—	—
Summa	124 (117)	6 (10)	3 (1)	47 (30)	4 (4)	2 (2)	1 (13)	16 (17)

Dessutom redovisar längderna: *skkvarn*: Söderby 0 (1) — *kyt*: Börstils by 1 (1) — *skäng*: Vicklinge 0 (1).

- 1 aoe**, 0:5½, 1550 0:0:5½ (avraden oförändrad), (jt saknas 1566–68). (Sandika rd)
Summa jt 2:2 (1:6:1).
- 1291 testamenterar kaniken i Uppsala Salomon 0:1 till Nils' i Smara söner (DS 1036).
- ? Sten Sture d ä har köpt en gård i A av Erik Eriksson (se Sandika, Hargs sn) (= aoe ovan) (FoR vol 8, 1: 53).
- Barkö** 1383 *in Barköö* (BKyA P I:1 f 323v, avskr), 1490 i *Bierkõ* (ULdb s 23) — 12 I, 7 h.
UH 4 sk, 1:1½, 1551 1:2:½, 1577 1:1:2+0:6:2½+0:6+0:5:2½.
1 ky, 0:3, 1548 0:3:2.
Summa jt 3:7:½ (4:0).
- Björnäs** 1383 *in Börnäss* (BKyA P I:1 f 323 v, avskr), 1490 i *Biornes* (ULdb s 23) — 12 I, 7 j.
UH 5 sk, 0:5:1:2½+0:5:0:2½, 1551 0:5+0:5 med skuj i Klexan+0:2:1:12½ (1551 0:2:2)+0:1:2:12½ med skuj i Klexan, samtliga med skuj i B.
5 skuj till B (i samma ordning som sk), 0:0:0:12+0:0:1+0:0:0:4+0:0:0:6+0:0:0:8. 1547 och 51 anges fodring för 'samma utjord Hummeldal'. 1577 redovisas inga skuj under B men ett självständigt Hummeldal uppträder (se H).
Summa jt 2:4 (2:3:2:12½) + skuj 0:1 (saknas 1577) (15 pnl på örtil).
- Boda** 1543 *Bodwm* (UH 1543:19) — 12 J, 6 a.
UH 1 sk, 0:2:0:2½.
- Bol** 1547 *Boll* (UH 1547:17) — 12 I, 7 j.
UH 1 skuj, 1567 1 sk, med 0:1 med skuj i Långalma och Nolsterby 1577.
- Bolka** 1383 *in Bulckum* (BKyA P I:1 f 323v, avskr), 1493 i *Bulkä* (ULdb s 78) — 12 I, 8 i.
UH 4 sk, alla med jord i *Westregele (UH 1547:17), 0:3:½ med 0:1:2+0:3:½ med 0:4:½+0:2:1 (1551 0:7 felskrivet) med 0:2:1+0:1:1½ med 0:1:2½.
1577 1 skuj, 0:2 till Sund.
Summa jt 1:2:½ (1:4:½) med 1:2 i *Westregele.

- Bolunda** 1543 *Bolunda* (UH 1543:19) — 12 I, 9 f — nuv Forsmarks sn.
 UH 1 sk, 0:2 med skuj i B och 1577 i Habbalsbo.
 1 skuj, 0:1:2½ till B.
 1547 (endast) **Bolundsäng**, eventuellt till Elvisjö.
 Summa jt 0:3:2½.
 Forsmarks bruk anlades på Bolunda bys mark. Bytomten låg intill F:s kyrka. Namnet F förekommer första gången 1558 som 'Forsmarksnoten brukar 12 bönder i en insjö vid Simundö by' (Länsreg 1558:fiske) och i samband med järnhantering 1584 (Bergsbruk 108, KA). De äldsta bevarade räkenskaperna är från år 1593 (UH 1593:8).
- *Booll** 1577 *Booll* (UH 1577:19).
 UH 1577 1 skuj, 0:0:0:3 till Mörtarö.
- Börstils by** 1383 *in ipsa villa Byrstil* (BK_YA P I:1 f 323, avskr), 1493 *i Böörstil* (ULdb s 78) — kyrkby — 12 I, 6 i.
 UH 2 sk, 1547 3 sk (samtliga med reducerad fodring), 1551 2 sk, 1567 3 sk (varav två med reducerad fodring 1577), 0:3½ + 0:3½, vilka två 1551 (endast) är förenade till en sk 0:7, + 0:2:1 (1551 0:4:0:4) med skuj i B.
 1567 ½ sk, 0:2:2 (troligen samma som ky nedan).
 1 skuj, 0:1:1½ (1551 0:1:1) till B; 1577 anges den ligga i *Melby gårde. I en tvist om *Melby utjord 1673 och 1687 vittnas, att utjorden av gammalt legat inom B:s rå och rör trots att den i kronans jordebok inskrivits i Stora gårdet i Ed (jfr Ed och *Melby utjord) (BK_YA P I:1, f 306 ff).
 1538–55 1 ky (saknas 1545), 0:2:2. 1554 anges att fogden lämnat 0:2:2 i B som ersättning vid förvärv till aoe av jord i Sanda, Hargs sn (UH 1554:4), och av förminskningen 1556, då bytet tycks ha verkställts, framgår att detta kyrkohemman avses (UH 1556:29). Det återkommer förmodligen som ½ sk ovan.
 1 kyt (saknas 1545, 47), 0:1:1, 1554 0:2:2 (jt saknas 1548–53, 77), tillhör klockaren. 1567 (endast) redovisas till klockaren 1 aoe.
 Summa jt 1:6:2½ (2:0:0:4).

- 1341 upptas (utan ortnamn) i förteckningen över kyrkligt jordförvärv efter 1302 att Börstils kyrka erhållit 0:3 frälsejord och 0:0:10½:1 skattejord (DS 3571).
- 1383 sker ett byte mellan Börstils kyrka och dess grannar. Kyrkan får: åkrarna *Byagierde* och *Mycklegierde*, tillsammans 0:20, en liten åker (vret) vid prästbolet, en hästhage och fem ängar *Byenge*, *Prestenge*, *Öknö*, *Norsunde* och *Kalwehaga*. Grannarna får: åkrarna *Hestegierde* och *Östergierde*, tillsammans 0:12, och alla åkertillagor som kallas *rudur* (röjningar), och ängarna *Flyeng* och *Marom* jämte flera småängar inom byns gränser. (BKyA I:1 f 323 f, avskr)

Draknäs

- 1543 *Drakaness* (UH 1543:19) — 12 I, 8 g.
UH 2 fr, (1551 en under Börstil) (Brita Larsdotter /tre rosor/).
- 1438–48 infärdar ärkebiskop Nils ett brev om D och Skäfthammar, som Arent Bengtsson (ulv) och Elin Andersdotter i Finsta förlit sig om (U 269 a, regest år 1572).

Drängsö

- 1422 *Drængxø* (RAp 29/12) — 12 I, 7 g.
1422 får Uppsala domkyrka jord (se Lundsvedja, Valö sn) (RAp 29/12).

Duderö

- 1383 *in Duderöö* (BKyA P I:1 f 323, avskr), 1543 *Dwdröö* (UH 1543:19) — 12 I, 8 g.
UH 2 sk, 0:3:2+0:3:½.
1 fr, (Erik Tönnesson /Tott/).
Summa jt 0:6:2½.
- 1526 har Anders Bengtsson i Hackbol, Valö sn, gjort ett skifte med David i D så, att Anders fick 0:0:13 i Hackbol och David 0:0:4½ i D. Detta förklaras vara ett lagligt och rätt skifte till båda parters belåtenhet 'eftersom jorden gäller fastmer här i skären än på landsbygden'. (ULdb II s 79)
- 1572 säljer Arvid Davidsson på tinget till sin bror Johan i D 0:0:0:14½, som är hans rätta fädernejord (UHddb s 59).

Ed

- 1432 *i Eedhe* (UpDA E V:18:1, avskr), 1543 *Eedh* (UH 1543:19); 1555–56 anges Edshammar som namn för Ed och Östhammar (Prt 3) — 12 I, 7 i.

UH redovisar jorden växlande under namnen Ed (E), Gammelbyn (G), Gamla Östhammar (GÖ) och Östhammar (Ö). UH 1549 är defekt (en sida saknas); detta anges inte särskilt nedan.

6 sk, 1577 5 sk, 5 skuj, 1551 4 skuj, 1577
6 skuj,¹

0:5, 1551 0:5:0:4, som 0:2:1 (*Melby)
1577 delas på 0:1:2
och 0:3:1½ (E) +

0:3:2 (E) + 0:6:2 (Stora Gärdet=SG)
0:3:1½ (G, E) + 0:4:2½ (1577 ej jt) (SG)

0:5½ (G, E), som 1577
delas på 0:2½ (Ö)
och 0:3 (E) +

0:3:2:3½, 1577 0:3:2 0:2, 1551 0:2:1½, 1577
(G, Ö, E) + 0:1:2:4 (SG)

0:4 (saknas 1577) (G, 1547 (endast) 0:½ (SG)
Ö, E).

½ sk, 1577 2 ½ sk,

0:1:2½, 1577 0:1:½ (E,
Ö) +

1577 0:3:1½ (SG)

1577 0:2:1 (E).

1577 0:1:½ (SG).

1 skt, 0:1:1 (GÖ, Ö) (saknas 1551, 54, 67).

1538 (endast) 2 ky, 0:4:1 + 0:4:1 (E).

½ ky, 0:1:2 (Ö).

1 fr, (Ö, G).

Summa jt 3:6:½:3½ (3:4) + skuj 2:0:1 (1:7:1:4).

Se även Östhammar.

1432 byter Börstils kyrka bort 0:0:0:12 (se Kulla) (UpDA
E V:18:1, avskr).

*Edsham-
mar

1340 in *Eedhambre* (DS 3524, avskr) — BEK: en kvarn,
läget okänt.

Se Sandika, Hargs sn. Kvarnen måste ha legat mellan Östhammar och Boda-Sandika, i bäcken som avvattnar Kanikebolssjön.

Elvisjö

1291 in *Albrigzo* (DS 1036) — 12 I, 8 g.

UH ½ sk, 1547 2 ½ sk, 1577 2 skuj, 0:3 + 0:2, 1577 ligger
de under samma fri i E.

¹ Skuj hör till motsvarande sk resp ½ sk i vänstra kolumnen.

3 fr, (Ture Pedersson /Bielke/ 2, Brita Larsdotter /tre rosor/).

Summa jt 0:5.

- 1291 testamenterar kaniken i Uppsala Salomon 0:0:0:12 till Nils' i Smara söner (DS 1036).
- 1452 ärver Johan Slaweka tre gårdar (se Raggarön) (Gamla bytesboken f 37, avskr, PHT 1947 s 25, 28; avskrifterna har *Aspö* men de torde avse E, eftersom Aspö saknar fr i UH; dessutom var Anna Olofsdotter, se nedan, i sitt andra gifte gift med Johan Slaweka, PHT 1947 s 33 ff; jfr Marka, Hargs sn).
- 1454 dömes att 0:0:0:20 i E och 0:1 i (Norr)Skedika, som tillhör Börstils kyrka, skall återlösas till skatte av arvingarna, medan kyrkan tilldöms jord i Mälby och i Sandika, Hargs sn, som evärdlig egendom (UpDA E V:18:1, avskr).
- 1515 säljer Kristina Tygesdotter (Lunge) sitt arv efter Anna Olofsdotter (Lindö-ätten) till Sten Turesson (Bielke), bl a två gårdar i E, som räntar 0:20 pn vardera (RAp 5/7).
- 1550 faller två gårdar på Erik Turessons (Bielke) arvingars del vid arvskifte av Sten Turessons köpe gods (BiS, E 2006).

Ersholmen

- 1558 se Fårön.
- 1559 lades till betesskär under Örby gård Alnön (*Alnöön* — 12 J, 7 a) Ersholmen, Karön, Rovön (*Rofföön* — 12 I, 7 i) och Storskäret (*Store Skäär* — 12 I, 9 g) (SKH 61).

Fårön

- 1558 skriver Gustav I till fogden Nils Ångerman att han skall låta bönderna i ?Risten (*Risby* — 12 J, 7 b Stora R, 12 J, 8 a Lilla R), Fårön (*Fårö* — 12 J, 7 a) och Ersholmen (*Erssholm* — 12 J, 7 a) behålla och bruka de skär, som ligger under deras öar och gårdar (GR 28 s 124).
- 1560 (cirka) anger marg-ant att en gård Fårön, en gård Risten och ett torp Kallboda (*Kalleboda* — 13 I, 0 j) köpts av skatten 1549 (?) tillsammans med gårdarna på Gräsö (se G) (AoE 14 och 22; jfr AoE 30: för-

ökte gods intill 1559: 'Risten . . . som togs upp anno -57).

Fälön   Se Häverö sn.

Gamla Östhammar, Gammelbyn se Ed och Östhammars stad.

Gräsö   1291 *in Gressø* (DS 1036) — 12 I, 9 j — jfr *Vigga —
nuv Gräsö sn.

UH 12 sk (saknas 1543), 1554 12 aoe, 0:4+0:3:2+0:3:½
+0:2:2½+0:2+0:2+0:1:2½+0:1:2½+0:1:1½+
0:1:1+0:1:1 (saknas 1549)+0:1:½. Jt endast 1547,
1549. Summa jt 3:2:2.

Gårdarna redovisas under växlande namn: Gräsö 1545,
1567 6 sk, 1547 12 sk, 1549 11 sk; Nordangärde (12 I,
9 j) 1545, 1567, 1577 6 sk; *Dudregården 1577 6 sk;
Västerbyn (12 I, 9 j) 1554 4 sk; Österbyn (12 I, 9 j)
1554 8 sk. De saknas 1551 och redovisas summariskt
i UH 1555:27 och 1556:29. På ön fanns 1558 ytter-
ligare 8 husmän eller fiskare (Länsreg 1558:fiske).

1552 uppmanar kung Gustav två av sina fogdar att under-
handla med bönderna på G i avsikt att dessa skall
söka sig hemman annorstädes och upplåta G åt kungen
(GR 23 s 399). I UH 1554:4 anges gårdarna som
KMT:s köpegods, och i UH 1554:12 anmärks att fog-
den har i befallning att 'bäre upp utav 12 på Gräsön
som Kongl. Maj:t haver betalt för penninge undan
skatt'. Enligt marg-ant i särskilda förteckningar över
Gustav I:s arv och eget — troligen upprättade under
1550-talets sista år eller under 1560-talet — var köpe-
året 1549 (AoE 14: Uppland opag; AoE 22: köpegods
i drottning Margaretas livstid s 46). Uppgiften mot-
sågs av kungens brev 1552 och av att en mindre sum-
ma utbetalades 4/2 1553 till fogdarna som komplement
till det silver de tidigare fått 'att betala de bönder på
Gräsö med för deras hemman' (UH 1553:23 årlr f 87).
Köpeskillingen för G, Fårön, Risten och Kallboda
uppges till 640 m ört (AoE 14).

1291 testamenterar kaniken i Uppsala Salomon 0:1 till
Nils' i Smara söner (DS 1036).

102 Börstil

- Habbalsbo** 1490 *i Haborsbodhä, i Habolsbodhä* (ULdb s 97) — 12 I, 9 g — nuv Forsmarks sn.
 UH 1547–51 **2 skt**, 1577 **2 skuj**, 0:0:2+0:0:1 till Bolunda. **2 fr** (ett hemman kallas 1547 felaktigt Duderö).
 Summa jt 0:1.
- Hermansbo** 1490 *i Hermansbodhä* (ULdb s 97) — 12 I, 9 g — nuv Forsmarks sn.
 UH **1 sk**, 0:1:2½ med **skuj** i H 0:4:½. Summa jt 0:6.
- Hummeldal** 1547 *Humbledal* (UH 1547:17) — 12 I, 6 j.
 UH 1567 ½ **sk**, 0:0:3:1 (jordeboken har 0:3:0:1, ändrat från örtug till öre, skattar som om det vore 0:0:3:1). 1547, 51 omtalas under Björnäs en skuj H. Björnäs samlade skatteutjordar, som saknas 1577, har ett sammanlagt jordetal 0:1.
- Järsön** 1567 *Iärsöö* (UH 1567:18) — 12 I, 8 j.
 UH 1567 (endast) ½ **sk**.
 1577 **1 ky** utan åker.
 De två notiserna avser möjligen samma jord.
- Kallboda** Nuv Gräsö sn — se Fårön.
- Kallriga** 1543 *Kallarie* (UH 1543:19) — 12 I, 8 g — nuv Forsmarks sn.
 UH **1 fr**.
 1515 säljer Kristina Tygesdotter (Lunge) en gård, som räntar 0:12 pn (se Elvisjö) (?RAp 5/7).
- Karlsäng** 1547 *Kalseng* (UH 1547:17) — 12 I, 7 j.
 UH **5 skuj**, 1554 **6 skuj**, samtliga till Söderby, (i samma ordning som sk i S) 0:1:1, som 1554 delas på 0:0:2 och 0:0:2+0:1:2½+0:1:1+0:1:½+0:1. Summa jt 0:6:2.
- Karön** 1383 *Karöö* (BKyA P I:1 f 321v, avskr) — 12 I, 7 i.
 1383 tilldöms Börstils kyrka halva **K** vid räfsteting i Östhammar. Domen stadfästs 1443, varvid fastslås att de som äger jord i Ed eller Söderby inte har rätt till **K**. Andra hälften av ön har enligt ett domsprotokoll av 1637 sedan urminnes tid lytt under kronan. (Allt i BKyA P I:1 f 321v ff, avskr; 1383 års brev är tr i DGA II s 16;

- 1443 års brev dateras i SMR 1.552a till 1440 efter ett troligen felaktigt referat 1692. Originallet till 1383 års dombrev, som utfärdats av kung Albrekt, saknas, och i samtliga avskrifter anges året till 1380; det bör dock vara 1383 med hänvisning till Östhammars privilegier, som utfärdats av kungen samma dag 1383, PRFSS 1:56, avskr, DK.)
- 1559 se Ersholmen.
- Kavarö** 1490 *i Kaffrede* (ULdb s 23) — 12 I, 8 i.
UH 3 sk, 0:6:1½ + 0:4 + 0:3:1. Summa jt 1:5:2½.
1493 sker råsyn mellan K och Öregrund (ULdb s 78).
- Klexan** 1547 *Klyxnen* (UH 1547:17) — 12 I, 7 j.
UH 7 skuj, 1551 5 skuj, 1554 6 skuj, till Björnäs: 1547–49 0:0:0:2½ + 1547–49 0:0:0:2½; till Söderby (i samma ordning som sk i S): 0:0:0:14, som 1554 delas på 0:0:0:7 och 0:0:0:7, + 0:0:0:4 + 0:0:0:7 + 0:0:0:4 + 0:0:0:3½.
Summa jt 0:0:0:37½ (0:0:0:32½).
- Kulla** 1383 *in Kulla* (BKyA P I:1 f 323v, avskr), 1538 *Kwlla* (UH 1538:2) — 12 I, 6 j — märk även Snesslinge-Kulla.
UH 2 sk, 0:6½ + 0:2:1½.
1 ky, 0:3.
Summa jt 1:4.
1432 bevittnas Börstils kyrkas jord i K 0:0:3. Kyrkan erhåller samtidigt ytterligare i K 0:0:1 av Tomas Kara, i byte mot 0:0:0:12 i Ed, och 0:0:1 av Per Finvidsson i Björnäs. Den sägs därmed äga 0:3 (!) i K. (UpDA E V:18:1, avskr)
- Långalma** 1291 *in Langhalm* (DS 1036) — 12 I, 7 j.
UH 5 sk, 0:6 + 0:5:1 + 0:5:0:5 + 0:2:2, samtliga med skuj i *Sikauik och *Wedelsö.
1577 1 skuj, 0:2 till Bol, se *Wedelsö.
Summa jt 3:0 (3:2).
1291 testamenterar kaniken i Uppsala Salomon 1:0 i L och Svartnö till Nils' i Smara söner (DS 1036).

104 Börstil

- Länsö** 1543 *Lensö* (UH 1543:19) — 12 I, 6 j.
UH 1 fr. (Tillhörde Abraham Eriksson /Leijonhufvud/.
Länsreg 1558:fiske)
- *Melby
utjord** 1547 *Melby* (UH 1547:17) — se Börstils by och Ed. Mot-
svarar Lugnet 12 I, 6 i (jfr LmS A13–9:1).
- *Meldare** 1490 *i Meldare* (ULdb s 26), 1491 *Mädelsdörs* (PRFSS
1:199, avskr), 1545 *Mædelle* (UH 1545:8), 1547 *Mel-
de* (UH 1547: 17).
UH 1545–49, 1 sk, 0:5:1.
1490 omnämns en Rikvid i M som kärke (ULdb s 26).
1491 får borgare i Östhammar tillstånd att köpa M:s bol-
stad (PRFSS 1:199).
1528 vederkänns Olof Jonsson det gods Öregrund är byggt
på och som hans far tvingats sälja (PRFSS 2:51).
1545–49 redovisas en skattebonde Olof Jönsson i M, varefter
han och namnet M försvinner ur längderna (UH).
Jfr Öregrund.
- Mälby** 1454 *i Midhelby* (UpDA E V:18:1, avskr), 1493 *i Medelby*
(ULdb s 78) — 12 J, 6 a.
UH 4 sk, 0:3:0:5 + 0:2:1 + 0:2:1 + 0:2:½ (1577 0:6:1:4 fel-
skrivet). Summa jt 1:1:2½:5.
1454 tilldöms Börstils kyrka 0:1, som Erik Jonsson (Sandika-
ätten) givit (se Elvisjö) (UpDA E V:18:1, avskr).
1559 eller tidigare skall 1:0 ha igenbördats från Börstils
kyrka 'efter K Majts salig släkt, som det till samma
kyrka undan Sandika givit haver' (jfr 1454 och San-
dika, Hargs sn; de två notiserna kan möjligen avse
*Melby utjord) (AoE 30:förökte gods intill 1559).
1560 skall Olof i Assjö och Per Olsson i Ed ha skänkt kungen
en gård i M (AoE 22: köpegods i drottning Katarinas
tid s 83).
- Mörtarö** 1545 *Mortare* (UH 1545:8) — 13 I, 0 i — se *Vigga.
- Nolsterby** 1543 *Nordesteby* (UH 1543:19) — 12 J, 6 a.
UH 3 sk, 1567 4 sk, 0:6, 1551 0:5:1 + 0:5:½, 1551 0:5:2:4
+ 0:4:2½, som 1567 delades på 0:2:1:2 och 0:2:1:2
(felskrivet i UH: båda 0:7:0:2), med skuj i N.
1 skuj, 0:1 till N, 1577 till Bol.
Summa jt 2:0 + skuj 0:1.

- Nordan-gärde** Se Gräsö.
- Norrboda** 1551 *Noxboda* (UH 1551:21), 1567 *Norboda* (UH 1567:18) — 13 I, 1 i — se *Vigga.
- Norr-skedika** 1383 *i Skiedekum* (BK_yA P I:1 f 323, avskr), 1442 *Uthske-deka* (UpDA E V:18:1, avskr), 1456 *i Skedeka* (RAP 12/4), kallas ännu i UH *Skedika* — 12 I, 7 h.
 UH 8 sk (en med dubbel fodring), 1547 9 sk, 1:0+0:6+0:6+0:5:2+0:5½+0:4:1:2½, 1577 0:4:1+0:4:1+0:4:0:5, 1577 0:4:0:4+0:4. Summa jt 6:0 (15 pnl) (6:0 — 8 pnl).
 1454 döms att Börstils kyrkas 0:1 skall återlösas till skatte av arvingarna (se Elvisjö) (UpDA E V:18:1, avskr).
 1560 anges Ursula, hustru till Lars Andersson i Gävle, ha skänkt jord i N till kungen; det är samma jord som 1559 omtalas som 0:0:11, två tredjedelar av 0:5½ — resten ägs av sex bönder, som är hennes medarvingar (AoE 30: förökte gods 1560, förökte gods intill 1559).
- Nuttö** Se Ytternuttö och Övernuttö.
- Ormön** 1543 *Ormöö* (UH 1543:19) — 12 J, 7 b — nuv Gräsö sn.
 UH 1 fr. (Tillhörde Ture Pedersson /Bielke/. Länsreg 1558:fiske)
 1559 vid arvskifte efter Pernilla Nilsson (sparre av El-linge) tillföll en gård Ture Pedersson (Bielke) (RAP o ShS 12/3).
- Raggarön** 1364 *de Ragarnum* (DS 7062, avskr), 1543 *Ragarna* (UH 1543:19) — 12 J, 5 a.
 UH 1 sk, 0:0:0:26, 1577 0:1:0:2 (se s 46 f o 50 n 3).
 2 fr. (Tillhörde Claes Jöransson /Stiernsköld/ och Er-land Pedersson /Bååt/. Länsreg 1558:fiske)
 1452 ärver Johan Slaweka tre gårdar i R, gårdar i Elvisjö och Simundö och på Vässarön samt i Marka, Hargs sn, m m efter Märta Lydekadotter (Stralendorp) (Gamla bytesboken f 37, avskr, PHT 1947 s 25, 28).
- Risten** Nuv Gräsö sn — se Fårön.
- Rövön** Se Ersholmen.

***Salæ-
ga(r)num** 1291 *in Salæganum* (DS 1036), 1364 *de Sælagarne* (DS 7062, avskr), 1383 *in Selagarnum* (BKyA P I:1 f 323v, avskr).

1291 testamenterar kaniken i Uppsala Salomon 0:0:½ till Nils' i Smara söner (DS 1036).

S har troligen varit ett sammanfattande namn (?ursprungsby) för Mälby, Nolsterby, Yttersby och Boda. Det omnämns även 1383 och 1444 (?) i samband med tvist om ett par holmar. (GuRh II s 27 ff, ÖD II s 1436 f)

***Sanda-
boda** 1552 föreskriver Gustav I för Nils Jakobsson i *Sandaboda* i Börstils sn, att han må behålla S (GR 23 s 264, jfr Sanda, Hargs sn).

*Sikauik 1547 *Sikauik* (UH 1547:17) — Beläget på södra delen av Långalmas ägor, ungefär motsvarande Framtiden 12 I, 7 j (LmS A13–22:1).

UH 1547–49 **5 skuj** till Långalma (i samma ordning som sk i L) 0:0:0:14 + 0:0:0:10 + 0:0:0:12 + 0:0:0:6 + 0:0:0:3. Summa jt 0:1 (15 pnl). 1551 och 1577 **1 skuj** gemensam för alla sk i L, 0:1 (1577 utan jt).

Simundö 1291 *in Sigmundao* (DS 1036) — 12 I, 8 g.
UH **2 sk**, 1547 **1 sk** och **2 ½ sk**, 1551 **2 sk**, 1567 **4 ½ sk**, 0:4:2, 1551 0:4:1, som 1577 delas på 0:2:0:4 och 0:2:0:4 + 0:1:2 + 0:1, 1577 0:1:1 (de två senare är 1551–54 förenade till 1 sk 0:2:2).
1 fr (saknas 1547).
Summa jt 0:7:1.

1291 testamenterar kaniken i Uppsala Salomon 0:0:10 till Arvid Folkesson och 0:0:10 till Nils' i Smara söner; de på jorden byggda husen delas på de två arvslotterna (DS 1036).

1452 ärver Johan Slaweka 1 gård (se Raggarön) (Gamla bytesboken f 37, avskr).

1493 anklagas de som bor i S av dem som bor i Norrby, Valö sn, för att ha en 'tvärtäppa' i en å (Forsmarksån). I denna döms sex alnars vågled från Åkerby i Lövsta sn till saltsjön. I dombrevet omtalas en kvarndamm i ån, sannolikt ovanstående 'tvärtäppa'. (ULdb

s 80 domboken, s 111 dombrevet som där felaktigt dateras till 25/1 i stället för 23/1, RAp)

- Skansholmen** 1552 *Skamsäng*, 1564 *Skamsholmen* (ÖD II s 1440, dåliga avskr) — 12 I, 6 g.
1451, 1501, 1552 och 1564 tvistas om ett område väster om Olandsån, S, som döms till bönderna i Nuttö och från bönderna i Annö, Valö sn, och Hanunda, Hökhuvuds sn (ÖD II s 1439 f). Jfr s 31.
- Sladdarön** 1543 *Sladarne* (UH 1543:19) — 12 J, 7 b — nuv Gräsö sn. UH 1 fr. (Tillhörde Abraham Eriksson /Leijonhufvud/. Länsreg 1558:fiske)
- Slätön** 1478 *Slæthe* (RAp 26/6) — 12 J, 5 b.
UH $\frac{1}{2}$ sk, 0:3 $\frac{1}{2}$.
1383 tilldömer kung Albrekt Hargs kyrka S, som den givits av Svartnö i B sn och som Björn Spering tillvällat sig (AoE 38 f 306v, avskr).
1478 testamenterar Staffan Ulfsson (ulv) 'ett gods' S i Börstils sn (ränta 0:12 pn) till Väddö kyrka (RAp 26/6).
- Snesslinge (-Kulla)** 1291 *in Svetlingi* (DS 1036) — 12 I, 8 h.
UH 12 sk, 1:4:1+1:2:2+1:1:1+1:1:1:2 (utan skuj) + 1:0: $\frac{1}{2}$ +0:7:1+0:7+0:6:2 $\frac{1}{2}$ (utan skuj) +0:7:2, 1577 0:7:2:6+0:6:1 (utan skuj) +0:6:0:5+0:5. Alla utom 3 har skuj i Vicklinge. 1554 redovisas en gd under namnet Backa och tre under Kulla (Snesslinge-K, 12 I, 8 h). Summa jt 12:0:0:7 (12:0:1:5).
1291 testamenterar kaniken i Uppsala Salomon 0:13 till Nils' i Smara söner (DS 1036).
1358 skänker Olof Andersson i Aspö 0:0:1 till Börstils kyrka (BKyA P I:1 f 305, avskr).
1442 byter Börstils kyrka bort 0:0:7 $\frac{1}{2}$ i S till Magnus Jonsson i Skedika och Per Jonsson i Snesslinge mot jord i Aspö (UpDA E V:18:1, avskr).
1490 kärar Erik Örsesson i S till Jöns i Skedika om 0:5 i S, vilket den senare köpt och bytt bort till Hans i Sunnanäng, Valö sn. Jordan var Eriks hustrus 'börd', och eftersom hon ej gett sitt samtycke till överlåtelsen återgår köpet och bytet ogiltigförklaras. (ULdb s 23)

108 Börstil

- Storskäret** Nuv Forsmarks sn — se Ersholmen.
- Sund** 1383 *in Sundöö* (BK_yA P I:1 f 323, avskr), 1490 *i Swnd* (ULdb s 23) — 12 I, 8 h.
UH 5 sk, 1:1 med skuj i Bolka 1577+1:0:1 (1551 1:0) + 0:6:1+0:6:1+0:6 med skuj i S.
1547–49 1 skuj, 0:2 till S (jfr Bolka).
Summa jt 4:6 (4:4).
- Svartnö** 1291 *Swartnø* (DS 1036 or) — 12 I, 6 j.
UH 6 sk, 0:5+0:4+0:3½, 1577 0:3+0:3+0:3+0:2:1½.
Summa jt 2:5 (2:4:1:4).
1291 testamenterar kaniken i Uppsala Salomon 1:0 i Långalma och S till Nils' i Smara söner (DS 1036).
- Söderboda** 1545 *Söderbode* (UH 1545:8) — 13 I, 1 i — se *Vigga.
- Söderby** 1291 *in Superby* (DS 1036) — 12 I, 7 i.
UH 5 sk, 1554 6 sk, 0:5:1, som 1554 delas på 0:2:2 och 0:2:2,+0:3:½+0:3:½+0:3+0:3. Samtliga sk har skuj i Karlsäng och Klexan.
1577 1 skkvarn, som hela byn äger.
1 ky, 0:2:1, 1548 0:4, 1554 0:2:1, 1555 0:7.
Summa jt 2:4 (3:0:2).
1291 testamenterar kaniken i Uppsala Salomon 0:0:½ till Nils' i Smara söner (DS 1036).
1493 vittnar nämnden att hustru Elin 'fick intet för' 0:0:1 i S (ULdb s 78).
- Tuskö** 1383 *in Tusköö* BK_yA P I:1 f 323v, avskr), 1490 *i Tuske* (ULdb s 23) — 12 I, 6 j.
UH 5 sk, 0:6:2+0:6:1+0:4:2+0:3:1+0:3. Summa jt 3:0.
1423 döms Gregers och Per i Tvernö att bygga upp det rå mellan Tvernö och *Arnö nes, som de rivit ned. Två odaterade syner (1420- eller 1430-talet?) vittnar att *Arnö av ålder legat under Tuskö. (ÖD II s 1436)
*Arnö torde avse den till Börstils sn hörande delen av ön Tvärnö (GuRh VII s 65).
- *Wedelsö** 1547 *Wedelsö* (UH 1547:17).
UH 1547–49 5 skuj till Långalma (i samma ordning som sk i L) 0:0:2+0:0:0:14+0:0:2+0:0:0:22½+0:0:0:5.
Summa jt 0:2:0:11½ (15 pnl). 1551 1 skuj gemensam

för alla hemman i L 0:2; den förs 1577 till Bol som skuj i Långalma (framgår av skatten för Bol).

- Vicklinge** 1547 *Weclinge* (UH 1547:17) — 12 I, 8 h.
 UH 9 skuj till Snesslinge (i samma ordning som sk i S) 0:2+0:1:1+0:1:2+0:2+0:1:2+0:1:2+0:0:2½+0:1+0:1:2½. Summa jt 1:6. 1577 redovisas jorden som 1 utäng under bolbyn. 1547 och 51 anges att dessa hemman i S inte har någon annan äng än denna utjord, varför det inte utgår någon gästning av den. (Se även StO s 487 f.)
- *Vigga** 1490 *i Vigga* (ULdb s 23) — jfr Viggasten 13 I, 1 i — = norra delen av Gräsö, jfr Radloff s 123 — nuv Gräsö sn.
 UH 9 sk, 1567 13 sk, 1577 14 sk; 1547 och 77 anges det sammanlagda jordetalet vara 0:4; 1551 redovisas 6 sk à 0:½ och 3 sk à 0:0:1=0:4 (1549 saknas pga skada). Vigga är en samlande benämning för Mörtarö (1 sk, 1577 med skuj i *Booll), Söderboda (4 sk, 1567 5 sk, 1577 6 sk) och Norrboda (4 sk, 1567 6 sk, 1577 7 sk; 1545, 54, 77 direkt under namnet V). 1547, då endast namnet V redovisas, anges att bönderna inte själva vet hur många penningland de har, men att det noga skall utredas till våren.
- Vässarön** 1474 *Wisersøy* (BhS 4/8) — 12 J, 7 b — nuv Gräsö sn.
 UH 1 fr. (Tillhörde Claes Jöransson /Stiernsköld/. Länsreg 1558:fiske)
 1452 ärver Johan Slaweka en gård (se Raggarön) (Gamla bytesboken f 37, avskr).
 1474 säljer Johan Slawekas halvbror Lasse Karlsson (björnlår) till sin svåger Hans Pedersson (Stiernsköld) och hans hustru Katarina ett gods V (BhSp 4/8).
- Ytternuttö** 1383 *in Yternuttö* (BKyA P I:1 f 323v, avskr), 1547 *Yternuthi* (UH 1547:17) — 12 I, 6 g.
 UH 4 sk, 1:1:1+1:1:1+1:1:1+0:6:2. Summa jt 4:2:2.
 Se Övernuttö.
- Yttersby** 1543 *Ytersteby* (UH 1543:19) — 12 J, 6 a.
 UH 3 sk, 0:5:1+0:4:0:2½, 1567 0:2:2:½ sedan 1 skt brutits ut (se nedan) +0:2:1½:5.

1567 1 skt, 1577 $\frac{1}{2}$ sk, 0:0:4:2 (utbrutet ur sk ovan)
(UH har 0:4:0:2, skatten visar att detta är felskrivet).
Summa jt 1:4 (15 pnl).

- Öregrund** 1491 *Öregrundz näss* (PRFSS 1:199, avskr), 1492 *i Öregrundh* (RAp 29/7) — 12 I, 8 j.
- 1491 anhåller fyra av Östhammars borgare hos rikets råd att få flytta staden, då inloppet till Östhammar blivit så uppgrundat att man inte kan komma in ens med en fiskebåt. Rådet ger borgarna tillåtelse att köpa eller byta till sig *Mädelssdörs bolstad (*Meldare) med Öregrundsnäs och att med alla sina privilegier och friheter flytta dit. (PRFSS 1:199)
- 1492 pantsätter borgarna till ärkebiskopen så mycket av Ö och dess ägor som kan svara mot det belopp, som han lånat dem till förvärvet av Ö (RAp 29/7).
- 1493 omtalas råsyn mellan Ö och Kavarö (ULdb s 78).
- 1508 och 1521 bränner danskarna staden (ST 578, FMU 6058). Borgarna tycks efter den senare branden ha flyttat tillbaka till Östhammar, som nu byggdes närmare vattnet.
- 1528 vederkänns Olof Jonsson det gods Ö:s köpstad var byggd på och som hans far tvingats sälja (PRFSS 2:51).
- 1530 förnyas förbud att bo eller driva handel i Ö; något senare samma år tillåts ett antal fiskare bo kvar på villkor att de inte driver köpenskap (PRFSS 2:68 och 71).
- 1554 förnyas stadens privilegier (PRFSS 2:238).
Jfr *Meldare.

I Ö uppfördes åren efter stadens grundande en rektangulär, tornlös kyrka utan valv. Den brändes 1719 men reparerades under de följande decennierna och restaurerades 1914. Staden utgjorde inte egen församling under undersökningsperioden. (UKy 105)

- Östhammar** 1368 *innan Østhamar* i Börstils sn (DS 7680, avskr) — 12 I, 6 i.
- 1368 utfärdar kung Albrekt skydds- och privilegiebrev för invånarna i Ö, som får bekräftelse på allt frälse och

alla privilegier, som de och deras föräldrar haft av ålder i Ö by. De skall ha egen fogde och egen rätt. (PRFSS 1:53, DS 7680)

1383 anges att Ö skall ha årlig marknad tiondedag jul och torgdag varje lördag (PRFSS 1:56).

1444 bekräftas 1368 års brev, varvid även sägs att fogden skall tillsättas av den som innehar Ö och Ö län (PRFSS 1:102).

1491 och senare se Öregrund.

Ö fick först 1660 rätt att bygga egen kyrka (UKy 19).

I UH redovisas skatte- och tullfisk av Ö 'gamla och nya byn' (text UH 1553:27). En lantmäteriakt från 1759/60 säger, att Ed och Gammelbyn är hopblandade i gamla jordeböcker, och att Ö stad varit grundad inom Gammelbyns rågång. Det berättades, att Ö varit byggd, där Gammelbyns skattehemman nu låg, att staden mist sina privilegier och att det istället uppkommit skattehemman där. Några av stadens invånare hade slagit sig ned där Ö nu var byggd. Då var där endast en holme i sjön, och de flesta av stadens nuvarande tomter hade varit sjö. (LmS A13-16:1) Gammelbyn se Ed.

Östhammars län se s 35 ff.

*Östhammars hus

omtalas första gången 1395 ("dat slot tho Oesthamer", BSH 1:86, s 202). Under oroligheterna 1434 antändes det enligt Karlskrönikan av fogden själv, innan han flydde till Stockholm (Karlskrönikan s 53 v 1546-55). Huset låg troligen vid Husbacka (12 I, 7 i) norr om staden, där det bör ha spärrat en senast under 1400-talet uppgrundad infartsled mellan Snesslinge och Sund (SU s 348 och 333). Det kan också ha legat vid Gammelhus, något närmare staden (GuRh III s 45).

Övernuttö

1288 *in Nutö in Olandia* (DS 958), 1512 *Öfwer Nuttij* (GuRh VII s 76, avskr), 1547 *Öuernuthi* (UH 1547:17); ännu i UH 1543 och 1545 används formen Nuttö gemensamt för de två byarna Över- och Ytternuttö — 12 I, 6 g.

UH 3 sk, 1:2:1 + 1:2 + 0:6:1 (1577 0:5:1 felskrivet).

Summa jt 3:2:2.

112 Forsmark—Gräsö—Frösåker

- 1288 testamenterar utvalde ärkebiskopen Magnus Bosson sin kvarn och 0:2 i N till en vicaria i Vaksala kyrka (DS 958).
- 1291 testamenterar kaniken i Uppsala Salomon 0:0:0:20 till Nils' i Smara söner (DS 1036).
- 1451–1564 se Skansholmen.
- 1462 och 1471 se Ånö, Hökhuvuds sn.
- 1490 kärar Lars Persson i Skedika till sin måg Jöns Olsson om 0:10, vari de båda hade del. Jöns tilldöms rätt att arrendera även Lars del, som han tydligen redan en tid brukat. (ULdb s 23)
- 1512 tilldöms Jöns Andersson i Sandby, Hökhuvuds sn, 0:0:10 i Ö mitt i byn av Per Tomasson i Borggårde, Hökhuvuds sn (GuRh VII s 76 f).

Forsmarks socken

Forsmarks kyrksocken bildades 1612 i anslutning till Forsmarks bruks ägor (SvK U II:2 s 520). Först i 1807 års jordebok infördes den som särskild jordebokssocken. Då (och i några fall senare) överfördes från *Börstils socken*: Bolunda, Habbalsbo, Hermansbo och Kallriga, och från *Valö socken*: Berkinge, Dannebo, Frebbenbo, Gunnarsbo, *Labbo och Länsö. — Byarna redovisas under de ursprungliga socknarna.

Gräsö socken

Gräsö kyrksocken, som från åtminstone 1641 varit kapellförsamling under Börstil, avskildes därifrån 1846 (SvK U II:2 s 572, 622). Först i 1871 års jordebok infördes den som särskild jordebokssocken. Då överfördes från *Börstils socken*: Gräsö: Nordangärde, Västerbyn, Österbyn; Ormön, Slad-darön, *Vigga: Mörtarö, Norrboda, Söderboda; och Vassarön. — Byarna redovisas under Börstils socken.

Frösåkers härad

- 1344 *in Frösakir skiplagh* (DS 3838 s 332, avskr).
- 1383 *wedh Frössåker* (BKγA P I:1 f 321v, avskr, tr DGA II s 16).
- 1420 *i Frösaker hundara* (SD 2725).
- 1425 *paa Frøos Aakers tingh* (RApp 16/1).

- 1453 *aff Frössåkers skiepplagh* (UpDA V:71:1, avskr).
 1454 *i Frödzakens ting* (UpDA E V:18:1, avskr, 2 ggr).
 1465 *Frösakers herede* (RAp 23/4).
 1490–93 *Frösaker* (ULdb s 3, 24, 76, 79, 98).
 1497 *i Ffrössakers hærådhe* (DDal 161).
 1497 *Frösaakerss hæreth* (HSH 18 s 187, Sc 21 s 151).

Endast dessa belägg före 1500 har påträffats. Till skeppslaget eller hundaret, senare häradet, räknades under medeltiden och 1500-talet Hargs, halva Hökhuvuds och halva Ekeby snr. Under Gustav I:s regering började även Börstils, Edebo och Häverö snr att föras dit. (Se s 35, 37 f, 40)

Jfr AL 1 s 213 ff, DoSk s 274 ff, SU s 384.

Antal brukningsenheter UH 1540 (1577)

Sk 71 (82), ½ sk 10 (15), skuj 14 (4), skkvarn 2 (3), ky 7 (7), ½ ky 5 (5), se 2 (2), seuj 1 (2), pb 1 (1), klakl (sp/fr) 1 (1), aoe 0 (1), aoeuj 0 (1), fr 10 (10), ½ fr 2 (1), frt 1 (1). (Avser egentliga Frösåkers hd. Jfr s 51 och resp sockeninledning.)

Hargs socken

1291 *in parochia Harg* (DS 1031).

Omfattning: Hargs sn motsvarar i medeltids- och UH-materialet den nuvarande socknen (1950).

Kyrkan: Efter en äldre träkyrka uppfördes under 1400-talets slut en rektangulär gråstenskyrka med tegelvalv, som 1514 försågs med kalkmålningar. Exteriören förändrades kraftigt vid ombyggnader 1752–1803, då tornet och det nuvarande koret tillkom. Kyrkan restaurerades 1904 och 1953. Triumf- och processionskrucifix från 1300-talet. Invändiga, medeltida mått: cirka 20×10 m. (SvK U II:2, UKy 73) Kyrkby: Hargs by.

Runstenar: U 595 Hargs skog (med bild av klockstapel eller kyrka) och U 596 Malsättra, nu vid Hargs bruk.

Administrativ indelning, judiciella och kyrkliga förhållanden, hemmantal, jordetal och skatt se inledningen (s 35 ff).

Jfr AF 1:1 s 383, AL 1 s 213 ff, DoSk s 247 ff, SU s 384.

Antal brukningsenheter UH 1540 (1577)

	sk	$\frac{1}{2}$ sk	skuj	ky	$\frac{1}{2}$ ky	klakl ¹	aoe	aoeuj	fr	$\frac{1}{2}$ fr (frt)
Björsta	2 (2)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Boda	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 (1)
Braxenbol	—	—	—	—	1 (1)	—	—	—	—	—
Harg (Norr-)	5 (6)	—	3 (0)	—	1 (1)	—	—	—	—	—
(Söder-)	3 (3)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
*Kellegorden	—	—	—	—	1 (1)	—	—	—	—	—
Löhammar	6 (6)	0 (1)	1 (0)	—	—	—	—	—	—	—
Malsättra	3 (4)	2 (0)	—	—	—	—	—	—	—	—
Marka	1 (2)	—	1 (1)	—	—	—	—	—	2 (2)	—
Moxboda	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sanda	2 (2)	—	—	1 (1)	—	—	0 (1)	0 (1)	—	—
Sandika	2 (2)	—	—	—	—	—	—	—	2 (2)	—
Stockby	2 (2)	1 (1)	0 (1)	1 (1)	—	—	—	—	—	—
Svinnö	0 (1)	—	—	1 (1)	—	1 (1)	—	—	—	—
Tvärnö	2 (2)	—	—	—	—	—	—	—	3 (3)	—
Väringsö	1 (1)	—	—	—	—	—	—	—	1 (1)	—
Summa	30 (34)	3 (2)	5 (2)	3 (3)	3 (3)	1 (1)	0 (1)	0 (1)	8 (8)	1 (1)

¹ 1577 sp/fr

- Björsta** 1425 i *Biwrstadha* (RApp 16/1) — 12 I, 5 h.
UH 2 sk, 1:7+1:1. Summa jt 3:0.
1493 0:0:5 i B (se Löhammar) (ULdb s 77).
- Boda** 1540 *Bodom* (UH 1540:5), 1541 *Sandekatorp* (UH 1541:2),
1550 *Fåffängboda* (UH 1550:3A) — 12 I, 6 i.
UH $\frac{1}{2}$ fr, 1541 1 aoet (Sandika rd), 1577 1 frt, 0:1:1 (jt saknas 1541, se Sandika), 1566 0:0:2 (1577 Jakob Bagge).
Se Sandika.
- Braxenbol** 1538 *Braxboll* (UH 1538:2), *Bozgubbe* (?) (UH 1540:5 fl),
Boll (UH 1548:8) — 12 I, 4 j.
UH $\frac{1}{2}$ ky, 0:2:2 (jt endast 1577).
- Harg** 1425 i *Hargh* (RApp 16/1) — kyrkby — 12 I, 5 i.
Norrharg UH 5 sk, 1554 6 sk, 0:7, som 1554 delas på 0:3:1:4 med skuj i Marka och 0:3:1:4+0:5 med skuj i H+0:3:2:2 $\frac{1}{2}$, 1554 0:3:1:7, med skuj i H+0:3:2:2 $\frac{1}{2}$, 1554 0:3:1:7+0:3:2: $\frac{1}{2}$ med skuj i H.
1540–41 3 skuj (i samma ordning som sk) 0:3+0:2:0:5 $\frac{1}{2}$ +0:0:1:4.
 $\frac{1}{2}$ ky, 0:1:1, 1548 0:1:2, (klockaren).
Söderharg 3 sk, 1:3:0:4+0:7:2:4+0:6, 1558 0:6:1:4. Se Svinnö. Summa jt Norrharg 3:0:1:5 $\frac{1}{2}$ (3:0:1:6 $\frac{1}{2}$) + skuj 0:5:2:1 $\frac{1}{2}$ (0:0) + Söderharg 3:1 (3:1:1:4) = 6:7:0:7 (6:2:0:2 $\frac{1}{2}$).
1341 upptas (utan namn) i förteckningen över kyrkligt jordförvärv efter 1302 att Hargs kyrka erhållit 0:2 skattejord (DS 3571).
- Kanikebol** Se *Kellegorden och Sandika.
- *Kelle-gorden** 1538 *Kellegorden* (UH 1538:2), 1594 *Quarnegarden* (UH 1594:11) — = ?Kanikebol, 12 I, 6 i.
UH $\frac{1}{2}$ ky, 0:1:1, 1577 0:3:1.
- Löhammar** 1425 i *Loffhammer* (RApp 16/1) — 12 I, 5 i.
UH 6 sk, 1:2:1+1:2:1 (fodring för $\frac{1}{2}$ sk 1540–41) 1554 1:0:0:4+1:0+0:7:2:4+0:7:2:4, 1554 0:7:2:7+0:3:2, 1554 0:3:1:7, med skuj i L 1540–41, i Stockby 1554–77.
1554 $\frac{1}{2}$ sk, 0:2:0:2.

1540–41 **1 skuj** 0:5 till L (se Stockby).

Summa jt 6:0 + skuj 1540–41 0:5.

1493 säljer Anders Persson i L till Jöns Persson i Söderharg 0:0:13 i L i södra änden utom ett ängstycke. Samtidigt byter Måns Tingvarsson i L bort 0:0:10 till Kelvast i L mot 0:0:5 i Björsta och pengar. (ULdb s 76 f)

Malsättra

1291 *in Mardsetrum* (DS 1031) — 12 I, 3 i.

UH **3 sk** och **2 ½ sk**, 1554 **4 sk**, 1:2:2+0:7+0:4:1 (½ sk 1540–41) + 0:5:1:4 + 0:4:1:4 (½ sk 1540–41); 1554 ersätts de två senare med 1 sk 1:2. Summa jt 4:0.

1291 har Uppsala domkyrkas fabrica 0:0:0:10 (DS 1031).

Marka

1432 *i Marka* (UpDA E V:18:1, avskr), 1515 *Mark* (RAp 5/7) — 12 I, 6 i.

UH **1 sk**, 1554 **2 sk**, 0:6 med skuj i M + 1554 0:7.

1 skuj, 0:3, 1540–41 till M, 1554–77 till (Norr)Harg.

2 fr, (Tönne Jöransson /Gyllenmåne/).

Summa jt 1:1 (2:0).

1452 ärver Johan Slaweka en gård i M (se Raggårön, Börstils sn) (Gamla bytesboken f 37, avskr, PHT 1947 s 25, 28; avskrifterna har formen *Forsamark*, men de kan inte avse Forsmark, vars namn är belagt först 1558 och 1584 och som aldrig varit namn på någon gård eller by — se Bolunda, Börstils sn; Anna Olofsdotter var i sitt andra gifte gift med Johan Slaweka, PHT 1947 s 33 ff).

1515 säljer Kristina Tygesdotter (Lunge) sitt arv efter Anna Olofsdotter (Lindö-ätten) till Sten Turesson (Bielke), bl a en gård i M, som räntar 4:0 pn (se Elvisjö, Börstils sn) (RAp 5/7).

1550 tillfaller en gård Sten Turessons änka Anna Bengtsdotter (sparre av Hjulsta och Ängsö, död 1561) vid arvskifte av hans köpegods (BiS, E 2006).

Moxboda

1490 *i Maxaboda* (ULdb s 96) — 12 I, 3 i.

UH **1 sk**, 0:7.

Sanda

1344 *in Sandhum* (DS 3835 s 315), 1490 *i Sanda* (ULdb s 26) — 12 I, 3 j.

UH **2 sk**, 1554 **3 sk**, 1556 **2 sk**, 0:6:1:4 + 1:3:1:4, som 1554 delas på 0:5:2:2 och 0:5:2:2; en av dessa två övergår

till aoe, varvid den kvarstående 1556 minskar till 0:3:2:4.

1 ky, 0:6.

1556 **1 aoe**, 0:7:2, 1556 0:4+0:2 i form av **1 aoeuj**.

Summa jt 3:0 (2:6:1).

1554 anger fogden att han köpt **KMt** 0:4:1:6 (ändrat till 0:4:1:2) i Sanda och i samma åker bytt till sig 0:3:2 (ändrat till 0:3:2:4) mot jord i Börstils by.

1344 har kanonikatet Vallby (Uppsala domkyrka) 0:1 och 0:0:0:4, varav det sistnämnda bytts till kanonikatet mot jord i Gråska, Edebo sn (DS 3835 s 315).

1348 byter och köper Klara kloster av Johan 0:0:2:3 och av Tomas 0:0:2 i S 'beläget i Hargs socken' (StJb I:1 s 442, regest i "Extracter af Politie Collegii gamle bref").

1349 säljer tre ej namngivna personer 0:0:2:3 till klostret (StJb I:1 s 443, regest som ovan). Samma år överenskommer abbedissan i klostret med sina landbor Botvid, Tomas och Johan i S om deras avgift (DS 4497, enl DS VI s 979 "? by, Vansö sn, Åkers hd, Sö.l."; de tre breven rör uppenbarligen samma jord, och under förutsättning att sockenuppgiften i regesten av 1348 års brev fanns i or, bör alla tre breven hänföras till S, Hargs sn).

Sandika

1383 *in Sandekum* (BK_yA P I:1 f 323), 1420 *i Sandekom* (SD 2831) — 12 I, 6 i.

UH **2 sk**, 1:0:0:5, 1554 1:0:1 (1558 1:1:2, felskrivet) + 0:4:0:3.

2 fr, 1541 **2 aoe** (Sandika rd), 1577 **2 fr**, 0:4+0:4 (1541 0:4:2+0:4:2, troligen är torpet Boda 0:0:4 delat och inräknat i jt) (1577 Jakob Bagge).

Summa jt 2:4:1 (2:4:1:3).

Sandika rd (aoe) består av S och Boda samt Assjö, Börstils sn.

I Sandika omnämns 1420 Erik Jonsson (SD 2831) och från och med 1441 Erik Eriksson (SMR 1372). Den senare gifter 1456 bort sin dotter Anna med Michel van der Aa (RAP 12/4), lever ännu 1483 men nämns som död 1486 (RAP

1483 30/4 o FMU 4076-7; omnämnd även i RApp 1458 3/2 fogat till 1456 16/6, LSBp 1476 14/10, StTb 2:1 s 306, RAp 1490 24/6, FMU 4090, 4092 o 4559).

? Sten Sture d ä har köpt två gårdar i S och en i Assjö, Börstils sn, av Erik Eriksson, den ena $\frac{1}{2}$:0, den andra utan jordetal men med samma ränta (jfr fr/aoe ovan) (FoR vol 8 1:53).

1489 skall Sten Kristiernsson (Oxenstierna) ha fått två gårdar i S av Sten Sture, som köpt dem av en "knape" (PHT 1904 s 126, Rasmus Ludvigsson).

1533 pantsätter Pernilla Nilsson (sparre av Ellinge), Sten Kristiernssons änka, två gårdar i S ("Sannekeholm") och ett torp, som ligger strax intill (= **Boda till Brita Hansdotter (Tott)**) (RAp 17/3).

1546 påpekar Gustav I i ett brev till Pernilla om arvet efter Sten Sture, att han låtit vederkännas endast den ena gården i S (GR 18 s 94). I FoR (ovan) står gårdarna på den del av arvet efter Sten Sture som tillföll hans arvingar (om arvstvist se AL 1 s 63).

1558 förlämnar Gustav I Tomas Nilsson, fogde på Örbyhus, en gård 1:0 i S (GR 28 s 184). I utbyte får kungen Tomas fädernegård i Vaimare, Rengo sn, Hattula hd, och en utjord i Hunsala, Loppis sn, Hattula hd (RAp 7/5).

Jfr GiOV s 527, 603.

1340 ger Nils Abjörnsson (sparre av Tofta) prästbordet i Börstils sn sin andel av strömmen i *Edshammar (DS 3524).

1454 tilldöms Börstils kyrka 0:0:4 i S, som den länge haft (= *Kellegorden = ?Kanikebol) (UpDA E V:18:1, avskr).

1455 skriver ärkebiskop Jöns till invånarna i Börstils och Hargs snr och klagar över att bönderna i S grävt igenom 'Börstils kyrkas ägadela och förvänt vattnet' från den kvarn hans förfäder skänkt Börstils prästbord (UpDA E V:18:1, avskr). Samma år vittnar Nils Andreae, tidigare kyrkoherde i Börstil, att bönderna i S aldrig fått mala tullfritt i Edshammars kvarn och att kvarnen med land, vatten och diken alltid varit

anslagen till prästen (BKyA O).

- 1456 sker förlikning i en tvist mellan prästen i Börstil och bönderna i S om vatten till deras kvarnar. Höst och vår skall kvarndiket i S vara öppet, men det får inte grävas djupare. Övriga delar av året skall kvarnen i Börstil (= Edshammar) ensam ha vattnet (RApp 16/6, avskr).
- 1458 arrenderar ärkebiskop Jöns ut 0:0:4 i S, tillhörigt Börstils kyrka, till Erik Eriksson (avrad $\frac{1}{2}$:0 pn) på villkor att han och hans arvingar allt in till dammen täpper till både det gamla kvarndiket och det nya som grävts sedan föregående förlikning (RApp 3/2, avskr fogad till RApp 1456 16/6).
- 1527 dömer Gustav I i samma tvist och stadfäster 1456 års brev med återkallande av senare brev. Samtidigt fastslås, att prästen skall ha igen de 0:0:4, som Erik Eriksson och hans arvingar förut arrenderat, eftersom den tidigare förlikningen brutits (GR 4 s 9 f).

Kvarnen låg i ån som avvattnar Kanikebolssjön.

Stockby

- 1425 *i Stokkaby* (RApp 16/1) — 12 I, 5 i.
 UH 2 sk, 2:0:2:4 + 1:5:0:4.
 $\frac{1}{2}$ sk, 0:4.
 1554 1 skuj, 0:5 till Löhammar (se L).
 1 ky, 1:1
 Summa jt 5:3 (6:0).

Svinnö

- 1546 *Suinö* (UH 1546:11) — 12 I, 4 j.
 UH 1554 1 sk, 0:5:1:4 (anges 1554–55 ligga i Söderharg).
 1 ky, 0:7, 1577 0:7:1:4 (jt saknas 1548–53); kallas 1538 Boll, anges vissa år ligga under prästbolet.
 1 klakl, 1577 1 sp/fr, kl: 0:2:1:4; aoe: 0:2 (se s 145).
 Summa jt 1:1:1:4 (1:7:1:4).
 Jfr LmS A39–30:1, som anger S vara 'en utbyggnad av SöderHarg'.

Söderharg

- 1493 *i södra Hargh* (ULdb s 76), se Harg.

Tvärnö

- 1349 *in þwerno* (DS 4419) — 12 J, 5 a.
 UH 2 sk, 0:1 + 0:1.
 3 fr, (varav två i Östra T). (Tillhörde Abraham

Eriksson /Leijonhufvud/. Länsreg 1558:fiske)

Summa jt 0:2.

1349 säljer Magnus i T 0:0:1 till Klara kloster (DS 4419).

1362 bekräftar Anund (Bosson) Djäkn den överlåtelse på bl a 0:0:10 i T till Eskilstuna kloster, som hans svärfar Birger Job (avliden) gjort (DS 6710).

1364 har Anund Djäkns i T landbönders gods indragits (DS 7062).

1423 se Tuskö, Börstils sn.

1493 tilldöms Olof Eriksson 0:0:1 i T till de 0:0:2 som han förut har (= 0:1, dvs en sk ovan) (ULdb s 78).

Värblingsö

1364 *de Wirlinge* (DS 7062, avskr), 1425 *i Verlinge* (RApp 16/1) — 12 I, 5 j.

UH 1 sk, 0:0:2:1, 1554 0:0:2:1½, 1577 0:0:2:4.

1 fr. (Tillhörde Abraham Eriksson /Leijonhufvud/. Länsreg 1558:fiske)

1490 kärar Rikvid i *Meldare, Börstils sn, till Olof Nilsson i Harg om 0:0:1:6, som var Rikvids börsjord men som Olof köpt. Nämnden dömer att köpet skall stå fast, eftersom talan inte väckts förrän efter tre år (ULdb s 26).

Hökhuvuds socken

1310 *in Olandia, villa Forsø parrochia Brocaste* (DS 1681) (enda be-lägget på namnet B, jfr SU s 384 n 5).

1314 *de Høkhodhi* (DS 1946, avskr).

1316 *in parrochia Høkhout* (DS 2062 s 270).

1344 *in Frøsakir skiplagh parrochia Høkhoflum* (DS 3838 s 332, avskr).

Omfattning: Hökhuvuds kyrksocken motsvarade den nuvarande socknen (1950) och räknades i kyrkliga sammanhang till Frösåkers hds prosteri (se s 42). I administrativt hänseende var den delad så, att området väster om Olandsån (byarna Borggårde, Folkmora, Hanunda, Lysta, Roddarne, Sandby och Älgmora, vilka tillsammans med Skäfthammars sn utgjorde Sandby åtting) hörde till Olands hd medan den övriga delen räknades till Roden och Frösåkers hd (se s 29 ff, 35 ff). Sockendelen väster om ån överfördes i kameralt hänseende till Frösåkers hd 1716 (KKbr 17/4), men de två sockendelarna förenades i jordeboken först 1889 (Kbr 24/5).

Kyrkan: Under 1400-talets första fjärdedel ersattes en äldre träkyrka av den nuvarande rektangulära gråstenskyrkan med samtida tegelvalv. Valven försågs 1534 med målningar, troligen utförda med understöd av Gustav I, men de är bevarade endast i vapenhuset. Kyrkan restaurerades 1935–36. Triumfkrucifix och madonna från omkring 1400. Utvändiga mått: cirka 20×10 m. (SvK U II:2, UKy 64) Kyrkby saknas (se Prästgården).

Runstenar: U 597 Prästgården (fragmentarisk), U 598 Borggårde, på en lodrätt häll i det s k Skrivarberget, och U 599 Hanunda. De två sistnämnda finns i socknens Olandsdel.

Gruvdrift: 1552–56 omtalas bergsbruk vid *Hökhuvuds berg, varav en del silver utvanns (GR 23 s 399, GR 24 s 326 m fl belägg). Vad H berg exakt avser kan inte fastställas, men brytningen har troligen skett på någon plats mellan Borggårde, där silverhaltig malm finns (FHÅ 2 s 38) och Sandby, som blev förläggning för gruvdrängarna (GR 23 s 399). Även prästgården togs i anspråk för bergsbruket och blev säte för fogden vid 'Hökhuvuds gård': 1552 uppmanade kungen prästen att lämna prästgården och söka sig en annan gård i sitt annex (GR 23 s 7, 10). 1556 skrev han att H gård skulle bli en avelsgård (GR 26 s 760). Räkenskaper för gården finns bevarade för åren 1552–56 (UH 1552:18, 1553:32, 1554:9, 1555:32 och 1556:33). (Jfr AL 1 s 218)

Judiciella förhållanden, hemmantal, jordetal och skatt se inledningen (s 38 ff).

Jfr AF 1:1 s 384, AL 1 s 213 ff, DoSk s 247 ff, SU s 384.

- *Boollsmora** 1425 *Boollsmora* (RApp 16/1).
 1425 intygas att Kape Tykesson har fått frälse på torpet B (se Fors) (RApp 16/1).
 1490 kärar Nils i Spånga, Alunda sn, till Anders Olsson i Fors om ödetorpet B vid Risinge, vilket tilldöms Nils, eftersom det av ålder legat under en gård i Risinge, som hans morfar haft (ULdb s 25, 94).
- Däcksta** 1400 *i Dekkestadhum* (RAp 24/6–1/7, SRP 3109) — 12 I, 5 g.
 UH 2 sk, 0:7:0:4 + 0:4:2:4. Summa jt 1:4.
 1400 se Fors.
 1453 tilldöms kyrkoherden i Hökhuvuds sn 0:0:1 intill D äng för sin livstid (UpDA E V:71:1, avskr).

Antal brukningsenheter UH 1540 (1577)

	sk	$\frac{1}{2}$ sk	skuj	ky	$\frac{1}{2}$ ky	se	fr	$\frac{1}{2}$ fr
Däcksta	2 (2)	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —
Fors	3 (3)	0 (1)	3 (0)	— —	— —	1 (1)	— —	1 (1)
Gunbyle	1 (1)	— —	— —	— —	1 (1)	— —	— —	— —
Långsunda	2 (2)	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —
Risinge	8 (9)	1 (1)	— —	— —	— —	— —	— —	— —
Uppskedika	3 (4)	2 (0)	— —	— —	— —	— —	— —	— —
Vattensta	3 (5)	— —	— —	1 (1)	— —	1 (1)	1 (1)	— —
Väddika	2 (4)	2 (0)	2 (0)	— —	1 (1)	— —	— —	— —
Ånö	6 (6)	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —
Örsta	2 (2)	— —	2 (0)	— —	— —	— —	— —	— —
Summa	32 (38)	5 (2)	7 (0)	1 (1)	2 (2)	2 (2)	1 (1)	1 (1)

Dessutom redovisar längderna: *skkvarn*: Fors 2 (3) — *seuj*: Fors 0 (1), Gunbyle 1 (1).

Fors

- 1298 *in villa Forsum parochia Skiepthamer* (DS 1237), 1299 *in Fors in Olandia* (DS 1296), 1310 *in Olandia villa Forsø parrochia Brocaste* (DS 1681), 1344 *in Forsi parochia Høkhofudh* (DS 3836 s 321), 1490 i *Öffrafors* (ULdb s 17), 1490 Anders Olsson i *Ytra-byenom = A O i Fors* (ULdb s 25, 94) — 12 I, 4 g.
- UH 3 sk, 1:4+1:0+1:0, alla med skuj i F.
1554 ½ sk, 0:5 (jfr skuj).
2 skkvarnar, 1554 3 skkvarnar.
1540–41 3 skuj till Fors (i samma ordning som sk) 0:2:1:4+0:5 (jfr ½ sk ovan) +0:2:1:4.
1 se, 1:3:1 (inkl seuj?), 1539 0:3:2 (även i de särskilda se-längderna; troligen felskrivet 11 örth för 11 öresl), 1550 1:3. 1550–53 redovisas till denna se en skogsäng *Pattakulle i 'Valö sn i Börstils hd' utan jt. 1550–53 redovisas i Övre F en **pbuj** 0:0:1 med samma ägar-namn som se. 1554–77 har hemmanet en **seuj** (äng) 0:1:1. (Olands rd)
½ fr, (Kvarngården).
Summa jt 6:1 (5:4:1).
- 1298 säljer Johan Ängel bl a 0:9:1 till ärkebiskop Nils (DS 1237, 1238).
- 1299 byter Folke Jonsson (Fånö-ätten), systerson till Johan Ängel (ÄSF s 51), till Uppsala domkyrka bort bl a 0:2 i F (DS 1296).
- 1310 lämnar Peter Magnusson (Folkungaättens oäkta gren), halvbror till Folke Jonsson (ÄSF s 43, 51), bl a 0:2 till Sko kloster för den orätt han begått mot klostret (DS 1681).
- 1344 har tredje vicarian vid Uppsala domkyrka 0:12:0:4 i F, som den fått efter 1302 i byte mot jord i Eke, Vaksala sn (DS 3836 s 321).
- 1349 ärver Ingeborg Eskilsdotter 0:1 efter sina föräldrar (SkS, E 8929, avskr), Eskil Andersson (lejonlilja) och Margareta Kristiernsdotter (PHT 1955 s 134).
- 1382 byter Ingeborgs son Lars Nilsson (färila) till sig bl a 0:0:10 i F av sin farbror, kaniken i Uppsala Magnus Tyrgilsson (SRP 1752, 1753).
- 1400 pantsätter Filip Karlsson (Folkungaättens oäkta gren) 2:0 i F och 0:9½ i Däcksta till ärkebiskop Henrik

(SRP 3109).

- 1422–23 säljer arvingarna efter Katarina Johansdotter (en bjälke) de 0:11 och den kvarn de ärvt i F till Uppsala domkyrka: Margit Larsdotter, änka efter Lars Björns-son, och hennes söner Sigfrid och Magnus Peterssöner (halvt djur) säljer $\frac{1}{2}$:0 (norr om Slawekas lott) (RAp 1422 21/12). Klaus Slaweka och hans son Klaus säljer 0:3 och en kvarn (RAp 1423 6/2). Ingevald Johansson (Måby-ätten) med hustru och son säljer $\frac{1}{2}$:0 (öster om Margits lott) (RAp 1423 14/2). (DoAM s 216)
- 1425 intygas på Frösåkers ting, att Kape Tykesson bevisat att han fått frälse på sitt rätta fäderne, som är 0:13 i F med det därtill hörande torpet *Boollsmora och jord i Vattensta (RApp 1425 16/1, tidigare felaktigt daterat till 1430 17/1).
- 1497–1536 har Uppsala domkyrka en landbo som räntar 3:0 pn (= avraden 1538, 1539) (Olands rd) (UpDkyR).

Gunbyle

- 1497 *Gymmaböle* (UpDkyR 2 s 13) — 12 I, 6 h.
 UH 1 sk, 1:6:1:4, 1554 1:5:2.
 $\frac{1}{2}$ ky (saknas 1540), 1:1, 1548 1:0, 1558 0:4 (1577 anges jorden ligga i Fånön).
 1 seuj till ky i G, 0:1:1.
 Summa jt 3:0:2:4 (2:3).
- 1497–1536 har Uppsala domkyrka jord som räntar 0:2 pn (Olands rd) (UpDkyR).

*Hökhuvuds berg se s 121.

Hökhuvuds prästgård med kyrkan — 12 I, 6 g.

- 1341 upptas (utan ortnamn) i förteckningen över kyrkligt jordförvärv efter 1302 att Hökhuvuds kyrka erhållit 0:0:4:10 frälsejord och 0:0:8:11 skattejord (DS 3571).
 1552 se s 121.

Kyrkby saknas. Kyrkan är byggd på prästgårdens ägor, som på 1700-talet delvis är samfällda med avgärdahemmanet Lilla Vaddikas. Detta och kartbilden talar för att prästgården är utbruten ur Vaddika by. (LmS A46–1:1)

- Kvarn-
gården** 1540 *Quarnegård* (UH 1540:5 fl) — 12 I, 4 g. Gård under Fors, se F.
- Långsunda** 1490 *i Langasund* (ULdb s 26) — 12 I, 4 g.
UH 2 sk, 0:6:2:5½, 1554 0:6:2+0:6:1:5½, 1554 0:6:2.
Summa jt 1:5:1:3 (1:5:1).
- Risinge** 1291 *in Risingi* (DS 1031) — 12 I, 5 g.
UH 8 sk, 1554 9 sk, 1:4:0:4+1:3:2+1:3:1 som 1554 delas på 0:6:1 och 0:5+1:3+1:3+1:1:0:4, 1554 1:1+0:6:1+0:6:1.
½ sk, 0:4:0:2, 1554 0:3:2:4.
Summa jt 10:3:0:2 (10:2:2).
1291 har Uppsala domkyrkas fabrica 0:0:2 (DS 1031).
1291 testamenterar kaniken i Uppsala Salomon 0:0:1:2 till Nils' i Smara söner (DS 1036).
1490 se *Boolssmora.
- Uppskedika** 1493 *i Skedeka* (ULdb s 76), 1567 *Vpskedika* (UH 1567:18) — 12 I, 6 h.
UH 3 sk, 1554 4 sk, 1:0:1:4 (1554–77 anges 1:0:0:4 men enligt skatten bör jt vara oförändrat)+0:6:1:4+0:6+1554 1:3 (se ½ sk nedan).
1540–41 2 ½ sk, 0:6+0:5 (= 1:3 = sk ovan).
Summa jt 4:0.
- Vattensta** 1291 *in Wadnastadum, Oland in Vatnastadum* (DS 1031), 1316 *in Watnestum* i H sn i *provincia Oland* (DS 2062 s 270) — 12 I, 4 g.
UH 3 sk, 1554 5 sk, 1:5+1:2 som 1554 delas på 0:5 och 0:5+1:0+1554 1:1.
1 ky, 0:7:2.
1 se, 0:4:1 (1539 0:4:2 med 0:0:2 i Östra V). (Olands rd)
1 fr.
Summa jt 5:3 (6:4).
1291 har Uppsala domkyrkas fabrica 0:0:8 (DS 1031).
1291 testamenterar kaniken i Uppsala Salomon 0:1 till Nils' i Smara söner (DS 1036).
1316 omtalas en kyrkolandbo i V i förteckningen över vad hertig Valdemar uppburit av kyrkogodsen i Tiundaland (DS 2062 s 270).

- 1344 har Uppsala domkyrkas fabrica 0:0:6½ (DS 3838).
 1376 har fabrican 0:0:8 med en landbo och avraden 0:10 pn
 (anges ligga i Skäfthammars sn) (D 1 s 5).
 1425 intygas att Kape Tykesson har fått frälse på 0:10 i
 Vattensta (se Fors) (RApp 16/1).
 1454 bekräftar och fullbordar arvingarna till Katarina i V
 hennes gåva till Uppsala domkyrka 70 år tidigare av
 0:0:13 mitt i byn (jfr se ovan) (RAP 21/5).
 1497–1536 har Uppsala domkyrka en landbo, som räntar
 0:14 pn (= avraden 1539) (Olands rd) (UpDkyR).

Väddika

- 1425 i *Veddeka* (RApp 16/1) — 12 I, 5 g.
 UH 1540–41 2 sk, 1:0:2+0:5:2:5 med skuj, och 2 ½ sk,
 0:6:1:3+0:6:1:3 med skuj. — 1554 3 sk, 1558 4 sk,
 1:3:1:4+1:2:2:4+1:0:2+1558 1:0.
 1540–41 2 skuj, 1:2:0:4+0:2 till V (i samma ordning
 som sk).
 ½ ky, 0:3:2 (1540 endast redovisas ytterligare ½ ky;
 1577 ändrat från ky till se med annat bläck).
 Summa jt 5:3:0:7, 1554 4:2:2, 1558 5:2:2.

Änö

- 1493 i *Anö* (ULdb s 77) — 12 I, 6 h.
 UH 6 sk, 1:1+0:6, 1554 0:6:1+0:6, 1554 0:6:1+0:6, 1554
 0:5:2 (1577 0:5:0:4 felskrivet)+0:4, 1554 0:4:2:2+
 0:4. Summa jt 4:3 (4:4:0:2).
 1462 fastställs vid ägotvist mellan bönder i Nuttö, Börstils
 sn, och i Å, att den omtvistade jorden, 0:1, ligger i Å
 (ÖD II s 1440).
 1471 fastställs 'gamla ån' (Olandsåns östra arm) som rätta
 bygränsen mellan Nuttö och Å (ÖD II s 1439, GuRh
 VII s 75 f, jfr LmS A13–42:2 och A46–20:2).
 1493 säljer Elin i Å 1:0 i södra änden till Olof Eriksson i
 Ekeby, Knutby sn (ULdb s 77).

Örsta

- 1453 i *Örstaden* (UpDA E V:71:1, avskr), 1540 *Örsta* (UH
 1540:5) — 12 I, 5 g.
 UH 2 sk, 0:6+0:6, båda med skuj i Ö.
 1540–41 2 skuj, 0:2+0:2 till Ö.
 Summa jt 2:0 (1:4).

Ekeby socken1304 *Ekby* (?DS 1433).1312 *de parochia Echeby* (DS 1884).

Omfattning: Socknen räknades i kyrkliga sammanhang i sin helhet till Olands hds prosteri (se s 42). I administrativt hänseende var den delad så, att området väster om Olandsån tillhörde Olands hd och området öster om ån Roden och Frösåkers hd (se s 29 ff, 35 ff). Det senare överfördes i kameralt avseende till Olands hd 1716 (KKbr 17/4), men först i 1825 års jordebok sammanfördes de två sockendelarna till en jordebokssocken.

Judiciella förhållanden, hemmantal, jordetal, skatt och 1312 års markgäld för Frösåkersdelen se inledningen (s 38 ff). Se i övrigt Ekeby sn, Olands hd.

Antal brukningsenheter UH 1540 (1577)

	sk	$\frac{1}{2}$ sk	skuj	ky	pb	fr
Fornbro	3 (3)	1 (1)	— —	1 (1)	— —	— —
Norra F	— —	— —	2 (2)	— —	1 (1)	— —
Gillinge	3 (4)	1 (0)	— —	2 (2)	— —	— —
Stensunda	3 (3)	— —	— —	— —	— —	— —
Tånga	— —	— —	— —	— —	— —	1 (1)
Summa	9 (10)	2 (1)	2 (2)	3 (3)	1 (1)	1 (1)

Fornbro 1312 *in Fornæbro* (DS 1884), 1420 *i Norra Fornabro* (SD 2725) — 12 I, 2 g.

UH 3 sk, 0:6:1:4 med skuj i F + 0:6:1:4 + 0:6 med skuj i F.
 $\frac{1}{2}$ sk, 0:5.

2 skuj i Norra F till sk i F 0:4 + 0:4.

1 ky, 0:4.

1 pb, 0:4 i Norra F (saknas 1548, 49, 58; kallas ky 1538).

Summa jt 3:4 + 1:4 i Norra F = 5:0.

1312 upptas i markgäldsförteckningen 1 skattskyldig till 4 öre (DS 1884).

1420 byter Katarina Johansdotter (en bjälke) bort till Klas Foss 1:0 i N F i norra änden och jord i Gillinge mot jord i Kräby, Rasbo sn (SD 2725).

Gillinge

- 1406 *Gillinge* (SD 735) — 12 I, 3 h.
 UH 3 sk, 0:6:0:4 + 0:5:2 + 0:4.
 ½ sk, 1577 1 sk, 0:2.
 2 ky, 0:7:1:4 + 0:7:1:4.
 Summa jt 4:0:2:4.
- 1406 pantsätter Filip Karlsson (Folkungaättens oäkta gren) godsén Gillinge och Tånga till Nils Erengisleson (Hammersta-ätten) (jt saknas) (SD 735).
- 1420 byter Klas Foss till sig 0:0:9½ (se Fornbro) (SD 2725).
- 1493 tillfaller vid lottdragning 0:0:14 Per Ingelsson i Hamra, Ekeby sn, Olands hd (ULdb s 82 f).

Stensunda

- 1490 *i Stensunde* (ULdb s 24) — 12 I, 2 h.
 UH 3 sk, 1:1:1 + 1:1:1 + 1:0. Summa jt 3:2:2.

Tånga

- 1368–72 (?) *i Tanghæ* (RAp odat nr 55) — 12 I, 2 h.
 UH 1 fr.
- 1368–72 (?) utfärdar kung Albrekt skydds brev för Ingeborg i T och
- 1376 omtalas Ingeborg av Tånga, ?hustru till Filip Karlsson (RAp odat nr 55, SRP 1195) (Gillingstam i Olandsbygden 1947 och i Oland s 116).
- 1401 pantsätter Filip Karlsson (Folkungaättens oäkta gren) till sin måg Nils Korke sin gård T, som ligger för 2:7 med kvarn och torp (SD 87).
- 1406 pantsätter Filip Karlsson gården till Nils Erengisleson (se Gillinge) (SD 735).
- 1437 daterar Henning Foss på T ett morgongåvobrev till sin hustru Ragnhild Nilsdotter (SMR 591).
- 1443 förnyar Gregers Bengtsson (Folkungaättens oäkta gren) sitt morgongåvobrev (på jord i Södermanland) till sin hustru Valborg Olofsdotter istället för det brev, som brann upp då hans gård T brann (SkSp 10/3).
- 1451 säljer Gregers Bengtsson till kung Karl Knutsson gården T på 2½:0:4, som räntar 12:0 pn (C 4 f 2v, 18v).
- 1457 stadfäster ärkebiskop Jöns kung Karls livstidsförläning av T till Stötzeff Plata (RAp 30/4). C 7 redovisar samma år T med en ränta av 9:0 pn och förlänt till Stötzeff (C 7 f 7v, jfr C 8 f 18v).
- 1465 förnyar ärkebiskop Jöns förläningen till Stötzeff men

- nu av *kronans* gård och till evärdlig ägo (RAp 23/4) (GiOV s 373, 440).
- 1483 innehar Stötzleff ännu gården (RAp 30/5).
- 1500 får Sigrid Eskilsdotters (Banér) barn med Nils Eriksson (Gyllenstierna) vid arvskifte efter Karl Knutssons döttrar T, som räntar 9:0 pn (DN XVI s 372).
- 1528 skiftas arvet efter Sigrid Eskilsdotter mellan Gustav I (och hans syster) och Kristina Nilsson (Gyllenstierna), på vars lott faller bl a Tånga rättardöme, som hennes far Nils givit hennes mor Sigrid i morgongåva. Huvudgården T räntar 10:0 pn. (GR 5 s 114 ff)
- 1553/55 förnyas 1528 års arvskifte, varvid T åter tillfaller Kristina. Räntan är 9:0 pn. (AoE 39 f 27v, GR 25 s 303)
- 1560 får Svante Sture denna gård, 3:0:3, vid arvsuppgörelse med Gustav Johansson (tre rosor) efter deras mor Kristina (FoR vol 9; även i Svante Stures jordebok 1561 och 1565, ShS 158 a och b).
- 1521 nämns Brita Olofsdotter, änka efter Jöns dalkarl på T, ?arrendator (ShSp 16/9). Jfr AH s 76; Jöran Hansson kan knappast ha ägt gården men möjligen disponerat den.

Edebo socken

1291 *in Eboeredi* (DS 1031).

1301 *in parochia Ebo hæred* (DS 1337, avskr).

1451 *in Edhbo sokn oc i Edhbo hæradhe* (SAP 24/8).

Edebohärad: 1291 *in Eboeredi* (DS 1031), 1300-tal *i Ebohäradhe* (SFSS 7:3 s 376), 1302–1319 *deinde Ebohæred* (DS 2218), 1314 *de Egbohæredh* (DS 1946), 1341 *ecclesie Ebohæredh* (DS 3571), 1343 *de Ebohæredh* (DS 3754), 1348 *Eboheredh* (DS 4373 a tergo, med annan hand), 1408 *i Ødhbohæredhe* (SD 1007, 1008), 1408 *i Ødbohæredhe* (SD 1008), 1400-tal *Ebohäred, Ebohärede* (SRS II s 304 f), 1461 *i Ebohæred* (RAp 19/5), 1464 *i Ebboherædhe* (RAp 20/7), 1490 *aff Edbo häride* (ULdb s 103), 1490–93 Edebohärad 13 ggr (ULdb).

Edebohärads socken: 1301 *in parochia Ebo hæred* (DS 1337), 1344 *parochia Ebohæredh* (DS 3835 s 315), 1376 *in parochia Ebohæredh*

(D 1 s 5), 1408 *Ødhbohæredhe sokn, i Edboheradhe sokn* (SD 1007, 1008), 1417 *Æbo hæradhe sonk* (SD 2405), 1435 *i Ebohärad sokn* (RAp 8/6), 1460 *i Eeboharadhe sokn, i Eebohærædh sokn* (RAp 29/12), 1490–93 *Edbohäride sogn, soknen Åbohärede* (ULdb s 96, 108).

Edebo socken: 1451 *i Edhbo sokn oc i Edhbo hæradhe* (SAp 24/8)

Omfattning. Administrativ och kyrklig indelning: Edebo jordebokssocken omfattar i medeltids- och UH-materialet den nuvarande socknen (1950) jämte Medholma (nu i Singö sn) och Skebo (nu i Ununge sn). Möjligen kan nordvästra delen av Häverö sn, Vallmar, tidigt ha räknats dit (1291 "in Nerdungahunderi . . . in Eboeredi Walzmoru [?Vallmar] uilla", DS 1031). Medholma fördes 1594 över till Häverö sn (UH 1593:20, 1594:11, 1598:30). Skebo redovisas kameralt i Edebo ännu 1686 (RedJbU) men i Ununge sn 1696 (GenJbU). Kyrkligt räknades Skattbol, Häverö sn, till Edebo och det överfördes dit i kameralt avseende mellan år 1580 och 1589 (UH 1580:8, 1589:22); det fördes till Ununge i alla avseenden 1889 (Kbr 12/7). Av Björinge i socknens södra del tycks ett tredje skattehemman kameralt räknas till Ununge sn, Närdinghundra hd (UH).

Av det 20-tal gånger socknen omnämns i det medeltida materialet, är det påfallande sällan som den har tillägget parochia eller socken. Den namnform som oftast förekommer, är Ebohärad, i ett eller två ord; kombinationen 'Edebo socken och Edebo härad' finns endast en gång. Under 1500-talet förekommer båda formerna: GR har ofta Edebohärad, medan UH som regel har Edebo socken.

I kyrkligt avseende tycks Edebo tidigt ha legat under Näringshundra (1291, 1314 och 1343) liksom det under 1500-talet ingick i Närdinghundra härads prosteri (se s 42). Enda belägget därutöver på att Edebo skulle ha tillhört Närdinghundra härad är ett brev utfärdat av ärkebiskopen 1460 ('Edebohärads socken i Närdinghundra hd', RAp 29/12).

Edebo tycks ha haft en mer självständig ställning än en vanlig socken, men området har inte varit lika fristående som ett hundare/härad. Under 1500-talet förenas socknen allt oftare, bl a genom förläningar (Knut Andersson /Lillie/, Axel Nilsson /Banér/, Gabriel Kristersson /Oxenstierna/), med omkringliggande områden i Roden (jfr s 35, 38, 40).

Kyrkan: I stället för en äldre träkyrka uppfördes under 1400-talets tredje fjärdedel en gråstenskyrka med stjärnvalv av tegel. Väggar och valv i skepp och vapenhus försågs med målningar omkring 1515. Kyrkan restaurerades 1911–13. Invändiga mått cirka 25×9 m. (SvK U II:2, UKy 9)
Kyrkby: Skälby.

Runstenar saknas.

Hemmantal, jordetal och skatt se inledningen (s 45 ff).

Jfr AF 1:1 s 383, AL 1 s 213 ff, DoSk s 247 ff, SU s 383 f.

- Berga** 1417 *i Bergom* (SD 2405, avskr), 1490 *i Bergum* (ULdb s 27) — 12 J, 1 a.
 UH 6 sk, 0:7:1 med skäng i Trekvin 1541+0:5:2+0:5:1:4+0:5:1:4+0:4+0:4 med skäng i Trekvin från 1558. Summa jt 4:0.
 1417 byter Olof Wadirsson till sig 0:0:0:10 mot jord i "Öhaffn", Lohärads sn (SD 2405).
- Björninge** 1451 *i Biörninge* (SAp 1451 24/8) — 12 J, 0 a.
 UH 2 sk, 0:5+0:4. Summa jt 1:1.
 1490 köper Holger Stråle i Edebo sn 0:5:0:9 i norra änden av B av Per Olsson i Moxboda, Hargs sn (ULdb s 96).
 1493 säljer Holmbjörn (!) Stråles hustru Ingeborg 0:2 i B och en treding i Myra, Ununge sn, till Sigge Larsson i Harbro (ULdb s 75).
- Boda** 1541 *Bodom* (UH 1541:8) — 12 J, 4 a.
 UH 1 sk, 0:2, 1558 0:1:1:5.
 1558 ½ sk, 0:0:1:3, ur sk ovan.
 Summa jt 0:2.
- Bol** 1558 *Boll* (UH 1558:10) — BEK: under Lundås.
 UH ½ fr.
- Brytegårds rättardöme** se s 145 och Skebo.
- Edebo kyrka** — 12 J, 1 a.
 1341 upptas (utan ortnamn) i förteckningen över kyrkligt jordförvärv efter 1302 att Edebo kyrka erhållit 0:½ frälsejord och 0:½ skattejord (läge ej angivet) (DS 3571).
- Eke** 1538 *Ekee* (UH 1538:2) — 12 J, 1 b.
 UH 1 klakl, 1577 1 sp/fr, med uj i *Gråbofiell (se s 145).
- Gillberga** 1291 *in Gilbergum* (ONF s 53 n 9, rättelse till DS 1031) — 12 J, 1 a.
 UH 2 sk, 1:0:1:4+0:6:1:4.
 1 ky, 0:6.
 Summa jt 2:5.

Antal brukningsenheter UH 1541 (1577)

	sk	$\frac{1}{2}$ sk	skuj	ky	klakl	sp/fr	fr	$\frac{1}{2}$ fr
Berga	6 (6)	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —
Björinge	2 (2)	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —
Boda	1 (1)	0 (1)	— —	— —	— —	— —	— —	— —
Bol	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —	1 (1)
Eke	— —	— —	— —	— —	1 (0)	0 (1)	— —	— —
Gillberga	2 (2)	— —	— —	1 (1)	— —	— —	— —	— —
Gribby	3 (3)	1 (1)	— —	— —	— —	— —	— —	— —
Gråska	3 (3)	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —
Gräsö	2 (3)	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —
Hammarby	3 (3)	— —	— —	1 (1)	— —	— —	— —	— —
Harbrobyn	3 (4)	— —	1 (1)	— —	1 (0)	0 (1)	— —	— —
Järinge	4 (5)	— —	— —	0 (1)	— —	— —	— —	— —
Järsjö	2 (2)	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —
Lavarö	1 (1)	— —	1 (1)	— —	— —	— —	— —	— —
Lundås	— —	— —	— —	— —	— —	— —	4 (4)	— —
Medholma	— —	— —	— —	— —	1 (0)	0 (1)	— —	— —
Ronö	3 (3)	1 (1)	— —	— —	— —	— —	— —	1 (1)
*Sandicka	— —	— —	— —	— —	1 (0)	0 (1)	— —	— —
Skebo	— —	— —	— —	— —	1 (0)	0 (1)	— —	— —
Skälby	5 (5)	0 (1)	— —	— —	— —	— —	— —	— —
Skärsta	1 (1)	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —
Sund	— —	— —	— —	— —	3 (0)	0 (3)	— —	— —

	sk	$\frac{1}{2}$ sk	skuj	ky	klakl	sp/fr	fr	$\frac{1}{2}$ fr
Sättra	2 (2)	— —	— —	— —	— —	— —	1 (1)	— —
Vamby	1 (1)	— —	1 (1)	— —	— —	— —	— —	— —
Varsvik	3 (3)	1 (1)	1 (1)	— —	— —	— —	— —	— —
Vidö	3 (3)	— —	— —	— —	— —	— —	— —	— —
Summa	50 (53)	3 (5)	4 (4)	2 (3)	8 (0)	0 (8)	5 (5)	2 (2)

Dessutom redovisar längderna: *skäng*: *Karls boll 0 (1), Kasbolängen 1 (1), Trekvin 1 (1) — *skkvarn*: Harbrobyn 3 (3) — $\frac{1}{2}$ *ky*: Järinge 1 (0) — $\frac{1}{2}$ *klakl* ($\frac{1}{2}$ *sp/fr*): Varsvik 1 (1) — *klakluj*: *Gråbofiell 1 (0).

- 1291 har Uppsala domkyrkas fabrica 0:½ (tillägg till DS 1031, se ovan).
- 1344 anges att kanonikatet Vallby (Uppsala domkyrka) haft 0:0:0:12 i G, som bytts bort mot jord i Danmarks sn (DS 3835 s 315).
- Gribby,
Västra**
- 1313 *in vestra Grudby* (DS 1906, avskr or), 1490 *i Gridby* (ULdb s 27) — 12 J, 1 b.
UH 3 sk, 0:7:1:4+0:7:0:2+0:5:1:5½, 1558 0:5:1:2.
½ sk, 0:4.
Summa jt 3:0:0:3½ (3:0) (se s 46 n 1).
- 1313 byter drotsen Knut Jonsson (Aspenäs-ätten) bort 0:0:2 och jord i Skede, Häverö sn, till Uppsala domkyrka (DS 1906).
- 1443 (omkring) tvistas om olaga byggning i Skebo ström (se Skebo) (ULdb s 103 f).
- *Gråbofiell**
- 1549 *Gråbofiell* (UH 1549:20).
UH 1 klakluj till Eke 1538, 51–56 och i UH 1549:20; jt aoe 1:0 (endast 1549 och 51) (se s 145).
- Gråska**
- 1344 *in Grydkum* (DS 3835 s 315, avskr), 1408 *i Gridkom* (SD 1007) — 12 J, 3 a.
UH 3 sk, 1:0:1, 1558 1:0:2:6+0:5:2:4, 1558 0:5:2:6+0:5:2:4, 1558 0:5:0:4. Summa jt 2:4.
- 1344 anges att kanonikatet Vallby (Uppsala domkyrka) haft 0:0:0:4 i G, som bytts bort mot jord i Sanda, Hargs sn (DS 3835 s 315).
- 1372 arrenderar Nils Gard i Varsvik 0:0:1 av Klara kloster (se Varsvik) (DS X 148).
- 1408 bekräftas att Klara kloster bytt bort 0:0:½ (se Medholma) (SD 1007, 1008).
- Gräsö**
- 1490 *i Gräsö* (ULdb s 27) — 12 J, 3 a.
UH 2 sk, 1558 3 sk, 0:6+0:6 som 1558 delas på 0:3+0:3. Summa jt 1:4.
- Hammarby**
- 1301 *Hamarby* (DS 1337, avskr), 1490 *i Hamerby* (ULdb s 27 — 12 J, 1 a.
UH 3 sk, 1:1:1:3, 1558 1:1:0:6+0:7:2:5, 1558 0:7:2:2+1:0. 1 ky, 0:6:1:4, 1548 0:7.
Summa jt 3:7:2:4 (4:0).

- 1301 säljer Filip Finvidsson (Rumby-ätten) 0:0:8 till Klara kloster (DS 1337).
- 1344 anges att kanonikatet Vallby (Uppsala domkyrka) haft 0:0:6½:2 i H, som bytts bort mot jord i Börje sn och Danmarks sn (DS 3835 s 315).
- 1430 skänker Cecilia Filipsdotter bort 0:4 (se Lundås) (RAp 1435 8/6).
- Harbrobyn** 1435 *i Harabro* (RAp 8/6, vid av 1430 14/3) — 12 J, 0 b.
(Harbo- UH 3 sk, 1558 4 sk, 0:4:2 med kvarn + 0:4:1:4 med kvarn
holm) + 0:3:1, som 1558 delas på 0:1:2 och 0:1:2 med skuj i Vamby.
 1 skuj 0:0:2:4 med kvarn, till annan brukare än sk ovan.
 1 klakl, 1577 1 sp/fr, kl: 0:2:2; aoe: 0:4:0:4 (se s 145).
 Summa jt 2:0.
- 1430 skänker Cecilia Filipsdotter bort 0:4:2:1 (se Lundås) (RAp 1435 8/6).
- 1460 byter Klara kloster till sig 0:0:12½, som räntar 0:12½ (se Skebo) (RAp 29/12).
- 1493 säges att åkrarna i H översvämmas, om det byggs i 'Lydika ström' (se Skebo) (ULdb s 108).
- Järinge** 1490 *i Järinge* (ULdb s 27) — 12 J, 1 a.
 UH 4 sk, 1558 5 sk, 1:4, som 1558 delas på 0:6:0:4 och 0:5:0:4 (= 1:3:1) + 1:1:2, 1558 1:1:2:4 med skuj i *Karls boll 1577 + 0:6:1 + 0:6, 1558 0:6:0:2.
 ½ ky, 1546 1 ky, 0:4.
 Summa jt 4:6 (4:5:1:6).
- 1490 ger Ragnhild Ingemarsdotter till sin sonson Jöns Agnesson 0:2 i södra änden och till Edebo kyrka 0:1 i samma åker, vilket Jöns skall kunna lösa till sig (ULdb s 28).
- Järsjö** 1490 *i Järsjö* (ULdb s 27) — 12 J, 4 a.
 UH 2 sk, 0:1 + 0:1 med skuj i Lavarö. Summa jt 0:2.
- *Karls boll 1558 *Karls boll* (UH 1558:10).
 UH 1558 1 skäng, 0:0:1 till Vidö, 1577 0:0:2 till Järinge.
- Kasbol-** 1541 *Kaslebo engen* (UH 1541:8) — 12 J, 2 a.
ängen UH 1 skäng, 0:0:1 (ej jt 1541) till Varsvik.

Lavarö 1541 *Laffuar* (UH 1541:8) — 12 J, 4 a.
UH 1 sk, 0:5.
1 skuj, 0:1 till Järsjö.
Summa jt 0:6.

*Lida 1490 omtalas 1 nämndeman vid ting i Edebo, Lars i *Lida* (ULdb s 27).

Lundås 1431 i *Lundaas* (RAp 4/7) — 12 J, 2 a.
UH 4 fr.

Lundås har bebotts av Cecilia Filipdotter (Folkungaättens oäkta gren) (1430 = RAp 1435 8/6, 1431 RAp 4/7, 1432 RAp 25/1) och troligen av hennes man Nils Korke (se nedan 1430), av Gregers Bengtsson (1434 SMR 146) och av Simon Körning (1454 RApp 4/12). — Jfr SU s 384. Filip Karlssons innehav av Lundås kan inte beläggas och är knappast troligt (se nedan 1430). Jöran Åkessons (Tott) innehav kan inte heller beläggas men är mera troligt, då han var gift med Simon Körnings dotter Bengta (EÄ VIII s 341) och L under 1600-talets början innehas av Erik Tönnesson (Tott) (AF 1:2 s 727).

1430 utfärdar Cecilia Filipdotter ett gåvobrev till sin farbrors son Gregers Bengtsson och dennes hustru Valborg Olofsdotter ("som jak haffuer keijst mik til dotter epter thet ath hon war minom herra herr niels korka skyldh") (jfr ÄSF s 46). Gåvan omfattar allt Cecilias köpegods i Edebo sn som drottning Margareta unnat hennes man att köpa (det måste avse Nils Korke, ÄSF s 162), vilket innebär 4:0 i L, av vilket 3:0 är köpegods och 1:0 gammalt frälse, samt jord i Hammarby, Harbro, Ronö, Skälby, Skärsta, Sättra och Trekvin. Cecilia skall bo kvar på gården under sin livstid. (RAp 1435 8/6, vid av 1430 14/3 = SMR 244)

1434 testamenterar Cecilia lösöre till Gregers Bengtsson på hans gård L (SMR 146).

1435 redogörs för en förlikning mellan Gregers Bengtsson och Cecilias dottersöner Olof och Peder Duva, vilka tvistat om L. De senare har av riksrådet frändömts L men får det i förlikningen mot att Gregers Bengtsson tillerkänns jord i Ström, Norrsunda sn, och i Lindö,

Vallentuna sn, som han tidigare erhållit av Cecilia och som man även tvistat om. (SMR 185, bekräftelse i SMR 206 o 244)

- Medholma** 1408 i *Midholm* (SD 1007), i *Midholma* (SD 1008) — 12 J, 5 b — nu i Singö sn.
 UH 1 klakl, 1577 1 sp/fr, kl: jt saknas; aoe: 0:0:2:6, 1553 0:0:2 (se s 145).
 1408 bekräftas ett byte, varvid Klara kloster bytt till sig 0:0:2½:2 (= jt 1549) av Bengt Persson i M mot jord i Gråska och i Ytterby, Häverö sn (SD 1007, 1008).
- Ronö** 1370 i *Ronø* i Häverö sn (RAp 21/4, SRP 932), 1451 *Rwnöö* i Edebo sn (SAp 24/8) — 12 J, 3 a.
 UH 3 sk, 0:5:2, 1558 0:5:2:1+0:3:1, 1558 0:3:0:7+0:3.
 ½ sk, 0:2.
 ½ fr.
 Summa jt 1:6.
 1370 ges fasta på 0:2 på 0:0:0:1 när, som Nils Kettilsson (Vasa) köpt av stockholmsborgaren Jöns Karlsson och denne erhållit från sin dotter i första giftet (SRP 932, GiOV s 165).
 1387 se Ronöholm.
 1430 skänker Cecilia Filipsdotter bort 0:3 (se Lundås) (RAp 1435 8/6).
 1444 säljer Peder Duva ½:0 till Magnus Laurensen (två vingar) (B 16 f 423).
 1451 säljer Peder Duva 0:2 i R och 0:10 i Sättra till Simon Körning (SAp 24/8).
 1493 kärar Bengt i "gadby" (= Gribby) om 0:1, som köpts av Johan Perssons far för 40 år sedan, vilket köp döms bestående (ULdb s 76).
- Ronöholm** 1387 *Ronoholm* (RAp 15/7, SRP 2332) — 12 J, 3 a.
 1387 intygas att Folke Karlsson (eklov) (avliden) föregående år på R gav sin fästmö Katarina Stefansdotter (ulv) gården R med underliggande gods på livstid (SRP 2332). Jfr Ronö.
 1407 upplåter Bengt Larsson (en bjälke), gift med Katarina Stefansdotter, sin hustrus morgongåva R åt Nils Bosson (Natt och Dag) (DKregist, LSB:G 29 s 129).
 ? Sten Sture d ä anges ha bytt gods i Fjäre hd, Hal-

land, med sin svåger Bengt Åkesson (Tott) (död 1500) och tagit R med underliggande gods igen (?OxS, E 520, odat 'till minnes'-ant).

*Sandicka 1538 *Sandica* (UH 1538:2) — GeomJb A 12, s 80, 82; ägofiguren finns på 12 J, 2 b, nr 6¹ II, norr om Svedjan. BEK: under Lundås.

UH 1 klakl, 1577 1 sp/fr (se s 145).

Skebo 1444 *Skeedboo qwærn* (RAp 19/4) — 12 J, 0 b — nu i Ununge sn.

UH 1 klakl, 1577 1 sp/fr, 0:1:1. Kvarnen redovisas 1538, 53, 69–77. S benämns 'Södra kvarn', 'Skebo kvarn', 'vid kvarnen'. 1538 och 67 nämns "brijtiegord" och "brotegorden".

Brytegårds rättardöme (namnet förekommer t ex i UH 1551:20) omfattar jord i Edebo sn (Eke, *Gråbofiell, Harbro, Medholma, *Sandicka, Skebo = brytegården, Sund och Varsvik), Hargs sn (Svinnö), Häverö sn (Gottsta, Skattbol, Skede, Norra Skebo kvarn och Ytterby) och Alunda sn (Kilby och Lunda). UH redovisar rättardömet som Klara klosterjord 1538–51. Det anges 1549 även tillhöra Danvikens hospital i Stockholm men byts av kronan till arv och eget under Örby gård 1551. Hospitalet får i stället gårdar i närheten av Stockholm: Järta, Hammarby, Skuru, Duvnäs, Sickla och Danviks kvarnar. I bytet omtalas inte gårdarna i Alunda sn, men även de är aoe från 1551. Hemmanen redovisas som arv och eget 1551–53, är åter klosterjord 1554–67 och finns i Danvikens hospitals jordeböcker 1569–77, då rättardömet kallas Eke rättardöme. I årliga räntan för Edebo sn 1577 betecknas de som frälse med marg-ant 'under hospitalet'. Kung Johan III lät 1569 Danvikens hospital återfå de hemman det tidigare haft. (För använt material se s 145. Jfr KIDH s 161 ff, 171 f.)

1443 (omkring) se 1490 nedan.

1444 upplåter ärkebiskop Nils åt sin 'sven och tjänare' Henrik Ribbe på livstid S kvarn, järnhyttorna och brytegården med underliggande torp och jord i Tälje, Frötuna sn, som ersättning för skuld (RAp 19/4, brev och motbrev).

1460 byter Klara kloster av ärkebiskopsbordet till sig S

- kvorn, som räntar 4 pund mjöl, och brytegården, 0:0:4, som räntar 0:20 pn, jämte jord i Harbro och i Skede, Häverö sn. I utbyte lämnas jord i Ekhammar, Stockholms-Näs sn, och i Salnecke, Gryta sn. Om hyttan, som ligger i strömmen vid kvarnen "kan nokon tiidh koma till drækth igen oc rentho" skall klostret lämna ränta härför till ärkebiskopsbordet. (RAp 29/12, brev och motbrev.)
- 1490 döms sex alnars vågled i Skebo ström till saltsjön från klostrets kvorn, som skall stå oskadd till damm och fiske, sedan de som bor nedanför kvarnen klagat över att den var till förfång, eftersom det var varken "ooss eller vagalid i genom". Domen stöds på ett fyrtiosju år gammalt dombrev, då sex alnars vågled dömdes med anledning av en tvist om olaga byggning i strömmen mellan dem som bodde i Västra och Östra Gribby och dem som bodde i Sund och Ytterby (ULdb s 103 f).
- 1491 döms i en tvist om 'Lydika ström' (= Hydingeån 12 J, 0 b, StO s 453 n 1) efter syn, att Hydinge, Ununge sn, skall råda över den 'södra strömmen' och brytegården över den 'norra strömmen' 'nere vid kvarnhuset'. (ULdb 106 f)
- 1493 skriver klostrets syssloman till dem som bor i Hydinge och förbjuder dem att stänga till klostrets del av 'Lydika ström', eftersom Harbros åkrar översvämmas, om det byggs i strömmen. På konungsräfst under drottning Margaretas tid dömdes att kvarnen, som stod där, skulle öppnas ("war laglica opdömbdh"). (ULdb s 108 f)
- 1501 klagat klostrets syssloman över att de bönder, som bodde ovanför kvarnen, rivit upp klostrets damm för att få desto mer mäld till sina egna bäckkvarnar, som går höst och vår. För klostret omtalas 'de gamla odelkvarnarna', som är till mycken nytta både torra och våta år, sannolikt avseende även Norra Skebo kvorn (se Häverö sn). Nämnden dömer, att Skebo kvorn skall stå oskadd och bekräftar 1490 års brev om sex alnars vågled, så att de 'goda män som i skären bo' skall kunna komma upp till S kvorn med sina båtar och sin mäld. (WeAK s 28, ClM s 62. Jfr WeK s 27 f.)

140 Edebo

Skälby

- 1435 i *Skelby* (RAp 8/6, vid av 1430 14/3) — kyrkby — 12 J, 1 a.
 UH 5 sk, 1541: 0:6:0:3½ + 0:6:0:3½ + 0:5:1:6 + 0:4:2:7 + 0:4:2:3. — 1558: 0:5:0:7 + 0:4:2:4½ + 0:4:2:2 + 0:4:2 + 0:4:1.
 1558 ½ sk, 0:2:1:2½.
 Summa jt 3:3:1:7 (3:2:1).
 1430 skänker Cecilia Filipdotter bort 0:3:2:1 (se Lundås) (RAp 1435 8/6).

Skärsta

- 1435 i *Skerstathom* (RAp 8/6, vid av 1430 14/3) — 12 J, 2 a.
 UH 1 sk, 1:4.
 1430 skänker Cecilia Filipdotter bort 0:4 (se Lundås) (RAp 1435 8/6).

Sund

- 1490 i *Swnd* (ULdb s 103) — 12 J, 1 b.
 UH 3 klakl, 1577 3 sp/fr, 2:0 + 2:0 + 2:0. Summa jt 6:0. (se s 145)
 1443 (omkring) tvistas om olaga byggning i Skebo ström (se Skebo) (ULdb s 103 f).

Sättra

- 1376 in *villa Sætra* (D 1 s 5) — 12 J, 2 a.
 UH 2 sk, 0:7, 1558 0:7:0:2 + 0:7, 1558 0:6:2:6 (skatten är densamma 1541–77).
 1 fr, (1577 Erik Abrahamsson Leijonhufvud).
 Summa jt 1:6.
 1376 har Uppsala domkyrkas byggnadsfond 0:1, återupptagen odling, med en landbo (D 1 s 5).
 1430 skänker Cecilia Filipdotter bort 0:10 (se Lundås) (RAp 1435 8/6).
 1451 säljer Peder Duva 0:10 (se Ronö) (SAp 24/8).

Trekvin

- 1435 *Thrykwi* (RAp 8/6, vid av 1430 14/3) — 12 J, 1 a.
 UH 1 skäng, 0:4 (jt saknas 1541) till Berga.
 1430 skänker Cecilia Filipdotter bort 0:0:11 (se Lundås) (RAp 1435 8/6).

Vamby

- 1490 i *Vamby* (ULdb s 27) — 12 J, 1 b.
 UH 1 sk, 0:6:0:4 med skuj 1541.
 1 skuj, 0:1:2:4 (1558 0:1:2) 1541 (endast) till V, 1558 till Harbrobyn.
 Summa jt 1:0.

Varsvik

1348 *in Vaskarswik* (DS 4373) — 12 J, 3 a.

UH 3 sk, 0:3:1:5, 1558 0:2:3:6 med Kasbolängen 1558–77 +0:2:2:5, 1558 0:2:1:5½ +0:2:2:4 med Kasbolängen 1541.

½ sk, 0:1:1:5, 1558 0:1:0:7½.

1 skuj, (ej 1558), 0:0:1:7 (jt saknas 1577 borde enligt skatten vara 0:0:2:6) till annan brukare i V än sk ovan.

½ klakl, 1577 ½ sp/fr, kl: 0:1:1 (jt saknas 1538); aoe: 0:1:1:4 (se s 145).

Summa jt 1:4:2:2 (1:3:0:7).

1348 säljer Ingerun, Johan smeds i V änka, 0:0:½ till Klara kloster (DS 4373).

1372 arrenderar Nils Gard i V av Klara kloster 0:0:4 i V och jord i Gråska för sin och sin sons livstid, sedan han tagits i tjänst hos klostret. Avraden är 12 öre. (DS X 148)

Vidö

1493 *i Widhä* (ULdb s 75) — 12 J, 1 a.

UH 3 sk, 0:5:2+0:5:0:4, 1558 0:5:2:1+0:5:0:4, 1558 0:4:1:7, de två förra med gemensam äng i *Karls boll 1558.

Summa jt 2:0.

Källor, litteratur och förkortningar

Använt UH-material

UH	Älvkarleby			Västland			Österlövsta			Hållnäs		Valö ¹		
	sk	ky	fr	sk	ky ³	fr	sk	ky ³	fr	sk	ky	sk	ky ³	fr
1538:2B ⁴	–	x	–	–	–	–	–	x	–	–	x	–	x	–
1540:5 ⁵	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	x	o	o
1540:6 ⁶	x	o	o	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
1541:8	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	x	–	–
1541:14 ⁶	x	o	o	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
1542:2	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	x	o	o
1543:1	x	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
1543:12 ⁷	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	x	–	–
1544:2	x	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
1544:6	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	x	o	o
1545:6	x	–	o	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
1545:6 mtl	o	o	o	o	–	–	o	o	–	o	o	o	o	–
1546:14	x	–	–	x	o	o	–	–	–	x	o	x	o	o
1547:6	x	o	–	x	o	o	–	–	–	x	o	x	o	o
1548:2	x	o	–	x	o	o	–	–	–	x	o	x	o	o
1549:17	x	o	–	x	o	o	–	–	–	x	o	x	o	o
1550:3	x	o	–	x	o	o	–	–	–	x	o	x	o	o
1551:13	x	o	–	x	o	o	–	–	–	x	o	x	o	o
1552:4	x	o	–	x	o	o	–	–	–	x	o	x	o	o
1553:5	x	o	–	x	o	o	–	–	–	x	o	x	o	o
1554:3	x	o	o	x	o	o	x	x	o	x	o	x	o	o
1555:11	x	o	o	x	o	o	x	x	o	x	o	x	o	o
1556:30	x	o	o	x	o	o	x	x	o	x	o	x	o	o
1557:23 ⁸	x	o	o	x	o	o	–	x	o	–	–	x	x	o
1558:13 ⁹	–	o	o	x	o	o	–	–	–	–	–	–	–	–
1566:26 ¹⁰	x	o	o	x	o	o	x	x	o	x	x	x	x	o
1567:6 ¹⁰	x	o	o	x	o	o	x	x	o	x	x	x	x	o

x = jordetal anges o = jordetal saknas mtl = mantalslängd: jordetal, torp och utjordar redovisas inte.

¹ Skatteutjordar och ängar i Valö sn redovisas i längderna på ett sådant sätt, att det endast ett fåtal år klart framgår till vilken brukare de hör. Allt tyder dock på att de

ägarförhållanden som existerar dessa år har varit bestående under hela perioden. De redovisas därför i sammanställningarna till samme brukare alla år, om inte motsatsen klart framgått i längderna.

² Ky för Österlövsta redovisas 1546—1553 i de särskilda längderna för kyrkogods i Rods skeppslag (se nedan), dvs på samma sätt som ky i Börstil.

³ Valla, Västlands sn, och Östmora, Valö sn, har jt från 1548.

⁴ Kyrkogodsens i Uppland. Jordeboken är enligt senare anteckning på omslaget upprättad 1534. I den liksom i årliga räkntan saknas uppgifter om prästgårdarnas jord inom undersökningsområdet.

⁵ Årliga räkntan är inte fullständig för sk i Valö; den har kompletterats med fodringslängden.

⁶ Redovisar även aoe utan jt.

⁷ Ej fullständig.

⁸ Längden är skadad. Hållnäs och början av Österlövsta saknas.

⁹ Längden är skadad. Endast ovan markerade delar jämte torpare i Älvkarleby och början av Hållnäs är bevarade.

¹⁰ De gårdar som tidigare ingick i Holmsångers rd (aoe), återfinns i dessa längder som pb.

UH	Börstil			Harg, Hökhuvud Ekeby					Edebo			
	sk	ky	fr	sk	ky	kl ¹	se ²	fr	sk	ky	kl ¹	fr
1538:2B ³	–	x	–	–	x	x	x	–	–	x	x	–
1540:5 ⁴	–	–	–	x	o	o	o	o	–	–	–	–
1541:8	–	–	–	x	–	–	–	–	x	–	–	–
1543:19 mtl ⁵	o	o	o	–	–	–	–	–	–	–	–	–
1545:8 mtl ⁵	o	o	o	–	–	–	–	–	–	–	–	–
1546:11	–	o	–	–	o	o	–	–	–	o	o	–
1547:17 ⁵	x	–	o	–	–	–	–	–	–	–	–	–
1548:8	–	x	–	–	x	o	–	–	–	x	o	–
1549:2	–	x	–	–	x	o	–	–	–	x	o	–
1549:19	x	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
1550:14	–	x	–	–	x	o	x	–	–	x	o	–
1551:19	–	x	–	–	x	o	x	–	–	x	o	–
1551:21 ⁵	x	–	o	–	–	–	–	–	–	–	–	–
1552:11	–	x	–	–	x	–	x	–	–	x	–	–
1553:4	–	x	–	–	x	–	x	–	–	x	–	–
1554:4 ⁶	–	x	–	x	x	x	x	o	–	x	x	–
1554:12 mtl ⁷	o	–	o	–	–	–	–	–	–	–	–	–
1555:27 ⁶	–	x	–	x	x	x	x	o	–	x	x	–
1556:29 ⁸	–	x	–	x	x	x	x	o	–	x	x	–
1558:10 ^{8a}	–	–	–	x	x	–	x	o	x	x	–	o
1567:18 mtl ⁹	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o
1577:19 ¹⁰	x	x	o	x	x	–	x	o	x	x	–	o

x = jordetal anges o = jordetal saknas mtl = mantalslängd: jordetal, torp och utjordar redovisas inte.

¹ Se Brytegårds rd nedan.

² Inklusiv pb. Se-jorden redovisas dessutom i särskilda längder, se nedan.

³ Kyrkogodsens i Uppland. Jordeboken är enligt senare anteckning på omslaget upprättad 1534. I den liksom i årliga räntan saknas uppgifter om prästgårdarnas jord inom undersökningsområdet.

⁴ Ky och fr i Ekeby och Hökhuvuds snr står i fodringlängden under Ekeby.

⁵ Ky och fr redovisas under den gemensamma rubriken landbor.

⁶ Innehåller även KMt:s köpegods.

⁷ Redovisar endast helbönder.

⁸ Innehåller även ett mindre antal husmän som inte redovisats i sammanställningarna (1556 Frösåkers hd 8 st, 1558 Hargs sn 2, Edebo sn 5).

⁹ Skiljer inte mellan olika slag av kyrklig jord och inte heller mellan hela och halva bönder resp landbor. Innehåller även aoe.

¹⁰ Innehåller även aoe utan jt.

Särskilda längder

Arv och eget finns i Älvkarleby, Västlands, Österlövsta, Börstils och Hargs snr. Aoe-hemmanen i dessa snr ingår i Holmsångers, Sandika och Mälbo rd (se H, Västlands sn, S, Hargs sn, och Älvkarleby). I Edebo sn förekommer aoe-jord de år Brytegårds rd är aoe (se nedan).

Aoe-jord redovisas i 1541:2 (Sandika rd), 42:1 (Mälbo och Holmsångers rd), 43:1, 43:17, 46:14, 48:17, 49:17, 50:3A, 51:20, 52:17A, 53:23, 54:26, 55:30, 56:10, 66:17B och 68:7B (Mälbo, Holmsångers och Sandika rd; 66, 68 ingår inte Holmsångers rd, vars hemman då blivit pb). Aoe (inom resp fögderi) redovisas även tillsammans med annan jord i 1540:6, 41:14, 67:18 och 77:19 samt KMt:s köpegods i 1554:4 och 55:27.

Kyrkogods i Rods skeppslag: 1546:11, 48:8, 49:2, 50:14, 51:19, 52:11, 53:4, 54:4, 55:27, 56:29.

Sankt Eriks-gods: 1539:6, 41:9 (endast räknenskap), 42:10, 43:7, 44:4, 45:2, 46:4, 47:11 och 48:4. Jorden, som tillhört Uppsala domkyrka, ingår i Olands rd.

Brytegårds rättardöme: Jorden redovisas som klosterjord i 1538:2, 46:11*, 48:8*, 49:2*, 50:14*, 51:19*, 54:4, 55:27, 56:29 och 67:18*, som Danvikens hospital i 1549:20, 69:24, 71:17, 72:12, 73:17, 74:13* och 77:13, som arv och eget i 1551:20, 52:17A och 53:23, och som spetal/frälse i 1577:19*. Bytet redovisas i AoE 41. 1551:20 f 58 anger, att rättardömet lagts under Örby gård.

I sammanställningarna anges gårdarna genomgående som *klakl* och *sp/fr*, övriga förändringar redovisas inte särskilt.

För fyra av hemmanen skiljer sig jordetalsuppgifterna mellan de år de redovisas som *klakl* (1538, 54–56 — 1546–51 redovisas de utan jt) och de år de redovisas som *dasp* och *aoe* (1549, 51–53); när de 1569 återgår till *dasp* får två (Harbro och Varsvik) samma jt som 1538–54 och två (Svinnö och Medholma) samma jt som 1549–53. För dessa fyra anges i sammanställningarna två jt, t ex ”kl: 0:2:1:4; aoe: 0:2”, varvid kl för de två förstnämnda hemmanen anger 1538–56, 69–77 och för de två sistnämnda 1538–56 och aoe 1549–53 resp 1549–77.

Se vidare Skebo, Edebo sn (Brytegårds rd).

* Jordetal saknas.

Tiondelängder

Efter Register över Upplands tiondelängder 1540—1630, KA.

		Älvkarleby	Västland	Österlövsta	Hällnäs	Valö	Börstil	Harg	Hökhuvud	Ekeby	Edebo
Prt 2	1549	x	x	x	x	-	-	-	-	-	-
	1555	x	x	x	x	-	-	-	-	-	-
Prt 3	1543	-	-	-	-	-	-	-	-	-	x
	1555	-	-	-	-	x	x	x	x	-	x
	1556	-	-	-	-	x	x	x	x	-	-
Prt 4	1543	-	-	-	-	-	-	-	-	x	-
	1555	-	-	-	-	-	-	-	-	x	-
	1556	-	-	-	-	-	-	-	-	x	-
UH	1566:20	-	-	-	-	-	-	x	x	x	o
	1566:26	-	x	-	x	x	-	-	-	-	-
	1567:22	-	-	-	-	-	x	-	x	x	x
	1568:17	-	-	-	-	-	x	x	x	x	-
	1572:21	-	-	-	-	-	x	x	x	x	x
	1572:23	x	x	x	x	x	-	-	-	-	-
	1573:11	-	-	-	-	-	x	x	x	x	x
	1573:12	x	x	x	x	x	-	-	-	-	-
	1577:12	x	x	x	x	x	-	-	-	-	-
	1577:19	-	-	-	-	-	x	x	x	x	x
	1578:6	-	-	-	-	-	x	x	x	x	x
	1578:8	x	x	x	x	x	-	-	-	-	-
	1579:13	x	x	x	x	x	-	-	-	-	-

Tiondelängderna har endast använts för avsnittet om den kyrkliga indelningen och förhållandet mellan jordebokssocken och kyrksocken. Däremot har de uppgifter de ger om de enskilda byarna och tiondegivarna som regel inte utnyttjats.

x = fullständiga tiondelängder   o = endast summor

Förkortningar: källor och citerad litteratur

Käll- och litteraturhänvisningar sker genom användande av nedanstående *förkortningar*, följda av 1) för källpublikationer med numrerade handlingar: handlingens *ordningsnummer* eller (om handlingarna inte är genomgående numrerade) *delnummer:ordningsnummer*, 2) i samtliga övriga fall: *sidnummer*.

- AF Almquist J A, Frälsegodsen i Sverige under storhetstiden. I–III. Sthlm 1931–47.
- AH Almquist J E, Herrgårdarna i Sverige under reformationstiden. Sthlm 1960.
- AL Almquist J A, Den civila lokalförvaltningen i Sverige 1523–1630. 1–4. Sthlm 1917–23.
- ALD Almquist J E, Lagsagor och domsagor i Sverige. 1–2. Sthlm 1954–55.
- AoE Arv och eget-serien, KA.
- ASB Sjödin L, Arvid Siggessons brevväxling. Kommentarer. Gamla papper angående Mora socken. 2. Västerås 1932.
- B 16 Lars Eriksson Sparres kopiebok, RA. — Kopieböckerna, B 14–16, är troligen framställda mellan åren 1635 (ev 1628) och 1643 (Sjögren P, Släkten Trolles historia intill år 1505 s 359 ff, Liedgren J i *Archivistica et Mediævistica* s 253, Scheffer C G U i *Arkivvetenskapliga studier* 4 s 331 ff).
- BEK Beskrifning till kartor upprättade i Rikets ekonomiska (allmänna) kartverk. — Aktuella häften: Stockholms län: Frösåkers härad 1908 (Sthlm 1911), Uppsala län: Löfsta tingslag 1863–64 (Sthlm 1866), Wesslands-Elfkarleby tingslag 1862–63 (Sthlm 1866).
- Bergsbruk Serien Bergsbruk, KA.
- Bese Gunhild Johansdotters (Bese) jordebrevsförteckning, RA. — Förteckningen, som ger korta register av breven, är troligen upprättad omkring 1555 (DK).
- BhS(p) Bergshammarssamlingen (pergamentsbrev), RA.
- BiS Bielkesamlingen, RA.
- BKyA Börstils kyrkoarkiv, ULA. — En del av breven är utg i GuRh VII s 57 ff.

148 Förkortningar

- BSH Bidrag till Skandinaviens historia. Utg af C G Styffe. 1–5. Sthlm 1859–84.
- C 4 Register över Karl Knutssons och drottning Katarinas jordabrev (C-serien i RA). — Brevförteckningen är sannolikt till större delen upprättad på 1450-talet men föreligger troligen i en avskrift (1470-talet?) (StO XXIV).
- C 7 Karl Knutssons jordebok över gods i Uppland, Södermanland, Västmanland och Närke, 1450-talet. C-serien, RA.
- CIM Nordberg J A, S. Claræ minne. Sthlm 1727.
- D 1 Uppsala domkyrkas jordebok 1376. D-serien, RA.
- DDal Diplomatarium Dalecarlicum. Utg af C G Kröningssvärd och J Lidén. 1–3 + supplement. Sthlm, Falun 1842–53.
- DGA De la Gardieska Archivet. Utg af P Wieselgren. 1–20. Sthlm o Lu 1831–44.
- DK Diplomatariekommittén (s samlingar).
- DN Diplomatarium Norvegicum. Utg af C R Unger m fl. I–XX:1. Kristiania 1849–1919.
- DoAM Dovring F, Attungen och marklandet. Lu 1947.
- DoSk Dovring F, De stående skatterna på jord 1400–1600. Lu 1951.
- DS Diplomatarium Suecanum. Utg af J G Liljegren m fl. I–VI, VIII:1–3, IX:1, X:1. Sthlm 1829–1970.
- E Enskilda arkiv, RA.
- EbA(p) Ericssbergsarkivet (pergamentsbrev), RA.
- EFJb Bidrag till Finlands historia VII: Erik Flemings jordeböcker. Redigerade av Aulis Oja. Helsingfors 1964.
- EK Ekonomiska (Allmänna) kartverkets karta. Skala 1:50 000. Se *Kartor* nedan.
- EK 1:10 000 Ekonomisk karta för Sverige. Skala 1:10 000. Se *Kartor* nedan.
- ESb Bjurling O, Das Steuerbuch König Eriks XIII. Versuch einer Rekonstruktion. Lu 1962.
- EÄ Elgenstierna G, Den introducerade svenska adelns ättartavlor. I–IX. Sthlm 1925–36.

- FHÅ Frösåkers hembygdsförenings årsskrift. 1929–34/37.
- FMU Finlands medeltidsurkunder. Utg genom R Hausen. I–VIII. Helsingfors 1910–35.
- FoR Frälse- och rusttjänstlängder, KA.
- Gamla
bytes-
boken Kammarkollegiet, Byteskontoret, F I:1, KA.
- GenJbU Generaljordebok för Uppland 1696, Svenska donationskontoret D III, KKA.
- GiOV Gillingstam H, Ätterna Oxenstierna och Vasa under medeltiden. Sthlm 1952–53.
- GR Konung Gustaf I:s registratur. Utg genom V Granlund m fl. 1–29. Sthlm 1861–1916.
- GrFM Nya källor till Finlands medeltidshistoria. Utg af E Grönblad. Köpenhamn 1857.
- GuRh Gustavsson E, Roslagshistoriskt: II. Vårdkasar, häxor, kosacker. Tierp 1965. III. Roslagen under medeltiden. Tierp 1967. VII. Kungabrev och andra Roslagens dokument. Tierp 1971.
- HaLM Hafström G, Ledung och marklandsindelning. Up 1949.
- Hammar-
ström Hammarström I, Finansförvaltning och varuhandel 1504–1540. Up 1956.
- HH Historiska handlingar.
- HH 11 — — — 11:1: Undervisning om rikets ränta 1530–1533. (Utg af Hans Forssell.) Sthlm 1879. — Utgåvan återger URR 1530 med avvikelser och ändringar tagna ur URR 1533.
- HH 16 — — — 16:1: Vadstena klostrets jordebok 1500 jämte tillägg ur klostrets äldre jordeböcker m m. Sthlm 1897. — Se även VaKlJb.
- Holm-
ström Holmström S, Västlands kyrka. Tierp 1962.
- HoSkpl Hundare och skeppslag. Årsskrift för hembygdsvänner i Roslagen. Utg av Roslagens fornminnes- och hembygdsförening. 1939–.
- HSH Handlingar rörande Skandinaviens historia.

150 Förkortningar

- HSH 36 — — — 36, bihang: Förteckning å pergaments-handlingar i Säfstaholms arkiv. Sthlm 1855.
 HT Historisk tidskrift. 1881-.
- K Serien Kungl arkiv, RA.
 KA Kammararkivet, sedan 1922 ingående i Riksarkivet.
 Karlskrö- Nya eller Karls-krönikan. Utg af G E Klemming. SFSS
 nikan 17:2. Sthlm 1866.
 Kbr Kungligt brev.
 Kjäller- Härad och kontrakt i Uppland, Svensk teologisk kvar-
 ström talskrift 1958:3 s 205-212.
 KKA Kammarkollegii arkiv.
 KKbr Kammarkollegii brev.
 KIDH Klockhoff A, Danviks hospital. I-II. Up 1935.
 KSH Kyrkors, skolor och hospitals akter, KA.
- Lanforsen Uppsala läns norra domsagas häradsrättsprotokoll . . . ang
 bättre rätt till strömfallet Lanforsen. Sthlm 1913-16.
 LjBidr Ljungfors Å, Bidrag till svensk diplomatik före 1350. Lu
 1955.
 LmS Lantmäteristyrelsens arkiv. — Se även *Kartor* nedan.
 LSB(p) Linköpings stifts- och landsbibliotek (pergamentsbrev).
 LSB:G 29 Gamle herr Stens jordebok, LSB. — Avskrift av Rasmus
 Ludvigsson, troligen på 1550-talet (DK).
 Länsreg Länsregister för angivet år, KA. Länsregistren för år
 1540, 1544 och 1558 är tryckta i AL 3.
- NoB Namn och Bygd. Tidskrift för ortnamnsforskning. 1913-.
 NoVaKl Norborg L A, Storföretaget Vadstena kloster. Lu 1958.
- Oland Oland. Hembygdsbok utg av Olands kommun. Up 1961.
 Olands- Olandsbygden. Utg av Södra Olands hembygds-gille.
 bygden 1931-.
 Omb Ombudsmannaarkiv.
 ONF Olsson Nordberg S, Fornsvenskan i våra latinska original-
 diplom före 1300. 1-2. Up, Sthlm 1926-32.
 OxS Oxenstiernska samlingarna, RA.

PHT	Personhistorisk tidskrift. 1898–.
PRFSS	Privilegier, resolutioner och förordningar för Sveriges städer. 1–5. Sthlm 1927–46.
Prt	Prostarnas tionderäkenskaper, KA.
RA	Riksarkivet.
RAp	Riksarkivets pergamentsbrev.
RApp	Riksarkivets pappersbrev.
RedJbU	Reduktionsjordebok för Uppland 1686, Redkomm D IV b:2, KA.
Redkomm	Reduktionskommissionen, KA.
RenDbUp	Renoverad dombok för Uppsala län angivet år och nummer, RA.
Rhezelius	Rhezelius J H, Monumenta Uplandica. Reseanteckningar från åren 1635, 1636, 1638. Utg af C M Stenbock och Oscar Lundberg. UFT VII. Up 1915–17.
SA(p)	Sturearkivet (pergamentsbrev), RA.
Sandén	Sandén A N, Älvkarleby. Gävle 1960.
Sc	Scandia. Tidskrift för historisk forskning. 1928–.
SD	Svenskt diplomatarium från och med år 1401. Utg genom C Silfverstolpe och K H Karlsson. I–IV:1–2. Sthlm 1875–1904.
SFSS	Samlingar utgivna av svenska fornskriftssällskapet. Sthlm 1844–.
SFSS 7	— — — 7:1–3: Ett fornsvenskt legendarium. Utg af George Stephens. Sthlm 1847–74.
SFSS 245	— — — 245: Vadstena klostets två äldsta jordeböcker. Utg av Anna Larsson. Up 1971. = D 11, se VaKlJb.
SGL 3	Samling af Sweriges gamla lagar 3: Upplandslagen. Utg af C J Schlyter. Sthlm 1834.
SGL 11	Samling af Sweriges gamla lagar 11: Konung Magnus Erikssons Stadslag. Utg af C J Schlyter. Lu 1865.
ShS(p)	Säfstaholmssamlingen (pergamentsbrev), RA.
SKBA	Stora Kopparbergs Bergslags AB arkiv, Falun.
SKH	Strödda kamerala handlingar, KA.
SKHRA	Strödda kamerala handlingar, RA.
SkS(p)	Skoklostetsamlingen (pergamentsbrev), RA.

152 Förkortningar

- SMR Svenska medeltidsregister. Förteckning över urkunder till Sveriges historia 1434–1441. Utg av S Tunberg. Sthlm 1937.
- SoH Släkt och hävd. 1950–.
- SRP Svenska riks-archivets pergamentsbref från och med år 1351. Förtecknade med angifvande af innehållet (av N A Kullberg). I–III. Sthlm 1866–1872.
- SRS Scriptores rerum Svecicarum medii aevi. I–III. Up 1818–76.
- ST Sveriges Traktater. Utg af O S Rydberg m fl. I–IV. Sthlm 1877–83.
- Stiftssummarium Summarium för Uppsala stift för angivet år, KA.
- StJb Stockholms stadsböcker från äldre tid. I:1–2: Stockholms stads jordebok 1420–1498. Utg genom H Hildebrand. Sthlm 1876, 1889–1914.
- StO Ståhle C I, Studier över de svenska ortnamnen på -inge. Lu 1946.
- StTb Stockholms stadsböcker från äldre tid. II:1–: Stockholms stads tänkeböcker 1474–. Utg genom E Hildebrand m fl. Sthlm 1917–.
- SU Styffe C G, Skandinavien under unionstiden. 3:e uppl. Sthlm 1911.
- SvK Sveriges Kyrkor. Konsthistoriskt inventarium. Utg av Sigurd Curman m fl. Uppland II:2: Frösåkers härad (U II:2). Sthlm 1955–56.
- U Upplands runinskrifter. Granskade och tolkade av E Wesén och S B F Jansson. 1–4. Sthlm 1943–58.
- U 269 a Åke Bengtsson Färlas förteckning över Jöran Åkessons (Tott) jordebrev, daterad Eka den 12 april 1572, UUB.
- UFT Upplands fornminnesförenings tidskrift. 1871–.
- UH Upplands handlingar, KA.
- UHreg Upplands register = register till Upplands handlingar, KA.
- UHddb Uppländska domböcker V: Uppländska häradsrättsdomböcker från 1500-talet. Utg genom N Edling. Up, Leipzig 1941.

- UKy Upplands kyrkor. Utg av Stiftsrådet i Uppsala. 9 (1947), 10 (1947), 19 (1961), 44 (1951), 64 (1954), 73 (1956), 82 (1956), 83 (1958), 96 (1959), 105 (1961), 128 (1968).
- ULA Landsarkivet i Uppsala.
- ULdb Upplands lagmansdombok 1490–94. SFSS 39. Sthlm 1907.
- ULdb II Uppländska domböcker II: Upplands lagmansbok 1578–79. Utg genom N Edling. Up, Leipzig 1929.
- UpDA Uppsala domkapitels arkiv, ULA.
- UpDkyR Uppsala domkyrkas räkenskaper 1–6, RA; 1. 1417 räkenskap, 1480 jordebok; 2. 1497, 1498, 1499 jordeböcker (tidigare D 16); 3. 1503, 1508, 1504, 1505, 1506, 1507 jordeböcker, 1502 räkenskap (tidigare D 17); 4. 1509 jordebok; 5. 1535, 1536, 1527 jordeböcker; 6. 1533, 1535, 1536, 1574–84, 1592–93 räkenskaper. — Uppsala domkyrkas jordebok 1509, KA, (tidigare UH 1509:1) åren 1504, 1505, 1507–09. — Hänvisning sker till UpDkyR och avser de volymer (inkl jordeboken 1509), som motsvaras av de årtal som anges i notisen.
- URR Undervisning om rikets ränta 1530 och 1533, Räntekammarbok 3 och 4, KA. (Jfr HH 11.)
- UUB(p, -pp) Uppsala universitetsbibliotek (pergaments-, pappersbrev).
- VaKlJb Vadstena klostrets jordeböcker: 1447 och 1457, D 11, RA. — 1466 (uppbördsbok), C 32, UUB. — 1480, KA. — 1502, D 12, RA. (NoVaKl s 13 ff) — Se även HH 16 och SFSS 245.
- WeAK Westman K G, Aktsamling till kungsådreinstitutets historia. Up 1920.
- WeK Westman K G, Kungsådran i den svenska rätten under medeltiden. Up 1927.
- VFT Västergötlands fornminnesförenings tidskrift. 1869–.
- ÄSF Äldre svenska frälseläcker. I:1–2. Sthlm 1957–65.
- ÖD Örnhielms diplomatarium. VHAA:s deposition, RA.

Förkortningar, allmänna

Förkortningarna används i regel oförändrade, när de ersätter pluralform.

*	se s 10
anm	anmärkning
aoe, -t, -uj, -äng	arv- och eget-hemman (landbo), -torp, -utjord, -äng
avskr	avskrift
bl a	bland annat (andra)
br	brev
dasp	Danvikens hospitals hemman (landbo)
dtr	dotter
dvs	det vill säga
d y	den yngre
d ä	den äldre
enh	(bruknings)enhet
enl	enligt
ev	eventuellt
ex	exempelvis
f	fodring; folio, r(recto) anges normalt inte, v(verso) där- emot alltid
f, ff	följande sida/sidor
fot	fotostat (-samling)
fr, -t	frälse-hemman (landbo), -torp
frman	frälseman
fr o m	från och med
gd	gård
gt	gällertal
hd, -r, -s	härad, härader, härads
hdshövd	häradshövding
jfr	jämför
jt	jordetal

kl	kloster-hemman (landbo)
klakl, -uj	Klara kloster-hemman (landbo), -utjord (Sthlm)
KMt	Kungl Majestät (s-hemman, landbo)
kr, -t, uj	krono-hemman (landbo), -torp, -utjord
ky, -t, uj	kyrka; kyrko-hemman (landbo), -torp, -utjord
lb	landbo
Lu	Lund
m, -l	mark, -land
marg-ant	marginalanteckning
mm	med mera
mtl	mantalslängd
n	not
nr	nummer
nuv	nuvarande
o	och
odat	odaterad
opag	opaginerad
or	original
p	pergamentsbrev
pb, -uj, -äng	prebende, -utjord, -äng
pn, -l	penning, -land
pp	pappersbrev
prot	protokoll
r	recto (se f, folio)
rd	rättardöme
rdr	riddare
reg	register
resp	respektive
s	sida
se, -uj	Sankt Eriks-hemman (landbo), -utjord, (Uppsala dom- kyrka)

156 Kartor

sk, -bolj, -kvarn, -t, -uj, -vret, -äng	skatte-hemman (bonde), -boljord, -kvarn, -torp, utjord, -vret, -äng
skpl	skeppslag
sn, -r, -s	socken, socknar, sockens
sp/fr	spetals/frälse-hemman (landbo)
Sthlm	Stockholm
t ex	till exempel
tl	tiondelängd
tr	tryckt
U	Uppland
Up	Uppsala
v	verso (se f, folio)
vid	vidimation
vol	volym
vpn	väpnare
årlr	årliga räntan
äbi	ärkebiskop
öre, -sl	öre, -sland
ört, -l	örtug, -land

Kartor

Ekonomiska (Allmänna) kartverkets karta (EK). Skala 1:50 000.

Stockholms län: Frösåkers härad 1908.

Uppsala län: Löfsta tingslag 1863–64. Wessland-Elfkarleby tingslag 1862–63.

Ekonomisk karta för Sverige (EK 1:10 000). Skala 1:10 000.

Enligt hänvisning för resp ort (jfr s 10). Stockholms län: flygfotograferingen utförd 1941–45, 1950, kartläggningen slutförd 1952–53; Uppsala län: flygfotograferingen utförd 1943–54, kartläggningen slutförd 1952–53.

Topografisk karta över Sverige. Skala 1:50 000.

12 I Östhammar SO, NV, NO.

12 J Grisslehamn SV, NV.

13 H Gävle SO, NO.

13 I Österlövsta SV o NV, SO.

Kartbladen rekognoscerade 1954–57.

Kartor i Lantmäteristyrelsens arkiv (LmS).

Enligt hänvisning i varje särskilt fall. Hänvisning till använd karta sker genom angivande av: länsbokstav/sockennummer–bynummer:aktnummer. Ex "LmS A13–9:1".

Svenska orter. Atlas över Sverige med ortbeskrivning. Utg av Generalstabens litografiska anstalt. Sthlm 1932–52.

Övrig litteratur

Den hembygdslitteratur, som behandlar det här aktuella området, har citerats endast i ett fåtal fall. Då den många gånger innehåller historiska och geografiska beskrivningar av värde, lämnas nedan en förteckning över sådan litteratur till den intresserade läsarens vägledning. Listan gör inte anspråk på att vara fullständig, och den upptar som regel inte sådana arbeten som enbart berör tiden efter 1600. Se även FHÅ, Holmström, Sandén, SvK och UKy i listan över *Förkortningar: källor och citerad litteratur*.

Alner M N, Gräsö-beskrivning. UFT 47:2. Manuskriptet daterat 1780.

Dahlgren E W, De uppländska bruken Österby, Forsmark, Leufsta och Gimo under äldsta tider (intill 1627). Med hammare och fackla 1. Sthlm 1928.

Frondin E, Östhammar, oppidum Roslagiæ, specimine historico delineatum. Up 1741. Tryckt i översättning i FHÅ 1933.

Gegerfelt E W von, Upplands 3 badstäder, Norrtälje, Öregrund, Östhammar. Östhammar 1955.

Gustavsson E, Roslagshistoriskt: I. Grisslehamnsminnen. Tierp 1964. II. Vårdkasar, häxor, kosacker. Tierp 1965. III. Roslagen under medeltiden. Tierp 1967. IV. Ryssåret 1719 och annat i Roslagen. Tierp 1968. V. Krigshjälp 1710 och annat i Roslagen. Tierp 1970. VI. Den syndaren Olof Andersson i Lerviken. Tierp 1970. VII. Kungabrev och andra Roslagens dokument. Tierp 1971.

158 Övrig litteratur

- Hagberg R, Ur Östhammars historia. Up 1930.
- Holmqvist W, Valöfyndet. Antikvariskt arkiv 4. Sthlm 1956.
- Johansson J, Österlövsta. Tierp 1935.
- Lannergård S, Hökhuvud. Bygd och människor. Gimo 1956.
- Larsson O, Hållnäs församlings hembygdskrönika. Gävle 1934.
- Lundgren S, Kust. En bildberättelse från ostkusten. Sthlm 1956.
- Nordin K G, Strövtåg i Norduppland. Anteckningar om geologiska, kulturhistoriska och botaniska sevärdheter. Gävle 1959.
- Noréus F T, Resa i Roslagen 1832. Utg av S E Vingedal. Särtryck ur Rospiggen 1963. Sthlm 1963.
- Olands-bygden. Utg av Södra Olands hembygdsförening. 1931-.
- Radloff F W, Beskrifning öfver norra delen af Stockholms län. 1-2. Up 1804-05. Ny utgåva: Beskrifning öfver Roslagen. Norrtälje 1910-11.
- Roberg, L, Dissertatio physica Græsœam repræsantans. Up 1727.
- Roslagen. Utg av Roslagens sparbank. Norrtälje 1959.
- Rospiggen. Tidning för hembygden. Utg av Roslagens sjöfartsminnesförening. 1940-.
- Schram T, Östhammar. Skildringar ur en svensk småstads historia. Östhammar 1949.
- Sjögren F, Roslagsstaden Östhammar 1368-1968. Östhammar 1968.
- Strömberg H M, Ur Östhammars krönika. Östhammar 1908.
- Tiseliuss E, Några glimtar från gångna tiders Öregrund. Östhammar 1955.
- Tranberg J A, De parœcia Elfkarlebyensi dissertatio historico topographica. Up 1838.
- Wahlström H, Valö-Forsmark. Vår hembygd. Forsmark 1954.
- Öregrund. Gammalt och nytt. Minnesskrift 1941. Tierp 1941.
- Österlövsta. Glimtar från skilda tider. Utg av Öster-Löfsta hembygdsförening. Tierp 1956.

Ortregister

Ortregistret är uppdelat i två avdelningar: I *Orter i Norra Roden* och II *Orter utanför Norra Roden*. I det förre är ortnamnen alfabetiskt ordnade och i det senare regionalt (men alfabetiskt inom varje större område). Ortnamnen inom paretens är sockenangivelse, varvid 1500-talets kamerala indelning avses (som regel anges dock även senare förändringar). Då en sockens eller ett härads namn i framställningen uttytjats enbart för lägesbestämning, har det inte införts i registret. De kursiverade siffrorna anger utförligare beskrivning. Om en ort förekommer flera gånger på samma sida, har det inte anmärkts särskilt. För förkortningar och * se s 154 ff.

I Orter i Norra Roden

- Alnön (Börstil) 100
 Annö (Valö) 37, 84, 86, 107
 *Arnö (Börstil) 108
 Askholm (Österlövsta) 34, 70
 Aspö (Börstil) 93, 100, 107
 Assjö (Börstil) 93, 96, 104, 117, 118
- Backa (Börstil) 107
 *Baggeboda (Valö) 91
 Barknåre (Hållnäs) 80, 82, 83
 Barkö (Börstil) 96
 Bennebo (Valö) 86, 87
 Berga (Edebo) 131, 140
 *Bergh (Valö) 84, 86
 Berkinge (Valö, nuv Forsmark) 86, 87, 112
 Björinge (Edebo) 130, 131
 Björnäs (Börstil) 46, 96, 102, 103
 Björsta (Harg) 115, 116
 Boda (Börstil) 96, 106
 Boda (Edebo) 131
 Boda (Harg) 99, 115, 117, 118
 *Bodom (Älvkarleby) 55
 Bol (Börstil) 96, 103, 104, 109
 Bol (Edebo) 131
 Bol (Valö) 86, 92
 Bolka (Börstil) 39, 96, 108
 *Bollett (Österlövsta) 70, 77
 Bolstan (Västland) 60, 66
 Bolunda (Börstil, nuv Forsmark) 97, 102, 112, 116
- *Booll (Börstil) 97, 109
 *Boolsmora (Hökhuvud) 121, 124
 Borgen (Österlövsta) 68, 70, 74
 Boängen (Västland) 60, 66
 Braxenbol (Harg) 115
 *Brocaste sn 37, 120, 123
 Brytegårds rd 138, 145
 Bystaden (Österlövsta), 70, 75
 Böle (Hållnäs) 81
 Börstils by (Börstil) 93, 97 f, 117
 Börstils hd 30, 32, 37, 93
 Börstils län 25
 Börstils skpl 35, 38, 93
 Börstils sn 20—22, 24—42, 46 f, 93—112, 113, 118 f
- Dannebo (Valö) 86
 Dannebo (Valö, nuv Forsmark) 86, 112
 Draknäs (Börstil) 98
 Drängsö (Börstil) 89, 98
 Duderö (Börstil) 98, 102
 *Dudregården (Börstil) 101
 Däcksta (Hökhuvud) 121, 123
- *Ecke (Västland) 60, 66, 67
 Ed (Börstil) 97, 98 f, 102, 103, 104, 111
 Edebo kyrka 131
 Edebo sn 20, 21, 24—26, 29—33, 35, 38, 40—43, 46, 113, 129—141

160 Ortregister

- Edebohärad 129 f
- *Edshammar (Börstil) 98, 99, 118 f
- Edsättra (Hällnäs) 81
- Edvalla (Hällnäs) 79, 81
- Eke rd 138
- Eke (Edebo) 131, 134, 138
- Ekeby sn 20, 21, 25—35, 38, 40—44, 46, 113, 127—129
- Elinge (Österlövsta) 69, 71, 74, 75, 76, 78
- Elinge åtting 69
- Elvisjö (Börstil) 97, 99 f, 105
- Ensbo (Österlövsta) 75
- Ermundbo (Österlövsta) 71, 76
- Ersholmen (Börstil) 100
- Fallen (Österlövsta) 71
- *Fierdungxø (Valö) 86, 88, 89, 91, 92
- Finkarbo (Västland) 63
- Finnerånger (Västland) 60, 63
- Flatgrund (Västland) 62
- Fleräng (Älvkarleby) 53
- Fornbro (Ekeby) 40, 44, 127
- Fors (Hökhuvud) 26, 89, 121, 123 f, 125
- Forsmark (Börstil, nuv Forsmark) 97, 116
- Forsmarks bruk 97
- Forsmarks sn 84, 93, 112
- Forsmarksån 33, 79, 89, 106
- Framtiden (Börstil) 106
- Frebbenbo (Valö, nuv Forsmark) 87, 112
- *Frögis engh (Valö) 86, 87
- Frösåkers hd 20, 22, 24, 26, 30, 32, 35—38, 40, 44, 112 f, 120, 127
- Frösåkers hds prosteri 25, 42, 43, 120
- Frösåkers skpl 112 f, 120
- *Fånön (Hökhuvud) 124
- Fårön (Börstil) 100, 101
- Fäländbo (Österlövsta) 69, 71
- Försäter (Österlövsta) 68, 69, 71 f, 76
- Försäter åtting 69
- Gammelbyn (Börstil) 99, 111
- Gammelhus (Börstil) 111
- *Gerike bool (Västland) 62
- Giboda (Österlövsta) 69, 72
- Gillberga (Edebo) 131
- Gillinge (Ekeby) 40, 127, 128
- *Gregebo eng (Valö) 87, 88
- Gribby, Västra (Edebo) 40, 46, 134, 137, 139
- Griggebo (Hällnäs) 81
- *Gråbofiell (Edebo) 131, 134, 138
- Gråska (Edebo) 117, 134, 137, 141
- Grånåker (Älvkarleby) 55, 56
- Gräsö (Börstil, nuv Gräsö) 34, 100, 101, 112
- Gräsö (Edebo) 134
- Gräsö sn 93, 112
- Grönö (Österlövsta) 69, 72, 74
- Gubbo (Valö) 86, 87
- Gunbyle (Hökhuvud) 124
- Gundbo (Österlövsta) 69, 72
- Gunnarsbo (Valö, nuv Forsmark) 87, 89, 112
- Gålbarmora (Valö) 43, 87
- Gårdskär (Västland, nu i Älvkarleby) 53, 59, 60, 62, 65
- Gåsbo (Österlövsta) 68, 73
- Gåsskär (Västland) 34, 62
- Gåvastbo (Österlövsta) 68, 73
- Gällbo (Västland) 39, 59, 60, 62
- Göksnäre (Valö, nu i Hällnäs) 39, 79, 84, 87
- Habbalsbo (Börstil, nuv Forsmark) 97, 102, 112
- Hackbol (Valö) 87, 98
- *Hagomen (Österlövsta) 71, 73, 76
- Hammarby (Edebo) 134 f, 136
- Harbro (byn) (Edebo) 131, 135, 136, 138, 139, 140, 145
- Harfall (Österlövsta) 69, 73, 78
- Harg (Harg) 40, 113, 115, 116, 119
- Hargs sn 20, 21, 24—33, 35, 38, 40—43, 46, 113—120
- Hermansbo (Börstil, nuv Forsmark) 102, 112
- Hillebola (Österlövsta) 69, 71, 73, 74, 75
- Hjälmunge (Hällnäs) 81
- Holmsta (Österlövsta) 34
- Holmsånger (Västland) 39, 60, 63
- Holmsångers rd 63

- Hummeldal (Börstil) 96, 102
 Husbacka (Börstil) 111
 Hydingeån 139
 Håkansbo (Österlövsta) 68, 73
 Hållen (Hållnäs) 79, 81
 Hållnäs sn 19—22, 24—26, 29—33,
 35—44, 46, 79—84
 *Hökhuvuds gård (Hökhuvud) 121
 Hökhuvuds prosteri 42
 Hökhuvuds prästgård 121, 124
 Hökhuvuds sn 20, 21, 25, 26, 29, 31—
 38, 40—42, 46, 113, 120—126
 *Ilingeodh (Österlövsta) 73, 74
 Imundbo (Österlövsta) 69, 73, 75
 Ingarsbo (Österlövsta) 68, 73
 Ingstarbo (Österlövsta) 68, 73
 Julö (Hållnäs) 82
 Juvansbo (Valö) 87
 Järinge (Edebo) 135
 *Järkaboda se *Gerike bool
 Järsjö (Edebo) 135, 136
 Järsön (Börstil) 102
 Kallboda (Börstil, nuv Gräsö) 100,
 101, 102
 Kallriga (Börstil, nuv Forsmark) 102,
 112
 Kalvsbo (Österlövsta) 69, 73
 Kanikebol (Harg) 115, 118
 *Karls boll (Edebo) 135, 141
 Karlsäng (Börstil) 102, 108
 Karö (Valö) 87, 88
 Karön (Börstil) 100, 102
 Kasbolängen (Edebo) 135, 141
 Kavarö (Börstil) 103, 110
 Kelinge (Valö) 39, 88, 91
 *Kellegorden (Harg) 115, 118
 Klexan (Börstil) 96, 103, 108
 Klintbol (Valö) 88, 92
 Klockargården (Valö) 88, 92
 Kobo (Österlövsta) 70, 73, 74
 Kolbo (Västland) 63
 Kuggböle (Valö, nu i Hållnäs) 79, 84,
 88
 Kulla (Börstil) 103
 *Kumen (Österlövsta) 74, 79
 Kussil (Hållnäs) 82
 Kvarngården (Hökhuvud) 123, 125
 Kårbo (Hållnäs) 80, 82
 Kårbo (Västland) 60, 63
 Källsvedsäng (Valö) 88, 92
 Kärven (Hållnäs) 82
 *Kætilsænge (Österlövsta) 71, 74, 76
 Köpstaden (Österlövsta) 72, 74, 76
 *Labbo (Valö, nuv Forsmark) 88, 112
 Labbo (Österlövsta) 74, 79
 Labboskogen (Valö, nuv Forsmark) 88
 Labboträsk (Valö, nuv Forsmark) 88
 Larsbo (Österlövsta) 69, 73, 74, 75
 Lavarö (Edebo) 135, 136
 Laxön (Älvkarleby) 57
 *Lida (Edebo) 136
 Lillön (Älvkarleby) 57
 Lingnäre (Hållnäs) 82
 Lissebo (Österlövsta) 74, 75, 79
 Lugnet (Börstil) 104
 Lund (Valö) 86, 88, 92
 *Lundenn (Österlövsta) 74, 77
 Lundsvedja (Valö) 87, 88, 92
 Lundås (Edebo) 136
 *Lydika ström 135, 139
 Långalma (Börstil) 96, 103, 106, 108,
 109
 Långboängen (Österlövsta) 71, 74
 Långsunda (Hökhuvud) 125
 Lämpesbo (Västland) 63
 Länsö (Börstil) 104
 Länsö (Valö, nuv Forsmark) 89, 112
 Löfskär (Västland) 34, 62
 Löhammar (Harg) 40, 115, 119
 Lönnö (Hållnäs) 82
 Löten (Österlövsta) 34
 Lövsta sn se Österlövsta
 Malen (Hållnäs) 83
 Maln (Västland) 60, 64, 68
 Malsättra (Harg) 113, 116
 Mariebo (Österlövsta) 71, 74, 75
 Marka (Harg) 105, 115, 116
 Marma (Västland, nu i Älvkarleby)
 53, 59, 60, 64
 *Medelsdör se *Meldare

162 Ortregister

- Medholma (Edebo, nu i Singö) 130,
137, 138, 145
Medora (Älvkarleby) 55
*Meldare (Börstil) 104, 110, 120
Moxboda (Harg) 116, 131
*Myrebodh (Österlövsta) 73, 75
Måxbo (Västland) 60, 64
Mälbo rd 56
Mälby (Börstil) 100, 104, 106
Mälby utjord (gårde) (Börstil) 97, 99,
104
Mälsten (Österlövsta) 70
Mörtarö (Börstil, nuv Gräsö) 97, 104,
109, 112

Nolsterby (Börstil) 96, 104, 106
Nordangårde (Börstil, nuv Gräsö) 101,
112
Norra se resp huvudord
Norrboda (Börstil, nuv Gräsö) 105,
109, 112
Norrby (Valö) 87, 89, 106
Norrharg (Harg) 115
Norrskedika (Börstil) 39, 47, 100, 105,
107, 112
Norrön (Börstil) 34
Nuttö (Börstil) 23, 39, 107, 111, 126,
se även Ytternuttö, Övernuttö
Nyböle (Valö, nu i Hållnäs) 79, 84,
86, 89
Nyckelfall (Österlövsta) 73, 75
Nymden (Österlövsta) 68, 75
Näs (Västland) 60, 64, 65
Näsboda (Älvkarleby) 53, 55
Näsmo (Hållnäs) 83
Nöttö (Västland) 60, 65

Olands rd se reg över kyrkors och
klosters godsinnhav: Uppsala dom-
kyrka: fabrica och Sankt Eriks-gods
Olandsån 23, 31, 32, 33, 40, 42, 44,
107, 120, 126, 127
*Onistebod (Österlövsta) 71, 75
Ormön (Börstil, nuv Gräsö) 105, 112
Orsbo (Österlövsta) 68, 74, 75

*Pattakulle (Valö) 89, 123
Piparbo (Österlövsta) 73, 75, 77

Pålsbo (Hållnäs) 83
Pålsmora (Valö) 89

Raggarön (Börstil) 47, 105
Randesbo (Österlövsta) 68, 70, 75
Risinge (Hökhuvud) 121, 125
Risten (Börstil, nuv Gräsö) 100, 101,
105
Rodén 19—32, 37, 39, 40, 44, 120, 127,
130
Rodén, Norra 19, 23—26, 30—32,
35—39, 42, 72
Rodén, Södra 23—25, 30—32
Rodén, Östra 25, 26, 31
Rodens prosteri, Norra 42
Rods skeppslag se Skeppslagen
Ronö (Edebo) 26, 40, 136, 137
Ronöholm (Edebo) 137
Roslagen 22, 23, 24, 31
Rotskär (Älvkarleby) 55
Rovsättra (Valö) 39, 90 f
Rovön (Börstil) 100
*Rygskäär (Österlövsta) 70
Rävsnäs (Västland) 64, 65

*Salæga(r)num (Börstil) 106
Salberga (Österlövsta) 69, 71, 75, 76
Sanda (Harg) 97, 106, 116 f, 134
*Sandaboda (Börstil) 106
Sandby (Västland) 60, 65, 68
Sandby åtting (Hökhuvud och Skäft-
hammar) 120
Sandby åtting (Västland) 60
*Sandicka (Edebo) 138
Sandika (Harg) 100, 104, 115, 117 ff
Sandika rd 117
*Sanneckeholm 118
*Schutholm (Västland) 65 f
Segerbo (Hållnäs) 83
Sicksved (Österlövsta) 70, 75
*Sikauik (Börstil) 46, 103, 106
Sikhjälma (Hållnäs) 83
Sillbo (Österlövsta) 69, 75
*Siluastebo (Västland) 62, 65
Simundö (Börstil) 97, 105, 106 f
Sjöängen (Österlövsta) 76
Skansholmen (Börstil) 107

- Skebo (Edebo, nu i Ununge) 40, 130, 138 f
 Skeboån 33, 134, 139, 140
 Skedika se Norrskedika, Uppskedika
 Skeppslagen (i Roden) 22—26, 30, 32, 42
 Skrivarbo (Österlövsta) 71, 76
 *Skrättan (Valö) 88, 91
 Skällbo (Hällnäs) 83
 *Skædhundære skiplagh 37
 Skälby (Edebo) 130, 136, 140
 Skärmarbo (Österlövsta) 69, 71, 73, 76
 Skärplinge (Österlövsta) 39, 63, 68, 69, 71, 73, 74, 75, 76 f, 81
 Skärplinge åtting 69
 Skärsta (Edebo) 136, 140
 Skärsättra (Österlövsta) 69, 70, 75, 77
 Slada (Hällnäs) 83
 Sladdarön (Börstil, nuv Gräsö) 107, 112
 Slarsbo (Österlövsta) 68, 77
 Slätön (Börstil) 107
 Snatra (Västland) 60, 63, 65
 Snesslinge (Börstil) 107, 109, 111
 Snesslinge-Kulla se Snesslinge
 *Stadmandzbo (Västland) 66
 Stav (Västland) 60, 66, 67, 68
 Stensunda (Ekeby) 128
 Stockby (Harg) 115, 119
 Storskäret (Börstil, nuv Forsmark) 100, 108
 Storören (Västland) 62
 Stummelbo (Valö) 86, 91
 Stymne (Västland) 39, 59, 60, 66, 68
 Styrmansäng (Österlövsta) 71, 73, 78
 Sund (Börstil) 39, 93, 96, 108, 111
 Sund (Edebo) 138, 139, 140
 Sund (Österlövsta) 69, 76, 77, 78
 Sunnanäng (Valö) 91, 92, 107
 Svartnö (Börstil) 103, 107, 108
 Svenskär (Västland) 34
 Svinnö (Harg) 119, 138, 145
 Sätra (Västland) 60, 66,
 Sättra (Edebo) 136, 137, 140
 Sävastbo (Österlövsta) 68, 71, 78
 Söderboda (Börstil, nuv Gräsö) 108, 109, 112
 Söderby (Börstil) 102, 103, 108
 Söderharg (Harg) 115, 116, 119
 Söderön (Börstil) 34
 Södra se resp huvudord
 Tensmyra (Älvkarleby) 53, 55
 Tolbo (Österlövsta) 69, 78
 Tomta (Valö) 91, 92
 *Tranuengen (Valö) 91
 Trekvin (Edebo) 131, 136, 140
 *Trulskär (Västland) 66
 Tuskö (Börstil) 108
 Tvärnö (Harg) 108, 119 f
 Tånga (Ekeby) 26, 27, 128 f
 Tånga rd 129
 Uckerö (Valö) 43, 86, 91
 Uppskedika (Hökhuvud) 125
 Vad (Västland) 59, 60, 63, 66, 68
 Vadkar åtting 35, 39, 59 f
 Valkar åtting 60
 Valla (Västland) 60, 67, 68, 72, 143
 Valnäs (Österlövsta) 69, 76, 78
 Valparbo (Österlövsta) 69, 78
 Valö (Valö) 92
 Valö hd 35, 84
 Valö prästgård 92
 Valö skpl 35, 84
 Valö sn 20—22, 24—26, 29—44, 46, 79, 84—92, 112
 Vamby (Edebo) 135, 140
 Vamsta (Valö) 88, 92
 Varsvik (Edebo) 134, 135, 138, 141, 145
 Vattensta (Hökhuvud) 124, 125 f
 Vavd (Hällnäs) 83
 *Wedelsö (Börstil) 103, 108
 *Westregele (Börstil) 96
 Vicklinge (Börstil) 107, 109
 Vidvåg (Österlövsta) 69, 74, 79
 Vidö (Edebo) 135, 141
 Vigelsbo (Valö) 92
 *Vigga (Börstil, nuv Gräsö) 101, 109, 112
 Viggasten (Gräsö) 109
 Vreta (Valö) 88, 92
 Vädika (Hökhuvud) 124, 126

164 Ortregister

Väla (Västland) 59, 60, 67
Väla åtting 59 f
Väringsö (Harg) 120
Vässarön (Börstil, nuv Gräsö) 27, 105, 109, 112
Vässle (Västland) 65, 66, 67
Västana (Älvkarleby) 53, 55
Västerbyn (Börstil, nuv Gräsö) 101, 112
Västlands skpl 35, 59
Västlands sn 19—22, 24—33, 35—44, 46, 53, 57, 59—68
Västra se resp huvudord

Ytternuttö (Börstil) 31, 109, 111
Yttersby (Börstil) 106, 109

Addebo (Hållnäs) 80, 83
Åkerby (Västland) 59, 60, 64, 66, 67, 68
Åkerby (Österlövsta) 39, 69, 74, 76, 77, 79, 106
Åkerby åtting 68
Ånö (Hökhuvud) 126
Årböle (Valö, nu i Hållnäs) 79, 84, 92

Åsmundbo (Hållnäs) 83

Älvkarleby (Älvkarleby) 53, 55, 56—59
Älvkarleby (sn) 22, 26—30, 32, 33, 35—39, 42, 44, 53—59
Ängvreta (Hållnäs) 79

Önsbo (Hållnäs) 84
Öregrund (Börstil) 34, 103, 104, 110
*Öregrundsnäs (Börstil) 110
Örsta (Hökhuvud) 126
Östana (Älvkarleby) 53, 55
Östensbo (Valö) 92
Österbyn (Börstil, nuv Gräsö) 101, 112
Österlövsta sn 19—22, 24—33, 35—44, 46, 57, 68—79
Österänge (Österlövsta) 69, 79
Östhammar (Börstil) 27, 34, 37, 39, 98, 99, 102, 103, 104, 110 f
*Östhammars hus (Börstil) 111
Östhammars hd, län, rod, skpl 2I, 24, 30, 32, 35, 37
Östmora (Valö) 43, 92, 143
Övernuttö (Börstil) 111 f

II Orter utanför Norra Roden

Dalarna

Gudsberga (Husby) 66

Finland

Hattula härad

Vaimare (Rengo) 118

Hunsala (Loppis) 118

Gästrikland

Ertmanshyttan (Hedesunda) 58, 64

Grinduga (Valbo) 58

Gästrikland 29, 32, 57

Hamrånge sn 29, 32

Harnäs (Valbo) 58

Hedesunda sn 57

Hille sn 29, 32

Långhäll (Valbo) 58

Valbo sn 29, 32

Österfärnebo sn 57

Halland

Fjärehärad 137

Stockholm

Danviken 138

se även Södermanland, Svartlösa hd, och Uppland, Danderyds skpl

Södermanland

Oppunda härad

Julita (Julita) 56, 57, 58

Svartlösa härad

Hammarby (Brännkyrka) 138

Åkers härad

Sanda (Vansö) 117

Uppland

Attundalend 20—23, 29, 30, 32

Attundalands rod 26, 32

- Bro härad
     Ekhammar (Stockholms-Näs) 139
 Bro och Vätö skeppslag
     Bro och Vätö skpl 20, 22, 24—26,
     29—32
     Bro sn 26, 27
     Idö (Vätö, nuv Björkö-Arholma) 27
     Sund (Roslags-Bro) 26
     Tisslinge (Roslags-Bro) 27
     Utål (Roslags-Bro) 27
     Vätö sn 25, 26, 29—32, 46
 Danderyds skeppslag
     Danderyds skpl 29
     Duvnäs (Solna, nu i Nacka) 138
     Järsla (Solna, nu i Nacka) 138
     Sickla (Solna, nu i Nacka) 138
     Skuru (Solna, nu i Nacka) 138
 Frötuna och Länna skeppslag
     Björnö (Frötuna) 27
     Frötuna och Länna skpl 20, 22, 25—
     32, 42
     *Næs (Frötuna) 21, 27
     *Næsby (Frötuna) 27
     Tälje (Frötuna) 26, 27, 31, 138
 Färentuna härad 29
 Hagunda härad
     Onsike (Skogs-Tibble) 67
     Salnecke (Gryta) 139
 Håbo härad
     Viby (St Olof) 56
 Lagunda härad
     Mosunda (Holm) 77
 Lyhundra härad
     Estuna sn 21, 25, 26, 31, 32
     Husby sn 25
     Kragsta (Lohärad) 27
     Kristineholm (Lohärad) 27
     Lohärads sn 21, 25, 27, 31
     Lyhundra hd 20, 25, 27, 29, 31, 32
     Lyhundra hds prosteri 25, 29, 31
     *Sæthersta se Kristineholm
     Söderby sn 24, 25, 26
     *Öhaffn (Lohärad) 131
 Långhundra härad 38
 Norunda härad
     Dannemora sn 26
     Films sn 26, 46
     Norunda hd 20, 22, 43, 57
     Salsta (Tensta) 23
 Närke härad
     Almunge sn 25
     Ekeby (Knutby) 126
     Hydinge (Ununge) 139
     Knutby sn 25
     Länna (Almunge) 24
     Myra (Ununge) 131
     Närke hd 20, 22, 24, 25,
     29, 38
     Närke hds prosteri 25, 30,
     42, 130
     Smara (Edsbro) 84, 90, 92, 93, 96,
     100, 101, 103, 106, 107, 108, 112,
     125
     Ununge sn 25, 130
 Östergötlands härad
     Alunda sn 21
     Borggårde (Hökhuvud) 112, 120,
     121
     Ekeby (Ekeby) 26
     Folk Mora (Hökhuvud) 120
     Hamra (Ekeby) 128
     Hanunda (Hökhuvud) 107, 120,
     121
     *Hökhuvuds berg (Hökhuvud) 121
     Kilby (Alunda) 138
     Lunda (Alunda) 138
     Lysta (Hökhuvud) 120
     Morkarla sn 21
     Östergötlands hd 20—24, 27, 31 f, 37, 38,
     40, 42 f, 44, 120, 123, 126, 127
     Östergötlands hds prosteri 42, 127
     Roddarne (Hökhuvud) 120
     Sandby (Hökhuvud) 120, 121
     Skäfthammars sn 21, 25, 120, 123,
     126
     Skäfthammar (Skäfthammar) 98
     Spånga (Alunda) 121
     Stavby sn 21
     Sydinge (Alunda) 91
     Tuna sn 21, 22
     Åstorp (Ekeby) 40
     Älgmora (Hökhuvud) 120
 Rasbo härad
     Kräby (Rasbo) 127
 Ryds skeppslag 24

166 Ortregister

Sjuhundra härad

- Esterna sn 25
- Fasta 25
- Finsta (Skederid) 98
- Ledinge (Skederid) 21
- Norrtjära (Skederid) 27
- Rimbo sn 25, 27, 31
- Rö sn 25, 27, 31
- Skederids sn 25, 27, 31
- Sjuhundra hd 38
- Sjuhundra hds prosteri 25, 29, 30, 31, 42
- Syninge (Skederid) 27
- Södertjära (Skederid) 27

Tierps härad

- Bro (Tolfta) 64
- Frebro (Tierp) 53
- Tierps hd 20, 22, 24, 25, 30, 35—38, 46, 59, 62, 64
- Tierps hds prosteri 42, 43
- Tierps sn 42, 53, 57
- Tolfta sn 42, 59

Tiundaland 20, 22, 23, 27, 32, 42

Tiundalands rod 26, 27, 29, 30, 32, 35

Ulleråkers härad

- Börje sn 135
- Jumkils sn 90

Vaksala härad

- Danmarks sn 134, 135
- Eke (Vaksala) 123

Vallentuna härad

- Lindö (Vallentuna) 136

Vendels härad

- Tegelsmora sn 21, 25, 42
- Vendels sn 20, 21, 24, 25, 30, 37, 42, 46
- Åbyggeby (Vendel) 63
- Örby gård (Vendel) 55, 62, 63, 66, 70, 77, 100, 118, 138

Våla härad 21, 24

Väddö och Häverö skeppslag

- Fälön (Häverö) 93
- Gottsta (Häverö) 138
- Gribby, Östra (Häverö) 139
- Häverö sn 20, 22, 24—26, 29—32, 38, 40, 93, 113, 130
- Singö sn 130
- Skattbol (Häverö) 130, 138
- Skebo, Norra, (Häverö) 138, 139
- Skede (Häverö) 134, 138, 139
- Vallmar (Häverö) 130
- Väddö sn 20, 21, 24, 25, 29—32, 40
- Ytterby (Häverö) 137, 138, 139

Värmdö skeppslag 23, 29

Åkers skeppslag

- Riala sn 25, 27, 31
- Åkers skpl 29

Ärtinghundra härad

- Ström (Norrsunda) 136

Östergötland

- Åtvids sn 23

Personregister

Titlar och släktförhållanden anges som regel inte i registret. För dessa hänvisas till gängse genealogisk litteratur samt för släktförhållanden — i den mån de har betydelse för sakförhållandena — till framställningen här. Undantag har dock gjorts för vissa personer med enbart egennamn och fadersnamn. — För bönderna anges hemorten, om den är känd. Däremot anges normalt inte sätesgården för frälsepersoner. — Beträffande personnamn, släktnamn, titlar och släktskap se även inledningen s 13. Förkortningar se s 154 ff.

- Aa, Michel van der 117
 Abraham Eriksson (Leijonhufvud) 62, 65, 104, 107, 119, 120
 Albrekt, kung 64, 103, 107, 110, 128
 Anders (Andreas)
 — i Vamsta 92
 — Bengtsson i Hackbol 87, 98
 — Erengislesson (båt) 64
 — Hemmingsson 67
 — Ingvarsson (ankare) 21
 — Karlsson 81
 — Larsson i Försäter 71
 — Nilsson, son till Nils i Smara, se Nils
 — Olsson i Fors 121, 123
 — Persson i Löhammar 116
 — Tomasson (två spetsar uppifrån) 60, 62, 63, 65, 67
 ankare se Anders Ingvarsson
 Anna Bengtsdotter (sparre av Hjulsta och Ängsö) 24, 116
 — Eriksdotter (Sandika-ätten) 117
 — Olofsdotter (Lindö-ätten) 100, 116
 Anund Bosson Djäkn (ginbalk) 120
 Arent Bengtsson (ulv) 98
 Arvid, se även Trolle
 — Folkesson 106
 — Davidsson i Duderö 98
 — Västgöte, fogde 24
 Arxö, Konrad, borgare i Sthlm 64
 Aspenäs-ätten se Knut Jonsson
 Asser Jeppsson, fogde 21
 Axel Andersson (Lillie af Ökna) 24, 60
 — Nilsson (Banér) 24, 130
 Bagge, Jakob, d ä 115, 117
 Banér se Axel Nilsson, Nils Eskilsson, Sigrid Eskilsdotter
 Bengt i Gribby 137
 — Gregersson (Lillie af Gregers Mattsons ätt) 37
 — Larsson (en bjälke) 137
 — Nilsson (färla, Karl Erikssons ätt) 24
 — Persson i Medholma 137
 — Tomasson Pipa (sparre) 77
 — Åkesson (Tott) 138
 Bengt Bossons ätt se Magnus Bosson
 Bengta Simonsdotter (Körning) 136
 Bese se Gunhild Johansdotter
 Bielke se Erik Turesson, Hogenskild Nilsson, Sten Turesson, Ture Pedersson
 Birger Gregersson (Malsta-ätten) 64
 — Job (människohuvud) 120
 Birgitta (Brita)
 — Hansdotter (Tott) 118
 — Larsdotter (spänne), änka efter Björn Pedersson (björnram) 60
 — Larsdotter (tre rosor) 98, 100
 — Magnusdotter (Porse) 89
 — Olofsdotter 129
 bjälke, en se Bengt Larsson, Katarina Johansdotter
 Björn, se även Spering
 — Elofsson i Stav 67
 — Pedersson (björnram) 37, 60, 64
 — Pedersson (Bååt) 62—67
 björnlår se Lasse Karlsson

168 Personregister

- björnram se Björn Pedersson
— från Västergötland se Erik Ottesson,
Sten Ottesson
- Bonde se Karl Knutsson, Kristina
Röriksdotter, Magdalena Karls-
dotter, Margareta Karlsdotter
- Botvid i Sanda 117
- Brahe, Per, d ä 24
- Brita se Birgitta
- båt se Anders Erengisleson
- Bååt se Björn Pedersson, Erland
Pedersson
- Cecilia Filipdotter (Folkungaättens
oäkta gren) 135, 136, 137, 140
- Claes, Claus se Klas
- David i Duderö 98
- djur, halvt se Magnus Petersson, Sig-
frid Petersson
- Djäkn se Anund Bosson, Karl Djäkn
- Drucken, Nils 67
- Duva, Olof 136
- , Peder 136, 137, 140
- Eka-ätten se Gregers Magnusson
eklov se Folke Karlsson
- Elin 108
- , ?hustru till Mickel Eriksson (växt)
60
- i Änö 126
- Andersdotter (två spetsar upp-
ifrån) 98
- Ingevaldsdotter (tre örnfötter) 77
- Erengisle, fogde 24
- Erik, se även Fleming, Tott, Trolle
- av Pommern 21, 37, 90
- Abrahamsson (Leijonhufvud) 140
- Eriksson (Sandika-ätten) 96, 117 ff
- Jonsson (Sandika-ätten) 104, 117
- klockare 78
- Magnusson, hertig 43
- Nilsson (Gyllenstierna) 90, 129
- Ottesson (björnram från Västergöt-
land) 92
- Turesson (Bielke) 100
- Tönnesson (Tott) 98
- Örsesson i Snesslinge 107
- Erland Pedersson (Bååt) 105
- Ermund i Näs 64
- Eskil Andersson (Iejonlilja) 123
- Nilsson (Gyllenstierna) 90, 129
- Filip Finvidsson (Rumby-ätten) 135
- Karlsson (Folkungaättens oäkta
gren) 123, 128, 136
- Filippa, drottning 37
- Finsta-ätten se Ängel, Johan
- Fleming, Erik 74, 77
- , Ivar 24
- Folke Jonsson (Fånö-ätten) 123
- Karlsson (eklov) 137
- Folkungaättens oäkta gren se Cecilia
Filipdotter, Filip Karlsson, Gregers
Bengtsson, Peter Magnusson
- Foss, Henning 90, 128
- Klas 90, 127, 128
- Fånö-ätten se Folke Jonsson
- färla, Karl Erikssons ätt, se Bengt Nils-
son
- , Orestes Keldorssons ätt, se Johan
Karlsson
- , Tyrgils Klemenssons ätt, se Lars
Nilsson, Magnus Tyrgilsson
- Gabriel Kristersson (Oxenstierna) 24,
46, 130
- ginbalk se Anund Bosson Djäkn
- Gregers i Tvernö 108
- Bengtsson (Folkungaättens oäkta
gren) 90, 128, 136
- Magnusson (Eka-ätten) 77
- Matsson (Lillie af Gregers Matssons
ätt) 38, 40
- gumsehuvud se Gustav Karlsson
- Gunhild Johansdotter (Bese) 23, 30
- Gunnar i Stummelbo 86
- Gustav I, 31, 55, 58, 60, 100, 101, 104,
105, 106, 118 f, 121, 129
- Johansson (tre rosor) 129
- Karlsson (gumsehuvud) 77
- Guttorm jarl 56
- Gyllenmåne se Tönne Jöransson
- Gyllenstierna se Erik Nilsson, Eskil
Nilsson, Kristina Nilsdotter, Nils
Eriksson

- Hammersta-ätten se Nils Erengislesson
 Hans i Sunnanäng 107
 — Pedersson (Stiernsköld) 109
 — skrivare 24
 Hebble Siggisdatter (Sparre af Ross-
 vik) 77
 Hemming Nilsson, äbi 20, 40
 Henning se Foss
 Henrik, se även Ribbe
 — Karlsson, äbi 123
 Hogenskild Nilsson Bielke 56
 Holger se Stråle
 Holmger Knutsson 84
 Hård (av Häringe), Peder 24

 Ingeborg, hustru till Holger Stråle 131
 — Eskilsdatter (lejonlilja) 123
 — Kettilvastsdatter 128
 — Magnusdatter (Kase) 77
 Ingerun, hustru till Johan smed 141
 Ingevald Johansson (Måby-ätten) 124
 Ivar se Fleming

 Jakob, se även Bagge
 — Karlsson ?i Skärplinge 76
 — Mickelsson i Hillebola 71, 73
 — Nilsson, son till Nils i Smara, se
 Nils
 — Ulfsson (örnfot), äbi 22, 59
 — Västgöte 24
 Johan (Jon), se även Slaweka, Ängel
 — III 138
 — i Gålarmora 43
 — i Sanda 117
 — i Stummelbo 91
 — Davidsson i Duderö 98
 — Gereksson, äbi 21
 — Karlsson (färla, Orestes Keldors-
 sons ätt) 57
 — Matsson i Norrby 89
 — Olofsson i Finnerånger, hdshövd 60
 — Persson 137
 — Persson i Skärplinge 71
 — smed i Varsvik 141
 — Turesson (tre rosor) 90
 Jöns i Skedika 107
 — Agnesson i Järinge 135
 — Andersson i Sandby 112

 — Bengtsson (Oxenstierna), äbi 37,
 118 f, 128
 — dalkarl 129
 — Håkansson, fogde 22
 — Karlsson, borgare i Sthlm 137
 — Månsson, borgmästare i Sthlm 77
 — Olofsson i Onsike, frman 67
 — Olsson i Skedika 112
 — Pedersson 24
 — Persson i Söderharg 116
 Jöran Hansson ?på Tånga 129
 — Turesson (tre rosor) 23, 24
 — Åkesson (Tott) d ä 136

 Kalla i Holmsånger 63
 Kape Tykesson, frman 121, 124, 126
 Karl Bengtsson 24
 — Djäkn, frman 90
 — Jakobsson (spets fr vänster) 76, 77
 — Knutsson (Bonde) 21, 23, 90, 128,
 129
 Karlösa-ätten se Margareta Knutsdatter
 Kase, se även Ingeborg Magnusdatter
 — Magnus 77
 Katarina i Vattensta 126
 — Johansdatter (en bjälke) 124, 127
 — Klausdatter (Slaweka) 109
 — Stefansdatter (ulv) 137
 — Vämunds datter, hustru till 1) An-
 ders Erengislesson, 2) Sten Nilsson
 64
 Kelvast i Löhammar 116
 Klas (Claes, Klaus), se även Foss,
 Rönnow, Slaweka
 — Jöransson (Stiernsköld) 105, 109
 Knut Andersson (Lillie af Ökna) 24,
 130
 — Eriksson, kung 56 f
 — Jonsson (Aspenäs-ätten) 134
 Konrad se Arxö
 Korke (Kurck), Nils 128, 136
 Kristian I 23
 Kristina Nilsdatter (Gyllenstierna) 90,
 129
 — Röriksdatter (Bonde), hustru till
 Anders Ingvarsson (ankare) 21
 — Tygesdatter (Lunge) 100, 102, 116
 kronan 53, 57 f, 129

170 Personregister

Kurck se Korke

Körning, se även Bengta Simonsdotter

— Simon 136, 137

Lars (Lasse)

— i *Lida 136

— , prost i Bollnäs 64 f

— Andersson, borgare i Gävle 105

— Björnsson 124

— Karlsson (björnlår) 109

— Nilsson, son till Nils i Smara, se Nils

— Nilsson (färla, Tyrgils Klemenssons ätt) 123

— Persson 71

— Persson i Skedika 112

— Svensson 67

— Turesson (tre rosor) 24

Leijonhufvud se Abraham Eriksson, Erik Abrahamsson

lejonlilja se Eskil Andersson, Ingeborg Eskilsdotter

lilja se Nils Ragvaldsson

Lillie af Gregers Matssons ätt se Bengt Gregersson, Gregers Matsson

Lillie af Ökna se Axel Andersson, Knut Andersson

Lindö-ätten se Anna Olofsdotter

Lunge se Kristina Tygesdotter

Magdalena Karlsdotter (Bonde) 129

Magnus, se även Kase

— i Tvärnö 120

— Birgersson, kung 57

— Bosson (Bengt Bossons ätt), utvald äbi 112

— Eriksson, kung 57, 64 f

— Gisleson (sparre av Aspнас) 72, 76

— Jonsson i Skedika 107

— Larsson 65

— Laurensen (två vingar) 137

— Petersson (halvt djur) 124

— Tyrgilsson (färla, Tyrgils Klemenssons ätt) 123

Malsta-ätten se Birger Gregersson

Margareta (Märta)

— Eriksdotter (Vasa) 129

— Karlsdotter (Bonde) 129

— Knutsdotter (Karlösa-ätten) 67

— Kristiernsdotter 123

— Lydekadotter (Stralendorp) 105

— Mickelsdotter (växt) 60

— Petersdotter 76

— Valdemarsdotter, drottning 21, 136

Margit, hustru till Olof Håkansson 81

— Larsdotter 124

Marit i Elinge 71

Mats Larsson i Elinge 71, 78

Mattias i Valla 72

Mikael (Mickel), se även Aa

— Eriksson (växt) 60

Måby-ätten se Ingevald Johansson, Olof Ingevaldsson

Måns Olsson i Uckerö 86

— Tingvarsson i Löhammar 116

Mårten Larsson i Skärplinge 71, 72

människohuvud se Birger Job

Märta se Margareta

Natt och Dag se Nils Bosson

Nils, se även Drucken, Korke, Sture

— i Smara och hans söner Anders, Jakob, Lars och Peter 84, 90, 92, 93, 96, 100, 101, 103, 106, 107, 108, 112, 125

— i Spånga 121

— Abjörnsson (sparre av Tofta) 81, 118

— Alleson, äbi 123

— Andreae 118

— Bosson (Natt och Dag) 86, 137

— Erengisleson (Hammersta-ätten) 128

— Eriksson (Gyllenstierna) 129

— Eskilsson (Banér) 37

— Gard i Varsvik 134, 141

— Jakobsson i *Sandaboda 106

— Kettelsson (Vasa) 137

— Petersson, fogde 37

— Petersson 81

— Ragvaldsson (lilja), äbi 37, 98, 138

— skrivare, fogde 22

— Ångerman, fogde 100

Olof, se även Duva

— , "prepositus de Rodene" 21

- i Assjö 104
- Andersson i Aspö 107
- Björnsson, äbi 63
- Eriksson ?i Tvärnö 120
- Eriksson i Ekeby 126
- Hansson, fogde 22
- Henriksson (stengavel) 67
- Håkansson 81
- Ingevaldsson (Måby-ätten) 124
- Jonsson (Jönsson) i *Meldare 104, 110
- Karlsson ?i Skärplinge 76
- Månsson i Uckerö 91
- Månsson i Vamsta 92
- Nilsson i Harg 120
- Persson i Hackbol 87
- Persson i Jumkils sn 90
- Wadirsson 131
- Oxenstierna se Gabriel Kristersson, Jöns Bengtsson, Sten Kristiernsson

- Peder och Per se Peter
- Pernilla Nilsdotter (sparre av Ellinge) 56, 58, 105, 118
- Peter (Peder, Per), se även Brahe, Duva, Hård
  - i Tvärnö 108
  - Finvidsson i Björnäs 103
  - Ingelsson i Hamra 128
  - Jonsson i Snesslinge 107
  - Jönsson 71
  - Magnusson ?i Skärplinge 76
  - Magnusson (Folkungaättens oäkta gren) 123
  - Nilsson, son till Nils i Smara, se Nils
  - Olsson i Ed 104
  - Olsson i Moxboda 131
  - Olsson i Sydinge 91
  - Tomasson i Borggårde 112
  - Torstensson 71—76
- Pipa se Bengt Tomasson (sparre)
- Plata, Stötzeff 128 f
- Porse se Birgitta Magnusdotter
- Påvel Jute, fogde 24
- Ragnhild Ingemarsdotter 135
  - Nilsdotter, hustru till Henning Foss 128
  - Nilsdotter i Skärplinge 72, 74, 76—79, 81
  - Ribbe, Henrik, ?frman 138
  - Rikvid i *Meldare 104, 120
  - Rumby-ätten se Filip Finvidsson
  - Rönnow, Klas 22

  - Salomon, kanik 84, 90, 92, 93, 96, 100, 101, 103, 106, 107, 108, 112, 125
  - Sandika-ätten se Anna Eriksdotter, Erik Eriksson, Erik Jonsson
  - Sigfrid 62, 67
    - Petersson (halvt djur) 124
  - Sigge Larsson i Harbro 131
    - Larsson (Sparre af Rossvik) 77
  - Sigrid Eskildsdotter (Banér) 90, 129
  - Simon, se även Körning
    - Olsson i Uckerö 86
  - Slaweka, se även Katarina Klausdotter
    - , Johan 100, 105, 106, 109, 116
    - , Klaus, d ä 124
    - , Klaus, d y 124
  - sparre av Aspnäs se Magnus Gislesson
    - av Ellinge se Pernilla Nilsdotter
    - av Hjulsta och Ängsö se Anna Bengtsdotter
    - av Tofta se Nils Abjörnsson
  - Sparre af Rossvik se Hebbbla Siggisdotter, Sigge Larsson
  - Spering, Björn 107
  - spets från vänster se Karl Jakobsson
  - spetsar, två, uppi från se Anders Tomasson, Elin Andersdotter
  - spänne se Birgitta Larsdotter
  - Staffan Henriksson, fogde 22, 24, 58
    - Ulfsson (ulv) d y 107
  - Sten, se även Sture
    - Kristiernsson (Oxenstierna) 22, 37, 58, 118
    - Nilsson 64
    - Ottesson (björnram från Västergötland) 92
    - Turesson (Bielke) 100, 116
  - stengavel se Olof Henriksson
  - Stiernsköld se Claes Jöransson, Hans Pedersson
  - Stralendorp se Märta Lydekadotter
  - Stråle, Holger 131

172 Personregister

Sture, se även Svante Nilsson

— , Nils, d ä 22, 30

— , Sten, d ä 22, 23, 56, 96, 118, 137

— , Sten, d y 23, 58

— , Svante Stensson 91, 129

Stötzeff se Plata

Svante, se även Sture

— Nilsson (Sture) 22, 30

Tomas i Sanda 117

— Kara 103

— Nilsson, fogde 118

Tord Persson, fogde 23, 24

Tott, se även Bengt Åkesson, Brita

Hansdotter, Erik Tönnesson, Jöran

Åkesson, Tönne Eriksson

— Erik Tönnesson d y 136

tre rosor se Brita Larsdotter, Gustav

Johansson, Johan Turesson, Jöran

Turesson, Lars Turesson

Trolle, Arvid, d y 24

— , Erik 67, 77

Ture Pedersson (Bielke) 56, 100, 105

Tönne Eriksson (Tott) 37

— Jöransson (Gyllenmåne) 116

Ulf Jakobsson i Skärplinge 72, 76

ulv se Arent Bengtsson, Katarina Stefansdotter, Staffan Ulvsson

Ursula, hustru till Lars Andersson i Gävle 105

Valborg Olofsdotter 128, 136

Valdemar Magnusson, hertig 42, 43, 125

Vasa se Margareta Eriksdotter, Nils Kertilsson

vingar, två se Magnus Laurensen

växt se Margareta Mickelsdotter, Mickel Eriksson

Ängel, Johan (Finsta-ätten) 123

örnfot se Jakob Ulfsson

örnfötter, tre se Elin Ingevaldsdotter

Register över kyrkors och klosters godsinnehav

Registret avser kyrkors och klosters godsinnehav inom undersökningsområdet under medeltiden. Hänvisningar till dessa organisationers (liksom kronans) godsinnehav efter reformationen kan erhållas i tabellerna över antalet brukningsenheter (s 45 och resp sockeninledning). Dessa tabeller utgör ett viktigt komplement till nedanstående register, eftersom kyrkornas och klostrens godsinnehav till stora delar är känt endast genom efterreformatoriskt material. — För den kyrkliga indelningen (prosterier m m) och socknarnas omfattning hänvisas till avsnitten Roden (s 27 ff), Kyrklig indelning (s 40 ff) och resp sockeninledning.

Brytegårds rättardöme: se Klara kloster

Börstils kyrka: 93 (Aspö), 98 (utan ortnamn, Börstils by), 99 (Ed, *Edshammar), 100 (Elvisjö), 102 (Karön), 103 (Kulla), 104 (Mälby), 105 (Norrskedika), 107 (Snesslinge), 118 f (Sandika)

Danvikens hospital: 138 se vidare Klara kloster

Edebo kyrka: 131 (utan ortnamn), 135 (Järinge)

Eskilstuna kloster: 120 (Tvärnö)

Gudsberga kloster: se Husby kloster

Hargs kyrka: 107 (Slätön), 115 (utan ortnamn)

Holmsångers rättardöme: se Uppsala domkyrka, biskopsbordet

Husby (Gudsberga) kloster: 66 (Snatra)

Hällnäs kyrka: 81 (Edvalla), 82 (Kärven, Lönnö)

Hökhuvuds kyrka: 121 (prästgården, Däcksta), 124 (utan ortnamn), 125 (Vattensta)

Julita (Viby) kloster: 56, 57, 58 (Älvkarleby)

Klara kloster: Brytegårds rättardöme 138, 145 — 117 (Sanda), 120 (Tvärnö), 134 (Gråska), 135 (Hammarby, Harbrobyn), 137 (Medholma), 138 f (Skebo), 141 (Varsvik)

Olands rättardöme: se Uppsala domkyrka, fabrica och Sankt Eriks-gods

Sko kloster: 123 (Fors)

Tierp, kanonikat: se Uppsala domkyrka, kanonikatet Tierp

Uppsala domkyrka:

ospecificerat: 57 f (Älvkarleby), 86 (*Fierdungxø), 89 (Lundsvedja), 98 (Drängsö), 123 f (Fors), 126 (Vattensta), 134 (Gribby, Skede)

biskopsbordet: Holmsångers rättardöme 63: 63 (Holmsånger, Kolbo, Lämpesbo), 66 f (Vad) — 56 (Älvkarleby), 123 (Fors), 138 f (Skebo)

fabrica och Sankt Eriks-gods: Olands rättardöme: 84 (Annö), 89 (*Pattakulle), 116 (Malsättra), 124 (Fors, Gunbyle), 125 (Risinge, Vattensta), 126 (Vattensta), 134 (Gillberga), 140 (Sättra)

kanonikatet Tierp: 57 (Älvkarleby)

kanonikatet Vallby: 117 (Sanda), 134 (Gillberga, Gråska), 135 (Hammarby)

3:e vicarian: 123 (Fors)

Vadstena kloster: 74 (*Kætilsænge), 77 (Skärplinge)

Vaksala kyrka: 112 (Nuttö)

Vallby, kanonikat: se Uppsala domkyrka, kanonikatet Vallby

Valö kyrka: 90 f (Rovsättra), 92 (utan ortnamn)

Viby kloster: se Julita kloster

Väddö kyrka: 107 (Slätön)

Västlands kyrka: 60 (*Ecke), 63 (Holmsånger), 65 (Sandby), 66 (Stav, Stymne),
67 (Valla, Väla), 68 (Vässle, Åkerby)

Älvkarleby kapell: 57 (Älvkarleby)

Österlövsta kyrka: 72 (Försäter, Grönö), 79 (Åkerby), 80 (Barknåre)

Register över sätesgårdar

Registret avser de egendomar inom undersökningsområdet som vid något tillfälle under medeltiden eller åren 1500–1570 finns belagda som sätesgårdar. Årtalen anger det första och det sista året som sådana uppgifter finns; streck (–) mellan årtalen anger att gården kan antas ha varit sätesgård under hela den mellanliggande perioden, komma (,) mellan årtalen avskiljer enstaka uppgifter.

Västlands sn

Finnerånger 1440 (troligen från 1409)–1532, s 60

Österlövsta sn

?Skärplinge 1377–1390, s 76 f

Hargs sn

Sandika 1420–1483, s 117 f

Ekeby sn

Tånga 1368–72, 1376, 1483, s 128 f

Edebo sn

Lundås 1430–1454, s 136